

KIRJEET JA KIRJOITUKSET

ERKKI ANTTI
JUHONPIETI

Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran julkaisuja

<i>Pöytäkirjat liitteineen:</i>	I—X.	1892—1910 à 2:—	20:—
<i>Vuosikirjat:</i>	I.	1911	2:—
	III—V.	1913—1915 à 2:—	6:—
	VII—X.	1917—1920 yhtenä niteenä	5:—
	XI—XIV.	1921—1924	5:—
	XV—XVIII.	1925—1928	5:—
	XIX—XX.	1929—1930	5:—
	XXI—XXXVIII.	1931—38 à 2:—	16:—
	XXXI—XXXII.	1941—42 yhtenä niteenä	5:—
	XXXIII—XXXIV.	1943—44 —”	5:—
	XXXV—XXXVI.	1945—46 —”	5:—
	XXXVII—XXXVIII.	1947—48 —”	5:—
	XXXIX—XL.	1949—50 —”	5:—
	XLI—XLII.	1951—52 —”	5:—
	XLIII—XLIV.	1953—54 —”	5:—
	45—47.	1955—57 —”	5:—
	48—51.	1958—61 —”	10:—
	52—53.	1962—63 —”	15:—
	54—57.	1964—67 —”	15:—
	58—59.	1968—69 —”	15:—
	60—61.	1970—71 —”	10:—
	62—63.	1972—73 —”	15:—
	64—67.	1974—77 —”	30:—
	68—69.	1978—79 —”	30:—

<i>Toimituksia:</i>	1. <i>Leinberg</i> Det odelade finska biskopsstiftets herdaminne	5:—
	2—3. Consistorii Ecclesiastici Aboensis protokoller 1656—61 (Loppuunmyyty)	
	<i>Vallinkoski</i> Henkilö- ja paikannimihakemisto edelliseen	4:—
	5. <i>Leinberg</i> Åbo stifts herdaminne 1554—1640	5:—
	6. Boëtius Murenius Acta visitatoria 1637—1666	5:—
	9. <i>Österbladh</i> Turun tuomiokapitulinarhiston luettelo	3:—
	10. <i>Simolin</i> Petrus Bång	4:—
12:	2—4. Suomen uskonnollisten liikkeiden historiasta.	
	Asiakirjoja ja tutkimuksia	
	2. 1800-luvun herännäisyys	5:—
	3. 1700-luvun herännäisyys	5:—
	4. 1800-luvun herännäisyys	5:—
	13. <i>Simolin</i> Urkunder rörande det äldre wiborgska stiftet I	5:—
21—22.	<i>Takolander</i> E. G. Melartin I—II à 5:—	10:—
	23. <i>Hallio</i> Suomalaisen virsikirjan uudistus	3:—
	27. <i>Schmidt</i> Die Pfingstbewegung in Finnland	5:—
	30. <i>Jaakkola</i> Vanhimmat historialliset kopiokirjamme	5:—
	32. <i>Lehtonen</i> Die livländische Kirchenordnung des Johannes Gezelius	5:—
34, 36.	<i>Österbladh</i> Pappissäätö Suomen valtiopäivillä 1809—1906 I—II (I 4:—, II 6:—)	10:—
35, 37.	<i>Jonas Lagus</i> Brev och skrifter I—II à 3:—	6:—
	38:1. <i>Rosengvist</i> Det liturgiska arbetet i Finland I	5:—
	39. <i>Holmström</i> Eerikki Eerikinpoika Sorolainen	5:—
	41. Ur Alfr. Kihlman's brevväxling	6:—
44:1—3.	<i>Gummerus</i> Agricolan Rukouskirja I—III (I—II à 6:—, III 8:—)	20:—
45:2.	<i>Maliniemi</i> De Sancto Henrico II	10:—
	46. Juhlakirja SKHS:n täyttäessä 50 v.	4:—
	47. <i>Xenia</i> Ruuthiana	8:—
	48. <i>Newman</i> Edvard Björkenheim I	5:—
50:3.	<i>Laestadius</i> Dårhushjonet III	15:—
	52. <i>Ramus virens</i> in honorem Aarno Maliniemi	6:—
	53. <i>Pauu</i> Torsten Thure Renvall	5:—
	54. <i>Niemi</i> Suomalaisen virsikirjan uudistaminen vuoden 1886 viralliseksi virsikirjaksi	5:—
	58. <i>Pirinen</i> Turun tuomiokapituli keskiajan lopulla	10:—
	59. <i>Nokkala</i> Tolstolaisuus Suomessa	12:—

Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran toimituksia
Finska Kyrkohistoriska Samfundets handlingar
113

Tornedalica 29

Erkki Antti Juhonpieti
25.3.1814 — 2.11.1900

"Ehkä olen teille rakkaani kirjeen kirjoittanut niin tuli haluni täyttää teidän rakkaan pyyntinne että lähetän valokuvan. Ei, että tahtosin itseni tehdä epäjumalaksi: mutta kuin rakkaani sitä haluatte niin onhan sekin yksi rakkauden muisto." (Erkki Antti Karl Alfred Dahlströmille 3.8.1899).

Erkki Antti, kuten Raattamaa ja eräät toiset vanhat saarnaajat, lienee otattanut valokuvan itsestään 1890-luvulla.

Erkki Antti Juhonpieti
KIRJEET JA KIRJOITUKSET

Toimittanut Pekka Raittila

Summary:
ERKKI ANTTI JUHONPIETI: LETTERS AND WRITINGS
Ed. Pekka Raittila

SUOMEN KIRKKOHISTORIALLINEN SEURA
TORNEDALICA
1979

KUVAT

Teokseen ovat luovuttaneet joko ottamiaan tai hallussaan olevia valokuvia pajalalaiset Sibylla Niemi (s. 11, 158), Hildur Heikkilä (s. 262) ja Bror Magnusson (s. 234) sekä Pohjois-Pohjanmaan Museo, Oulu (s. 271), Esteri Tuira, Ylitornio (s. 52), Timo Kökkö, Vammala (s. 87, 92, 182, 252) ja Paavo Korteniemi, Pello (s. 295). Facsimile-jäljennökset ovat Ilkka Laineen, Oulu (kansi, s. 23, 141) ja Risto Raittilan (s. 84, 243) kuvaamia. Muut kuvat (s. 2, 69, 123, 201, 308) ovat Pekka Raittilan kokoelmasta.

ISBN 951-9021-32-9

Loimaan Kirjapaino — Loimaa 1979

ALKUSANAT

Erkki Antti Juhonpietin kirjeet julkaistaan samojen periaatteiden mukaan kuin aikaisemmin toimittamani Juhani Raattamaan Kirjeet ja kirjoitukset (1976). Olen pyrkinyt eri lähteistä keräämään kaikki Erkki Antin kynäntuotteet sekä noudattamaan tarkoin alkuperäistä tekstiä. Eräissä tapauksissa kansanmiesten kirjoitustapa voi vaikeuttaa lukemista, mutta tällä tavoin julkaisu toivoakseni parhaiten palvelee paitsi tutkimusta myös kotiseutuperinnettä. Kirjeet julkaistaan aikajärjestyksessä, mutta ne on paremman yleiskuvan saamiseksi ryhmitelty viiteen jaksoon, joihin on laadittu lyhyet johdannot.

Kirjeiden tulkinnessa on paikallinen muistitieto osoittautunut erinomaiseksi avuksi. Tätä perinnettä ovat eniten tallentaneet ja välittäneet Juhonpietin ja Erkheikin miehet John Aaro (s. 1906), Svante Snell (s. 1899), William Snell (s. 1896) ja Edvin Tornberg (s. 1920), joiden kanssa olen kesällä 1977 ja 1978 saanut käydä läpi Erkki Antin kirjeitä. Henkilötiedot ovat lähinnä Pajalan kirkonarkistosta. Lisäksi olen kirjeellisesti saanut eräitä tietoja myös muista kirkonarkistoista sekä Erik Wahlbergiltä.

Ruotsalais-suomalainen kulttuurirahasto on myöntänyt tämän julkaisun toimitustyöhön apurahan. Kirja ilmestyy Ruotsissa Tornedalica-sarjassa ja Suomessa Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran toimituksissa, yhteisellä kustannusvastuulla. Rajaväylän yli tapahtuva yhteistyö symbolisoi kauniisti Erkki Antti Juhonpietin asemaa kotiseutunsa Tornionlaakson ja toisaalta suomalaisen herätyshistorian merkkimiehenä.

Kirjan valmiiksi tekeminen Loimaan kirjapainossa yhdessä sen henkilökunnan kanssa on ollut virkistävä lomakokemus.

Hartaat kiitokseni kaikille edellä mainituille sekä lisäksi mainitsematta jääneille, jotka eri tavoin ovat auttaneet ja rohkaisseet työssä.

Hanhisuolla 22.7.1979 (sunnuntaina, jonka epistolatekstinä Suomen kirkossa on Hebr. 12:18-25)

PEKKA RAITTILA

SISÄLLYS

Erkki Antti Juhonpietin elämä ja toiminta	9
Tornionlaakson, Kittilän ja Vesisaaren apostoli	24
1. Iisakki Tiberigille 11.1.1867	29
2. Iisakki Rautiolle 12.2.1867	32
3. Iisakki Tiberigille 20.12.1867	34
4. Iisakki Tiberigille 22.9.1868	38
5. Mathilda Fogmanille 26.9.1869	40
6. Vesisaaren seudulle 28.9.1870	43
7. Mathilda Fogmanille 3.7.1871	46
8. Mathilda Fogmanille 28.10.1871	49
9. Mathilda Fogmanille 31.8.1872	50
10. Mathilda Fogmanille 26.10.1872	53
11. Johanna Matinheikille [syksyllä 1872]	56
12. Johanna Matinheikille 14.7.1873	59
13. Kaarle Petteri Knuutille 29.8.1874	61
14. Aadolf Putaalle 18.9.1875	63
15. Olli Koskamolle 7.7.1876	66
16. [Juhani Raattamaalle syyskesällä 1877]	70
Peränpitäjiä tarvitaan Amerikassa ja Norjassa	72
17. Nils Petteri Starkille 15.12.1877	75
18. Olli Koskamolle 25.7.1878	77
18 B. Sanomalehtiväittelyn puheenvuoro 22.5.1880	79
19. Elämäkerta [syksyllä 1880?]	80
20. Iisakki Tiberigille 21.1.1881	89
21. Juho Takkiselle ym. 11.1.1882	91
22. [Juhani Raattamaalle kesällä 1882]	93
23. Juho Lumijärvelle 25.8.1882	95
24. Juhani Salliselle 23.9.1882	98
25. Juho Lumijärvelle 16.11.1882	100
26. Amerikkaan 12.12.1882	103
27. Mooses Daalinmäelle 14.2.1883	104
28. Juho Lumijärvelle 7.4.1883	106
29. Olli Koskamolle 3.7.1883	108
30. Länsi-Ruijaan 10.12.1883	110
31. Iisakki Tiberigille ym. 15.2.1884	112
32. Karoliina Johansenille 17.7.1884	114
33. Olli Koskamolle 18.7.1884	116
34. Olli Koskamolle 2.9.1884	118
35. [Juhani Raattamaalle noin 1880?]	121
36. [Juhani Raattamaalle noin 1881?]	122
37. [Juhani Raattamaalle noin 1880?]	124

Esikoisvanhinten arvovalta vaakalaudalla 126

38.	Vesisaareen 12.12.1884	129
39.	Fredrik Paksuniemelle 31.12.1884	131
40.	Olli Väitalolle 3.3.1885	132
41.	Juho Takkiselle 21.5.1885	134
42.	Vesisaaren seudulle 21.5.1885	138
43.	Olli Koskamolle 17.7.1885	140
44.	Iisakki Tiberigille 17.12.1885	144
45.	Juho Takkiselle 11.2.1886	146
46.	Kirje Pajalasta	148
47.	Olli Koskamolle 13.5.1886	150
48.	Juhani Salliselle 22.5.1886	152
49.	Juho Takkiselle 13.9.1886	154
50.	Kyläkirje syksyllä 1886	157
51.	Kirje Pajalasta [syksyllä 1886?]	159
52.	Iisakki Tiberigille 10.6.1887	161
53.	Kaarle Petteri Knuutille 11.6.1887	163
54.	Olli Koskamolle 19.7.1887	165
55.	Iisakki Tiberigille 22.8.1887	167
56.	Juho Lumijärvelle 24.8.1887	169
57.	Olli Koskamolle 6.9.1887	172
58.	Aatu Laitiselle 6.9.1887	174
59.	Iisakki Tiberigille 9.12.1887	177
60.	Olli Koskamolle, Hans Hellanderille ym. 10.12.1887	179
61.	Vesisaareen 2.1.1888	181
62.	Vesisaareen 12.1.1888	183
63.	Juhani Raattamaalle 1.5.1888	184
64.	Olli Koskamolle ym. 3.5.1888	186
65.	Juho Lumijärvelle 4.5.1888	189
66.	Henrik Kollerille 30.6.1888	192
67.	Olli Koskamolle ym. 11.8.1888	195
68.	K. F. Lindströmille 13.8.1888	197
69.	Olli Koskamolle 22.10.1888	199

Uusi asenne Amerikan kriisiin 202

70.	Olli Koskamolle 8.5.1889	205
71.	Olli Koskamolle 10.5.1889	207
72.	Matti Pekkalalle 15.7.1889	208
73.	Juho Lumijärvelle 5.8.1889	211
74.	Olli Koskamolle 9.8.1889	214
75.	[Tuntemattomalle] 23.8.1889	216
76.	Taavi Castrénille 29.1.1890	218
77.	Olli Koskamolle 24.5.1890	221
78.	Kyläkirje 20.6.1890	223
79.	Juho Lumijärvelle 26.6.1890	225
80.	Olli Koskamolle, Hans Hellanderille ym. 29.8.1890	228
81.	Juho Roanpäälle 10.3.1891	231

82.	Mathilda Fogmanille 11.5.1891	233
83.	Hans Hellanderille ja Olli Koskamolle 2.6.1891	236
84.	[Aatu Laitiselle keväällä 1891]	238
85.	Henrik Kollerille ym. 21.2.1892	240
86.	Juhani Raattamaalle 17.5.1892	243
87.	Henrik Kollerille 21.5.1892	245
88.	[Aatu Laitiselle] 1.6.1892	247
89.	Olli Koskamolle 13.8.1892	249
90.	Kaarle Petteri Knuutille 20.9.1892	251
91.	Testamenttisäädös 26.8.1893	253
92.	Henrik Kollerille 18.11.1893	254
92 B.	[Juhani Raattamaalle n. 1890]	257

Vanhuuden tyven uuden myrskyn kynnyksellä 258

93.	Karl Abiel Heikelille 2.5.1894	261
94.	Heikki Vähäselle 26.5.1894	263
95.	Juhani Raattamaalle 11.7.1894	266
96.	Henrik Kollerille 20.10.1894	267
97.	Norjaan 5.1.1895	270
97 B.	Sanomalehtikirjoitus 2.3.1895	272
98.	Iisakki Tiberille ja Olli Koskamolle 15.4.1896	273
99.	Olli Koskamolle 22.5.1896	275
100.	Juhani Raattamaalle 10.7.1896	278
101.	Saarna Lannavaaran kokouksessa [talvella 1897]	280
102.	Juhani Raattamaalle 25.10.1897	287
103.	Mikkeli Paulus Rantalalle [2.6.?] 1898	288
104.	[Matti W. Pekkalalle kesällä?] 1898	290
105.	[Tuntemattomalle] 15.7.1899	292
106.	[Karl Alfred Dahlströmille?] 3.8.1899	294
107.	[Albert Bäckströmille?] 28.5.1900	296
108.	Matti Kuulalle 8.6.1900	298
109.	Aukusti Eerolle [kesäkuussa 1900?]	301
110.	Aukusti Eerolle 14.8.1900	302
111.	Peltoon [syyskesällä 1900?]	304
112.	Iisakki Erkki Kirkkokankaalle [elokuussa 1900?]	305
113.	[Pehr Olof Grapelle] 18.8.1900	307
114.	Nils Jönssonille 1.9.1900	310
115.	Isak Palohuornaselle 27.9.1900	312
116.	Muistiinpanolappu [1890-luvun lopussa]	314
117.	Juhani Raattamaalle [1890-luvulla]	315
118.	Tunnistumaton kirjeen katkelma	316

Lyhenteet	318
Henkilöhakemisto	319
Paikkakuntahakemisto	325
Summary	327

ERKKI ANTTI JUHONPIETIN ELÄMÄ JA TOIMINTA

Erkki Antti Antinpoika (Erik Anders Andersson, Eerik Anterus) kuului Tornionlaakson vanhaan talollissukuun. Albin Mäkitalon sukututkimuksen mukaan sen kantaisä Pieti Karvonen oli 1500-luvun lopulla muuttanut Oulun eteläpuolelta Kärsämäen tienoilta. Pieti Karvosen jälkeläisistä yksi tuli antaneeksi nimen Juhonpietin kylälle, joka sijaitsee peninkulman nykyisestä Pajalan kirkonkylästä länteen päin, toinen taas Antin kylälle, joka on saman Tornion väylän varrella pari peninkulmaa Juhonpietistä ylöspäin. Nämä kaksi kylää olivat Erkki Antin — niin kuin häntä tavallisesti sanottiin — elämän ulkonaiset kiinnekohdat.

Erkki Antti syntyi Marianpäivänä, 25.3.1814 Antin kylässä, joka vielä tuolloin kuului Ruotsin Ylitornion laajaan seurakuntaan; Pajalan seurakunta syntyi hänen nuoruutensa aikana ja sai ensimmäiseksi kirkkoherrakseen Lars Levi Laestadiuksen.

Erkki Antin vanhemmat olivat ”Mooseksen Antti ja Priita”. Isä, Antti Mooseksenpoika Karvonen (1783-1835) oli Antista, äiti Priita läheisestä Lautakosken kylästä. Omaelämäkerrassaan (n:o 19), jonka Erkki Antti kirjoitti vanhana miehenä, todennäköisesti v. 1880, hän kuvaa myönteisesti lähtökohtaansa.

Koti oli hyvin toimeen tuleva talo, jossa suurta lapsijoukkoa kasvatettiin lähimmäisenrakkauteen, rehellisyyteen ja kuriin. Taipumus viinaan varjosti isän muistoa, mutta hän on joka tapauksessa voinut jättää perinnöksi poikkeuksellista kirjantaitoa ja esiintymisvalmiutta. Hän oli kylänsä pyhärukousten pitäjä, eikä

hän arkaillut ryhtyä väittelyyn pappienkaan kanssa. Äidistään Erkki Antti on piirtänyt yksinkertaisuudessaan vaikuttavan kuvan. Hurskaan äidin muisto piti hänen omaatuntoaan hereillä myös niinä vuosina, jolloin hän kertoo ympäristön syntielämän vieneen hänet mukanaan.¹

Äidin kuollessa Erkki Antti oli vajaan 11 vuoden ikäinen. Isän toinen avioliitto ja katovuosien tuoma köyhyys vieroittivat pojan pois kotoa jo muutamien vuosien kuluttua. Hän sai tavaltaan uuden kodin tullessaan rengiksi Juhonpietin Vanhaantalon. Talon vanha emäntä oli Maria Mooseksentytär, Erkki Antin isän sisar. Silloinen isäntä Juhani Pekanpoika (1816–1893) oli siis hänen serkkunsa.²

Kaunis väylänvarsikylä Juhonpieti oli siitä alkaen Erkki Antin asuinpaikka hänen pitkän elämänsä ajan. Vartuttuaan hän sai asuttavakseen Vanhantalon perätuvan, erillisen pikku rakennuksen talon pihapiirissä mäen puolella. Luultavasti 1860-luvulla hän rakensi oman tuvan Tornionjoen pohjoispuolelle, vastapäätä Vanhaataloa. Tuolla puolen oli ainoana naapurina Maalarin, koriste-
maalarina tunnetun Iisakki Maaherran talo. Kelirikkoajoja lukuun ottamatta väylä oli kuitenkin helposti ylitettävissä eikä Erkki Antti joutunut eristyksiin kotikylästään. Viisiseinäinen tupa, joka varsinaisen asuinhuoneen lisäksi sisälsi eteisen ja eteiskamarin, tarjosi mahdollisuuden vieraanvaraisuuden osoittamiseen, mistä naimattomana pysynyt isäntä oli tunnettu.

Kun Erkki Antin tupa helluntaimaanantaina 1885 paloi tuh-

¹ Erkki Antin elämää ja uskonnollista kehitystä koskevat esitykset, joista tärkeimmät on lueteltu lestadiolaissaarnaajien matrikkelissa (*Raittila* 1967 n:o 140), toistavat lähinnä omaelämäkertaa. Paikallista muistitietoa on William Snellin ruotsin- ja suomenkielisessä artikkelissa (*Snell* 1969 ja 1970). Erkki Antin taustaa ja kristillisyyden käsitystä on perusteellisinmin selvitetty Olaus Brännström (*Brännström* 1962), vaikkakin hänen luomansa kuva on rakennettu osaksi vailla kestäväää lähdepohjaa. Seuraavassa on käytetty hyväksi kaikkia näitä esityksiä sekä lisäksi ennen julkaisematonta paikallista perinnettä ja Erkki Antin kirjoituksia. Pajalan kirkonarkisto on säilynyt vasta 1880-luvulta lähtien; tuli on tuhonnut sitä varhaisemman osan.

² Vanhantalon vaiheita ja sukua koskevia tietoja on Edvin W. Tornbergin artikkelissa *Vanhatalogården och dess släkthistoria* (Haparandabladet 23.2.1974, suomeksi 28.2.1974).

Juhonpietin Vanhatalo väylän rannasta kuvattuna. Oikealla olevasta päärakennuksesta vasemmalle sijaitsee mäen rinteessä Erkki Antin perätupa. Kuvan vasemmassa laidassa Aaron talo.

kaksi (n:o 43), ei yli 70-vuotias vanhus enää ruvennut rakentamaan uutta sijalle, vaan muutti takaisin Vanhantalon perätupaan, jonka hän sai kunnostaa asunnokseen. Vasta viimeisen sairauden aikana hän siirtyi hoidettavaksi Vanhantalon pirttiin, jonka yhtä nurkkausta vieläkin sanotaan Erkki Antin loukoksi.

Talon töiden lisäksi Erkki Antti teki käsitöitä. Hän oli tunnettu erityisesti taitavana rukintekijänä. Laestadius nimitti häntä raportissaan 1850-luvun lopulla sorvariksi. Rovastin kerrotaan kehoittaneen koulumiestä jättämään rukkien teon nikkari Svartille Pajalassa ja ryhtymään saarnaajaksi. Mahdollisesti sorvin käyttö jäikin vähemmälle. Miehuutensa vuosina Erkki Antti toimi kotipitäjässään rokottajana, ”vaksinatöörinä”.³ Kesäiseen aikaan hän vanhanakin

³ Erkki Antin kirje n:o 1; *Heikel* 1873, 21; *Haaparannanlehti* 89/ 15.11.1900; *Miettinen* 1942, 86; *Snell* 1969, 22. Erkki Antin sorvin muistellaan olleen tallessa vielä hänen kuolemansa jälkeen.

osallistui talon töihin. Vielä viimeisenä elinvuotena, jolloin voimat olivat huppenneet, hän kirjoitti: ”Olen sentään verkkoa kutonu, käpy kyllä pysyy kädessä joltisesti.” (n:o 109).

Erkki Antin kirjeet paljastavat läpi vuosikymmenien kes-
täneen kiinnostuksen talonpojan elämämpiiriä kohtaan. Monet
reuna- ja jälkikirjoitukset, joita jäljentäjät ja julkaisijat valitetta-
vasti näyttävät karsineen pois samoin kuin henkilökohtaisia ter-
vehdyksiäkin, kertovat satotoiveista ja -tuloksista. Ne antavat
mielenkiintoisia lisäjä Pajalan kotiseutuhistoriaan. Samalla niissä
saa ilmauksensa kirjoittajan lapsenmielinen usko, joka kokonais-
valtaisesti näkee kaiken Jumalan hallitsemana.

Useissa yhteyksissä Erkki Antti vakuuttaa tulevansa hyvin
toimeen (esimerkiksi n:ot 12, 43, 94). Tilattomalle ja perheettö-
mälle miehelle poikkeuksellista varakkuutta todistaa myös kuole-
man jälkeen laadittu pesäluettelo.⁴ Sen mukaan hänelle oli tuvan
palon jälkeen ehtinyt kertyä varsin monipuolinen valikoima eri-
laisia taloustavaroita ja vaatteita; lisäksi hänellä oli Pajalan sääs-
töpankissa talletettuna 673 kruunua sekä käteistä rahaa 295 ja
erilaisia saatavia yhteensä yli 700 kruunua. Koko pesän
omaisuus oli arvioitu — kun hautajaiskustannukset (229 kruunua)
ym. menoja oli vähennetty — lähes 1.500 kruunuksi.

Erkki Anttia on kotikylässään muisteltu erityisesti lasten ystä-
väksi. Nämä kävivät mielellään nauttimassa hänen vieraanva-
raisuuttaan. Seuroissa hänen muistellaan puhutelleen lapsia:
”Ootteko te kristityt?” Erkki Antti oli kylän pappi: kotona olles-
saan hän piti pyhärukoukset ja toimi tavallisesti hätäkastajana.

⁴ Pajala tingslags häradsrätt (Haaparanta) A II: 19 Smäprotokoll, 15.2.1901 §
5. Esimerkkeinä Erkki Antin pesäluettelosta mainittakoon: 4 kuparista kahvi-
pannaa, 3 paistinpannaa, 8 paria kahvikuppeja, seinä-, herätys- ja taskukello,
2 sänkyä, keinutuoli, 6 tuolia; vaatetta: sudennahkaturkki (50 kr.), 7 villapai-
taa, 4 lakanaa, 18 nenäliinaa, 16 alushousut, 13 paitaa; lisäksi 2 paria ikkuna-
verhoja, 10 lattiamattoja, 4 verkkoa, 3 piippua sekä muita tupakkavälineitä.
Perunkirjoitus pidettiin Juhonpietissä 21.12.1900. *Snellin* (1970, 60) mukaan
Erkki Antti sai tuvan palon jälkeen avustuksena mm. sudennahkaturkin, joka
sitten aiheutti syytöksiä liiallisesta koreudesta. Erkki Antti itse ei kirjeissään
sanonut olevansa tällaisten avustusten tarpeessa. Esimerkiksi saarnamatkoil-
laan hän on tietysti voinut saada myös vaatekappaleita kuulijoiden rakkauden-
lahjoina.

Hänen koko pitäjän yhteisössä nauttimaansa arvonantoa todistaa, että hän oli seurakunnan kirkkoväärtinä.

Vanhaa Erkki Anttia on kuvattu lyhyeksi ja tukevaksi. Jo miehuusvuosinaan hän oli menettänyt toisen silmänsä myllynkiveä meisselillä taottaessa. Hänen äänensä oli ”langenu”, särkynyt ja käheä. Sellaiseksi sen on muisteltu menneen mahdollisesti jo saarnatoiminnan alkuvaiheessa. Laestadius ei suotta varoittanut kuulijoita liikaa rasittamasta koulumiehiä, koska saarnaaminen ”kostantaa rintain päälle”.

Erkki Antin varsinainen elämäntehtävä oli uskonnollinen. Hän oli 35 vuoden ikäinen liittyessään niiden nuorten miesten ja naisten joukkoon, jotka olivat valmiit antamaan lahjansa ja voimansa Laestadiuksen toiminnasta syntyneen heräyksen palvelukseen.

Uskonnollisen murroksensa Erkki Antti on kuvannut omaelämäkerrassa (n:o 19). Tapahtumien ja muistelman välillä on yli kolme vuosikymmentä ja lisäksi koko se kehitys, joka lestadiolaisessa liikkeessä oli tapahtunut voimakkaan alkuheräyksen jälkeen. Monien yksityiskohtien unohtuminen tai hämartyminen on tällöin luonnollista. Merkittävää Erkki Antin kertomuksessa on se, että hän ei näytä mukauttaneen kääntymyksensä kuvausta vaikiintuvan lestadiolaisuuden käsityksiin.

Heräämisensä Erkki Antti sitoo sekä Laestadiuksen toiminnan alkamiseen että äitivainajalta saamiinsa vaikutteisiin. Hän muistelee tämän tapahtuneen juuri 30 vuotta täyttäessään, siis keuhkotalvella 1844. Tällöin Laestadius oli vaivoin ehtinyt palata tunnetulta pastoraalitutkinnon suoritusmatkaltaan Kaaresuvantoon eikä heräyksen merkkejä sielläkään vielä ollut esiintynyt. Luultavasti ei Laestadiuksella siis ollut välitöntä vaikutusta hänen heräämiseensä. Mahdollisesti Erkki Antti varsinaisesti tarkoittaakin viisi vuotta myöhemmin tapahtunutta lopullista murrosvaihettaan, jolloin sanomat Kaaresuvannon herätyksestä olivat ehtineet Pajalaan ja Laestadius itse oli saarnannut vaalisaaressa Kängäsen kirkossa.

Erkki Antin kääntymyskokemus muistuttaa eräiden toisten lestadiolaisvanhintojen vastaavia siinä, että hänkin Jumalan tuomion ahdistuksessa näki Vapahtajan ristiin naulittuna ja koki uu-

densyntymisen sydämen särkymisenä, jossa puhdistuksen tuli kävi ”läpitse koko minun olentoni”. Toisista poikkeavaa on se, että hän sai vapauttavan uskon kokemuksen lukiessaan David Hollatzin (Hollazius) kirjaa Armon järjestys autuuteen. Erkki Antti tulee vahvistaneeksi kertomuksensa uskoon tulemisensa laadusta muutamia vuosia myöhemmin, kun hän kirjoittaa Vanhantalon perätupaan muuttamisesta tuvan palon jälkeen: ”Jossa olen tullu kristityksi, siinä taidan myös päättää maalaisen vaellus lopun.” (n:o 43).

Samoin kuin toisetkin lestadiolaisen alkuheräyksen miehet Erkki Antti tästä lähtökohdasta huolimatta opetti synninpäästön ja seurakuntayhteyden tarpeellisuutta. Omaelämäkerrassaan hän toteaa: ”Vieläpä tarvitsen aina kristittyin todistusta syntein anteeksisaamisesta.”

Erkki Antti ajoittaa uudensyntymisen ja Pyhän Hengen saamisen kokemuksensa täsmällisesti kevättalveen 1849. Samoin hän kertoo alkaneensa kristillisyydestä puhumisen heti näiden kokemusten jälkeen; tällä tavoin hän myös oli välittömästi Laestadiuksen tultua Pajalan kirkkoherraksi joutunut tämän apulaiseksi. Pajalassa on muisteltu erityisesti hänen toimintaansa rippikoulun apuopettajana. Laestadius oli antanut hänelle siitä hyvästä täysihoidon Köngäsen pappilassa ja ”tolpan” (12 killinkiä) päiväpalkan.

Laestadiuksen järjestämän lähetystyön puitteissa Erkki Antti pian sai laajemmallekin ulottuvia tehtäviä. Joulukuussa 1850 hän teki ”raittiuden saarnaajana” matkan Kemiin, kevättalvella 1853 lyhyeksi jääneen yrityksen Vesisaareen. Kun Lapin lapsia varten järjestettyjen lähetyskoulujen toiminta laajeni, Erkki Antti oli 1852 Carl Johan Grapen kanssa opettajana Tärännön koulussa. Seuraavina vuosina hän piti koulua lähinnä Pajalasta etelään olevissa Tornionlaakson kylissä, missä Grape sekä Pajalan miehet Mooses Kangonen ja Iisakki Kangas toimivat hänen rinnallaan. Koulua pidettiin yleensä useita viikkoja samassa kylässä. Lapsien lisäksi myös vanhempaa väkeä oli iltaisin mukana. Väylänvarsi-kylissä kulkivat vaikutteet myös rajan yli Suomen puolelle.⁵

⁵ Miettinen 1942, 62–64, 77–83, 285s.

1850- ja 1860-lukujen vaihteessa Erkki Antin koulutoiminta ulottui Tornionjoen suuhun asti, Ruotsin Karungin ja Alatornion seurakuntiin. Sikäläinen herätys oli valmistanut maaperää, jossa lestadiolaisuus sai jalansijaa. Laestadius luki tämän laajenemisen lähinnä Erkki Antin ansioksi. Laestadiusen raporteista pääteltynä Iisakki Kangas ja Mooses Kangonen olivat alkuvaiheessa ainakin yhtä merkittävät koulumiehet kuin Erkki Antti. Ensiksi mainittu syrjäytyi kuitenkin mahdollisesti jo rovestin eläessä, ”Sokea Mooses” taas joutui varsinkin Erkki Antin kanssa ristiriitoihin, jotka osaltaan vähensivät hänen merkitystään. Siten Erkki Antti Juhonpieti jo Laestadiusen lähetyuskoulujen aikana sai keskeisen aseman Tornionlaaksossa Pajalasta alaspäin.⁶

Jo 1850-luvulla Erkki Antti liikkui myös pohjoisempana, erityisesti Muonion puolella. Vuosikymmenien vaihteessa Raattamaa vakuutti kotiseutunsa puolesta, että ”me lappalaiset kuitenkin olemme Eerik Anteruksen opetuslapset”, sekä toisessa kirjeessään lähetti tälle terveisiä, ”että hän sais aina pitää kokouksia ja käytä välistä Tärännössä ja välistä Saivomuotkassa silloin kuin alhaalla ei ole kehoittamassa kansaa kristillisyyten hartauuteen”.

1860-luvulla Erkki Antin toiminta-alue laajeni sekä saarnamatkojen että kirjeenvaihdon välityksellä. Hänen merkityksensä korostui erityisesti sen ansiosta, että hänen koettiin tuoneen evankelisen uskon saarnan alkuheräyksen lainomaisen jyrkkyyden sijalle. Myös paikallinen muistitieto vahvistaa Erkki Antin oman kuvauksen (n:o 19) hänen ensimmäisestä Pellon koulustaan, vaikka sen ajoitus ei olekaan täysin selvä. Samalla tavoin häntä muisteltiin evankeliumin tuojana Ylitorniolle sekä erityisesti Kittilään.⁷

Kittilän kirkkoherra Karl Abiel Heikel, joka tunsikin Erkki Antin jo kotipappilastaan Ylitorniolta, kuvasi häntä seuraavasti:

⁶ *Lars Levi Laestadius' brev till Peter Wieselgren*. — Kyrkohistorisk årsskrift, Uppsala, 1946, 290, 298, 302; *Raattila* 1976, 41–46. Mooses Kangosesta Raattamaa 1976 n:o 15, 37.

⁷ *Heikel* 1873, 21s. 26, 31; *KK* 1885, 87 (I. Huhtasaari); *Raattila* 1976, 69–74.

Lempeät, niinkuin koko hänen olentonsa ja käytöksensä, ovat myös hänen puheensa. Nöyrällä hengellä, erinomattain hyvällä muiston-lahjalla ja hyvällä puheen-lahjalla kaunistettu, osaa hän aivan selvästi ja sydämellisesti yksinkertaisesti eteenasettaa, mitä hän tahtoo puhua. Hän selittää kokouksissa yhteisissä saarnoissansa eniten aivan vuotisia sunnuntain evangeliumeita ja epistoloita virsikirjasta, niinkuin sisältäväiset autuuden opin pääkappaleita; välittäin luettaa hän myös muita Raamatun paikkoja ja puhuu niistä. Erinomattain on hän lahjallinen murheellisia lohduttamaan, sekä yksityisesti että yhteisesti, uskon kehoittamaan ja autuaallista loppua eteenmaalaamaan ja on sentähden heränneessä kansassa vaikuttanut erityisesti paljon.

Vertaillaessaan toisiinsa aikansa kolmea huomattavinta lestadiolaissaarnaajaa Juhani Raattamaata, Heikki Parkajokea ja Erkki Antti Juhonpietiä Heikel toteaa, että viimeksi mainittu ”on aina ollut erityisesti lahjoitettu saarnaamaan kristityitä vapaiksi Moksen laista”.⁸

Erkki Antin nyt julkaistavat kirjoitukset antavat entistä paremman mahdollisuuden perehtyä hänen uskonsaarnansa sisältöön. Niiden perusteella on kuitenkin jätettävä avoimeksi hänen panoksensa lestadiolaisuuden evankelistumiskehitykseen. Säilyneet kirjeet alkavat vuodesta 1867, jolloin ratkaiseva vaihe evankelistumismurroksessa todennäköisesti jo oli sivuutettu. Muutkaan luotettavat lähteet eivät riittävästi valaise asiaa.⁹

⁸ Heikel 1873, 21 (laajempi sitaatti), 49.

⁹ Brännström 1962 käsittelee useissa yhteyksissä Erkki Antin evankelista kristillisyydenkäsitystä, joka hänen tulkintansa mukaan poikkesi ”klassisesta” lestadiolaisuudesta (35s, 41s, 205–212, 216 ym.). Nyt julkaistavat kirjeet yhdessä muun lestadiolaisaineiston kanssa epäilemättä pakottavat tarkistamaan tätä tulkintaa. Mitä Erkki Antti wiklundilaiseen perintöön tulee, eivät lähteet liene riittäviä johtopäätöksiin. O.H. Jussilan tallettama V. Dyhrin muistelmia (*Maitojyvä* 1953, 6s) on kirjoitettu muistiin niin myöhään kuin 9.3.1941 (OMA O.H. Jussilan kok. Bj:1). Erkki Antin kirjoituksessa viittaus Wiklundiin esiintyy vain kerran (n:o 101). Wiklundilaisuutta koskeva perinne näyttää olevan lähinnä J.A. Nymanin ja O.H. Jussilan varassa. *Raittila* 1976, 16. Ks. lisäksi *Raittila* Jakob Fredrik Liljeblad. — Tornionlaakson vuosikirja 1968, 15, 30s. Erkki Anttia koskevaa muistitietoa käytettäessä on otettava huomioon, että hän ehti ennen kuolemaansa ilmaista kielteisen kantansa sekä uuden he-

Useissa yhteyksissä on muisteltu Erkki Antin suurta Raamatun tuntemusta. Epäilemättä hänen eräänä ominaispiirteensä oli poikkeuksellinen kirjallinen harrastus. Se paljastui jo hänen harräämiskokemuksissaan. Myöhemmin hän seurasi myös sanomalehtiä ja kirjoitti niihin itsekin. Lukuharrastuksen kestävyyydestä todistaa Haapaniemen kokoelmaan sisältyvä Paulus Rantalan kirje 29.8.1899. Vastatessaan Erkki Antin tiedustelukirjeeseen Rantala selittää, ettei "Partin Historjaa" [Barthin Kirkkohistoria] löytynyt Suomen kirjakaupoista, sekä mainitsee lahjoittaneensa vanhukselle Lutherin elämäkerran. Valitettavasti ei pesäluetteloon ole merkitty muita kirjoja kuin suomalainen raamattu (2 kr.), Laestadiuksen postilla (1 kr.) ja 3 virsikirjaa (1 kr.). Yksilöimättä mainittujen sekalaisten kirjojen yhteishinnaksi on arvioitu 2 kruunua; niitä on arvattavasti ollut useita.

Erkki Antin kirjeissä näyttää olevan runsaammin raamatunlauseita ja niiden muistumia kuin Juhani Raattamaalla. Usein ne ovat lomittain muiden, varsin kansanomaistenkin ilmaisujen kanssa. Erityistä huomiota ansaitsee Paavalin kirjeiden esiintymisrunsaus. Toistuvasti Erkki Antti samastuu nimenomaan niihin Paavalin lausumiin, missä tämä puolustaa asemaansa apostolina. Voimakas kutsumustietoisuus ja itsetunto, joka varsinkin eräissä kiistatilanteiden kirjeissä tulee esiin (oman toiminnan korostamista myös esim. n:ot 55, 65, 93), saa tällä tavoin juhlallista pontta.

Erkki Anttia on muisteltu "suloisena saarnaajana", jonka sydämellinen olemus valloitti lähimmäisiä. Hänen herkkyytensä kuvastuu kirjeissä, joissa hän usein mainitsee ystävien muistamisen tai heidän kirjeidensä synnyttämästä liikutuksesta. Myös taipumus näkyihin ja "unestamiseen" liittyy tähän ominaisuuteen.

Sydämellinen välittömyys näyttää vaikuttaneen kirjeisiin myös sillä tavoin, että Erkki Antin kirjoitushetken ympäristö ja hänen

räyksen liikkeeseen että osaksi esikoislestadiolaisuuteenkin päin. Tällä tavalla hän leimautui vanhoillisuuden isäksi, johon kohdistuivat toisten kielteiset, toisten sitä myönteisemmät asenteet. Erkki Antin erityisasemaa koskeva perinne on lähinnä Tornionlaaksosta, missä luonnollisesti on oltu taipuvaisia korostamaan oman saarnaajan merkitystä.

kirjeenvaihtoystäviensä asenteet ovat sävyttäneet hänen omia kannanottojaan ja ilmaisujaan, esimerkiksi Norjan ja Amerikan kiistojen aikana. Sama herkkyyks ilmaeni toisaalta joskus kiivastuksena, joka johti hallitsemattomaan sanankäyttöön ja loukkasi toista mieltä olevia. Vesisaaren "pahtapääpreivi" (n:o 38) oli tunnetuin esimerkki tällaisesta. Erkki Antin kirjeissä vaihtelee vanhimman aseman jyrkkä korostaminen ja nöyrä heikkouden ja neuvottomuudenkin tunnustaminen.

Kiintoisaa on verrata keskenään Erkki Anttia ja Juhani Raattamaata, jolle ennen kaikkia muita kuului johtajan vastuu laajenevassa liikkeessä. Eroa havainnollistavat esimerkiksi kummankin kirjeet Mathilda Fogmanille elokuun lopussa 1872 (Raattamaa 30.8., Erkki Antti 31.8.). Raattamaan kirjeitä vallitsee yleensäkin asiasisältö, vaikka myös niissä on lähes poikkeuksetta rohkeaisevaa uskon saarnaa ja sydämellisiä terveisiä sekä esirukouspyyntö. Erkki Antin kirjeiden asiasisältö on paljon niukempi. Hän taas paljastaa sisimpiä tunteitaan ja ajatuksiaan välittömämmin kuin Saivon vanhin. Huolimatta aseman ja lahjojen erilaisuudesta heidän kirjeensä ilmaisevat, kokonaisuutena tarkasteltuina, molemminpuolista luottamusta ja kunnioitusta.

Juhani Raattamaan kuoltua maaliskuussa 1899 monet turvautuivat Erkki Anttiin. Tämä joutui vielä viimeisenä vuotenaan ottamaan kantaa ristiriitoihin, jotka pian johtivat lopulliseen hajaannukseen koko lestadiolaisuuden piirissä. Yli voimien käyvissä vaikeuksissa Erkki Antti koki sitäkin arvokkaammaksi Tornionlaakson ystävien kunnioituksen ja luottamuksen.

Erkki Antille tulleet kirjeet sisältävät kutsuja pitkillekin seuraamatkoille vielä talveksi 1900–1901. Voimat uupuivat kuitenkin jo alkusyksystä. Hänen viimeinen säilynyt kirjeensä on syyskuun 27. päiväältä. Pois pääseminen, josta Erkki Antti oli puhunut kirjeissään vuosikymmenien aikana, oli tällöin jo todella lähellä. Erkki Antti Juhonpieti laski matkasauvansa 2.11.1900.

Hautajaiset olivat sunnuntaina 25.11. Saattoväki arvioitiin lähes tuhanneksi hengeksi, "jommoista kansan paljoutta Pajalan hautuumaalla ei ennen liene yhdellä kertaa nähty, jos ei mahdol-

lisesti provasti Laestadiusta haudattaessa”.¹⁰ Lääninrovasti Pehr Olof Grape suoritti ruumiinsiunauksen vanhana ystävänä. Hän kuvasi Erkki Antin osuutta lestadiolaisuuden evankelistumisessa ja hänen 52-vuotista toimintaansa liikkeen työntekijänä. Puheensa Grape päätti seuraavasti:

Erkki Antti oli evankeliumin käsittänyt ja evankeliumi oli tehnyt hänen evankeliumilliseksi, ei ainakaan siten että hän olisi ollut synnin rakastaja eli synnin puolustaja, kyllä hän osasi terävillä sanoilla kiivaasti nuhdella syntiä, mutta valmis oli hän myös saarnaamaan synnit anteeksi Jeesuksen veressä, ei hän kovin kohdellut viallisiakaan, vaan lohdutti ja kehoitti heitä uskomaan. — — — Ei hän myös pitänyt itseänsä hyvänä kristittyinä, vaan eli aina syntein anteeksi saamisen armosta. Usein tarvitsi hän veljeinki todistuksia. Kuolinvuoteellansaki oli hän sanonut: en tosin tiedä mitään kanssani, mutta kuitenkin sanon: antakaa anteeksi vanhalle pahanilkiselle.¹¹

Erkki Antti Juhonpietin kirjeitä ja muita kirjoituksia on säilynyt runsas kolmannes Juhani Raattamaan vastaavasta määrästä ja huomattavasti enemmän kuin kenenkään muun lestadiolaissaarnaajan 1800-luvulta. Tämä julkaisu sisältää yhteensä 121 numeroa; paria lappusta lukuun ottamatta ne ovat kokonaisia kirjeitä tai lehtikirjoituksia, lisäksi on jo edellä käsitelty omaelämäkerta sekä yksi saarna. Kirjeet on ryhmitelty viiteen jaksoon niiden aihepiirien mukaan, jotka Erkki Antin kirjeenvaihtoa kulloinkin hallitsevat. Jaksoihin kuuluvat numerot 1—16 (16), 17—37 (22), 38—69 (32), 70—92 (24), 93—118 (27).

¹⁰ *Haaparannanlehti* 94/ 4.12.1900. Laaja selostus oli otsikon ”Suurarvoisia hautajaisia” alla. Siinä kerrottiin 53 hevosen ruumissaatosta sekä yksityiskohdaisesti hautajaistoimituksesta. *Haaparannanlehti* omisti muutenkin Erkki Antille huomiota, joka kansanihmisten osalta oli poikkeuksellista. *Haaparannanlehti* 13/ 28.3.1894 (80-vuotispäivä), 88/ 13.11.1900 (kuolinilmoitus ja -uutinen, 1/2 palsta). Erkki Antin muistokirjoituksiin liittyi myös polemiikkia, kun eräs kirjoittaja muistutti vainajan kiivassanaisuudesta toisin ajattelevia kohtaan. *Haaparannanlehti* 91, 92, 98/ 1900.

¹¹ P.O. Grapen kok. Upsalan yliopiston kirjastossa, xerokopio mm. Erkki Antin ruumissaarnasta Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran arkistossa. Lehtiselostuksesta käy ilmi, että käsikirjoitus ei sisällä pidettyä puhetta kokonaisena. Sen mukaan Grape oli mm. kertonut, ”miten vainaja viime Mikkelinjuhlain aikana oli pitänyt puheen aineesta ’ Häät Galilean Kaanassa ’ *Haaparannanlehti* 94/ 4.12.1900.

Tunnistetut kirjeet jakautuvat vastaanottajien mukaan seuraavasti.

	1867— 1877	1877— 1884	1884— 1888	1889— 1893	1894— 1900	Yhteensä
Itä-Ruija						
Olli Koskamo		4	8	7	1	20
Juhani Sallinen		1	1			2
Iisakki Tiberg	3	2	4		1	10
Heikki Vähänen					1	1
Yhteiskirjeet	1		4		1	6
Yhteensä	4	7	17	7	4	39
Länsi-Ruija (30, 32)						
		2				2
Amerikka						
Taavi Castrén				1		1
Henrik Koller			1	3	1	5
Juho Lumijärvi		3	2	2		7
Matti Pekkala				1	1	2
Juho Roanpää				1		1
Nils Petteri Stark		1				1
Juho Takkinen		1	3			4
Yhteiskirjeet		1				1
Yhteensä		6	6	8	2	22
Tornionlaakso						
Mooses Daalinmäki		1				1
Mathilda Fogman	5			1		6
Pehr Olof Grape					1	1
Kaarle Petteri Knuuti	1		1	1		3
Johanna Matinheikki	2					2
Iisakki Rautio	1					1
Peltoon (109—112)					4	4
Yhteensä	9	1	1	2	5	18
Muonionlaakso						
Aatu Laitinen			1	2		3
Juhani Raattamaa	1	4	1	2	4	12
Yhteensä	1	4	2	4	4	15
Kittilä (14, 15, 39, 40, 68)						
	2		3			5
Jellivaara (107, 114, 115)						
					3	3
Etelä-Suomi (103, 106, 108)						
					3	3
Yhteensä	16	20	29	21	21	107
(Erkki Antin omakätisiä)	1	6	10	11	8	36)

Kirjeiden jakautuminen eri vastaanottajien kesken kuvastaa vain osittain todellisia vaikutussuhteita. Itä-Ruija on parhaiten edustettuna lähinnä sen ansiosta, että Olli Koskamo oli huolellinen kirjeiden kerääjä ja että Erkki Antti erityisesti 1880-luvulla joutui edustamaan esikoisvanhinten arvovaltaa Vesisaarella. Tornionlaakson avainhenkilöihin Erkki Antilla oli säännöllinen henkilökohtainen kosketus; kirjeitä ei tarvittu. Varsinkin ne kirjeet, joita tarkimmin säilytettiin ja jäljennettiin levitettäväksi, palvelivat kiistojen selvittämistä. Tämä kaikki on otettava huomioon, kun tarkastellaan Erkki Antin kirjeitä hänen katsomustensa kuvastajina sekä todisteina hänen toiminnastaan.

Lähes kolmannes Erkki Antin kirjeistä (36) on säilynyt alkuperäisinä. Näistä suurin osa on kuulunut Olli Koskamon kokoelmaan. Aatu Laitisen toimittamissa lehdissä sekä muissa julkaisuissa painettuina on säilynyt kaikkiaan 42, saman verran (43) jäljennöksiä. Myös jäljennöksistä valtaosa on Koskamon kokoelmassa, Koskamon ja muiden jäljentämänä. Vertailemalla säilyneitä omakätisiä kirjeitä näistä tehtyihin jäljennöksiin on myös Erkki Antin kirjeiden osalta vahvistunut käsitys, että jäljentäjät ovat todella pyrkineet — kuten monet jäljennösten lopussa vakuuttavat — kopioimaan sanasta sanaan.¹² Yksityiset sanat ja koko kirjeenkin kieliasu on silti saattanut muuttua. Eniten alkutekstistä poikkeavat todennäköisesti Aatu Laitisen julkaisemat kirjeet, koska Laitinen on yleensä poistanut konkreettiset yksityiskohdat, varsinkin riitoja koskevat.

Jos jäljennöksiä tai julkaisuja on säilynyt useampia, on tässä julkaistavaksi valittu se, joka parhaiten näyttää vastaavan Erkki Antin tekstiä. Alkuperäiskirjeen tai sen puuttuessa julkaistavaksi valitun kopion tekstiä on seurattu mahdollisimman kirjaintarkasti. Vain isojen ja pienten alkukirjainten sekä välimerkkien osalta on suoritettu varovaista normaalistamista. Tärkeimmistä eroista jäljennösten kesken on kommentteissa huomautettu.

¹² Lestadiolaiskirjeiden tekstikriittisiä ongelmia on yksityiskohtaisemmin käsitelty artikkelissani Lestadiolaisuuden vanhimmista kirjekokoelmista ja -julkaisuista. — Oulun Historiaseuran julkaisuja II, 1969.

Erkki Antille saapuneet kirjeet olisivat hänen omien kirjoitustensa tulkinnassa kullan arvoisia. Kuitenkin vain murto-osa niistä on säilynyt. Tuvan palossa 1885 siihenastiset kirjeet tuhoutuivat. Opettaja Karl Jakob Henriksson (1866–1941), joka toimi Pajalassa vuodesta 1888, oli saanut Erkki Antilta kirjekokoelman, jonka hän ennen kuolemaansa luovutti Pajalan silloiselle kirkkoherralle Oskar Haapaniemelle. Tämä Haapaniemen kokoelma sisältää yhteensä yli 130 kirjettä. Muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta ne ovat vuosilta 1894–1900, eniten (53) Erkki Antin kahdelta viimeiseltä elinvuodelta. Ne täydentävät Erkki Antin omia kirjeitä muun muassa siten, että yli puolet (73) kirjeistä on Tornion- ja Muonionlaaksosta tulleita. Niiden välityksellä saamme lähikuvan Erkki Antista Tornionlaakson rakastettuna saarnaajana ja ne tuovat lisiä myös alkavan hajaannuksen historiaan. Sen sijaan ne eivät anna paljonkaan valoa Erkki Antin kirjeilyyhteyksiin tuvan paloa seuranneina kriittisinä vuosina.

Erkki Antin toimintaan liittyviä kirjeitä on sekä Koskamon että muissa kokoelmissa. Hyvin arvokas täydennys myös tältä kannalta on Amerikasta hiljattain saatu kokoelma, joka nyt on Raimo Airamon hallussa Lahdessa. Tässä kokoelmassa on muun muassa suuri joukko Juhani Raattamaalle tulleita kirjeitä, jotka aikoinaan ovat kuuluneet Aikakautemme wanhinten kirjoituksia-julkaisun toimittajalle Juho Kierille. Juhani Raattamaan Kirjeet ja kirjoitukset (1976, yhteensä 334 n:o:a) sisältää lukuisia Erkki Antille osoitettuja kirjeitä. Raattamaan ja Erkki Antin kirjejulkaisut käsittävät tärkeimmän osan 1800-luvun lestadiolaisuuden sisäryhmälähteistä.

Viereisellä sivulla on näyte Erkki Antin kirjeestä Olli Koskamolle 13.8.1892 (n:o 89). Omakätisistä kirjeistä vanhin on heinäkuulta 1876. Neljännesvuosisadan ajan käsiala säilyi lähes samanlaisena. "Huonolla pännällä, ja vapisevalla kädellä, ja vähällä opilla", kirjoitti Erkki Antti erään kirjeensä loppuun. (n:o 82). Todellisuudessa käsiala on kaunista ja täsmällistä, vaikka yleensä pientä; varsinkin kirjaimia ja o on usein vaikea erottaa toisistaan.

Muita näytteitä Erkki Antin käsialasta on sivuilla 141 ja 243.

²⁵
 Mutta kuin niillä on aina asensa
 suottaan lapista yhellä asolla sikkosui-
 rakunta, niin ei muitten maksu vaivaa
 heitä opettaa. ämpä siellä hyvä äijä opet-
 takaan rakas vanhuus, heitö.

Eikä nyt erityistä, heinää saadaan hyviin,
 ja pellat on suurella aljella, mutta epäile
 paljon ciellä maito syvällä. mitä nyt
 rakas ja on aikauut tämän kansan kous:
 jai antaako armasta leipää, vai näkeekö
 ciä/panderansa ettei jovi antaa, tapattu.
 koon hänen pyhä jähvää taktonsa.

Ja nakkaita tervuusia täältä sijomin tyttä:
 nelta sille sijomin tyttäreille kuin siellä
 on krittäingi helanterille ja niille sinun
 rakastajilles. vesijonon ja pyhtään rakkaalle
 yynnä muile valituks, ja ole itte enin ter-
 vetetty, ja rukailkaa edistään, ja taistakaa
 minullekki syntia aina anteksi. ja minä
 myös taistau teile isäkseni nimen ja voren
 kautta kaikki synnit anteeksi alkame
 hyväräsi tervuusia, vaitta on joutu korittan
 voren kautta. ellekkitsee veltjänä uskasta
 ja osallinen kansanne armossa
 vanhaa Enkki Antti Antin paikka

TORNIONLAAKSON, KITILÄN JA VESISAAREN APOSTOLI

Lestadiolaisuuden voimakkain leviäminen tapahtui Laestadiuksen kuolemaa seuranneiden kahden vuosikymmenen aikana. Laajenemiseen liittyi myös sisäistä kehitystä, jota voidaan nimittää evankelistumiseksi. Alkuheräyksen alueella Ylitornio muodostui uudeksi keskuksesi jo 1860-luvulla. Lähinnä sieltä käsin tehtiin lähetystyötä etelään päin. Simon seudun lisäksi liikkeen vaikutuspiiriin tulivat jo tuolla vuosikymmenellä Oulun kaupunki ja pian laajat alueet sen eteläpuolella.

Samaan aikaan Kittilän lestadiolaisuus voimistui ja aloitti lähetystoimen, joka suuntautui lähinnä Sodankylään ja Rovaniemelle sekä näiden pitäjien kautta kauemmaksikin. 1860-luvulla lisääntyi muuttoliike Norjaan, erityisesti Itä-Ruijaan. Tähän puolestaan perustui Vesisaaren seudun lestadiolaisuuden elpyminen.

Erkki Antilla oli 1860-luvun leviämislIIkkeessä varsin keskeinen asema. Hänen omimpana toiminta-alueenaan oli alkuheräyksestä lähtien Tornionlaakson alajuoksu, väylän varsi Pajalasta jokisuun kaupunkeihin asti. Yhdessä Ylitornion seudun saarnaajien kanssa hän ulotti matkojaan Simoon ja Kuivaniemelle asti. Tosin hänen panoksensa ei tässä suhteessa näytä olleen toisista erottuva. Nimenomaan Iisakki Bränström, mutta myös Iisakki Huhtasaari ja Kaarle Petteri Knuuti ovat jääneet perinteeseen tasaveroisina.

Kittilän puolella Erkki Antilla sen sijaan oli selvä erityisasema. Paikalliseen lestadiolaisperinteeseen on jäänyt syvä muisto Kolarin Kurtakon kylässä todennäköisesti vuodenvaihteessa 1861—1862 pidetystä ”koulusta”, jossa Erkki Antti johdatti Kit-

tilän heränneitä, kuten he vielä myöhemminkin tunnustivat, evankeliumin uskomiseen.

Saman tapainen ensimmäisen opettajan asema kuului Erkki Antille Vesisaassa. Vuoden 1853 lähetysyrityksestä ei jäänyt näkyviä tuloksia, mutta se matka, jonka hän keväätalvella 1866 teki Itä- ja Länsi-Ruijaan koettiin merkitykselliseksi. Tosin Heikki Parkajoki pari vuotta myöhemmin teki vielä perusteellisemman Ruijan tarkastusmatkan sekä uusi vierailunsa 1870-luvulla, kun taas Erkki Antti ei enää uskaltanut tunturien yli. Viimeksi mainitun kirjoitustaito lienee osaltaan vaikuttanut siihen, että hänestä tuli erityisesti Vesisaaren ”vanhin”, joka seuraavien vuosikymmenien aikana lukemattomat kerrat Paavalin tavoin vetosi isän asemaansa mahdollisia muita opettajia vastaan.

Kittilään nähden Erkki Antti perusteli asemaansa samalla tavalla. Näyttää siltä, että hänen yhteytensä sinne eivät olleet — matkojen suhteellisesta lyhyydestä huolimatta — kovin kiinteät. Kittilän omat johtavat saarnaajat, veljekset Pietari Hanhivaara ja Fredrik Paksuniemi sekä Olli Puljula, tulivat jo 1870-luvulta lähtien laajemmaltikin tunnetuiksi. Myös Kittilässä oli 1870-luvulla sisäisiä jännityksiä, joihin Erkki Antti kirjeissään viittaa. Juhani Raattamaalla näyttää niiden selvittämisessä kuitenkin olleen suurempi osuus.

Itä-Ruijan kiistojen yhteydessä 1880-luvulla Erkki Antti voimakkaasti vetosi isän asemaansa myös Kittilässä, kun sikäläiset saarnaajat hänen käsityksensä mukaan vahvistivat esikoisvanhinnan vastaista ryhmää Vesisaassa. Sama toistui vihdoin vanhuksen viimeisinä vuosina. Hän ihmetteli, että kittiläläiset olivat ryhtyneet tuomaan Tornionjoellekin muka evankeliumia, vaikka olivat sen sieltä juuri Erkki Antin tuomana saaneet.

1860-luvun laajenemisalta jatkui yhä kaukaisempiin etappeihin 1870-luvulla. Lestadiolaistoiminta alkoi monilla Etelä-Suomen paikkakunnilla, samoin ensimmäisten suomalaisten keskuudessa Pohjois-Amerikassa. Samoina vuosina lestadiolaisuus voimakkaasti levisi myös Ruotsin suomalaisalueen naapuripitäjiin Ylä- ja Ala-Kainuulle sekä norjalaisen ja saamelaisen väestön pariin Ofo-tenin ja Lofotenin tienoilla.

1870-luvun laajenemisessa Erkki Antilla enempää kuin muilla-

kaan alkuheräyksen alueen vanhoilla työmiehillä ei ollut välitöntä osuutta. Säilyneistä lähteistä pääteltynä heidän havaintopiirissään oli kyllä Ruijan ja Amerikan lestadiolaisuus, mutta Suomi Oulusta etelään vain vähässä määrin. Vanhat Pohjois-Ruotsin saarnaajat eivät tehneet matkoja niin kauaksi. Siirtolaisten lähtöalueiden vuoksi heillä sen sijaan oli välittömiä kosketuksia Norjaan ja Amerikkaan.

Nopea ja järjestymätön leviäminen aiheutti liikkeelle ongelmia: uusilla alueilla nuoremman polven miehet tulivat työhön, alkuheräyksen perinne uhkasi katketa. Tässä vaiheessa, lähteiden mukaan vuodesta 1872 lähtien, Raattamaa alkoi puhua esikoisten seurakunnasta. Vuosikymmenen puoliväliin tultaessa pyrittiin myös ohjaukseen ja voimien kokoamiseen. Erityisesti Suomen lestadiolaisuutta ajatellen järjestettiin Suomen Ylitorniolle Alkkulaan suuri saarnaajien kokous 1875, ja seuraavana vuonna Raattamaa kirjoitti laajan lähetyskirjeen ”Suomen kristityille”. Samaan aikaan Heikki Parkajoki teki Aapo Tapanin kanssa lyhyen saarnaajan tarkastusmatkan Amerikkaan.

Sikäli kuin säilyneistä lähteistä voidaan päätellä, Erkki Antti ei edellä kuvatuissa toimissa ollut keskeisenä. Esimerkiksi Alkkulan kokouksessa hän oli mukana, mutta itseoikeutetun johtajan Raattamaan ohella eräät toiset saarnaajat olivat huomattavammin esillä. Selitykseksi voidaan viitata Erkki Antin erityisluonteeseen lestadiolaisvanhimpana: hän oli uskon saarnaaja ja Raamatun opettaja, mutta ei ehkä ollut kutsuttu erimielisyyksien ratkojaksi. Joka tapauksessa herättää huomiota myös se, ettei ole säilynyt tietoja Erkki Antin osuudesta moniinkaan lestadiolaistointia koskeviin asioihin, joissa Ylitornion seudun vanhimmat vetosivat Raattamaahan tai Raattamaa pyysi heidän apuaan (Waldenströmin kirje, Ylikainuun lähetystyö ym. esim. *Raattamaa* 1976 n:ot 54–56, 63).

Mahdollisesti Erkki Antin johtajuuteen Ylitornion seudulla on vaikuttanut hänen asenteensa 1860-luvun lopun kriisissä, johon Raattamaan tunnettu kirje Kaarle Petteri Knuutille liittyy (*Raattamaa* 1976 n:o 49, 18.5.1869; *Raittila* 1976, 169–171). Iisakki Huhtasaari kertoi kirjeessään Raattamaalle 11.3.1869 (Raimo Airammon kok.) niistä (lestadiolaiskristityistä), jotka olivat ruvenneet

käsittämään, ”ettej vjna mäessä tartte aittaa ollenghan, ja parauksen saarna on omma vanhurskautta”, mikä Huhtasaaren mielestä johti lihalliseen vapauteen. Kiintoisin on hänen ilmoituksensa, että myös Erkki Antti, joka tällöin oli ollut Ylitorniolla, oli aluksi hiukan tukenut erimielisiä. ”Mutta sitte olema tulhed yhteen ja Erkki Antti on tullud minun puolelenin nijtä vastaan.” Huhtasaari kertoo joutuneensa seurakunnan johtajan asemaan ja vetoaa Raattamaahan: ”Minä turvan tejhin jos vastan sanojad ei anna ittiänsä ojentaa.”

Erkki Antin ensimmäinen säilynyt kirje Mathilda Fogmanille (n:o 5) on samalta kriisivuodelta. Hänen innokas tunnustautumisensa viinamäen aidan varjelijaksi samoin kuin viittaus iankaikisen evankeliumin saarnaamiseen ylitorniolaisille on kenties saanut puhtia edellisen kevään ”horjumisesta”.

Omalla kotiseudullaan Erkki Antilla oli ristiriitoja ainakin Tärännössä jo 1850-luvun lopulla (*Raattamaa* 1976 n:ot 25, 30). 1870-luvulla hän mainitsee useita kertoja opetuksensa kohdistuneesta kritiikistä. Sen sisältöä on selvimmin esitelty kirjeessä, joka todennäköisesti on kirjoitettu Juhani Raattamaalle syyskesällä 1877 (n:o 16): Erkki Antin evankeliumin julistus oli eräiden mielestä liian löyhää; synninpäästön julistamisessa olisi oltava pidättyvämpi.

Kirjeiden perusteella näyttää selvältä, että arvostelu kohdistui Erkki Antin opetuksen evankelisuuteen, Sen sijaan ei voitane osoittaa, että tämä olisi asiallisesti poikennut lestadiolaisuuden tällöin edustamasta yleisestä kannasta. Raattamaa antoi nytkin tukensa Erkki Antille, ja tämä puolestaan piti Raattamaata työtoverina, jolle voi ”sydämensä avata ja puhua sisimmät ajatuksensa” (n:o 37).

Erkki Antin kokema vastustus näyttää olleen voimakkaimmillaan vuoden 1872 tienoilla. Tähän vuoteen liittyyne myös tunnettu näky, joka tuotti Erkki Antille vahvistusta (n:ot 11, 19). Vastustava ryhmä ei liene ollut suuri, mutta siihen kuului eräitä paikkakunnan arvovaltaisia henkilöitä. Arvostelu on ilmeisesti menettänyt pian voimaansa, niin ettei siitä ole juuri merkkejä 1870-luvun jälkeen. Myöhemmät vaikeudet olivat lähinnä henkilökohtaisista syistä johtuvia.

Kuvatun vastaryhmän — jos ryhmästä lainkaan voi puhua — alkuperä ja luonne jää lähteissä epäselväksi. Sillä olisi voinut olla yhteyksiä Simosta Alatorniolle muuttaneen Jaakko Pahkamaan ryhmään, joka juuri 1870-luvulla aiheutti taisteluja Tornionjoen alajuoksulla. Laestadius itse on (kielteisesti arvioiden) kuvannut hänen aikanaan Pajalan seudulla vaikuttaneita heränneitä, joiden tuntomerkit sopisivat Erkki Antin kertomukseen kirjeessä n:o 16 (*Raittila* 1976, 29). Myös Raattamaan viittaus niihin, ”jotka Provastin aikana olit eriseuraiset” (*Raattamaa* 1976 n:o 62) liittyisi parhaiten paikalliseen, alkuheräyksen liikkeessä alusta asti irralliseksi jääneeseen ja sille vierasta kristillisyydenkäsitystä edustaneeseen ryhmään.

Tornionlaakso jäi pysyvästi Erkki Antin työkentäksi. Hän näyttää lähes säännöllisesti tehneen talven aikana pitkän ”ala-reisun”, väylän vartta alas ja takaisin. Etappeina olivat yleensä vanhat tutut talot, joista on eniten tietoja Ruotsin ja Suomen Yli-tornion seudulta. Toiseksi tärkeimpänä matkakohteena Erkki Antilla oli Muonio ja yli-perä Saivomuotkaan asti. Sen sijaan Erkki Antti ei näytä väylän vartta lukuun ottamatta yleensä kulkeneen Suomen puolella eikä liioin Pohjois-Ruotsin läntisissä seurakunnissa, jotka olivat Raattamaan varsinaista aluetta.

Vaikka Erkki Antti saattoi vedota hengelliseen isyyteensä myös Tornion varren lestadiolaisiin nähden, hän tyytyi yleensä vain iloitsemaan heidän kanssaan sovinnosta ja rauhasta; tämän yksimielisyyden sekä evankeliumin saarnansa muut hedelmät hän kenties esitti liioitellunkin kauniina nimenomaan Norjan kiistojen taustaa vasten.

1. IISAKKI TIBERGILLE 11.1.1867

Juhonpiedistä sinä 11 p. Tammikuuta 1867.

Rakas veljenin Herrassa Isak Tiberg! Armo olkoon sinule ja sinun huonelees, ynnä muile jotka meidän Herra Jesusta rakastavat Isältä Jumalalta ja meidän Herraltame Jesukselta Kristukselta nyt ja aina Amen.

Pitkän ajan perästä saan minä tervehtää teitä minun rakkanin, kuin myös kiittä brevine edestä jonga olen saanut teiltä, olis ollut halunin ennen kirjoitta mutta en voi millään muotoa saata sitä väliä että kirjoitta, sillä kulkiana täydy minun olla rakkanin Herramme Jesuksen Evangeljumin tähden ja eikä suita kulkia puoltakkan sitä kuin tahdottaan, terveys myös tahto tulla huononlaiseksi paljosta kulkemisesta, mutta koko talven tähhän asti olen pitänyt kouluja,¹ ja pidän vielä jos terveys myöden antaa, mutta Norjan ei ole rakas veljenin, aikomus tulla nyt, mutta jos sielä tulis suurempi tarve ja armon aika, ja terveyttä olis toisti ja tahtottais sinne, niin sitte saattaisin tulla jos Jumala suopi.

Ja kristityt täälä ovat uskon kilvoituksessa niin kuin ennengin, ja aina tulle uudestaki kokkous-paikoissa; eikä täälä ole mittän erittäin muistelemista, terveys on ihmisillä joltinen eikä ole kaivatavia kuolutkan, on joitaki kristityitäki kuolut mutta ei net ole teile kasvoista tutut, mutta se kallis päämäärä meilä on, rakkat veljet ja sisaret että kostua onnellisesti poikki sillattoman virran kuolemattomuuden maahan, sielä ei ennä synnin ruumis ole meitä vaivaamassa eikä hittaksi tekemässä, niin kuin täälä, mutta saama olla niin kuin Jumalan engelit ilman lakkamatta veisaten uutta virttä Jumalalle ja Karitzalle joka meitä verelänsä ostanu on Amen!

Ja mitä te kysyttä kristittyin välistä kuin muutamat ei voi syntiä anteeksi anta, niin minä sanon teile minun rakkanin, että jos se on Jesuksen käsky että saarnata paranusta niin se on myös hänen käskynsä että anta syntiä anteeksi hänen nimmensä, ja kaikki kuin vikansa tuntevat, ja vian vikana pitävät niin niile pittä annettaman synnit anteeksi Jesuksen nimessä, ja vaikka ei muutamat voi vikojansa oikein tuta eikä paranus voi niin tulla kuin tarvittis, niin saarnama vieläki uskosta, ja annama hänele

syntiä anteeksi ja kuin hän lujemasti uskoo, niin hänellä on myös paremat voimat paranuksen askeleita seurata, sillä olema myös laupiat niin kuin Isämeki laupias on, ei hänkän ole ollut meitä kohtaan pikainen mutta on aina odottanut meidän parantamamme, ja kaikille, joilla tuntuu että on totinen sydän, niin niille antettakoon anteeksi ei ainoastansa seitsemän, mutta seitsemän kymmentä kerta seitsemän niin kuin Herrame Kristus käsenyt on.²

Olis halunin enempi kirjoittaa mutta en suita paljon pläkilä ja pännälä mutta sanon kuitengin sen, että säilyttäkät rakkauden side keskenänne minun rakkanin ja älkät olko vikain täden ylön nopsat tuomittemman toisianne niin kuin hukka tekke joukkonsa kansa sillä hänellä on aina se luonto, että jos lammas tullee vähänkän vikkan että hänen kulkemisensa hidastuu ettei hän voi kulkea lauman keskelä, niin sen varsin hukka niele, mutta lammasten paimen tukke heikot ja paranta sairait, sitto haavoitetut, palautta eksynnet, ja niin edespäin.

Sydämelisellä rakkaudella olen minä teitä muistamassa ja sitä rakkautta jolla meitä kohtelitta ollessamme teidän keskelänne, vaikka teidän sopis ajatella etten ole jäänyt rakastamman, koska en ole vireämpi kirjoittamman teile mutta en voi rakkanin suitta, enkä kaikesti saata aika, sillä kohta koko kesän olin jälkkin kuin sieltä tulin niin huono voimista, etten saattanut istua ja kirjoittaa, mutta marsiskelin ja pientä työtä tehtä, en saattanut paljon maata, kuin juuri sen verran, että levätä vähän jalkoja, mutta jos istuin eli enämältä makasin, niin alkoi särkemän hartioita ja sivuja, mutta nyt minä vain olen taas koko täysi että jaksan täyttää päätä raadia mikä mitäki. Minä täydyn lähteä taas kynttilän aikokoin alas, pitämmän koulua, jos terveyttä ja armon aikaa on, kuin kerkiän vaksinin toimesta niihin aikkoin.³

Ja jos niinkin olis ettemmä met kohta toisiamme täälä armon ilmassa, niin kuitengin elävitten maassa yhteen tullan kaikkein Jumalan valittuin kansa, jotka uskossa päivänsä päättävät, sillä vieläkin muistan sitä sydämen tottuutta joka oli sieläkin Vesisaressa isola osala ihmisiä, että autuaksi tulla, ja net jotka sydämen tottudessa ovat, ja uskovat: mikäpä pittää heitä Jesuksen rakkaudesta eroittaman. Kyllä kohta pääsemä rakkat veljet ja sisaret synnin ja kuoleman ruumiista irti, kohta lasketan Karitzan

emännän kruunu päähän, ja häävaatteet päälle, joita saama kantaa ijankaikkisesti eikä synnin tulva, eikä kiusausten rajuilma eikä mikkän muu pitää meidän iloamme meiltä ottaman pois Amen.

Ja sydämelisiä rakkauden terveisiä kaikile Jumalan lapsile mutta erinomattain sinule vaimos ja lastes kansa, Purasen Aro veljele vaimonensa, Byögröströmile vaimonensa, Jolmale vaimonensa ja lasten kansa, Pellon Abole. Högile, Jaskan Sofiale, Färjärille, Elkon Abole, Nils Pekale,⁴ engä suita kaikkia luedella, mutta sanoma sydämelisiä rakkauden terveisiä kaikile velile ja sisarille Herrassa. Ja kaikki veljet ja sisaret täältä tervehtävät teitä kaikkia, erinomattain Erkin Heikka⁵ sanno rakkaudesta terveisiä teile kaikile, ja muistakat kanta meidängin puuttuvaisuuttamme armo istuimen etten. Voikaat hyvin Herrame nimessä, ja olkat kaikkien ensin minulta tervehtetyt, näitä pyytää ja toivotta uskossa ja Evangeljumin osalisuudessa oleva veljenä.

Erik Anders Juhonpiedi

OMA Koskamon kok. I. Tiberin jäljennöskirja.

Vastaanottaja oli jo nuorena muuttanut Suomen Karungista Norjaan ja toimi loppuikänsä Vesisaarella tullimiehenä. Hän oli kaupungin lestadiolaisryhmän ensimmäisiä, vuodesta 1860 lähtien. Hyvän käsialansa ja kirjoitustaitonsa ansiosta Tiber hoiti suureksi osaksi Vesisaaren lestadiolaisten kirjeenvaihtoa ja jäljensi paljon kirjeitä. Tämän kirjeen alkuun hän on kirjoittanut: "Förste brev. E.A. Juhonpiedi har vaeret paa Vadsö 1866." Erkki Antin käynti Vesisaarella keuhkautalla 1866 on tämän kirjeen taustana.

¹ Lestadiolaisen seuratoiminnan yhtenä lähtökohtana olivat Lapin lasten koulut, joita pidettiin eri kylissä muutamia viikkoja kerrallaan. Vierailevien saarnamiesten pitämiä kokouksia nimitettiin kouluiksi varsinkin Tornionlaaksossa 1900-luvun alkuun saakka.

² Syntien anteeksi antamuksen saarnan ja elämän parannuksen välistä suhdetta koskevat erimielisyydet näyttävät eri tahoilla liittyneen siihen evankelistumismurrokseen, joka tapahtui lestadiolaisuudessa 1860-luvulla.

³ Erkki Antti toimi Pajalassa rokottajana. Kynttilän päivä oli 1867 helmikuun 24. Tällöin olisi saarnamatkan "alas" (Tornionjoen alajuoksulle käsin) pitänyt alkaa.

⁴ Terveishenkilöistä Puranen, Björnström, Pelto, Höök, Höglund (Färjäri), Auno (Elkon Aapo): *Raattila* 1967 n:ot 16, 28, 118, 119, 350, 385.

⁵ Erkin Heikka oli Erkki Antin ikätoveri, Mäki-Erkin talon isäntä Juhonpiedin naapurikylästä Erkehestä. Hän näyttää olleen Erkki Antin kumppanina Norjan matkalla 1866. (*Raattamaa* 1976 n:o 43).

2. IISAKKI RAUTIOLE 12.2.1867

Juhonpietistä 12/2 1867.

Rakas veljeni Herrassa Iisak Rautio. Jumalan armo, Jeesuksen rakkaus ja Pyhän Hengen osallisuus olkoon sinun ja kaikkein niitten kanssa, jotka meidän Herraa Jeesusta rakastavat, nyt ja aina.

Aikaa jo ennen on ollut sydämellinen halu ja rakkaus kirjoittaa teille, mutta olen ajatellut piankin tulevani teidän tyköönne; mutta koska näkyy niinkuin en pääsisikään teidän tyköönne, niin täydyn kuitenkin kirjoittaa teillekin tietoa, että elämässä olen sielun ja ruumiin puolesta armon kautta; ja sitä samaa toivotan minä myös teille minun rakkaani; uskon myös, että se ijankaikinen rakastaja, joka teitä ja meitä on pimeydestä hänen ihmeelliseen valkeuteensa johdattanut, on myös voimallinen ylläpitämään siinä valkeudessa loppuun asti.

Iloksi teillekin minä näitä kirjotan, ettei ole työnne turha Herrassa; sillä vaikka välistä näyttää, ettei vaikuta puhuminen mitään, niin toisella ajalla näkyy niinkuin tulisi kristityitä ilman vaihua. Ja sillä tahtoo Jumala osottaa, ettei se ole sen, joka kylvää eikä sen, joka kastaa, mutta sen, joka kasvun antaa. Tehkäämme siis työtä Herran viinimäessä sillä uskolla, että siementen Herra antaa kastetta ajallansa ja antaa myös vanhurskauden auringon paistaa sitte kun pilvet ovat ohitse menneet, niin lämpimästi, että hedelmä kypsyy elonajaksi. Vaikka vielä ei meidän silmämme näkisikään, niin se kuitenkin ajallansa täytetään, sillä siementen Herra on sanonut, että minun sanani ei pidä tyhjänä palajaman, joka minun suustani lähtee. Tehkäämme siis työtä ilolla, tietäen, ettei työmme ole turha Herrassa; pian mekin pääsemme lepäämään töistämme, pian saamme mekin laskea väsyneet luumme rauhassa lepäämään, emmekä kadu, että olemme työtä tehneet viinimäessä, kun kohta saamme kokoontua yhteen suuren Siionin avaruudessa ja nähdä sen suuren paljouden seisovan Karitsan istuimen edessä valkeilla vaatteilla puettuina veisaavan ijankaikista kiitos- ja ylistysvirttä, jotka tulivat Karitsan verellä pelastetuiksi; siellä saamme iloiten levätä kaikista töistämme, kylväjät ja

niittäjät ynnä saavat iloita eikä kenenkään pidä meidän iloamme meiltä ottaman pois.

Sydämellinen haluni olisi rakkaani teitä nähdä vielä näissä Keetarin majoissakin, mutta en tiedä, koska; mutta aika tulee, ettemme tarvitse ikävällä kaipauksella kaivata toisiamme, vaan saamme olla alati yhdessä näkemisessä ja kiittää Karitsaa, joka meitä teki mahdollisiksi kantamaan Karitsan emännän kruunua ijankaikkisesti. On minulla kuitenkin rakkaani se ajatus, että päästä sielläkin käymään tänä keväänä, vaikka kyllä olisi täälläkin matkoja niin paljon kuin suitan kulkeakin; mutta en voi saat-
taa olla teitäkin näkemättä minun rakkaani; kyllä nämä meidän nuoret kristityt tahtoisit, että minun pitäisi olla täällä heidänkin tähtensä, mutta minä aion jättää heitä sen ylimmäisen paimenen ja kristittyin haltuun siihen asti, että yhteen tullaan jos ei täällä kuolevaisuudessa, niin kuitenkin elävään maassa, kussa ei enää ole pelkoa hukista, jalopeuroista eikä muista vahingollisista pedoista, vaan saamme olla vapaat niinkuin Jumalan enkelit alati ja ijankaikkisesti.

Voi rakas veljeni, kuinka sydämellinen haluni olisi vielä nähdä teidänkin kasvojanne kerrankaan tässä maailmassa; mutta minun täytyy heittää itseni Herran haltuun, jos hän laittaa soveliaan tien teidän tyköönne, niin tapahtukoon niin. Ja jos minä tulen, niin ei minulla ole mitään erittäin teille sanomista, kuin se sama puhdas Herran Kristuksen evankeliumi, jota me ja te olemme jo ennen saarnanneet; tiedän myös, että olette siinä evankeliumissa jo niin juurtuneet, ettei voi teitä synty, maailma eikä perkele siitä erottaa.

Eikä nyt rakkaani muuta enempi tällä kerralla kuin oikein paljon rakkaudesta terveisiä kaikille veljille ja sisarille Herrassa.

Vanha veljenne

Erkki Antti Andersson

AS 1908, 121—123 (Vanhinten kirjeitä).

Vastaanottaja oli seuratalon isäntä Ruotsin Ylitornion keskeisestä lestadiolaiskylästä Kuivakankaasta. Muistokirjoituksessa kerrotaan, että hän oli ollut ”kylässämme ensimmäinen tien raavaaja ja kristittyin kokoon vetäjä” (SS 1894, 157). Tärännön Vanhatalossa on säilynyt Iisakki Raution 9.9.1860 kirjoittama kirje, jonka vastaanottaja lienee Erkki Antti Juhonpieti; kirjeessä viitataan vastaanottajan saarnamatkaan ja hänen lähettämäänsä kirjeeseen. Erkki Antin

lämpimät yhteydet Ylitorniolle olivat syntyneet jo 1850-luvulla. Hänen tästä kirjeestään käy ilmi, että edellisessä kirjeessä (n:o 1) suunniteltu matka oli ainakin lykkääntynyt.

3. IISAKKI TIBERGILLE 20.12.1867

Juhonpiedistä sinä 20 p. joulukuuta 1867.

Rakas veljenin Herrassa Isak Tiberg! Armo olkkon sinule ynä huones kansa, ynnä muile jotka meidän Herra Jesusta rakas-tavat. Isältä Jumalalta ja Herraltamme Jesukselta Christukselta nyt ja aina Amen.

Pitkän ajan perästä saan minä lähestyä teitä rakkat veljet ja sisaret näilä muutamilla rakkauden tervehtys sanoila. Saan myös kiittä brevin edestä jonga olen ilola vastan ottanut tänä syksynä. Iloista se oli minule, kuin sain kuula brevine kautta, että sielä kristittyin välilä on joltinengi sovinto. Ja minä rukkoilen teitä rakkanin, että älkäänt antako laittaille sija, sillä jos laittajat näkevät, ja kuulevat kristittyin sopimattomuuden, niin heile tulle niin kuin mikä vappaus ja ilo, sekä pilkata kristityitä, että ellä epäuskossa. Mutta minä tiedän, ettei riedas säästä enämpi teitä kuin meitäkän kyllä hän kykene yli korkiain tunturitten myös teidän tyköne, sillä kussa todinen kristilisyys ilmesty, sinne myös rietas laitta eripuraisuuden siemenet, ja myös pahat työmiehet: Ja minä sanon kohtipäätä että se saarnaja Viheriä saarnakkon häängi, mutta älkät häntäkkän pango ylimäissengraadin: sillä hänessä on falskiuden merkit löytynnet pitkin matka, mutta vielä met muita saarnaita pidäme parempana sentähden, että net föörävät opingi ja elämän puhtaampana kuin hän. Eikä teidän pidäis semmosten tähden alkaa kiistelemmän ollengaan, joila on merkki korvassa; sanokot he mitä hyvänsä muistain Apostolin sanoja, että koedelkat kaikki ja pitäkät se kuin hyvä on. Eikä nyt ainakkan ole uskovaiset niin sokeat, joila on Hengen uudiset, että tuomoisia ylönpaljon puolustavat, joitten usko ja elämä ei sovi yhteen, mutta pidäme heitäki niin kuin veliä siihen asti kuin het joltisestikki antavat ittensä evangeljumilla hallitta ja pysyvät kristikunnan helmassa, ja muis-takaamme aina rakkanin, että uskoma edellä kaikkein syntisenä, niin saatama kantaa anteeksi antavaista sydäntä. Sillä jos on va-

hingolinen kristityile lihalinen vapaus, niin on myös vahingolinen oma vanhurskauskini, mutta uskoma aina lujasti, ja omistama koko Jesuksen ansio, niin Kristuksen rakkaus vuotaa sydämiime, joka vaati meitä kaiken jumalattoman menon hyljäämän ja mailmalisen himon, ja jotka semmoisia sokeanlaisia saarnaita puolustavat, niin nöyryttäkön ittensä, ja ottakot sokeutta päälensä, niin annettan heile myös kaikki synnit anteeksi.

Olkaame rakkanin iloiset, syntimme ovat Jesuksen nimessä ja veressä anteeksi annetut, ja saatame hän nyt ainaki met kärsiä sen koska Isäme saatta kärsiä että yksi lapsista on sairas, toinen niin kelvotoin ettei hänestä ole apua vanhemalle, eikä toisile lapsile muuta kuin vaivaa. mutta olkaame tytyväiset, ja saarnatkaame rauhan evangeljumia, että sairait tulisit terveeksi, ja keltomat kasvaisit vahvemaksi kuin saavat syödä Vanheman rinda maitoa.¹ Antakaame syntiä anteeksi vialisilekki Herrame Jesuksen nimen ja veren kautta, niin voiton päälä myös ittekki pysymä Karitzan veren kautta sillä armosta olema autuaksi tullet, ja armosta autuina pysyme: sillä muutoin armo ei oliskan armo, jos ittekki saattaisimma jotaki vaikutta sillä Apostoli sanno, ettei se nyt ole sen joka kylvä eikä sen joka kasta, mutta Herra joka kasvon anta. Kylväkääme siis iloisessa toivossa, sillä koska Herra ei tahdo syntisen kuolema, van että syntinen kääntyis ja eläis: niin kylväkääme hänen omma siementänsä siinä iloisessa toivossa, että antakkon hän semmoisen kasten ja hedelmän kullagin kerrala, kuin hänen jumalalinen viissaudensa hyväksi näkke. Sillä aika tulle pijain, ja näyttä jo olevan käsissä, että kohta ovat sekä kylväjä että niittäjä ynnä iloitsemassa sen suuren Sionin avaruudessa joka ei käsillä tehty ole.

Olkaat rakkat veljet ja sisaret yksimieliset rakastain toiset toisianne, koska olema sen rakkan Isän lapset, niin uskokaame, lujasti että rakkauden ja rauhan hengi saapi hallita meidän sydämemme, sillä se suuri armopalkka on odottamassa meitä varten taivaassa, yhtä suuri perindö yhdellä kuin toisela. Pitäkääme siis hyvä uskon kilvoitus, kohta tulevat vierat taivasta noutamman meitä kotia, pijain nyt meitä päästettän irti synnin ruumiista, joka aina tekke meitä hittaaksi ja vaiva kuolematoinda hengeä, mutta lohtutamme kuidengin sillä iloisella toivola, että jo nyt kohta tule-

vat kuoleman juhlavaunut meitä noutamman, emmäkä ennä koskan sitte tarvitte taistella ei ulkonaisten eikä sisälisten viholisten kansa mutta saama alati olla niin kuin Jumalan engelit kirkastetuilla kasvoilla katsella ijankaikkista rakastaija, ja rakkauden tullesta palavilla rinnoilla rakasta toisiamme ijankakkisesti Amen.

Ja oikein paljon rakkaudesta terveisiä Purasen Arole vaimonensa, Byögströmile vaimonensa. Jolmale vaimonensa, Pellon Abole, Jaskan Sophiale,² ja yhteisesti kaikile velile ja sisarille Herrassa, ja ole itte enin tervehtetty vaimos ja lastes kansa, ja rukkoilkat edestänin, näitä merkitse uskossa ja evangeljumin osallisuudessa oleva veljenä

Erik Anders Anderson Juhonpiedi

Meilä alkaa täälä koulunpido ensimaanantaina,³ ja pyhähin jälkkin lähden taas alas saarnaman rauhan Evangeljumia, jos terveyttä ja elämän aika on. Ja rakas sisar Nulus Maria oli täälä Pajalan markkinan aikana,⁴ häneltä minä sain kuula kaikenlaisista asioista sanomia, ja tulin iloiseksi kuin sain tietä osittain teidän brevistä, ja osittain Nulus Marialta, että sielä on jonkunlainen sovindo kristittyin välilä, joka ongin kristillisyyden kaunistus. Eikä mulla ole täältä mittän erittäin muistelemista, kristityt ovat uskon kilvoituksessa entistä myöden, eikä ole kaivattavia kuolutkan. Moses äijä⁵ sairasta Mataringissä, ja tuli eilen sanoma alamiesten matkassa, että oli kattottu loppuvaksi.

Ja nyt itse rauhan Jumala joka on kuoleista jälleen tuottanut sen suuren lammasten Paimenen, ijankaikkisen Testamentin veren kautta, saattakkon teitä kaikkia toimeleiseksi kaikissa hyvissä töissä, ja tehkön teissä ja meissä mikä hänen edessänsä odollinen on, jolle olkkon kunnia ijankaikkisesti Amen. Juhonpiedistä kirjoitettu teidän rakkalta veljeltänne Erik Anders Juhonpiediltä. Hyvästi Jesuksen verisen sovindoansion halttun.

Ussein muistan teidä sydämen rakkaudella ja myös rakkauttanne meitä kohtan, tunnen myös sydämen rakkauden sitä autuaksi tulemisen tottuutta kohtan kuin teissä on, ja uskon myös sen että joka teissä on hyvän työn alkanut, on sen myös päättävä Jesuksen Christuksen päivän asti, silloin saavat evangeljumin pilkkajat murhela nähtä mitä epäuskon hengi heissä on vaikuttanut, ja ketä het pistännet ovat.

Uudesta kastajat Haparannala houravat sen uuden kasteen kansa, ja selittävät bogstavilisesti Raamatun, että vähäuskoiset tuulevat ylitsevoitetuksi, että se ongin tarpeellinen; nämät ovat ne vietteläit, joista Pavali sanno, jotka käyvät huoneesta huoneeseen, ja vaimoväen fangiksi vievät, vaikka ei het saata sieläkkän paljon mittän toimen saada vielä vähemmän täälä.⁶ Muistelen näitä teile varoitukseksi, sillä ilmanki seki hengi, kiikku eli lentä kohta yli korkiain tunturitten teitä opettaman: sillä ei riedas ole niin hullu, ettei se Raamatulla freistaa puolusta ittensä ja näyttä todeksi tarkoituksiansa, erittäingin kristityile, mutta muistakaame mitä Paavali sanno, että jos joku, vaikka engeli taivasta tulis joka toisin saarna evangeljumia kuin met saarnaneet olema, niin olkon kirottu, sillä me muistamme myös elämän Herralta sanotuksi, että monta tulevat sinäpäivänä ja sanovat, Herra emmekö me sinun nimes kautta ennustannet ja monta väkevää työtä tehneet: Ja hän on sanova heile, etten minä tunne teitä: mengäät pois minun tyköänin ja monta muuta taivallista totistusta on meile annettu Pyhässä Raamatussa joita en suita mainita, mutta teillä ovat myös ittelä sekä Raamatut, että hengen uutiset, niin te pysyttä voidola Karitzan veren kautta. —

Ja hyvästi Jesukselle, siihen asti että kanteleitten soitola ja riemu rinnoila tullan yhteen suuremassa Sionissa Amen.

Erik Anders Anderson Johonpiedi

OMA Koskamon kok. I. Tibergerin jäljennöskirja.

Jäljennös myös: Koskamon kok. (jälj. O. Koskamo). Tässä jälkikirjoitus: ”Tämän preivin on Erikki Anters kirjottannut meille yhen osan sen suuren eriseuran tähten kuin meillä on täälä ninkuin näjettä tästä ja Isaki Tiperki rakkautesta minun pyynnöstä kirjottannut tämän kopijon teille vaikka ei tämä kaikin paikoin kulu teille mutta on tässä semoistakin opetusta joka soppi kaikille kristityille, merkitsee Johan Pieti.”

Julkaistu: *Vanhan Laestadiolais-kristillisen yhdistyksen julk.* V (Lahti 1957), 16–20.

Toisen Vesisaaren kirjeen aiheena on se häiriö, jonka ns. kylmä hyppy ja pyhän lihan oppi olivat aiheuttaneet, luultavasti kohta Erkki Antin käynnin jälkeen. Kylmä hyppy on yhdistetty lähinnä Juho Viheriän (Norjassa: Grøn) saarnatoimintaan. Viheriä oli tullut tunnetuksi jo syntymäseudullaan Oulun puolessa. Kevättalvella 1865 hän oli muuttanut Kitilään ja vuotta myöhem-

min Varangin vuonon eteläpuolelle Pykeijään. Samasta häiriöstä kirjoitti myös Juhani Raattamaa Vesisaareen 16.3.1868. (*Raittila* 1976, 123s, 198–200).

¹ Samoin kuin Laestadiuksen julistuksessa myös ensimmäisen lestadiolaispolven lähteissä Vanhimmalla on usein äidin hahmo; Jeesuksesta puhutaan ”verisenä äitinä”.

² Terveishenkilöistä ks. kirjeen n:o 1 viitettä 4.

³ ”Ensi maanantai” oli jouluaaton aatto. Joulun pyhät olivat yleisesti seurakousten aikaa.

⁴ Priita Maria Nulusjärvi (Nulus Maria) oli muoniolainen, joka 1867 oli siirtynyt muutamiksi vuosiksi Norjaan, mistä käsin hän oli tullut Pajalaan joulu-kuun markkinoille. Erkki Antti (ja Raattamaa) olivat siis saaneet Vesisaaren erimielisyyksistä tietoja sekä häneltä että kirjeen välityksellä.

⁵ Saarnaaja Mooses Kankoinen, jonka kuolemasta kirjeessä n:o 4/22.9.1868.

⁶ Baptistit saivat 1860-luvun alussa pysyvän, vaikkakin pienen jalansijan Haaparannalla. Heidän toimintansa aiheutti myös seudun lestadiolaisten keskuudessa hämmennystä, joka kuitenkin nopeasti voitettiin. Pajalan seurakuntaker-
tomuksissa, 1871, 1877 ja 1882 mainitaan seurakunnassa olevan yhden baptis-
tin; liike ei siis lainkaan päässyt leviämään. (*Raittila* 1976, 163–165; Härnösands landsarkiv, Domkap. ark. F III 48 visit. Pajala).

4. IISAKKI TIBERGILLE 22.9.1868

Juhonpiedistä se 22 p. syyskuuta 1868.

Rakas veljenin Herrassa Isak Tiberg! Armo olkon sinule, ja kaikile niile jotka Herrame Jesusta rakastavat, Isältä Jumalalta, ja Herraltamme Jesukselta Kristukselta nyt ja aina Amen!

Breviin edestä saan ensiksi kiittä joita olen saanu kaksi, ja sen jälkken kirjoitetun sain ensin: josta näin, että raha brevi on, mutta en tienyt missä hän on. Viimein sain kuula että se on Berlinissä¹, kevä kesälä sain vasta sen. Ja rahat minä toimitin varsin toisena päivänä siihen ordningin, kuin jälkimäisessä brevissä oli määrätty.

Ja varsin minula oli kyllä halu kirjoitta teile rakas veljenin vastaus, mutta on minulaki kohta aina niin tilattomuus, etten voi saata sitä rakoa että kirjoitta, kyllä minä ainaki sata breviä ajatuksila kirjoitan, ennen kuin itte työssä saan yhdengän kirjoite-
tuksi, / mutta olkat rakkanin tytyväiset ja anteeksi antavaiset vaikka mulla viipyy niin kauvon kirjoittamatta teile, sillä sydämessänin kannan teitä ja rakastan ei ainoastansa taivaassen asti: mutta sielä kunnian valdakunnassa vielä täydelisemästi; teitä

kaikkia, jotka yhdellä Hengellä meidän kansame Herra Jesusta rakastatte, / älkät epäilkö, van olkat rohkeat uskossa, syntinne ovat anteeksi annetut Karitzan veren kautta ja nimenä kirjoitetut taivaassa, te kaikki joila yksi sydän ja sielu on meidän kansa, / siitä on voidon kuningaame käskennyt meidän iloita että nimemä ovat kirjoitetut taivaassa: ja ongin meillä suuri syy siitä iloiset olla, sillä ei olekkaan meillä tässä maailmassa yhtään pysyvääistä asundo paikka, van olema niin kuin matkamiehen tapa on vieraala maala viipyä sen aika kuin hänen soppi lähteä kotia, niin olema met myös minun rakkat veljet ja sisaret, vielä tässä vierasten majassa tänäpäivänä, huomena taidamme kostua kotia, ja todisesti on se yksi huomen kuin pääsemä kotia / pijain on tämä lyhy aika puuttunut ja saamapa met tääläki jo matkalamme sieluilemma ruokapaloja uskon kautta rakkaasta sydäimestä. Häpöydä onki valmis tuhlaja pojale Isän kotona, anna vanheman veljen napista sen yli, että tuhlaja poika vasten on tapettu syötetty vasikka, ei Isä sentähden estä tuhlajapojan eikä hänen kansansa atrioittevain iloa, siis iloitkaame ja riemuitkaame, sillä Karitzan häät ovat tulleet, ja sen emäntä on valmistanu itsensä Amen.

Ja täälä jaksavat kristityt entistä myöden, eikä ole kaivattavia kristityitä kuolut jälkken Moses Kangoisen kuoleman, kuin ranta Kyrön Isäntä Pellosta. Tauti täälä liikku virkusti, ja kuoleskelligi kansa pakanoita mutta eipä taajaan kristityitä. Oletta tainet kuula Moses vainajan äkillisen kuoleman, joka tapahtui menhenä talvena, hän oli puhumassa yhden miehen kansa ja siinä jäi sana keskin ja syökysi silmälensä laattiale istumasta, ja se oli hänen menonsa.²

Elo vuosi on tullut kerrallinen koon puolesta, mutta elo sangen hyvvä, että harvoin niin hyvvä eloa täälä kasua.³ Eikä nyt muuta tällä kerta, kuin rakkasta sydäimestä terveisiä kaikile kristityile, erinomattain Puraselle vaimonensa, Byögströmile vaimonensa, Jolmale vaimonensa⁴ ja kaikile Jumalan valituile, ja ole itte kaikkein enin tervehtetty, ja rukkoilkat edestänin pyytä veljenä ja matkakumppanine Sionin vuorele. —

Erik Anders Anderson Juhonpiedi

Ja jos Parka Heikki veli on vielä sielä niin hälle myös sydä-

men rakkaudesta terveisiä ja Nulus Marjale. Riidoista ja opin asioista en tarvitte kirjoitta, sillä kuin on rakas veljemä Heikki sielä net teile suulisesti puhunut, ja ilmanki nyt Vesisaren kristityt ovat vastan ottannet Jumalan neuvon hänen suunsa kautta autuudeksensa. Ja kaikile velile ja sisarille Herrassa rakkaudesta terveisiä, että elän mieki vielä sielun että ruumiin puolesta ja mie olen ollut alhaala⁵ kuin teidän brevit ovat tulleet Kuuperiin, ja kuin tulini kotia niin en sittekkän saanut varsin tiedoa niistä ja kuka tiesi olis saattanut joku meistä kolmesta tulla jos tiedo olis tullut ajalla, mutta laittopa teile Jumala sinne hyvän miehen Parka Heikin. —

Erik Anders Anderson Juhonpiedi

Hyvästi Herran halttun.

OMA Koskamon kok. I. Tiberin jäljennöskirja.

Kolmaskin Vesisaaren kirje liittyy osaksi seudun lestadiolaisten erimielisyyksiin. Kirjeissä, jotka Erkki Antti sai käsiinsä vasta saarnamatkalta palattuaan, oli ilmeisesti pyydetty johtavien saarnaajien apua. Mainitessaan, että ”joku meistä kolmesta” olisi saattanut tulla, mikäli kirje olisi ehtinyt ajoissa, Erkki Antti tarkoitti mahdollisesti itsensä lisäksi Ylitornion saarnaajia, joista Iisakki Bränström, Iisakki Huhtasaari ja Kaarle Petteri Knuuti tuolloin olivat tunnetuimpia. Bränström kirjoittikin 6.6.1869 opastuskirjeen Juhani Salliselle Vesisaareen (I. Tiberin jäljennöskirja). Kenties oli käännytty myös Raattamaan tai suoraan Heikki Parkajoen puoleen. Joka tapauksessa Parkajoki teki loppuvuodesta 1868 laajan Ruijan matkan, joka ulottui Vesisaaresta Tromssaan.

¹ Jakob Berlin (1804–1871) oli Pajalan nimismies ja asui Kängäsessä.

² Mooses Kankoinen, joka oli Laestadiuksen vanhimpia koulumiehiä, kuoli 15.1.1868. Rantakyrön talon isäntä Pekka Paavonpoika Turtolan Pellon kylästä kuoli 19.8.1868.

³ Ankan katovuoden 1867 jälkeen saatiin seuraavana kesänä yleisesti hyvä sato.

⁴ Terveishenkilöistä ks. kirjeen n:o 1 viitettä 4.

⁵ ”Alhaalla” = Tornionjoen alajuoksulla.

5. MATHILDA FOGMANILLE 26.9.1869

Juhonpietistä 26 p. syyskuusa 1869.

Rakas sisar Herrasa Thilda Fogman. Jumalan armo, Jeesusksen rakkaus ja Pyhän Hengen osallisuus olkoon sinun ja kaikkein

niitten kansa, jotka kansas yksimieliset ovat uskossa ja evangeliumin osallisuudessa Herramme Jeesuksen kautta.

Näilä muutamilla rakkauden tervetys sanoila lähestyn minä teitä minun rakhaanin, saan myös kiittää preivin edestä, jonka olen saanut muutama viikko sitten, kuin myös tietä antaa että minä olen jaksamassa sielun puolesta entistä määrää ja ruumiin puolesta olen tämän syyskesän taas täyden työn tekiännä en tiedä kuolemango edellä, mutta helppo on kuitenkin tehdä isonpaaki työtä.

Saat kyllä sanoa, rakas sisar, väärä uskosille että kyllä Erkki Antista räkkää heile vastusta Jumalan armon kautta, jos muutoin armon aikaa on. Mutta, halunin olis päästä rauhassa lepäämään ja jättää sotiminen ohdakkeitten ja orjantappurain kansa muitten Sionin muurin vartiain haltuun. Mutta, jos Isämme tahto on että pitää minuaki täällä vielä, niin minä yynä teidän kansanne varjelen viinamäkea sen voiman jälkeen kuin minulle uskottu on. Ja, jos varas keituri tukki nokkaansa aidan raosta sisälle niin onpa meile annettu paimen sauva, jolla saama kalpasta varas keituria nokkaan / kyllä häätyy vettä nokkaansa takasin, vaikka keiturin luonto on että jos vahti vähänki pakenee niin kyllä hän oli samasa varastamassa, mutta odota vähän varas keituri kyllä sinä kohta lakkaat varastamasta, sitte kuitenkin kuin mahasti tulee täyteen.

Mutta tet Jumalan valittu joukko, jotka otatta Jumalan seurakunnan synnin päästön Jumalan synnin päästönä teile onki teidän syntinä anteeksi annettu sillä verellä, joka on vuotanut pitkänä perjantaina synteimä anteeksi saamisen tähden. Ole iloinen sinä Herran Sioni, sinun sijas ei ole helvetissä. Jos mailman kylmä tuuli jähdyttää rintojasti niin uskon kautta saattaa rakkauden pyhä tuli rinnat palavaksi. Jos synnin ruumis vaivaa kuolematointa hengeä niin Karitzan veri puhdistaa meitä kaikista synnistä. Kyllä kohta lakkaa synnin ruumis vaivaamasta hengeämme. Kohta lakkaa kuulumasta varesten kaakuminen ja pissi haukkain kiljuminen. Kohta alkaa kulumaan riemu kelloin helinä ja Karitzan emänän ijankaikkinen häälaulu, eikä kenkään saata enää sitte turmella meidän iloamme ijankaikkisesti Amen.

Ja täällä ovat kristityt uskomassa vaikka kesän sade ja pak-

kanen on kyllä tahtonut jähdyttää yhtä osaa, mutta uskomma kuitenkin että joila totinen sydän on niin net kostuvat kotia. Paljon laisesta tässä seurakunnassa sairastelaan, on myös paljon kuollut näinä aikoina mutta ei erittäin kaivattavia, muutamat menevät sillä — —¹ uskolla, muutamille tullee — — taudin alla, muutamat putoavat paatuneina helvettiin. Ja, vuoden tulo on koko runsas näilä hyvillä pelto maila, mutta huonoila ei tule paljon mitään sillä kesä vilu otti jo yhen osan ja Pertun pojat² sitte kohta kaikki huonoilta pelto mailta, mutta niin kuitenkin näkyy Isän viissaudelle sopivan ettei huonoila pelto mailla saatu siementä eikä paljon syötävää paitti net, jotka leikkasit ennen kylmiä, näissä kirkon ympäri kylissä on vain saatu sekä siementä että syötävää.

Eikä minulla ole muuta erittäin muistelemista. Ei ole kaivattavia christityitä kuollutkaan. Mutta, sano nyt rakas Nymanni rakkaalle veljelle rakkaudesta terveisiä ja froualle, rakkaalle sisarelle Herrassa, ja koko heidän huoneelle että synnit ovat annetut anteeksi Karitzan veren kautta. Ja Nylanterin välle, Ranta Piekkolan välle, lukkarin tyttärille, Ruskolan, Haapakylän ja Kuivakangaan ja Suomen puolen velille ja sisarille Herrassa erinomattain Rautio rakkaalle huoneinensa, Pränströmille väkinensä, Huh-tasaarelle väkinensä, Kohkosen sisar muorille ja veli faarille perheinensä³, ja yhteisesti kaikille minun rakastailenin että nämät saattavat olla minun viimeiset muistutuksenin ja muisteluksenin teille mutta sen vieläki sanon että ijankaikkisen evangeliumin olen teille saarnanut ja sen totuuden päälle saatan lähteä poijes täältä ja uskon teidän kohtavaan minua Jeesuksen istuimen edessä. Sielä met vasta saatamme täydellisemästi rakastaa toisiamme ja yhdistää äänemme sen suuren joukon kansa, jota ei yksikään lukea tainu, ijankaikkiseen kiitokseen ja halleluujaan Amen. Ja rukoilkaa edestänin pyytää veljenä ja matka kumppanina Isän maale

Erik Anters Juhonpieti

Halunin olis kohdata teitä, mutta haluan myös päästä kotia poijes synnin ja kuoleman ruumiista. Jos Herra hyväksi näet niin nouda omas kotia Amen. Mäki Piekkolan³ veljelle ja sisarelle rakkaudesta terveisiä.

OMA O. H. Jussilan kok. Bd: 8. Emma Hermansonin kirjoittama jäljennös. Mataringissä asuva kätilö Mathilda Fogman hoiti suureksi osaksi kirjeenvaihtoa Ylitornion seudun muidenkin vanhimpien puolesta. Tämän kirjeen sisällystä ks. jakson johdantolukua.

¹ Jäljennöksessä on noin sanan mittainen aukko viivoin merkityissä kohdissa.

² Pertun päivä, 24.8., oli syyskesän merkkipäivä vanhan kansan sääkalenterissa.

³ Terveishenkilöistä ks. kirjeen n:o 9 viitettä 2. Erkki Antti lähettää Suomen puolenkin ystäville terveisiä, mutta kaikki mainitut henkilön ja kylän nimet ovat Mataringistä ja sen välittömästä ympäristöstä Ruotsin puolelta.

6. VESISAAREN SEUDULLE 28.9.1870

Juhonpietistä sinä 28 p. Syyskuussa 1870.

Rakkat veljet ja sisaret Herrassa jotka asutta Vesisaressa ja ryssän rannala ja muala Norjan rannoila. Armo olkon teile ja rauha isältä Jumalalta ja Herraltame Jesukselta ja Jumalan pitkämielisyys kasvakoon ja lissäintyökkön teissä nyt ja ijankaikkisiin aikkoin Amen!

Sydämen rakkaudella saan minä lähestyä teitä näilä harvoila ja paljon puuttuvaisila rateila ja tervehtän teitä Jumalan sydämelisellä laupiudella, sekä oman että näitten lannan vanhain kristittyin käsityksen jälkken. Minä olen nyt täällä matkustaissanin Isänmaata kohten tavanut sekä Rattaman että Erkki Antin ja keskustellu heidän kanssansa niistä asioista joista Norjassa tahto olla kamppaileminen, ja minä käsitan nyt sen että minä yynä teidän kansanne tarvittema vielä oppia käsittämään Jumalan pitkämielisyyttä, sillä minä en sanonut ollenkan kumpi puoli minusta oikiampi on, mutta ainoastansa muistelin mistä asioista sielä tahovat tulla tinkat, niin sanoin minä myös että minä täällä on Truvaa¹ pitetty mennä talvena kuin se kävi täällä: että muutamat ovat sen Norjassa tuominnet niin sain vastaukseksi sen ettei se ole juuri taiton jälkken tapahtunut kuin häntä on tuomittu sillä kristittynä se on täällä pitetty mutta semmoisena kristittynä joka tarvittee Jumalan kansalta opetetuksi tulla, sentähden rakkaanin älkää pitäkö häntä viholisena van neuvokaat häntä niin kuin veljeä.

Ja Nulus Marian potträtin ottamisesta² ei myös pitäis Juma-

lan kansan loukaintua sillä täällä myös muutamat kristityt ottavat potträttiä, ja toiset pitävät sen joutavana. Älköön olko koskan riita ulkonaisten tähden, ainuastansa sydän on niin paljon uskovainen, että on yksi mieli Jumalan joukon kanssa, se on että aina katuvaishana syntisenä otetaan uskola vastan se veri joka on vuo-
tanut pitkänäperjantaina synteimä anteeksi saamisen tähden, sillä kuin oikein uskottan niin myös oikein elettän mutta ulkonaisissa on yksi vialinen siinä ja toinen tässä ja yksi tarvitte jokapäivä saata syntiä anteeksi niin kuin toinengi, ja joka sitte teistä synnitön on, hän viskakkon ensinä vijalista kivelä.

Emme sentähden kielä paranus saarnoja³ sillä paranusta ja syntein anteexisaamista pittä saarnattaman Herran nimessä; mutta paranus saarna ilman syntein anteeksi antamisetta vaikutta rakkauden särkymisen ja tulevat riitat ja eriseurur joista Pavali varoitta kristityitä sanoden: että jos te toinen toistanne puretta ja syöttä, niin katsokaat ettettä toinen toiseltanne syötyksi tule, sentähden rakkat veljet ja sisaret kärsimä toinen toistamme rakkaudessa; anname toisilemme anteeksi koska taivallinen Isämme suitta meile anteeksi antaa meidän monet vikame ja se onki meidän matkasauvamme Isän maata kohden että anteeksi anoa ja anteeksi antaa, eipä kykene yksikkän kristitty kerskamaan, että hän ei ole koskan vilpistelly van kaikki häätyvät tunnusta että yksi on vialinen ja puttuvainen siinä ja toinen tässä.

Älkääme riidelkö tielä, kotona on yhtä suuri perintö yhtele niin kuin toisele eikä kenenkän osa pienene sillä että paljon tulle perilisiä mutta riidan kautta tapahtuu ussein niin, että kuin kaksi riidelee niin sillä aikaa tullee kolmas ja viepi koko sen tavaran jonka päältä riita oli, eikä riitaiset saaneet kumpikan. Muistakaat nyt rakkanin Apostolin neuvoa että kantakat toinen toisena kuorma ja niin Kristuksen lakia täyttäkää, kyllä sentähden on itelä kullaki oma kuorma kannettavana.

Eikä nyt muuta tällä kerralla kuin kaikesta sydäimestä rakkauden terveisiä kaikile velile ja sisarille Herrassa erinomattain Anders Leimolalle ja Tuomaan Anna Britale ja kaikile Jesuksen ystävälle, ja ole itte enin tervehtetty ja rukkoilkaat edestänin pyytä uskossa ja evangeljumin osalisuudessa oleva veljennä ja matkakumppani Isänmaan ihanalle rannale teidän veljenä

Mathias Pussinen

Minä alla kirjoitettu neuvon myös teitä rakkat veljet ja sisaret keskenänne rakkaudessa sopiman, sillä jos kristityt ei sovi keskenänsä niin saatanan joukko katto ylö'n koko kristillisyyden, ja niin tulle sitte kristittyin kautta Kristuksen nimi pilkatuksi pakanoilta, mutta jos toinen ymmärtä yhen asian toisin kuin toinen johonka ei ole selkeitä raamatun todistuksia niin annamma hälle hänen vappaudensa ainoastansa uskon pääkappalleet pysyvät puhtaina.

Olkaat nyt iloiset minun rakkanin, syntinä ovat anteeksi annetut Karitzan veren kautta, hyvästi Jesuksen halttun ja rukkoilkaat edestänin ja Herran rauha hallitkon teidän sydämenne ja sielunne, näitä merkitte veljenä uskossa ja matkakumppanine uutteen Jerusalemiin Erik Anders Juhonpieti.

Muistakaat myös se rakkaanin että anteeksi antamattomuus on suurempi synty kuin muutamat kristittyin viat ja se päälekan-tajan virka on rietkala hänen joukkonsa kansa.

Rakas veljenin Isak Tiberge ole nyt niin hyvä ja lue tämä preivi Vesisaren kristittyin kokkousessa ja lähätä se sitte Armin Hannule ryssän rannala Gervanon⁴ ja ota rakas veljenin osa Hannun preivistä ja ole tytyväinen minun kansanin, ja sinun rakkan preivis olen ilola vastan ottanut ja kiitän veli rakas sen edestä.

Teitä tervehtä koko Jumalan seurakunta / sano minulta rakkauden terveisiä kaikile Vesisaren kristityile että minä kannan heitä sydämessänin ja synnit heile ovat annetut anteeksi Karitzan veren kautta ja ole itte enite tervehtetty vaimos ja lastes kansa, sillä hengenin rakasta sinua. Erkin Heikka on kansa elämässä ja tervehtä teitä, hyvästi, muistakaat minuakin merkitse veljenä

Erik Anders Juhonpieti

OMA Koskamon kok. I. Tibergein jäljennöskirja.

Tämän opetuskirjeen on suurimmaksi osaksi kirjoittanut Matti Pussinen niminen mies, joka oli palaamassa Vesisaaresta kotiseudulleen Säräisniemelle. Se perustuu kuitenkin kokonaan Erkki Antin (ja Raattamaan) ohjaukseen ja siihen liittyy varmennukseksi Erkki Antin oma jälkikirjoitus. Sen vuoksi kirje julkaistaan tässä. Matti Pussinen oli syntynyt 31.7.1840 itsellisen poikana. Muiden lähteiden mukaan hän toi lestadiolaisuuden siemenen kotiseudulleen Säräisniemen Venetheiton kylään syksyllä 1870. Hän oli mahdollisesti oleskellut

useampia vuosia Jäämeren rannalla, koska viimeiset kinkereillä ja ehtoollisella käynnin merkinnät ovat vuosilta 1863 ja 1864. Säräisniemeltä hän otti naimatomaan muuttokirjan Norjaan 8.3.1875.

¹ Tarkoittanee J. Druvna nimistä henkilöä, joka 1870-luvun lopulla näyttää olleen Amerikassa lestadiolaisten epäilysten kohteena samaan tapaan kuin aikaisemmin Vesisaarella.

² Vesisaari oli liikekeskus, jossa pohjolan ihmiset saattoivat joutua tekemisiin uusien tapojen ja keksintöjen kanssa. Vanhinten vapaamielinen myönnytyks ei kuitenkaan lopullisesti ratkaissut valokuvan ottoa koskevaa kysymystä. Iisakki Huhtasaari käytti kirjeessään Iin pappilan tyttärelle Sally Thauvönille 1.2.1877 lähes sivun samaa asiaa koskevaan vastaukseen. Hän kertoi useiden ottaneen ”boträtteja” hiukan aikaisemmin, ”mutta kun on kristittyin kesken kysymys ollut, on kielletty pois”; kuvan otto on pelkästään lihallista, Veriylkämmä Jeesus on ihanin kuva. (VA SKHS ark. D 49). Valokuvaamisen vierastaminen on säilynyt kauan eräissä lestadiolaispiireissä. Huhtasaaresta samoin kuin Raattamaasta ja Erkki Antista sekä useista muista vanhimmista saarnaajista on sentään kuvia heidän viimeisiltä vuosiltaan.

³ Tässä Pussinen siirtyy jo kirjoittamaan suoraan vanhimpien puolesta. Uskovien seurakunnalle julistettavasta parannussuunnasta on myös Raattamaan kirjeissä samansisältöistä opetusta, esim. 12.7.1865 Israel Nattavaaralle ym. (A. Lundbergin kok.). Vrt. *Brännström* 1962, 245s.

⁴ Kervanto oli yksi Muurmannin rannan suurimmista suomalaiskylistä. Siellä olivat lähes kaikki omaksuneet lestadiolaisuuden jo vuoteen 1870 mennessä. (*Raittila* 1976, 129).

7. MATHILDA FOGMANILLE 3.7.1871

Juhonpiedistä sinä 3 päivä Heinä kuusa 1871.

Minun rakas sisareni Herrassa Mathilda Fogman. Armo olkoon sinulle ja sinun rakastaites, ja rauha Isäldä Jumalalda, ja Herraldamme Jesukselta Kristukselta nyt ja aina amen!

Sinun rakkaan ja tervetultun preivis olen minä rakkauden kaipauksella, ja ilolla vastaan ottanut jo 2 viikkoa sitten, jonka rakkauden edestä kiitän. Olisin sydämen halulla tahtonut ennen vastata ja vielä muitaki preiviä kirjottaa, mutta olen joutunut tartumaan mailmaan niin kovin, etteen ole rakas sisar kerinnyt kirjoittaa. Antakaat rakkanin minulle anteeksi, minä freistaan uskoa niin paljon että kerkiän velille ja sisarille antamaan tietoja viriämästi täältäki.

Minullakin on hyvä terveys ruuminki puolesta, että voin tehdä mitä työtä hyvänsä. Ja sjellun puolesta olen myös entistä

myöden syntisennä uskomassa. Ei näy tulevan minustakaan hyvää kristittyä niinkuin halunin olis, mutta aivan armosta täytyy olla autuaana, ja hyvä se onki, että saapi olla armosta autuas: sillä hätä olis muutoin käsillä, ja niinkuin nyt olemma armosta autuat niin olkaame siis iloiset, sillä autuuas on aina autuuas, sekä ajassa että ijankaikkisudessa. Iloitse sinä Herran Siioni Tornion rannoilla, jonka ainoan pojan veri on pessy lumi valkiaksi, ettei Isä Jumala näe sinussa enänpi saastaisuutta eli ryppyä kuin omassa rakkassa poiassansa: syystä sinä olet iloinen, jolle ovat kaikki synnit anteeksi annetut sulasta armosta, ja vikas rakkauden merreen upotetut. Odota nyt vielä vähän aikaa uskossa kilvoitellen sinä kruunattu morsion Siioni. Kohta sinä viedään hääsalliin, eikä lopu häät ijankaikkisesti. Minun hengen katselle ynnä teidän hengen kanssa sitä onnellista ja autuasta paikka ja seuraa, johonka me nyt kohtaa sisälle päästettään. O ijankaikkinen rakastaja, kuin valittit meitä, ja eroitit meitä maailman porton, ja perkelleen joukon keskeltä itselles omaksi aviokses asumaan kanssas ijankaikkisuuden rauhan haminassa: sinne oikiaan koto maahan palla halu kuolemattomalla hengellämme, ja sinne se kohta myös siirettäängi.

Eikä minulla ole tääldä erittäin muistelemista, kristityt jaksavat entistä määrä, ja eikä ole erittäin kaivattavia kuollutkaan: ruumiin puolesta on hyvä terveys ihmisillä. Ja maan laihot ovat kaivanneet kastetta, mutta ei ole sentään kuivuus ruvennu paljon ollenkaan, vaikka ei ole paljon mitään satanut sitte kuin kylvön aikanna tuli paljon luntaa. Mutta tänä päivännä on vain saanut maa hyvän kasteen, sillä ilta päivän sato juuri kokonansa. Sen tähden minä näitä kirjotan, että saama tiedä onko yhden lainen ilman laatu täällä ja sjelä, koska tämä sade näytti kulkevan lanasta.¹

Sammon näyttää myös, että armon taivaala on välistä liika kuivuus, mutta kuin katsellemme onneamme ja kunniamme rakkaassa sydämessä, niin rakkauden kaste rakkaasta sydämestä kastele koko taivaan, ja touvot alkavat jälleen viheriöitsemään ja antamaan haijunsä, vaikka kuivuden ajalla näytti olevan kaikki kohta kuivettumassa. Katselle siis Herran Siioni sinä siunattu Siionin tytär kauneettas, ja muista kuinka alastoina Herra sinun

löysi, ja rakkaudellansa korjais sinun koska sinä makaisit verisäs, etkä saattanut itsiäs auttaa. Se sama rakkaus pallaa veriyhkämme sydämissä vielä nytkin. Lohduttakaame siis aina itsiämme sillä, että joski tulemme kyllä kiusatuiksi ja ahdistetuiksi, niin tietkääme, että voiton kuningas on myös kiusattu niinkuin mekin, ja on voiton saanut kaikille kiusatuille. Siis iloitkaame ijankaikkisen elämän toivossa, olkaame aina siitä lujasti vakkutetut, että syntimmä ovat annetut anteksi sillä verellä joka vuosi pitkänä perjantaina synteimmä anteksi saamiseksi, ja autuuat olemme (ajassa ja ijankaikkisudessa) elämässä ja kuolemassa.

Eikä nyt rakas sisar enämpi muuta tällä kertaa, mutta rauhan Jumala joka jälleens tuottanut on sen suuren lammasten paimenen ijankaikkisen testamentin veren kautta, vahvistakoon teitä ja meitä että olisimma nuhteettomat tulemisen päivään asti. Hänelle olkoon kunnia nyt ja ijankaikkisesti amen!

Ja sydämen rakkaita terveisiä kaikille Jesuksen ystäville, sekä Ruottin että Suomen puolelle. Mutta erinomattain Nymannin kristityille, Nylanderin kristityille, Nikin kristityille, lukkarin tyttärille, Hetan Maijalle ja Mäkihetan kristityille, Hapakylän, Kuivakangaan, Ruskolan, ja kaikille Jesuksen ystäville.² Ja ole nyt rakas sisar itse enin tervehtetty, ja rukkoilkaa edestäni, pyytä veljennä uskossa ja evangeliumin osallisuudessa

Erik Anders Juhonpieti.

Empä voi viittää sanoa, mutta en malta rakkauden tähden, että maailman toimi on vienyt, että vasta viikon päästä sain valmiin laiseksi tämän preivin; anna anteeksi rakas sisar kaikki viikan ynnä mailman homman kanssa y.m.s. y.m.s.³ — —

Maalarin Maija⁴ sanno rakkauden terveisiä teille kaikille, sammoin tervehtää teitä koko Jumalan seurakunta täältä. — —

OMA O. H. Jussilan kok. Bd 5. Mathilda Fogmanin kirjoittama jäljennös. Kuten Erkki Antti jälkikirjoituksessa sanoo, kirje tuli kesän työkiireiden takia valmiiksi vasta viikkoa myöhemmin kuin päiväyksessä on ilmoitettu, siis noin 10.7.

¹ Epäselväksi kulunut sana lieenee luettava näin. Ylitornio oli Pajalan eteläinen naapuripitäjä.

² Terveishenkilöt ja -kylät ovat Mataringistä tai sen lähiympäristöstä Ruotsin puolelta. Ks. kirjeen n:o 9 viitettä 2.

³ Lyhenteet ”y.m.s.” lienevät Mathilda Fogmanin, samoin ajatusviivat tämän ja viimeisen kappaleen lopussa.

⁴ Maalarin Maija oli Erkki Antin lähin naapuri samalla puolen väylää ja lesta-diolaistikristitty: Maria Leena Pekantytär (1813–1899), mies Iisakki Iisakin-poika Maaherra (1815–1906).

8. MATHILDA FOGMANILLE 28.10.1871

Juhonpietistä 28 p. Lokakuuta 1871.

Hellästi rakastettu sisar Matilta Fogman. Armo olkoon sinulle ja kaikille niile, joila yksi mieli kansas on Isältä Jumalaltamme Jeesukselta nyt ja aina Amen.

Kaikkein rakkaitten preiviis edestä ota kiitoksia tuhansia, kal-lis sisar, sillä suurella ilolla ja rakkaudella olen net vastaan ot-tanut; saan myös iloksenin nähdä että Herran pelto Tornion ran-noilla kukoistaa kovin kauneelta niin että taivaan joukko ihanel-len katselee sitä. Syystäpä uskotte ja syystäpä iloiset olkaame; sillä synnit on Jumalan viatoin Karitza ottanut meiltä poijes. Ja itte Hän ne on kärsinyt ja maksanut ja meille velkamme ijankaik-kisiin aikoihin asti anteeksi antanut. Ole nyt iloinen, sinä neitsy Israel, sillä Herra on sinun tehnyt puhtaaksi omalla sydän veril-länsä ja on sinun ottanut kirkkoon morsiamen tavalla on Hän myös antanut kihla pantin oman Pyhän Hengensä.

O, rakas sisar, miksi pitäis Jumalan valittuin olla ujut ja nuo-peat ja alapäiset. Eiköpä meilä ole suuri syy olla rohkia, rauhal-liset ja rakkaat koska olemma yhdellä verellä pestyt ja vanhurs-kaaksi tehdyt yksi niin kuin toinenki. Jos met totisesti olemma tarvinneet Karitzan veresä puhtaaksi tulla niin siinä samasa ve-resä on tarvinneet sekä vanhan että uuden Testamentin christityt tulla puhtaiksi niin hyvin kuin mekin. Eikä ole het sitä vähem-män tarvinneet kuin mekin. Uskokaame siis että me olemma ar-mosta niin autuaat kuin hetkin, sillä kohta saame mekin jättää pois tämän mato säkin, tämän synnin ruumiin joka aina tekee hi-taaksi uskomaan ja uskon puutoksesta seuraavat myös muut puutteet ja viat, mutta kilvoitelkaame hyvä uskon kilvoitus; pijain katova pukee katoomattomuuden ja kuoleva kuolemattomuuden.

Ja sitte veisataan ijankaikkisesti voiton maasa voiton virsiä. Ja, nyt kaikki täytetty on Amen.

Rakkaasta sydäimestä rakkauden terveisiä tuhanen kertaa tuhansia kaikille Jeesuksen ystäville, mutta erittäongi Nymannille veljille ja sisarille. Ja mie uskon juuri kaikesta sytämestä Nymanin herskapia totisiksi kristityiksi. Ja Nylanteri veljelle ja sisar muorille, ja Piekkolan, Hettain, Nikin christityille laille ja evangeliumi sisarille, Korven Kaisalle, Ruskolan, Haapakylän, Kuivakangaan, erittäongi Rautiolle, Bränströmille ja Kohkoselle ja Huh-tasaarelle vaimoina ja perheinensä.¹ Ja, ole itte rakas sisar itte enin tervehtetty ja rukoilkaa edestänin pyytää veljenä uskossa

Erik Anders Juhonpieti

Juhonpietistä 28 päivä Lokakuuta 1871.

OMA O. H. Jussilan kok. Bd 8. Emma Hermansonin kirjoittama jäljennös.

¹ Terveishenkilöt ja -kylät Mataringistä ja sen lähiympäristöstä. Sanat "laile ja evangeliumi sisarille" sisältänevät ystävysten tunteman sanaleikin. Ks. kirjeen n:o 9 viitettä 2.

9. MATHILDA FOGMANILLE 31.8.1872

Juhonpieti se 31 p. Elokuuta 1872.

Sydäimestä rakastettu sisar Tilta Fogman! Armo olkoon sinulle ja rauha Isältä Jumalalta ja Herralta Jeesukselta nyt ja aina Amen.

Sinun rakkaan preivin olen minä saanut ja ilolla ja kiitollisuutella sen vastaan ottanut / sain myös nähdä preivistäs että olet sinä ja muut Isän maalle matkustavaiset aina rakastamasa niin kuin ennenkin ja se on todistus siihen että teidän uskonne kasvaa ja -losti ja kaikkein teidän rakkaudenne lisääntyy jokaista kohtaan niin että me meitämme teistä kaikisa Jumalan seurakunnisa kerskaame. Ja te oletta meidän todistus kirjamme Christuksen verellä lukitut mailmale siihen asti kuin katova pukee katomattomuuden ja kuolema kuolemattomuuden. Sitte täytyy mailmanki silmät aueta näkemään että met olemma Jumalan ihmiset asunet sutten ja karhuin keskellä. Ja, vielä ittekin sitte näemme paremmin kuinka

onnelliset ja autuaat olemma ollut kaiken puuttuvaisuutemme tuntemisenki ajalla; sillä ei meidän oman hyvän eikä pahan tunteminen ole autuuden perustus. Mutta Jeesuksen ansio ja Jumalan armo, joka on yhtä täydellinen vanhurskaus pahan tuntemisen ajalla kuin hyvänki tuntemisen alla.

Olkaat nytkin rakkaanin hyvin palkitut; kaksinkertaisesti oletta saaneet Herran kädestä kaikkein synteinä tähden sillä vrellä, joka on vuotanu pitkänä perjantaina synteimä anteeksi saamisen tähden / sillä kalliilla kasteella on teidän ja meidän velkamme täydellisesti maksettu, vaikka ei omavanhurskauden pyhä perkele, se saastainen hengi, tahdo vielä siihen antaa tytyä, mutta pakkaa siihen yhtä ja toistaa lisää että tämä kallis taivan kaste tulis estetyksi saamasta osottaa sitä ylöں rikasta puhdistus voimaansa. Mutta, pois sinä ilkiä saastainen hengi; ehkäpä olet pukenut valkeuden engelin vaatteisiin, niin olet kuitenkin pettäjä ja murhaaja.

Ole siis Sionin tytär iloinen ja rohkia uskomaan, että syntis ovat anteeksi annetut Karitzan veren kautta; tottapa saatat sitte muilleki aina rakkaammasti anteeksi antaa. Ja, odota nyt ilolla sinä Sionin tytär, joka asut Tornion rannoilla odota, sanon minä Herran puolesta, ilolla sinun autuallista ja onnellista pääsemisen hetkeä. Silloin saat sinä kaiken sinun puuttuvaisuuden sijaan kaiken yltäkylläisyyden. Etpä tarvitte enää sitte tuntea yhtään puuttuvaista eikä vajavaa paikkaa ijankaikkisesti, mutta saame kaikkea yltäkylläisyydesä nautita sitä autuutta, jonka voiton Ruhtinas verensä kautta meille valmiiksi voittanut on.

Usiasti rakas sisar muistutta minun sydämmellenin ja se palava rakkaus, jota saan teiltä nautita, se vaatii minua kantamaan teitä armo istuimen eteen. Engä tiedä, enkä voi käsittää minkä tähden Jumala teissä vaikuttaa senkaltaisen rakkauden kohtaanin sillä että olen teille saarnannut Jumalan valtakunnasta, mutta minusta olen sengi tehny niin suuressa puuttuvaisuudessa; mutta totuudessa vain, sen lahjan jälkeen kuin Herra minulle uskonut on. Tuhansilla rakkauden kaipauksilla ja toivotuksilla olisin monesti tahtonut olla sielä teidän seassa, sillä kuin joku niistä, joista en olis toivonnut tahtoo minun hengeänin ruokkia tuhka

Ruotsin Ylitornion kättilö Mathilda Fogman (1835–1921) oli merkittävimpiä niistä naisista, joita lestadiolaisuuden alkuaikana arvostettiin vanhimpina johtavien saarnaajien rinnalla. Fogmanin arvokas kirjekoelma on osaksi Oulun Maakunta-arkistossa, osaksi Ylitornion kirkon-arkistossa.

puurolla ja virne vellillä niin ei ole sitä helppo syödä, kuin sillä ei elä hengi.

Eikä täältä ole mitään erittäin muistelemista, terveys on hyvä ihmisillä ei myös ole kaivattavia kuollut. Juhon emäntä Täränöstä, jonka vissiin oletta kuulleet on mullalla peitetty kesällä.¹ Vuosi on muutoin tullut hyvä, mutta kuivuus on vähentänyt sekä leipää että heinää. Heinä loppuu, on oikein vähän jäljellä, eikä paljon vikate työtä kellään, mutta nyt Isällemme kelpasi ettei niitä saata lopettaa näitten sadetten tähden. Christityt ovat uskomasa joltisesti ja olis sijaa lujemmalleki uskomiselle, yhelle osalle kuitenkin.

Eikä enänpi tällä kertaa kuin rakkaudesta terveisiä Nymannin christityille, Nylanterin tyttärille, Korven Kaisa sisarelle, Ruskolan, Kuivakangaan, Suomen puolen, Piekolain, Opettain, ja kaikille Jeesuksen rakastuile / ja ole itte Jaacon Annin kansa enite tervetetty ja rukoilkaa edestänin pyytää uskossa ja evangeliumin osallisuutesa oleva veljennä

Erik Anders Andersson Juhonpieti

Kohkosen, Raution, Bränströmin, Huhtasaaren, Antinmaan, Muotkan, Mattilan ja Tuopa rovan kristityille² rakkaudesta terveisiä / yheltä rakkaalta veljeltä rakkaudesta terveisiä. En tohi nimittää / omavanhurskaus loukkaintuu... Erkin Heikan Lena Caisa³ sanoo rakkaudesta terveisiä sinulle ja Rautiolle, jotka hän

tuntee. Vanha munkki sanoo rakkaille nunna sisarille⁴ rakkaudesta terveisiä että ej hänellä ole helppo olla näkemättä rakkaita nunna sisaria ja muita rakkaita veliä ja sisaria

E.A.A.son

OMA O. H. Jussilan kok. Bd 8. Emma Hermansonin kirjoittama jäljennös. Kirjeen taustana ovat Pajalan seudun erimielisyydet, ks. jakson johdantolukua. Kotiseudun ikävyyyksiä vastaan korostuu se sydämellinen yhteys, joka Erkki Antilla oli Ylitornion uskonystävien kanssa. Myös leikkimielii pääsee parhaiten valloilleen.

¹ Tärännön "kristittyin kestikievarin" Juhon talon emäntä Eeva Pekkari (s. Jatko, Erkin Heikan sisar), joka oli ollut Raattamaan avustajana Jellivaaran koulutyössä, kuoli 6.4.1872. (*Raattamaa* 1976 n:o 61). Ruumis haudattiin Pajalan kirkkomaahan siis vasta kesällä.

² Mathilda Fogman asui Ruotsin Ylitornion kirkonkylässä Mataringissä. Suurin osa tässä ja muissa Fogmanin kirjeissä (n:ot 5, 7-10) mainituista taloista ja henkilöistä oli Mataringissä: kauppias Peter Anton Nyman, jolle myös Raattamaa kirjeissään usein lähetti terveisiä, värjäri Henrik Nylander, Ranta- ja Mäki-Piekkolat, Ranta- ja Mäki-Hetat sekä Lukkarit ja Nikit; Hetan Maija ja Korven talon emäntä Kaisa olivat sisaruksia, Ranta-Hetan tyttäriä. Raution, Kohkosen, Muotkan, Mattilan ja Kuoparovan talot olivat Kuivakankaasta, joka oli väylänvarsikylä Mataringistä pohjoiseen; siellä asuivat myös saarnaajat Iisakki Bränström ja Iisakki Huhtasaari. Kaulirannan Antinmaa on ainoa nimi Suomen puolelta. "Opettajien" maininta voisi ehkä tarkoittaa Suomen Ylitornion kirkkoherraa Albert Heikeliä ja hänen vävyään Hietaniemen komministeria Pehr Olof Grapea. Haapakylä ja Ruskola olivat Mataringin lähimpiä naapurikyliä.

³ Ks. kirjeen n:o 1 viitettä 5.

⁴ Epäilemättä tarkoittaa Mathilda Fogmania ja tämän asuintoveria Mataringin pitäjäntuvalla, jotka olivat samalla tavoin yksinäisiä kuin Erkki Anttikin.

10. MATHILDA FOGMANILLE 26.10.1872

Johonpieti se 26 päivä Lokakuuta 1872.

Hellästi rakastettu sisar Mathilda Fogman! Armo, rauhaa ja rakkaus Pyhässä Hengessä, kasvakoon aina teidän ja mejdän tykönämme tämän lyhyen sodan ja kilvoituksen ajan Amen!

En saata rakas sisar kyllin kiittää sen rakkaan ja tervetulleen preivin edestä, jonka sain vastaan ottaa toissa sunnuntaina, mutta ole kuitengin rakas sisar tuhanen kertaisesti kiitetty soperoittemal-

lakaan, kuin en saata niin kiittää kuin tuntisin tarvitsevan. Olisin jo ennen vastanut sen päälle, mutta olin silloin koullun pidossa pruuksissa / ja kuin tulín sieltä, niin langeisin itsenin pahoin, ette menin hengettömäksi, ja kuin tuli hengi, niin en saattanut ensin puhua, / aivan olen siitä asti ollut huono ruumiin voimista, ja olen usein ajatellut, että se langeaminenkaan oli minulle kuolleen sanan saattaja. Olen minä vähän paranemassa siitä langeamaa taudista, mutta en tiedä, jos sentään olis se, joka olis lähätetty Isältä muistutukseksi, että jo nyt päästettään pois synnin turmelluksesta, joka aina vaivaa ja hittaaksi tekee uskomme kilvoituksessa. On ollu viiko keskiviikona kuin olen lankenut, ja vielä on nytkin kipu sekä hartioissa kyljessä että vielä sydämessä.¹

Mutta jos se nyt piianki tapahtuis minun onnellinen siirtymisenin autuuas hetki, niin piian tuletta tekki perässä, ja tervetulemaa taivaan hääsallisa. / sen vielä todistan, että se evangeliumi, jota minä ynnä uskollisten kumpanitten kanssa olemma saarnaneet, on Jumalan voimaa, jokkaiselle uskovaiselle autuudeksi / sillä siitä olemma met ja tet saaneet hengen ja elämän, etteemmä tarvitse haparoita niinkuin sokea seiiniä myöden, vaan vaeltaa niin kuin olemmakin päivän lapset, niin myös vaelammeki evangeliumin päivä paisteasa.

Ole nyt iloinen sinä Siionin tytär, kaikkein niitten kanssa joilla yksi sydän kansamme on, piian sinä Jesuksen verellä ostettu laumaa laulat Taivaan hääsallissa voiton virttä, amenta ja halleluja, voitto on saatu Karitsan veren kautta. Iloinen sinä kihlattu morsiain, sinä Sionin tytär olet, ja iloinen sinä saat syystä ollakki, kuin kaikki syntis ovat maksetut ja anteeksi annetut sillä verellä, joka vuoti pitkänä perjantaina synteimmä anteeksi saamisen tähden, / hyvin olet palkittu, kuin olet saanut kaksinkertaisesti Herran kädestä kaikkein syntein tähden. Jokos nyt saattamme totuudessa sanoa kiitä siellun Jumalaa, kaikki on hyvin asiat, ja amen, tule Herra Jesu amen H. A.²

Se sinulta kirjoitettu preivi taisi tehdä muutamille vähän korva pistosta,³ kuin tet minua niin rakastatta, vielä minungi mielestä paljo enämän kuin olen väärti, mutta iloinen asia, ja autuuas asia, että saattamme toisiamme rakastaa, sillä ej mesta-

rimme Jesus, pannu synnittömyyttä opetus lastensa tuntomer-
kiksi, niin kuin omanvanhurskauden palvelijat panevat, mutta hän
sanoi, ette siitä kaikkein pittää teitä tuntea minun opetus lapsik-
senin, jos tee rakkauden pitätte keskenänne, ja sen rakkauden
voimaa olen mieki nauditsemassa, sillä sydämenin kaipaa ussein
kivulla nähdä teitä. Ja jos näitä armon päiviä vielä ajottu on,
ja terveys myöden antaa, niin mie aijon käydä sjeläki käsin,
vaikka se saattaa olla mahdollinen, etteen jaksaa kaukana käytä,
mutta vähintäkin teillä asti kuitengi.

Ja nyt ei muuta enämpi tällä kertaa kuin kuka tiesi viimeiset
terveiset panen tähän vielä teile minun rakkaillenin, esimerkiksi
Nymannin rakkaile, Nylanterin rakkaile, Lukkarin tyttärille, Kor-
ven Kaisalle, Piekkolain ja Hettain rakkaile, Raution veljelle vä-
kinenssä, samoin Bränströmille, Kohkoiselle, Huhtasaarelle, An-
tinmaalle, ja Korvan Puttaan, Kaulinrannan rakkaile yhteisesti,
Ruskolan, Taroniemen, Alkulan Nuottionrannan rakkaile, erit-
täinki Antilaisille, niille rakkaile, Pirjetän rakkaile, Kaishannun
rakkaile⁴ ja koko Herran laumalle yhteisesti, / ja ole nyt itse ra-
kas sisar ensin tervehtetty ja pyytän rukkoila edestäni, näitä mer-
kitse uskossa ja evangeliumin osallisuudessa oleva veljennä

E. A. Johonpieti.

Armo olkoon kaikkein teidän hengenne kanssa nyt ja aina
amen. Ja terve tulemma yhteen, jos ei täällä niin suuren Sionin
avaruudessa viimeistäki, siellä rakkauudesta palavilla rinnoila tu-
hanen kertaa tervetulemma, eikä ennä koskaan hyvästiä, ja nyt
hyvästi siihen asti Jesuksen nimeen ja haltuun hyvästi.

OMA O. H. Jussilan kok. Be 1. Mathilda Fogmanin kirjoittama jäljennös.
Julkaistu: KK 1882, 71–73.

¹ Erkki Antti oli ollut koulun (= seurojen) pidossa Köngäsen pruuksissa ja pa-
latessaan sieltä lokakuun puolivälissä kaatunut ja vakavasti loukkaantunut.

² Lyhenne "H. A." lienee luettava: Halleluja, amen.

³ Mathilda Fogmanin kirje oli todennäköisesti luettu ääneen Juhonpietin tai
Pajalan seudun lestadiolaiskokouksissa. Erkki Antin edellä kirjoittamat sanat
hänen julistamansa evankeliumin voimasta ovat nekin voineet saada virikettä
kotikylissä annetusta arvostelusta.

⁴ Terveishenkilöiden ja -kylien luettelo on nyt laajentunut: (Torakan) Korva ja
Pudas ovat Tornion väylän Ruotsin puoleisella rannalla Kuivakankaasta ylös

päin, Kaulinranta vastaavasti Suomen puolella; Taroniemi, Alkkulan kirkonkylä ja Nuottioranta ovat Suomen Ylitornion väylänvarsikylä Mataringistä etelään tultaessa; Antin, Pirjetän ja Kaishannun talot olivat Nuottiorannalla.

11. JOHANNA MATINHEIKILLE [syksyllä 1872]

Rakas sisar Johanna Matinheikki.

Armo olkoon sinulle ja sinun huoneeles ynä muile, jotka meidän Herraa Jeesusta rakastavat Isältä Jumalalta ja Herralta Jeesuxelta nyt ja aina Amen.

Breivin olen sinulta saanut rakas sisar, jonka edestä kiitän, ei myös ole se rakkauden puutos etten ole, rakas sisar, sinule kiriotanut, sillä lukemattomat rakkauden muistutukset ovat olleet että kiriottaa / mutta kuin muutamit vanhat kristityt luulit että tuhka puuro ja virne velli on terveellisin ruoka kristityile ja aloit minulle sitä syöttämään niin siinä vastustelemisessa etten tahtonu sitä syötä meni aika etten ole joutanu kirjottaa j.n.e. Mutta autuaana ihmisenä minäki täällä kylmään tunturitten likellä elän armosta, ynnä muitten armo lasten kansa. Eikä täältä kuulu mitään erityistä. Terveys on ihmisillä hyvä. Mutta minä olen taas ollu näitä aikoja aivan siukka voipanen, ja usiasti olen ajatellut että minun pääsemiseni päivät joutuvat. En minä rakas voi saattaa näitä sinulle muistella, sillä sydämeni iloisesta toivosta hyppää niin että kätenin vapisee, mutta kuin tullaan toiselle puolen sillatointa virtaa niin kyllä saatetaan näistä puhua ja laulaa.

Viime pyhä aamuna näytettiin minulle Brovasti (Laestadius)¹ vainaja ensixi sitte Apostolit, sitte Profetat ja viimein Vapahtaja, ja silloin tahtoi kuolematoin henki eritā kuolevaisesta ruumiista; mutta sen he kaikki osotit olenollansa ja käytöksiällensä, paitsi Vapahtaja, että syntiset hetki ovat olleet ja armosta autuaaxi tulleet ja että met myös pääsemä pian heidän seuraan, Karitzan häihin. Ei minun sydämeni voi kestää näitä muistella, rakas sisar; mutta totuutessa net vain meitä rakastit ja samaa tietä osotit tulleen hetki kunniaan.

Olkaamme siis rakkaanin hyvin palkitut, synnit ovat Voiton Ruhtinaan verellä anteexi annetut ja kaksinkertaisesti olemma saaneet Herran kädestä kaikkein synteimä tähteen. Miksis siis

pelkää, sinä piiskuinen lauma, sillä Isällämme on paljon parempi tahto antaa meille sen järjemättömän valtakunnan kuin meillä onkaan tahto ottaa. Ole nyt iloinen, sinä Sionin tytär, joka asut Sotomasa ja niillä tienoin. Piain alkaa riemu vuoten pasuna soimaan. Kohta lasketaan Karitzan emänän kruunu päähän, jota saat kantaa ijankaikkisesti. Oletpa hyvin palkittu, koska jätit mailman turhan korskan mailman sokialle joukolle sen kansa kaupata niin sait ijankaikkisen kunnia puvun ja kruunun, joka ei vanhene eikä kadota färiänsä. O, ihme Jumala, joka näitä näin valmiiksi meile Pojassa valmisti. Kuka taitaa sinua kylliksi kiittää, ylistää ja kunnioittaa. Mutta, kuitenkin sitte saatama sen paremin tehtä kuin pääsemä kuolemattomuuden rauhan maahan, emmäkä ennää tule haavoitetuksi verikoirilta eikä viekailta veliltä.

En tietä sanoa vieläkö näen kasvojanne tässä kuolevaisuuden maassa, tosin halunin olis nähtä. Ja usein muistan teitä kaikkia ja Seittenkaaren rakkaita, joita myös sydämen rakkaudella sekä muistan että sydämessäni kannan, ja tahon että tämän breivin myös heille luet. Ruumiin voimat ovat riutumaan käsin, että jos olis elämän aikaakin viellä aijottu minulle, niin miehuus puuttuu, niin kuin ajattelen, jos elämää ja terveyden laita on, taas käydä vähän alempana talven päälle, mutta ei ole sitä uskoa että miehuus antaa myöden Haaparantaan asti tulla, eikä vielä tilaisuutta-kaan.

Ja eikä nyt taas erittäin muuta kuin sydämen rakkaudesta terveisiä kaikille minun ja Jeesuksen rakastuille sekä Seittenkaaren, Nikkalan, Säivin, Haaparannan, Mattilan ja Suomen puolen velille ja sisarille Herrassa erittäinki Taalin rakkaile, Angelika sisarelle,² että jo kohta hänenki vaivaloinen matkansa loppuu ja Karitzan emänän kruunu lasketaan päähän. Olkaa nyt rakkaanin iloiset, tämä lyhy ehkä vaivaloinen matka on juuri lopulla ja ijankaikkiset riemu häät alkavat, eikä ole pelkoa loppumisesta. Ja ole nyt rakas sisar miehes ja poikas kansa kaikkein enin tervehtetty. Ja engä ole vielä saattanut enkä tahtonutkaan lopettaa rakkauttanin teitän Jannele. Kyllä voipi olla mailman herran, mutta on se kaikkivaltian käsi sujuttanut vielä muutaman mailman herroistaki, vaikka valitettavasti harvat. Ja rukoilka edes-

tänin / näitä merkitsee uskossa ja evangeliumin osallisuudessa oleva velienä ja matkakumppanina Isän maale

Erik Anders Andersson Juhonpieti

Färin Heikki veliele, Vuotin ja Kärkelän³ rakkaile rakkauten terveisiä / se sama.

Jos täällä ei nähtä toisiamme niin tullaan kuitenkin hääsalisa yhteen tuola puolen virtaa

Hyvästi Jeesuksen haltuun

Erkki Antti

OMA O. H. Jussilan kok. Bd 8. Emma Hermansonin kirjoittama jäljennös. Hermansonin jäljennöskirjassa säilynyt päiväämätön kirje on todennäköisesti syksyltä 1872. Viittaus eräiden vanhojen kristittyjen tarjoamaan ”tuhkapuuroon ja virnevellin” sekä maininta, että Erkki Antti viime aikoina oli ollut kovin sairaana (”aivan siukka voipanen”) liittävät sen 31.8. ja 26.10.1872 päivätyihin kirjeisiin.

Vastaanottajan perhe kuului Haaparannan pieneen lestadiolaisryhmään. Johanin mies oli työmies Juho Matinheikki (1826–1887). Poika Janne (Johan), s. 1853, oli valmistumassa ”maailman herraksi”: hän toimi kotikaupunkinsa postikirjurina, myöhemmin Ruotsin Ylitornion postimestarina 1880–1891 sekä lopuksi Skellefteån postimestarina.

Erkki Antti kertoo lyhyesti näystä, jonka hän oli nähnyt edellisenä pyhäamuna. Omaelämäkerrassaan (n:o 19) hän sanoo useinkin saaneensa sellaisia kokemuksia, mutta selostaa yksityiskohtaisimmin juuri tätä näkyä; samalla hän vahvistaa sen ajoituksen: ”Muutamat arvossa pidetyt veljet minua ahdistivat sinä aikana, kuin minulle tämä viimeainittu ilmoitus näytettiin.” *Aatu Laitinen* on teoksessaan *Muistoja Lapin kristillisyydestä* (1918, 54) laajemmin kuvannut tätä näkyä Erkki Antin oman muistelman perusteella, mutta liittänyt sen rovasti Laestadiuksen kuolemaa seuranneisiin päiviin v. 1861. Kirjoittaessaan v. 1918 muistelmiaan Laitinen, joka yleensäkin ei julkaisutyössään ollut tarkka ulkonaisista faktoista, on ilmeisesti erehtynyt. Näkyhän oli myös 1872 voinut tapahtua Pajalan uudessa pappilassa, missä Laestadiuksen leskiruustinna emännöi hänen vävynsä toimiessa kirkkoherrana. Epäilemättä näky liittyy syksyyn 1872. — Mainittakoon, että myös Juhani Raattamaa kertoi nähneensä elokuun lopulla 1872 horroksissa näyn, joka rohkaisi häntä (*Raattamaa* 1976 n:o 69, 24.5.1873). Lestadiolaisuuden nopea laajeneminen, erimielisyydet sekä alkava sukupolvien vaihtuminen antoivat ensimmäisille johtajille juuri noihin aikoihin erityistä huolta.

¹ Emma Hermanson on jäljennökseen lisännyt sulkuihin Laestadiuksen nimen.

² Mainitut kylät ovat Ruotsin Alatorniolta, samoin henkilöt: Mooses ja Stiina Daalinmäki sekä Angelika Laestadius.

³ Färin Heikki = lautturi Heikki Savikuja (1819–1891) Suomen Alatornion Putaan kylästä, Vuoti Yliraumon kylän lestadiolaistalo.

12. JOHANNA MATINHEIKILLE 14.7.1873

Juhonpiedistä sinä 14 päivä Heinäkuuta 1873

Rakas sisar Herrassa Johanna Matinheikki! Jumalan armo lisäintyköön teile Herramme Christuksen kautta.

Breivin olen teiltä saanut, rakas sisar, saan myös kiittää sen etestä. Ja tietä annan että olen elämässä armosta sielun ja ruumiin puolesta, mutta sinne tulema voimia ej ole minun savimajas-sanin, sillä työn toimessa minä sentään tulen aikaan, mutta kulkea en jaksa, se on talvikulkemisesta vielä ruumis niin kuin pieksetty ja jalat huonon laiset ettei ole hyvä pidemälle käydä. Ja, se saattaa olla, rakas sisar, että jo olen käynyt käymisenin, kuitenkin pitemät matkat, mutta se on mahtolinen, että jos täällä viipymisen majoissa vielä pidetään, että mie vielä jaksan vähempiä reisuja kulkea; mutta, aivan rakkaanin tahon kylläintyä tähään maaliseen elämään, ei ruvan eikä maalisen puuteen tähten, sillä niistä armon kautta tulen hyvin ajkaan, mutta tämä synnin sumu, joka nousee niin paksulta että tahtoo usein liika kovin vaijata kuolematointa henkiä; vaikka me näissä kaikissa voitamme sen kautta, joka meitä väkeväksi tekee, niin olis kuitenkin halu jo päästä Jeesuksen tykö, jossa ei enää synnin turmelus ole rauhaame särkemässä ejkä uletu enää sinne ruman tuliset nuolet ejkä pilkajain ja valehteliain terävä kieli, ej sinne uletu Moolperi¹ morisemaan eikä muut eriseuraiset houraamaan, vaan sielä ovat pyhät Jumalan ihmiset niinkuin lintuset vapaina kaikista. Jeesuksen verellä tosin olemma jo vapaat, mutta tämä synnin saastaisuus estää ettemme saata tätä vapauttamme niin tuta ja nautita kuinka se täydellinen kuitenkin on, mutta piain tullee se aika ja se autuas päivä että kuoleva pukkee kuolemattomuuden ja katova pukkee katomattomuuden / sitte me vasta itekki täytellisesti tunnemme leveyden, pituuden, korkeuden ja syvyyden onnellisuudestamme.

Olkaamme siis tyytyväiset ja kärsiväiset, tämä pikkuinen aika, kyllä meillä on sitte kuitengi on ajkaa, ilman ajan laskua nautita täydellisyyttä kuin meitä päästetään pois synnin ja kuoleman ruumiista. Olkaame iloiset toivossa, sillä katsokaame kuinka pijain yksi ja toinen matkakumppanistamme siirtyy kotia

Isän tykö. Kukas olis arvanu keväällä että se oli viimeinen kerta nähtä Bränströmiä² näilä luonollisilla silmillä, ja niin menevät täältä Jumalan lapset ettei ole ajaksikaan niin ovat kaikki siirtyneet ja menneet oikeaan kotokaupungiinsa.

Ja, terve tuloa sinä Veri Ylkä, joka meitä ostit omalla sydän verelläs, sulasta rakkaudesta kohtaamme; koska olemma veres hinta ja rakkaudes palkka, niin etpä raski meitä hyljätä vaikka moninaisessa puutumme ja heikot olemme. Senpätähten Hän juuri tuliki että olis edesvastajamme, ja senpätähten häntä myös tarvittemmaki ja koska Hän paljo enämin haluaa meitä kuin me Häntä, niin miksi pelkää sinä piiskuinen lauma. Isällä on hyvä tahto antaa sinulle valtakunnan. Saatattako olla iloitematta kuin Isällä on niin rakas ja hellä sydän että se näkee sinun kokonansa puhtaaksi ja pyhäksi Poikansa veren kautta vaikka sinä näet ittesti vialliseksi. Ole tytyväinen ja iloinen sinä Jeesuksen kihlattu morsian, sinun kihlaus päivät ovat lopulla ja avios liitto päätetään, sillä se on tehty pyhään kokouksessa, joka on särkymätöin. Kohta hää salin ovet avataan, ja Karitzan emänän kruunu pannaan päähän ja voiton palmut kässiin, joita saat kantaa ijankaikkisesti Amen. Ja olkaa nyt tuhansin kerroin tervehtetyt, kaikki Jumalan valittu joukko, en saata nimittää, mutta kaikki te, jotka pysyttä Jumalan seurakunnan helmasa. Ja ole itte enin tervehtetty miehees, poikas, Angelikan, Taalin³ ja kaikkein valittuin kansa. Ja pyytän rukoilla edestänin. Näitä merkitsee teiltä rakastettu ja teitä rakastava veljenä ja matkakumppaninna Isän maalle

Erik Anters Juhonpieti

Hyvästi Jeesuksen veriseen haavoin.

Se on oikein että saarnata paranusta ja erittäinki epäuskosta ja syntein anteeksi antamista Herran nimessä; mutta, jos tyhjän päivästeen paranus saarnan kautta usko ja rakkaus loukataan niin tulee hyttyinen punnituksi ja kameli nieltyksi.⁴ Herran Jeesuksen armo, rauha ja rakkaus olkoon kaikkein teidän kansanne Amen.

E.A. Ason

OMA O.H. Jussilan kok. Bd 8. Emma Hermansonin kirjoittama jäljennös.

¹ Todennäköisesti = sorvarimestari Juhani Mårdberg, joka kääntyi lestadiolai-

suudesta baptismin ja toimi 1860-luvun puolivälistä lähtien Haaparannan pienen baptistiseurakunnan johtajana.

² Ruotsin Ylitornion saarnaaja Iisakki Bränström hukkuu Tornionjokeen 13.6.1873.

³ Angelika Laestadius, Mooses ja Stiina Daalinmäki.

⁴ Parannussaarnasta myös kirjeessä n:o 6, 28.9.1870 (viite 3).

13. KAARLE PETTERI KNUUTILLE 29.8.1874

Juhonpiedistä 29/8 1874.

Rakas veljeni ja uskollinen työntekijä Herran viinimäessä C. P. Knuuti.

Armo, rauha ja rakkaus kasvagoon ja lisääntyköön sinun ja sinun huoneesi ynnä kaikkein Jumalan valittuin tykönä Karitsan veren kautta nyt ja aina, amen.

Kirjeen olen rakkaalta veljeltä saanut viime pyhäiltana, jonka edestä kiitän; saan myös tietää antaa rakas veljeni, että elämässä olen Karitsan veren voimasta sielun puolesta; ja sen saman armon voimasta elän ruumiillistakin elämää vielä, mutta en tiedä kuinka kauvan tätä kituvanlaista elämää Isämme on nähnyt soveliaaksi pitää yllä. Mutta verisestä kasteesta vain olen osallinen ynnä teidän kanssanne; ja sepä se onkin päämäärä vaeltaissamme läpi tätä maailman korpea, että olla Jeesuksen verellä uskon kautta vanhurskautettu, vaikkakin kyllä sulasta, sangen suuresta armosta; siis olkaamme rakkaani hyvässä turvassa, synnit ovat teille ja meille anteeksi annetut Karitsan veren kautta; veripunainen voittolippu seisoo Golgatan voittomäellä, jossa sanat näin kuuluvat: se on täytetty. Niin on siis Kristus täyttänyt lain ja kärsinyt synnin rangaistuksen sijassamme; kaksinkertaisesti olemme saaneet Herran kädestä kaikkein synteimme tähden. Syypä meillä onkin olla iloiset, rauhalliset ja rakkaat, koska tämänkaltainen armo, rauha, rakkaus ja laupetus kohtaamme osoitettu on sulasta armosta; mitä muuta saatamme tehdä, kuin ihmetellen sanoa apostolin kanssa, että: o sitä Jumalan rikkauden syvyyttä kuinka tutkimattomat ovat Hänen tuomionsa ja käsittämättömät Hänen tiensä; sillä kuka on Herran mielen tiennyt eli kuka tahtoo Hänen neuvonantajansa olla, eli kuka on Hänelle jo-

takin ennen antanut, jota hänelle pitäisi jälleen maksettaman. Ja ihmetellen ihmetelkäämme onneamme ja autuuttamme, jonka löysimme armosta Karitsan veressä uskon kautta, amen, hallelujaa, amen.

Ihmiset täällä ovat terveenlaiset; ja kristillisyyks on niinkuin se on ollut ennenkin; ei sitä saata oikein kiittää, sillä siinä olisi parantumatilaa, vaikka Jumalan armotyöt aina tosin kiitoksen ansaitsevat; mutta ihmisen pahuus on niin suuri ja saatanan kavaluus niin väkevä, että se on aina turmelemassa Jumalan töitä. Täällä on kuollut koko paljon vanhoja kristityitä, mutta ei tainneet olla teille tuttuja; en tiedä oletteko tunteneet Mukan Larssia Suvannosta, hän haudattiin viime pyhänä. Hän oli lähtenyt poikansa kanssa kyytiin venheellä Häggströmiä Kangoseen; ja Kangosen koskessa kun oli rannalla touvilla vetämässä venettä, ja poika oli venheessä, niin Larssi vainaja syösty siinä kiveä vasten, ja kaksi, kolme kertaa äännettyään oli henki mennyt; hän oli kanssa aivan ensimmäisiä kristityitä Suvannon kylässä.¹

Niin näkyy rakkaani, kuinka pikaisesti temmattan pois yksi toisen perään, ja pian tulee meidänkin vuoro astua sillattomaan virtaan; mutta terve tulemaan, Karitsan verellä on täydellinen silta tehty kaikille niille katuvalisille, jotka uskovat Hänen päälensä, amen.

Sydämellisiä rakkauden terveisiä kaikille veren osallisuudessa olevaisille, mutta erittäinkin Gajus veljelle vaimonsa ja lastensa kanssa, Mäen ja Korvan rakkaille, Kirkonmäen ja Mansikan rakkaille, kaikille Vitsaniemen, erittäinkin Ailin rakkaille, Päckilän ja Koivukylän, Kainuunkylän ja Korpikylän, erittäinkin Metsävainion ja Vaaran rakkaille.² Ja yhteisesti koko Jeesuksen verellä ostetulle laumalle; olkaa hyvässä turvassa; todistan vieläkin teille kaikille synnit anteeksi Jeesuksen nimessä ja veressä; synnin tulva on kuivunut rakkaudesta vuotaneen Karitsan veren kautta. Pyydän rukoilemaan edestäni. Näitä merkitsee veljenne Herrassa
Erkki Antti Juhonpieti

AS 1909, 54—56 (Vanhinten kirjeitä).

Vastaanottaja, saarnaaja Kaarle Petteri Knuuti asui Hietaniemen seurakunnan

eteläisessä väylänvarsikylässä Vitsaniemessä, vastapäätä Suomen Ylitornion Kainuunkylää.

¹ Talollinen, pyssyseppä Larsi Mukka Junosuvannosta kuoli 15.8.1874. Hän oli yhdessä lisäksi Poromaan kanssa kirjoittanut Laestadiukselle 23.10.1848 (*Kristillisyytemme alkuheräyksen ajoilta*, 1925, 3). Häggström oli Laestadiuksen tyttären Fredrika Johannan mies ja toimi Pajalassa konttoristina; Kango sen kylässä lähellä Junosuvantoa oli Laestadiuksen vanhin tytär Eleonora talon emäntänä.

² Gajus oli Erkki Antin käyttämä nimitys Suomen Ylitornion Pekanpään seuratalon isännästä Kaarle Alatalosta, k. 1891 (Room. 16:23 ym.). Terveisin muistetut kylät ja talot ovat Hietaniemen väylänvarsikyliä, lisäksi Suomen puolelta Kainuunkylä sekä Ruotsin Karungin pohjoisin kylä Korpikylä (Met-sävainion ja Vaaran seuratalot).

14. AADOLF PUTAALLE 18.9.1875

Juhonpietistä se 18 päivä syyskuuta 1875

Rakas veljenin Herrassa Atolf Putas. Jumalan armo rauha ja rakkaus kasvagoon ja lissäintyköön sinuulle ja kaikille Jumalan valituille Karitsan veren kautta nyt ja aina amen.

Rakkan ja terve tulleen preivin olen rakas veljenin sinulta saanut jo keväillä jonga etestä kiitan / ussein olen rakkauteella muistutuksia sanut että kirjotta vastaus sitä / Mutta on kuitengi näin kauvon vipynyt jota hitauttanin pyytän anteeksi. Elämässä olen rakas veljenin ruumiin ja sielun puolesta, ja sitä sammaa uskon myös teistä. Ja tottapa elämme nyt ja ijankaikkisesti, kuin voima aina uskoa syntein anteeksi saamisen vuotanessa ja aina priiskuvaisessa Karitsan veressä. Vielä totistan teile kaikille usko- vaisille että syntinne ja syntimme ovat maksetut ja anteeksi an- netut sillä verellä, joka on voiton päivänä vuotanut synteime an- teeksi saamisen tähten.

Ole nyt kirkas sinä Kittilän Sioni¹, ja lumi valkia. Herran Je- suksen nimen ja veren kautta ovat sinun syntis, vikas ja kaikki heikkoutet visuni anteeksi annetut, ja nimes elämän kirjaan kirjoin- tettu. Pijain teitän ja meitän väsyneet lume pääsevät rauhassa le- päämään, ja kuolematoin hengemme, joka halajaa olla kiitollinen. Mutta net kolme vihollista (joista veli kirjottaa) tekevät hitaaksi. Mutta kyllä kohta pääsemmä kuolevaisuuten siteistä, kyllä sitte

saatamme paremmin kiittää Issää Jumalaa ja veriylkäämme joka sulasta rakkaudesta on meitä raukkoja verellensä Jumalalle ostanut. Eikä ole teillä eikä meillä syytä epäillä, sillä vaika pois ottamattoman turmelluksen tähden synnin voima tuntuu väkevästi jäsenissäme, niin net kaikikki on veri ylkä ottanut päällensä yrtti tarhassa ja kärsiny niitten edestä helvetin tuskan rakkaudesta meitä kohtaan², ja antoi verensä vuotaa vimisseen pisaraan asti ristin päälä. Ja voiton mäiellä on selvä kuitti luettavana että se on täytetty. Totisesti sataame sanoa profetan kanssa että hän on haavoitettu meidän pahain tekoimme tähden ja meidän syntimme tähden on hän hosuttu. Rangaistus on hänen päällensä että meillä rauha olis, ja hänen haavainsa kautta olemma me parattu. amen.

Veli piti kirjoitustansa huonona mutta mie pitän sen hyvänä ja rakkaana, sillä siinä puhui Jumalan henki / ja se kuin veli mainitti, että sanotaan minun viniä juoneen se on myös rakas veli surgea vale, että olen suuhunin pannu koko mennä talvenakaan muta kuin Herran Ehtollisella.

Eikä täältä kuulu muuta erinomaista, kuin kaksi miestä on hukkunut, toinen oli Erkin Heikin poika Fetto³ ja toinen Lautakosken Juhani Erkki, eli vanhaaksi Holmaksi kuttuttu / net menit heidän teko reisusta Täräntön, ja sautto pimeä ja laskit vähäisessä koskessa kivelles, ja siinä hukku kaksi, ja toiset kaksi siitä päsit, / suruttomat olit kaikki, eikä näy yhdellekään vaikuttaen sekän tapaus totisen kristillisyyten merkiä. Erkin Heika kyllä itkiki, ja valiti kuin hältä toinengi poika meni hukkumisen kauta helvettiin / Mutta en ole kuulut sitä valittavan että hän on ollu hidas puhumaan väellensä Jumalan valtakunnasta ja hidas kuttuman kristityitä talloonsa jotka olisit saarnaneet hälle ja hänen lapsillensa.

Muutoin on kristillisyyys samma määrää kuin se on ollut näinä aikoina. Mutta eipä nyt enään kuulu meidän keskellä paljon paranus saarnaa, ja syntein anteeksi antamisen saarnaa ei ollengan / monella olis yksi mieli minun kanssa, että saarnata myös syntein anteeksi saamista, mutta net ovat orjutetut niiltä jotka pitäisit jalot olla, ettei voi tohtia todistaa julkisesti minun puheita oikiaksi. Mutta kuin mie puhun Jumalan valtakunnasta, niin enin osa kristyistä istuvat niin kuin tarhaa pöllöt mykkänä ja pötkivät

kotiansa nukkumaan. Kyllä arvatta siitä kuinga palavana on verisen kasteen voima semmoisissa sytämässä / muan semmoisista sani minulle kuin puhuin Jesuksen veren vanhurskauttavasta voimasta, että kyllä se siitä verestä saarnaa, mutta ei itte tiedä siitä paljon mittän. Arvaatta mitä net mulle vaikuttavat semoiset puhet, jos omatuntoo on jos en jaksa ylön kattoo. Eikä ole aina helppo seurakunnassa olevain sanoia ylön kattoo.

Eikä nyt rakkanin muta kuin kaikki viat, puuttet, ja heikoudet sekä kirjoituksessa että vaelluksessa, antakat aina anteeksi vaikka en ole juonu juomarein kansa, engä varastannu varkaitten kanssa, mutta ei ole Pyhän Jumalan edessä turvaa synnittämyyteen, mutta siihen ainoaan ansaittemattomaan armoon ja Jesuksen kalliissen ansioon.

Sytämen rakkaita terveisiä koko Kittilän Sijonille erittäingi kirkoherralle, sille rakkaale opettajalle ia velijelle. Ja hänen sisarellensa Hannalle⁴, ja hälle myös kiitoksia rakkan kirjensä edestä ja olkoon anteeksiantavainen etten olle ennen mittään kerinnyt vastaamaan. En kyllä tunne että tämä vastaus olis viipynyt rakkauden puutoksesta, vaika seki vailinainen on. Mutta paljon on tilattomuuta sillä paljon käyypi jhmisiä minun huonessa ja emäntä on aina piilossa, jättä kaiken toimen minun haltuunin. Väliatalon rakkaille, Kariniemen rakkaille, jopa erittäin Hanhi Pekka veljelle väkinensä, Hóikalan veljelle väkinensä, Jokelan rakkaille Nilivaaran rakkaille⁵ ja kaikille jotka uskon ja rakkauden sitteillä ovat yhteen hengeen juotettut Karitsan verellä. Ja ole myös itte rakkas veli tämän kautta tervehtetty isäs äitis ja kaikkein Jumalan valittuin kansa / ja pyytän ruukoilla edestänin / näitä merkitsee uskossa ja evangeljumin osallisuudessa oleva veljenä ja hittain matkakumpanina oikian Isän kotia

Eriki Anders Juhonpieti

OMA Koskamon kok. Olli Koskamon kirjoittama jäljennös. Koskamon kok:ssa lisäksi kaksi jäljennöstä.

Aadolf Putaan, s. 1853, isä oli lähtöisin Kittilän kirkonkylän keskeisestä seuratalosta Väliatalosta. Kirjeestä ilmenee toisaalta lämmin yhteys, toisaalta se tarkkuus, jolla vanhimpienkin saarnaajien elämää valvottiin (viinin juonti). Ajan yleistä lestadiolaista asennoitumista vastannee Erkki Antin jyrkkyys

hänen kertoessaan hukkuneiden nuorten miesten sieluntilasta ja läheisen ystävän Erkin Heikan huonosta kotipappeudesta. Kirjeen loppupuolella käy myös ilmi, että Erkki Anttikan ei ollut profetta omalla maallaan.

¹ Siion -sanat sisältö muuttui lestadiolaiskirjeissä 1860-luvulla eskatologisesta nyt elävää lestadiolaisseurakuntaa tarkoittavaksi. Huomatakseni se tässä kirjeessä esiintyy ensi kerran määrätyn paikkakunnan nimeen liitettynä.

² Laestadiuksella esiintynyt ajatus, että Jeesus kärsi helvetin tuskat Getsemanessa, näyttää tulleen uudelleen esiin 1870-luvulla. (*Raittila* 1971, 226 ja viite 40).

³ Fredrik Heikinp. Mäki-Erkistä, s. 1848, hukkui kirkonkirjojen mukaan 21.8.1875.

⁴ Karl Abiel Heikelin sisar, opettaja Hanna Heikel asui 1870-luvulla muutamia vuosia Kittilän pappilassa.

⁵ Kittilän kirkonkylässä olleiden Välitalon ja Kariniemen lisäksi on terveisissä mainittu vain luoteisten kylien henkilöitä. Hoikkala = Fredrik Paksuniemi. *Raittila* 1967 n:ot 74, 335, 599, 647.

15. OLLI KOSKAMOLLE 7.7.1876

Juhonpiedistä se 7. päivä Heinäkuuta 1876.

Rakas veljenin Herrassa, Olof Koskamo. Armo olkon sinulle ja rauha, Isältä Jumalalta Herramme Christuksen kautta nyt ia aina amen.

Preivin olen sinulta saanut, jonga edestä saan kiittää. Mutta tuntuu rakas veljenin vähän ikävän lainen, kuin kuulen, ettei voi teidängään seurassa olla oikein rakkaus kaikkein christittyin välillä, sen kuitengi olen huomainut, tälläki ette kuin poika tulee vanhemmaksi isää, ia muna viissaamaksi kanaa, niin ei voi siellä kestää enää rakkauden siteet loukkaintumattomana. Sen tähden rakkaanin, ahkeroitkaame kattella veripunaista lippua Golkatan voitto vuorella, että oppisimma totisen rakkauden peilissä rakastamaan ia anteeksi antamaan toiset toisillemme, niin kuin Kristus meile ansiottomille anteeksi antanut on. Sillä niin kuin koetelleet oletta, että kuin yksinkertaisen uskon kautta kykenemmä lähelle armoistuinta, niin lapsellinen mielen laatu, ia rakastavainen ia anteeksi antavainen sydän myös siellä käsitetään. Ja se on käsityksenin raamattuungi jälkeen, että kuin kyetään uskomisessa, tottapa kyetään myös rakastamisessa, ia rakkaus ei tehe lähimmäiselle mitään pahaa, sentähden on rakkaus lain täyttämys.

Mutta oma vanhurskaus kuin hän muuttaa itsensa valkeuden engeliksi, niin sitte tulevat ulko seremoniat suurenpaan arvoon kuin Christuksen vanhurskaus, / senpä tähden rakkaanin, ahke-roitkaame katsella rauhan ruhtinan rakasta sydäntä, jonga kautta sydämemme levenee sekä anteeksi anomiseen, että anteeksi antamiseen. Tottapa ulkonaiset sitte seuraavat, niin kuin Herramme ia kuningas on sanonut, että peskää ruoka ia juoma astia ensin sisältä, kyllä ulkonainen puoli ittestänsä puhdistuu. Sillä net, jotka kykeneväiset ovat uskossa: ongopa niitten ulkonainen elämäkään ylön törkeä. Eikä ole Herramme Christus suurta arvoa laskenu pyhälle elämälle ilman uskotta, mutta kaikille sanoi hän, että sinun uskos autti sinun, sinun uskos vapahti¹ sinun. Eikä muu ollu hänellä, jolle hän avun omisti, samoin tet ia met, olemma uskolla omistetun Jesuksen ansion kautta terveeksi tulleet ia tervenä pysyneet. Pitäkääme siis kiini siitä opista, josta hengi ia elämä on tullut, ja älkääme enää kääntykö heikoihin ia köyhiin säätyihin, ia älkääme vastauudesta tarttuko orjuden ikeiseen, hyvin muistain mitkä orjan päivät silloin siellä olit; sillä joita Poika on vapaaksi tehny net ovat totisesti vapaat.

Olkaat tytyväiset, ja anteeksi antavaiset jos joku näihin loukkaintuu! Sillä mie neuvon teitä niin kuin rakkaita lapsukaisianin, sillä en mie ole enää teidän kanssanne monisanainen, sillä minä uskon minun kilvoitus aikanin pijain loppuvan, jonga tähden minä vielä minun vanhudenin päivinä jätän muutamat kuka tiesi viimeiset muistutukset minun rakkaile lapsillenin, joita olen Christuksen evangeljumin kautta siittänyt, sillä jos en minä muile apostoli ole, niin olen kuitengi teile, sillä jos teilä olis kymmenen tuhatta opettajaa, niin ei teilä ole kuitengaan monta isää. Olengos minä tyhmistynyt minun kerskauksellanin? Jos mie tyhmistynyt olen, niin mie Herralle tyhmistynyt olen, mutta jos minä taidossa olen, niin mie teile taidossa olen. Kuitengi kärsikää minun kerskaustanin, sillä en minä mitään ole; vaan Jumalan armo joka minussa ia teissä on.

Mutta rakkaanin olkaame hyvässä turvassa, kaikki vikanne, syntinne, puuttuvaisudenne, ia epäileväiset ajatuksenne, ovat visuni anteeksi annetut, ia täydellisesti maksetut sillä kalliilla verellä, joka on vuotanut synteime anteeksi saamisen tähden pit-

känä perjantaina, / olkaame hyvin palkitut, kaksinkertaisesti olemma ia oletta saaneet Herran kädestä kaikkein synteimä tähden, verisen voitto faanan alla olemma uskon kautta, rakkaasta sydäimestä priiskuu rakkaudenpisarat sydämiime kuin voime uskoa, ja voime myös paremmin uskoa, kuin christityt ovat vireät aina todistamaan syntiä anteeksi, ia tottapa ovat vireät todistamaan anteeksi, jos ovat vireät ottamaan itte anteeksi, sillä sitä on paha antaa, jota ittelläkään ei ole, mutta jota mulla hyvin on, sitä mie annan, engä paljon perusta kuinga suuressa tarpeessa se on jolle annan, mutta kuin on halu antaa, niin tarjoan kuitengi, erittäingi sitä kalua jota kyllältä on, mutta sitä en voi antaa jota vähä itellä on vaikkapa toisella on suurenpiki tarve.

Eikä täältä kuulu erityistä. Ihmisiä on kuolu vireästä näinä aikoina, mutta ei täällä ole erittäin tautiakaan, on myös christityitäki muutanpia kuolut, mutta ei net ole teile tuttavat.

Eikä nyt muuta, mutta rakkaita terveisiä kaikille Jumalan valituile, mutta erittäingi Puljula veljelle väkinensä, ja koko Alakylän ja Kaukosen Sijonille, Hanhi veljelle väkensä kanssa, ja koko Hanhiimaan, Rautusjärven, Nilivaaran, Kiistalan ja Rastin Sijonille, Hoikkalan veljelle ia hänen perheelle, Jokelan ia Niskalan rakkaille, Lakso veljelle ja koko Sirkan rakkaille, Kelontekemän ia Ahvenen rakkaille, Yli ia Ala Kittilän rakkaille, erittäingi pappilan rakkaille, usein muistan rakkaudella pappilassa olo aikaanin, kiitolisella mielellä, muistan myös Välitalossa olo aikaa ia Marjalan olo aikaa rakkaudella, ja sydämen rakkaita terveisiä sekä Marjalan, Alatalon, Kariniemen, ia Välitalon rakkaile², ole myös itte tervetetty ylimäärin, ja rukoilkaa edestänin, pyytää veljenä ia matkakumppanina oikian Isän maale.

Näitä merkitsee veljenä Herrassa

Erik Anters Juhonpieti

Reunakirjoituksia:

Ei mulla ole täältä erittäin iloisia sanomia teile ehkä ei erittäin murheellisiakaan, mutta joki varrelta sangen iloisia, siellä tulee nuorikansa runsaasta kristityksi, kuin vapa evangeljumi vastaan sanomatta saarnataan. Putaan rakkaille tuhansia rakkauden ter-

Karl Abiel Heikel (1846–1919) oli Kittilän aikanaan 1870-luvulla tunnetuin lestadiolaispappi. Fredrik Paksuniemi (1840–1921) toimi sekä saarnaajana että lukuisissa luottamustehtävissä, muun muassa kirkolliskokouksen edusmiehenä ja valtiopäivämiehenä.

veisiä / sen tiedän ia uskon että rakastatte minua, ia annatta syntiä mulle anteeksi Kittilästä saakka.

OMA Koskamon kok. (Olga Paltto). Erkki Antin omakätinen.

Koskamon kok:ssa lisäksi jäljennös.

Kittilän Kelontekemän kylässä syntynyt Olli Koskamo (1850–1931) oli tullut sekä Raattamaan että Erkki Antin tuttavuuteen toimiessaan kirkonkylän Väli-talossa renkinä. Norjaan muutettuaan hänestä tuli eräs Itä-Ruijan lestadiolaisuuden keskushenkilö joka kirjeenvaihdollaan ja matkoillaan välitti yhteyttä Ruotsin vanhimpiin. Hänen kirje- ja jäljennöskokoelmansa on 1800-luvulta säilyneistä suurin. Kittilän lestadiolaisuudesta ja Erkki Antin asemasta siinä ks. jakson johdantolukua. Erkki Antin viittaus ”ulko seremonioihin” voisi tarkoittaa lainomaista rigorismia esim. vaatetukseen nähden.

¹ Erkki Antti on ensin kirjoittanut ”teki sinun”, mutta pyyhkinyt yli ja kirjoittanut sijaan ”vapahti”.

² Terveiskylät ja -henkilöt ovat nyt eri puolilta Kittilän pitäjää. *Raittila* 1967 n:ot 74, 335, 382, 599, 615, 647.

16. [JUHANI RAATTAMAALLE syyskesällä 1877?]

Rakas veli Herrassa! Armo olkoon teille ja teidän huoneellenne ynnä muille, jotka Herra Jeesusta Kristusta rakastavat nyt ja aina aamen.

Täällä on nyt käynyt pispa pitämässä tutkintojansa, jos hän mihin saisi hampaansa sijaa purraksensa uskovaisia. Hänen kumpapaninsa oli kuin itse rietas, joka koetti meidän joukkoamme sortaa. Liikutukset kristittyin kokouksissa kuuluivat olevan suden ulvomisia, vaikka itse hän oli oikea emäsusi. Jalkalapsia on paljon uskottomat, katumattomat huorat synnyttäneet, vaan eipähän niiden menoa perkeleen töinä pidetty, ehkä hiukan muutamia nuhdeltiin kauniilla, sievillä sanoilla, ettei muka ole sievää, jos jalkalapsia syntyy.

Menneen talven ajalla tahtoi väsymys useita kristityitä vaijata ja minun käsitykseni jälkeen on siinä syytä, ettei seurakunnastamme tahdo omanvanhurskauden henki vähetä tartuttamasta spitaliansa nuoriin istutuksiin. Aina ne vanhemmat sentään paremmin menisivät, mutta ne nuoret hulliaiset, jotka eivät voi millään tapaa erottaa pahaa hyvästä, vaikka heille selitetäänkin, ovat helposti taipuvaiset rakentamaan omanvanhurskauden koristuksia ja kun aina löytyy niitä, jotka heittävät omanvanhurskauden ruokapaloja, niin ei voi niiden lapsiraukkain usko säilyä vapaana. Tosin en ole koko kesänä ollut muuta kuin 4 pyhää kotona, vaan eipä ne näy nekään voivan niitä koossa pitää, jotka moittivat, että minun oppini on niin löyhä, ettei sillä kristillisyyden yhdessä pysy. Semmoinen saarna on jo monta vuotta kierrellyt ja liikkunut ympäri, ettei ne lankea, jotka oikealla tavalla ovat tulleet kristityiksi, vaan minun käsitykseni mukaan voivat kaikki olla erhettyväisiä; mistäs ne saattavat nousta, jotka eivät ole langedeet. — Kärsivällisyyttä ja pitkämielisyyttä paljon tarvitaan tätä maailmaa läpi vaeltaissa, sitä ei minulla tarpeeksi ole, jonka vuoksi rukoulen sitä ja muita puutoksiani anteeksi ja uskon visusti, että Jeesuksen nimessä suotte minulle kaikki viat anteeksi. Uskomassa olen ja toivon, etten enää kaukaa tarvitse taistella tämän syntisen matosäkin kanssa, sillä veriyljän Henki on sanonut Johanneksen suun kautta: minä tulen pian ja minun palkkani on

minun kanssani. Morsian vastaa tähän: amen, niin tule Herra Jeesu.

Minä olen sentään, rakas veli, jaksanut välttää, etten pakana-toihin ja lihallisuuteen sekautunut, vaan ei minulla ole mitään synnittömyyden turvaa, sillä kärsimättömyys tahtoo usein vallalle päästä, ehkei tarvitse paljon syytäkään olla; vieläpä tahtoo lykätä pahat sanat suuhun eikä sodankäyntikään syntiä vastaan ole kii-tettävä. Tottapa siis tarvitsen elää syntein anteeksiantamisen ar-mosta ja kuinka taidan muille muualta elämää näyttää kuin sieltä, jossa itse elämän ja armon saan. Muutamain käsitys tosin on sellainen, että jokaisen täytyy kitua kauan ja paljon omantun-non vaivassa, ennenkuin hänelle sopii syntiä anteeksi todistaa, vaan minä en ajattele sillä tapaa, mutta kehoitan kaikkia julista-maan katuvaisille synnit anteeksi. Minun käsitykseni on, ettemme koskaan kykene kylliksemme saarnaamaan uskosta ja syntein an-teeksi antamisesta heränneelle kansalle. Rohkea minä olen veljeni: kun en saa suullisesti jutella sinun kanssasi, niin panen tuhmuu-teni ja viisauteni paperille, lähettäen luettavaksenne.

Peltoja on vilu kovin rangaissut, niin että usea on murheessa elatuksestansa, vaan minä olen kehoittanut uskomaan, että Ju-mala on siinäkin oikein tehnyt ja rakastaa lapsiansa, kun silläkin tavalla etsiskelee heitä pakenemaan hänen turviinsa. O, jos ih-miset ottaisivat kaikki etsikko-ajastansa vaaria, ettei Jeesus tarvit-sisi itkeä niiden yli, kuten ennen Jeerusalemin kaupunkia! Jääkää Herran armolliseen varjelukseen!

Erkki Antti

Valituista kristittyin kirjeitä I (1884), 28–30.

Julkaistu myös: *Kirjeitä virvoitukseksi* 1907, 98–100.

Ilman päiväystä ja vastaanottajan nimeä julkaistu kirje on epäilemättä syyske-sältä 1877. Härnösandin piispa Lars Landgren piti Pajalassa 16–17.6.1877 piispantarkastuksen, josta kirjeen alussa on puhe. Aatu Laitisen ilmoituksen mukaan julkaistujen kirjeiden vastaanottajina olivat yleensä ”kristillisyytemme esikoiset ja vanhimmat” (KK 1884, 178). Päiväyksestä *Brännström* 1962, 210s. Kirjeen sisältöä on käsitelty johdantoluvussa.

PERÄNPITÄJIÄ TARVITAAN AMERIKASSA JA NORJASSA

Erkki Antti totesi kirjeessään nuorelle Olli Koskamolle kesällä 1878 (n:o 18), että karikkoisissa koskissa tarvitaan ensimmäisiä työntekijöitä peränpitäjiksi. Seuraavina vuosina hän toisti tämän kuvan ja vielä useammin siihen sisältyvän ajatuksen kristillisyyden vanhimpien arvovallasta. Taustana olivat Amerikan ja Norjan lestadiolaisten erimielisyydet, joista erityisesti viimeksi mainittu vaativat Erkki Antinkin kannanottoja.

Calumetin lestadiolaisseurakunnan johtajan Salomo Kortetniemen asioiden hoito herätti 1870-luvun puolivälistä lähtien lisääntyvää vastustusta. Kesällä 1876 Heikki Parkajoki oli Aapo Tapanin kanssa tehnyt tarkastus- ja sovittelumatkan Amerikkaan. Kun se toi vain hetkellisen tauon kiistoihin, lähetettiin syksyllä 1877 Juho Takkinen. Takkisesta oli edellisten vuosien aikana kehittynyt yksi Suomen tunnetuimmista saarnaajista ja hänellä oli varsinkin Raattamaan luottamus. Talven aikana 1877-1878 hän sai aikaan Kortetniemen lopullisen syrjäytymisen papin asemasta. Johtavien saarnaajien tukemana hän syksyllä 1878 tuli Kortetniemen seuraajaksi. Hän toimi erittäin tarmokkaasti Apostolisluterilaiseksi seurakunnaksi nimitetyn yhteisön johtajana. Pian kuitenkin nosti päätään vastustus, joka osaksi lähti samalta pohjalta kuin Kortetniemenkin, mutta sai 1880-luvulla myös uusia piirteitä.

Eräs arvostelun aihe oli Takkisen aluksi osoittama suopeus suomalaisten alkavia valistusharrastuksia kohtaan. Niinpä Amerikan Suomalainen Lehti huolimatta uskonnollisesti liberaalista kannastaan sai lestadiolaisten kannatuksen. Vastustus kohdistui

erityisesti Takkisen keskeiseen asemaan koko mantereen lestadiolaisten johtajana. Näissä vaikeuksissa auttamaan lähetettiin keväतालvella 1882 nuori Juho Lumijärvi. Seuraavana syksynä Takkinen tuli neuvottelumatkalle vanhaan maahan. Tällöin hän syksyllä 1882 sai mahdollisimman arvovaltaisen tuen moititulle seurakuntajärjestykselleen.

Lähteet eivät täsmällisesti ilmaise Erkki Antin alkuperäistä suhtautumista Amerikan kiistoihin. Näyttää kuin hän osaksi Raattamaan kehotuksesta olisi tullut mukaan (n:o 17; *Raattamaa* 1976 n:ot 97, 104). Mikään ei kuitenkaan viittaa siihen, ettei hän olisi asettunut Raattamaan rinnalle, kun peränpitäjiä tarvittiin. Adventin aikaan 1882 pidettiin ratkaiseva neuvottelu Juhonpie-tissä. Amerikan aapista hän — vastoin Ylitornion seudulla esiintynyttä mielipidettä — puolusti selvemmin kuin Raattamaa. Myöskään Erkki Antin ja Takkisen välisessä luottamuksessa ei näy säröjä ennen vuotta 1889.

Saman suuntainen oli Erkki Antin suhtautuminen myös Norjan riitoihin. 1870-luvun lopusta lähtien Ruijan lestadiolaisten keskuudessa toimi kaksi saarnaajaa, joiden kummankin ympärillä syntyi vaikeuksia. Nuori Olli Koskamo muutti Kittilästä Itä-Ruijaan, ensin Vesisaaren länsipuolella sijaitsevaan Annijoen kylään, sitten Tenon (Taanan) Seidaan. Koskamon voimana olivat hänen läheiset yhteytensä Raattamaahan ja Erkki Anttiin, joiden saarnamatkoilla hän oli ollut paljon mukana. Vanhempi saarnaaja Paulus Palovaara taas teki saarnamatkoja sekä Länsi- että Itä-Ruijaan kotipitäjästään Rovaniemeltä käsin ja oleskeli Jäämeren rannoilla pitkät ajat. Hänen kiivautensa ja monien mielestä sopimattomat puheensa aiheuttivat usein arvostelua. Vesisaaren seudulla vastakohtia lisäsi lahjakkaan paikallisen saarnaajan Kalle Neljäskunnan esiintyminen. Puolueyhmyitys alkoi jo 1880-luvun alussa. Vesisaareissa erimielisyydet kärjistyivät, kun lestadiolaisten rukoushuone 1884 suljettiin Palovaaralta.

Raattamaa ja Erkki Antti antoivat ainakin 1880-luvun puoliväliin asti tukensa Palovaaralle ja Koskamolle. Itä-Ruijan vastaryhmää tulivat vahvistaneeksi Kittilän saarnaajat Pietari Hanhivaara ja Fredrik Paksuniemi, jotka ennen vuotta 1884 useita kertoja vierailivat Vesisaareissa. Laaja kirjeenvaihto, joka 1880-luvun

riidoista on säilynyt, antaa sen kuvan, että kumpikin puoli syytti toistaan lainomaiseksi. Ainakin yhdeksi vedenjakajaksi tuli suhtautuminen vanhimpiin eli esikoiisiin, joihin vedottiin.

Samanaikaisesti Amerikan ja Norjan lestadiolaisten erimielisyyksien kanssa liike varsinkin Suomessa laajeni ja voimistui. Kittilän johtavat saarnaajat saivat lisääntyvää merkitystä Etelä-Suomen kaupunkien vierailevina saarnaajina. Lisäksi heidän toiminta-alueensa sattui Tornionlaaksossa yhteen Erkki Antin kanssa. Kevättalvella 1879 Raattamaa ja Erkki Antti tekivät saarnamatkan Ouluun, Raattamaa seuraavina vuosina useitakin matkoja myös Koillis-Pohjanmaalle. Erkki Antin matkat noudattivat entisiä reittejä ja hän joutui vanhuuteensa vedoten torjumaan kutsut Vesisaareen.

Erkki Antin kirjeissä on pitkäkö aukko vuosikymmenien vaihteessa. Sen vuoksi jää tuntemattomaksi, miten hän suhtautui niihin kosketuksiin, joita myös hänen ystävillään Tornionjoen alajuoksulla oli Ruotsin alkavaan vapaakirkolliseen herätykseen.

Lestadiolaisuuden voiman kauteen liittyi lähinnä Oulun lehdissä käyty pitkä väittely, jonka yhtenä virittäjänä oli Juho Tanskanen kirja Hihhulilaisuus oikeassa karvassansa (1880). Samaan aikaan syntyi myös Haaparannan pienessä kaksikielisessä lehdessä keskustelu Vittangin vt. kirkkoherran raportin johdosta. Viimeksi mainittuun kiistaan Erkki Anttikin osallistui.

Vuoden 1880 alussa alkoi ilmestyä lestadiolaisten oma lehti, toimittajana ensin K. A. Heikel, vuodesta 1883 lähtien Aatu Laitinen. Omaelämäkerta oli Erkki Antin tärkein panos tähän julkaisuun. Muuten hänen kirjoituksensa näyttävät, samoin kuin vastaavasti Raattamaankin, olevan enimmäkseen yksityishenkilöille lähetettyjä kirjeitä, jotka Laitinen toimittajana lyhentäen pani lehteen.

17. NILS PETTERI STARKILLE 15.12.1877

Pajalasta se 15 p. Joulukuuta 1877.

Rakas veli Herrassa, Nils Petter Starkka. Jumalan armo lisäintyköön sinulle, ynnä muille Jumalan valituille Herramme Kristuksen kautta.

Saan vielä lähestyä rakas veli sinua, ynnä muita Jumalan valituista näillä harvoilla sanoilla, kukatiesi viimeisen kerran tämän maan päällä. Rakkaudella muistan sinua Rovasen ja muitten Jumalan valittuin kanssa, ja katselemme hengessä teitäkin sinne asti Jumalan valittuna, joille on Jeesuksen nimen ja veren kautta synnit anteeksi annettu. Ja on myös halu kysyä, ettäkö ole saaneet minulta tämmöstä preiviä kuin tässä sisällä lähetän, kuin ei ole mitään vastausta sieltä merkitty ette olisitte saaneet: Jonka tähden lähetän tämän kopian nyt, jonka silloin jätin ittellenin, joka on kirjoitettu jo Heinäkuussa.

Myös lähetämme tässä näitä Ameriikasta tulleita preiviä, joita Johan Takkinen ja Nikka vaativat sinne lähettämään. Ja niinkuin Parka-vanhin sanoo, ettei se kastreeni niminen kirjottaja¹ ei ole heränyt ihminengään, ja siltä näyttää myös hänen ylpeät preivinsä, joita hän tänne omanvanhurskauden kuolalla korjattuna lähettää. Ja Raattamaa vanhin ei ole vielä sitä hirveintä saanutkaan Tapanin Aapolta² käsiinsä.

Siis sanomme, että ymmärrättekö mitä se on että tet nostatte pääänne niitä vastaan, jotka ovat olleet ennen teitä Kristuksessa, eikä ole siitä opista liikkuneet, josta tekki olette valkeuden kipinöitä saaneet. Ei että vanhuus tekis meitäkään kuin armosta olemme mekki autuaat. Mutta ymmärrättäkös, että se on esikoisten seurakunta, jotka ovat ensimmäisiä kristityksi tulleita, ja ovat sitte pysyneet siinä opissa, josta henki ja elämä on saatu, ja joka siitä laumasta erkaantuu, ei hän se ole enää seurakunta. Mutta metsä tokka ja eksyneet lampaat. Sillä ylipaimen on sanonut, että pitää oleman yksi lammashuone ja yksi paimen. Se se on seurakunta.

Met olemme Pajalan pappilassa, ja olemme lukeneet monta Ameriikasta tulleita preiviä, ja Esajas Eljasson³ sanoo preivisänsä, Tilda Fogmanista apostolin sanoilla, ettei sovi vaimoin

opettaa. Siihen saakkako se ulettuuki apostolin oppi. Miksi hän sitte killaa Febenkenkrean palvellus piian olleen monelle avullisen, ja ittelle hällekki, ja sanoo sama apostoli kirjoittaneensa epistolan Roomalaisille Fepen kanssa: Miksi ei sitte teille kelpaa, että Tilda kirjottaa joko minun, Raattamaan eli Huhtasaaren kanssa. Uskoka enämpi, ja lukekaa ja pyhän hengen valossa käsittääkää puhtaamasti Raamattu ja lakakkaa pullikoitsemasta Herraa ja hänen voideltuansa vastaan. Sillä pitäis hän teidän jo vähemmästäki käsittämän jos teillä oikea henki on.

Takkis veli ja Nikka veli on esikoisten seurakunnalta teille lähetetty. Ottakaa rakkaat heitä Herrassa vastaan, ja antakaa teitä tälle ojettaa, synnit teille todistamme anteeksi. Ja tet jotka olette pysyneet olkaa hyvässä turvassa, synnit, viat ja heikkoudet ovat teille rakkaat anteeksi annetut Jesuksen nimen ja veren kautta. Ja Takkis veli ja Nikka veli, oikein tuli sydämemme iloiseksi, kuin saimme teiltä preivin Amerikasta tänä iltana, jonka edestä kiitämme. Olkaa rakkaat turvatut, Herran on työ, jota teettä, ei ole työnne turhaa. Herra Jeesus vahvistakoon teitä ja meitä hänen työnsänsä, jonka hän myös tekee nimensä tähden, Amen.⁴

Ja sydämen rakkaita terveisiä koko Herran laumalle Ameriikassa, Raattamaalta, minulta, ja koko itäisen maan esikkoseurakunnalta, ja kantakaa meidänki puuttuvaisuuttamme armo istuimen tykö. Merkitsee veljenä ja matkakumppanina Isän maalle.

Erik Anders Anderson.

Rovais veljelle myös rakkaita terveisiä.

Soisimma rakas veli, että Takkis ja Nikka veljet saisit lukea nämät kaikki. Laivaniemen Pekalta⁵ sydämen rakkauden terveisiä Joh. Takkiselle ja muille kristityille.

Johan Takkista, Frans Hendrik Nikkaa ynnä Ameriikan kristityitä tervehtää sydämellisellä rakkaudella, rauhan Jumala olkoon kanssanne, Amen.

Matti Pekkala Kätäsuvanto.

AWK 1898. 77s

Heikki Parkajoen ja Aapo Tapanin Amerikan matka 1876 ei tuonut pysyvää ratkaisua sikäläisten lestadiolaisten erimielisyyksiin. Syksyllä 1877 uuteen maahan lähetettiin saarnaaja Juho Takkinen Frans Heikki Nikan kanssa. Takkisen

tulo uhkasi siihenastisen johtajan Salomo Kortetniemen asemaa. Sekä Nils Petteri Stark Calumetissa että Jaakko Rovainen Cokatossa kuuluivat Kortetniemen seurakuntajärjestyksen vastustajiin ja olivat jo aikaisemmin vedonneet vanhan maan johtaviin saarnaajiin.

Köngäsen joulukuun markkinoiden aikana Juhani Raattamaa ja hänen nuori sukulaisensa Matti Pekkala olivat yhdessä Erkki Antin kanssa Pajalan pappilassa lukeneet Amerikan kirjeitä, joita oli myös Kortetniemen kannattajilta. Tämän neuvonpidon tuloksena syntyi kirje, jonka Erkki Antti muotoili ja Matti Pekkala varusti jälkikirjoituksella. Kirje on siis myös Raattamaan puolesta kirjoitettu. Termi "esikkoseurakunta", jota Raattamaa ei käytä, esiintyy useissa Erkki Antin kirjeissä. Myös muut tyylliseikat, esimerkiksi vanhinten arvovallan korostamisen tapa, vastaavat tuntemiamme Erkki Antin aitoja kirjeitä. Kirjeen aitouden epäilemiseen ei ole mitään perusteltua syytä. Vrt. *Brännström* 1962, 249.

¹ Taavi Castrén toimi useita vuosia Calumetin lestadiolaisseurakunnan kirjuriina, mutta hänen asemansa lestadiolaisuudessa oli hiukan epämääräinen. Syksyllä 1877 hän kuului Kortetniemen kannattajiin, mutta siirtyi Takkisen puolelle ilmeisesti seuraavan talven aikana.

² Hyvin kirjoitustaitoinen Aapo Tapani, joka asui lähellä sekä Parkajokea että Raattamaatakin, oli 1870-luvun loppupuoliskolla Amerikan kirjeenvaihdon keskeisenä välittäjänä.

³ Epäilemättä = Esaias Kostamo, s. 1845 Kemijärvellä, joka muutti 1876 Cokatoon ja toimi siellä myöhemmin ap.-lut. seurakunnan esimiehenä. Sekä Cokatton seurakunnan pappi Iisakki Barberg (josta tuli Kostamon appi) että hänen vastustajansa Jaakko Rovainen olivat Mathilda Fogmanin kotikylästä. Tämä joutui erityisesti sen ansiosta ottamaan kantaa kiistaan.

⁴ Tämä kappale vastaa parhaiten Raattamaan tyyliä, edellinen on aitoa Erkki Anttia.

⁵ Pajalaan muuttanut Petteri Aapo Anttila oli lähtöisin Alatornion Laivaniemestä.

18. OLLI KOSKAMOLLE 25.7.1878

Juhonpiedistä se 25. päivä Heinä kuta. 1878.

Kallis ja rakas veljenin Olof Koskama. Isän Jumalan armo, Pojan rakkaus, ja Pyhän Hengen osallisuus olkon sinun, ja kaikkien Jumalan valittuin kanssa elämämme ehtoon asti amen.

Preivin olen sinulta saanut rakas veli, jonga edestä kiitän. Iloinen minun on kuulla että elät ja olet Jumalan valittuin seassa. Vielä sanon rakas veli ette olispa halu sinua kohata tässä armon ilmassa, ja oikein markkinan aikana olingi toivomassa ette kyllä se käypi noutamassa veittensä, mutta ei kuulunu mitään.

Kyllä mie sen uskon ette sie christittynä pysyt, mutta ajattelin ette missään se nyt resuaa, kuin ei käy veitteänsä perustamassa.

Ja velirakas ei ole täällä viipymisemme aika pitkä, kohta tulevat vieraat Taivaasta meitäki noutamaan kotia. Ja tuntuki siltä ette mitäs tässä synnin sumulta täytetyssä maailmassa nyt enään tekee. Mutta kuin Isämme ei vielä ole ottanu pois, niin vissimästi hän näkee tarvittavan meitäki vielä vanhudessaki, ei hän turhaan tähden meitä pidä, sillä hän hyvin tietää ja näkee, ette mekki jo olemma tästä elämästä kyllämä saaneet. Mutta vissimästi hän näkee, ette vielä tarvitaan ensimmäiset työntekiät pitämässä perää, ettei soutumiehet soutais kallioin, nimittäin tämän mailman pahennuksiin, niin kuin nähtävä on Amerikassaki ja monissa muissa paikoin, kuinga se olis pilalle mennyt tämä christillisuus jos ei olis ollu perä miestä. vaikka se meistä näyttää ette jo se nyt pitäis nuorenpaingi osata pitää peräki, mutta ei näy niin olevan.

Mutta kyllä nämät päivät nyt rakkaanin pijain ohitse menevät ja ijankaikkisuuden riemu päivä alkaa kokonaisudessa, tosin olemma siitä jo osalliset, mutta se on vielä enimmästi uskossa ja ei niin paljon nautinnossa. Mutta se se ilhauttaa kuin saame ilolla odottaa autuasta ja onnellista pääsemisen päivää jona kuoleva pukee kuolemattomuden, ja katoova katomattomuden. / voi veli rakas kuinga onnelliset olemma kuin on veri yljän rakkaasta sydäimestä täydellinen puhdistus virta ulos vuotanut Golkatan voitto mäellä, ja vielä kuuluu hellän äitin rakas ääni ette se on täytetty. / täytetty on sis lunastuksen työ, täytetty on lain vaatimus Christuksen kuoleman kautta. / miksi pitäis sitte pelkäämän piiskuinen lauma / Isällä on hyvä tahto antaa valtakunnan, ole vapa vapaaksi osfettu lauma, sinun syntis on juuri visuni sinulle anteeksi annettu, kaksinkertaisesti olet saanu Herran kädestä kaikein syntein tähden. / vähän ajan perästä olet sadan ja neljänviidettä kymmenen tuhanen kanssa veisaamassa uutta virttä Jumalalle ja karitsalle joka meitä verellänsä Jumalalle ostanut on amen.

Ja tervehtä minun tervetyksellä kaikkia Vesisaaren, ja muita Norjan veliä ja sisaria Herrassa, ja sano ette olla vireä anteeksi antamaan toiset toisille sillä jos ei ole rohkea anteeksi antaminen

toiset toisillensa, mutta on päälle kanne vain, niin pääsee laki tuntoon ja totuus laissa myös on, niin sitte on omalla vanhurskautella siellä hyvät markkina päivät, mutta kussa syntein anteeksi antamus on, siellä on myös elämä ja autuus.

Ja Tolasen Kaisalle, Puraselle vaimonsa kanssa, Tiiperille vaimonsa kanssa, Jaskan Sofialle, jos on elämässä, Jolmalle vaimonensa, Pyöströmille vaimonensa rakkaita terveisiä / ja ole itte enin tervetetty, rukoile edestänin pyytää veljes uskossa ja evanjeliumin osallisuudessa

Erik Anters Antersson.

OMA Koskamon kok. (Olga Paltto). Erkki Antin omakätinen.

Olli Koskamo oli luultavasti edellisenä vuonna siirtynyt Kittilästä Vesisaaren seudulle. Kaikki tunnetut terveishenkilöt ovat Vesisaaren kaupungista. Pyöström = Björnström.

18 B. SANOMALEHTIVÄITTELYN PUHEENVUORO 22.5.1880

Pajalasta kirjoittaa E. A. A:son lyhyesti sanoen näin:

”Laestadiuksen oppi on puhdas Kristuksen oppi. Mitä Vittangin pastori on kirjoittanut siitä, ettei opeteta lukemaan kirjaa, se on niin muusta valhe kuin valhe olla koskaan saattaa. Että lukemattomia, varkaita y.m. huonoja ihmisiä löytyy ei ole laestadialaisuuden vaan suruttomuuden syy. Sitte, net toiset, jotka Vittangin pastorin hourauksia puollustavat, eipä niittenkään todistukset lyö yhteen, silläpä se tapahtuu nyt ki niin, että joka rakentaa Babelin tornia, niillä tulee kielten sekoitus.”

Nyaste riksgården (Haaparanta) 21/22.5.1880.

Kommentin kirjoittaja on ilmeisesti Erkki Antti. Toimitus näyttää lyhentäneen hänen puheenvuoroaan, joka liittyi vilkkaaseen väittelyyn lestadiolaisuudesta. Väittelyn lähtökohtana oli Jukkasjärven (Vittangin) vt. kirkkoherran J. A. Nymanin seurakuntakertomus, jossa jyrkästi arvosteltiin lestadiolaisuutta. Liikkeen tärkeimpänä puolustajana kiistassa oli P. O. Grape (*Raattamaa* 1976 n:ot 122, 124, 132, 233).

19. ELÄMÄKERTA [syksyllä 1880?]

Minun syntymäpaikkani on Antin kylässä Pajalan seurakunnassa 3 peninkulmaa Pajalan kylästä, ylös Tornion jokea. Talo sanotaan Moöksen taloksi. Syntymäpäivä on 25 p. maaliskuuta 1814. Isäni oli hyvä lukija, oli myös hyvä käsitys luetusta sanasta ja hän hätyytti pappia kinkerin-paikoilla, ett'ei papit voineet tohtia häntä luettaa eikä häneltä kysyä, sillä ilmanki kävi papin kunnian päälle, kun sanankuulija solmi hänen raamatuilla. Hän oli myös oikein hyvä talonsa hoitaja kun oli selvillä. Mutta hän oli niin kovin viinaan taipunut, ett' ei hän saattanut juomatta olla saati vain viinaa löytyi; ja kun oli viinaa viljalta, niin hän oli hyvällä tuulella ja tinkasi aina jonku kanssa raamatusta. Ja rukousten pitäjänä hän oli, oli myös hyvä lukija ja veisaaja. Ja siinä hän eli ja kuoli, eikä ollut mitään muutosta kuolemankaan aikana. Kun hän viinasta oli selkeämmässä, niin hänelle tuli aina kova tauti, että makasi vuoteessa päivän kaksi ja silloin hänellä näytti olevan katuvinainen mielenlaatu, mutta kuin parani, niin hän oli niinkuin ennen. Hän kuoli v. 1835 Laurin ja Perttulin välissä.

Äitini oli syntynyt Lautakoskella kaksi peninkulmaa Antista ylös. Hän oli emäntänä Mooseksen talossa kaksikymmentä vuotta. Ja vaikka hän oli miniänä yksitoista vuotta, niin ei sanonut vaarivainaja nähneensä, että olisivat vihasta veret muutuneet yhtään kertaa. Ja minä olen heille seitsemäs lapsi, 6 on ollut minua vanhempaa ja 6 on ollut myös nuorempaa minua. Ja sen mitä minäkin muistan, niin hän oli aina kristitynlainen elämän puolesta; paljon hän murehti isän juomisen tähden. Ja aivan usein hän puhui lapsillensa autuaaksi tulemisen asioista, puhui myös katumuksesta ja sydämen särkymisestä. Ja kun hän tuli kuolinvuoteelle sunnuntai-aamuna, niin isä-vainaja sanoi tuorstai iltana sanoneensa: etkös sinä halua pappia, kuin meillä on hengellinen pappi? (sillä niin puhuttiin Lindstedt vainajasta,¹ joka oli silloin välisaarnaaja), niin äiti-vainaja oli vastannut: ei; minulle antaa Jesus ehtoollista. Ja hän kuolikin sitten perjantai-aamuna. Hänen nimensä oli Priita Maria Heikintytär Lautakoski ja isän nimi oli Antti Mooseksenpoika.

Kaikeksi ijäksi on heidän ulkonainen oppinsa jäänyt muis-

toon, sillä he eivät tehneet pahaa koskaan lähimmäiselle; vielä usein varoittivat myös lapsiansa, etteivät saa tehdä pahaa. Ja jos meille tuli joku rikos kylässä, niin siitä seurasi luja rangaistus. Isä oli kovin raju rankaisemaan, että kadotimme hänelle rakkauden, mutta äiti oli myös tarkka ottamaan rikoksista vaarin, mutta oli kohtuullisempi rangaistuksessa, jonka tähden jäi äidille pysyväinen rakkaus. Ja vielä äidin rakkaus on palavammassa muistossa kuin isän. Ja läpitse elämän ajan on ollut se päämäärä, ett' ei kenellekään tehdä pahaa eikä väärin, vaikka olen ollut synnin orja. Ja koko pahnakunta on ollut rehellinen. Ja kaikki kääntyivät kristillisyyteen, jotka elivät heräyksen aikaan asti.

Lapsuuden aikana oli isäni kotona oikein hyvä talo ja oikein hyvä aikaan tulo, vaikka isä oli mainio juomari. Hän oli meille armoton kova kousissansa, mutta rehellinen kaikessa käytöksessä kuin selvillä oli, eikä hän päässäänkään mitään muuta pahaa tehnyt kuin mellakoitsi siitä, kuin ei kukaan saattanut hänen mieltänsä noudattaa. Sentähden meidän alinomaa täytyi olla niinkuin orjat. Äiti oli oikein hiljainen, ja ynnä orjuutettu. Ja siitä ne pitivät vaaria, että lapset kirjalle oppisivat, kun olimme pienet. Äidin eläissä, kun olimme hänen kanssansa kammarissa, niin hän puhui meille usein sekä taivaasta että helvetistä; niin myös siitä ilosta kuin taivaassa on ja siitä vaivasta kuin kadotetuilla on helvetissä. Ja ulkonainen elämä hänellä oli niin tasainen, kuin kristittyin elämä koskakin. Ja siitä on jäänyt pistimet kaikeksi elinajaksi tuntoon. Kun äiti kuoli, minä olin silloin liki yksitoista vuotta vanha, ja isä nai toisen kerran, sitten me tulimme vielä kovemman orjuuden alle, kuin ei ollut äitiäkään, ei ollut mitään turvaa. Kovat katovuodet tulivat ja niinmuodoin köyhyys taloon. Viimein yhdeksällätoista lähin pois kotoa palvelijaksi, ja niin jouduin kokonansa maailmaan, osaisin myös niin elää, että maailmakin minuun mielistyi, ja sitä syvemmälle maailmaan jouduin. Mutta keskellä synnin juoksua aina Jumalan Henki kävi perässä ja sanoi omassa tunnossa: mikä tämän elämän perästä seuraa, niinpä ja niinpä äiti sanoi ja monesti tuli semmoinen hätä, että piti mennä piilopaikkoihin itkemään. Tulipa joskus ulostuleva omantunnon vaiva, mutta kuinkas osasin, kuin ei ollut johdattajaa; yhtä hyvin täytyi olla synnin orjana, kuin ei ollut epäuskon

tähden Pyhää Henkeä. Kortit ja tanssi olivat minulle rakkaimmat ulko synnin tavoista. Ja kuin ei niitä ollut, silloin salaa harjoitin niitä, joita on häpeä sanoakin.

Mutta sitte Laestadiuksen voimallinen herätyshuuto alkoi kuulumaan. Vaikka se sanoma tuotiin niin hirmuisessa muodossa, äitini puheet olivat minussa niin vaikuttaneet, että kun minä täytin 30 vuotta, niin Herran Henki taas sanoi omassatunnossa: ”nyt sinä olet kolmenkymmenen vanha ja jos kauanki eläisit, niin tuskin on toista kolmeakymmentä jälellä ja nämä kolmekymmentä ovat niin menneet, niinkuin olis varastettu. Mikäs tämän elämän perästä seuraa?” Ja niin päätin, että nyt pitää minussa tuleman elämän muutos. Siitä ajasta aloin enemmän lukemaan kirjaa, etsiäkseni tietä taivaaseen, mutta synti voitti kerran toisen perästä. Tosi oli työnteko autuuteni päälle, mutta en löytänyt parempaa tietä lukemallakaan kuin sen, että kuin saattaisin syntitönnä elää, jos Jumala sittekään armahtais. Mutta kuin olin vähän aikaa tehnyt parannusta, niin synti taas voitti; välistä tuli sekin ajatus, ett’ei olekaan Jumala luonut minua taivasta varten, kuin en saata paremmin elää, mutta koetan kuitenkin, sillä paha on mennä helvettiinkin. Ja sitä tein ja lu’i kaikki hengelliset kirjat laidasta laitaan mitä jo suomalaista löytyi. Ja kohta viisi vuotta tein sitä, mutta kuin alkoi kuulumaan se hulluus, niinkuin sitä sanottiin, niin minä olin lukemisen kautta tullut käsittämään, että oikeaa kristillisyyttä on aina maailmassa pidetty hulluutena. Ja ajattelin, että tämä se on oikea, koska se maailman silmissä on hulluus. Ja sitte päätin tykönäni, että tämä päivä olkoon minun totinen kääntymiseni hetki, pitäköön maailma minun hulluna eli viisaana, saati minä Jumalan edessä oikea olen. Ja sitte minä aloin rukoilemaan alinomaa, että Jumala tekis minusta semmoisen kristityn, joka saattaisi autuaaksi tulla, näyttäköön se muille miltä hyvänsä, saati minä Jumalan edessä oikea olen. Ei ollut täällä silloin yhtään kristittyä ja Laestadiuskin oli silloin vielä Kaaressuvannossa. Ja sitä minä aina rukoilin salaisuudessa ja sitte minulle aukeni synti-luettelo tarkemmin ja niin tulin suurimmaksi syntisten seassa, että ihmettelin, kuin maa on saattanut minua kantaa ja epäusko painoi, että minä olen tehnyt synnin Pyhää Henkeä vastaan, jota ei anneta anteeksi tässä eikä tule-

vaisessa elämässä, kun olen niin monet Jumalan kolkutukset antanut hukkaan mennä, eikä taida enään Jumala minusta huolia. Niin tuli katkera katumus turhaan kulutetusta armon ajasta. Silloin makasi kymmenen tuhatta leiviskää omilla hartioilla, ja orjuus oli paljoa julmempi kuin lapsuuden ijässä isän ja muori-puolen tykönä. Synti oli ylimäärän synniksi tullut ja siinä ei autanut enään sala-kristillisyyys, sillä ei se mahtunut salaan.

Minä olin silloin viidenneljäneljätkymmentä ja loppiaisen pyhänä tuli yksi katuvainen mies tästä samasta kylästä Erkin Heikka niminen ja me puhuimme keskenämme autuaaksi tulemisesta niinkuin käsitimme. Hän lähti illalla kotiansa ja minulla oli suuri murhe autuaaksi tulemisesta, sillä kuolema ja tuomio seisoivat juuri edessäni. Silloin minulle näkyi Vapahtaja ristiin naulittuna ja siitä näkemisestä tuli oikein suuri omantunnon vaiva, että ennättäisin, jos vielä olisi mahdollinen, autuaaksi tulla. ennenkuin kuolema ennättää katkasta sen hienon langan, joka oli tulesta ja tulikivestä palavan helvetin yli vedetty, jonka päällä olin seisomassa ja suuresti vapisin hämmästyksestä, jos tämä hieno lanka katkeais eikä auttajaa tule ja minun pitää vajoaman syvyyteen. Minä katsoin niitä tulikiven liekissä viereviä laineita ja niitä onnettomia, jotka siellä vierettelevät, ett'en voi saattaa tätä itkutta kirjoittaa. Kun muistan mistä onnettomuudesta on ijan-kaikkinen Rakastaja minuakin ylösottanut, niin murheenkyyneleet vieläki tahtovat tulla. Ja muistaissani nykyistä aikaa, miksi minä ja muut kristityt olemme tulleet Jesuksen kalliin veren kautta, niin en saata hallita ilon ja kiitollisuuden kyyneleitä. Siinä hädässä lu'in ja rukoilin, että Jumala auttais, jos vielä Jumalalla olisi minussa sijaa.

Eräänä päivänä olin yksin Vanhatalon perätuvassa, jossa silloin olin huonetta. Ja kuin lu'in "Armon järjestys" nimistä kirjaa², ja ensimmäinen kanssapuhe oli minun riisunut alasti omasta pyhydestä, niin olin lukemassa toisen kanssapuheen loppupuolta, silloin aukeni minulle evankeliumin armonlupaukset, että jos uskot Herraan Jesukseen, niin olet autuas. Mutta nyt tuli mahdottomuus, että kuinka minun sopii uskoa, kun en ole vielä saattanut oikeaa katumusta ja parannustakaan tehdä, minusta tulee ulkokullattu j.n.e. Mutta Jumalan Henki, joka on uskon alkaja ja

kautta tullut loukatuksi ja vieläpä haavojakin saanut. Ovat myös suruton kansa ja entiset syniti ystävät pilkanneet, häväisseet ja lyöneetkin. Mutta epäilemättä on Jumala silläkin minun hyväni tarkoittanut, koska Hän on niin sallinut tapahtua. Mutta näissä kaikissa, kiusauksen ja vaivan koetuksen alla, on Jumala ihmeellisesti taas vahvistanut osittain väkevillä armon tuntemisilla, osittain ilmoitusten kautta, että jos minun pitäisi niistä kirjoittaman, niin niistä tulisi paljon kirjoittamista. Mutta mainitsen kuitenkin, että useita kertoja on näytetty minulle taivaan autuus niin suuressa määrässä, ett'en ilon tähden ole tietänyt, jos minun henkeni enään pyörtää tähän maailmaan. Olen myös muulloinkin Jumalan rakkauden tuntemisen alla monasti ajatellut, että jo taidan mennä myötä neuvoin Karitsan häihin. Olen armon tuntemisen alla alku-kristillisyyden aikana saanut nähdä muutamia profeetoja. Olen myös nähnyt Laestadiuksen apostolit ja viimeksi Vapahtajan suuressa voitto-kunniassansa. Ja sillä kertaa sain kuulla yhdenkaltaiset todistukset, ensin Laestadiukselta, sitte apostoleilta, sitte profeetoilta, mutta Vapahtajan näkeminen sulasi minun sisällisen olentoni, ett'en enää voinut mitään katsella, sillä minä makasin kokonansa voimatonni niinkuin vahtiläjä, Jumalan rakkaus minun ikääskuin sulatti, ett'en isoon aikaan tietänyt onko minulla ruumista enään. Muutamat arvossa pidetyt veljet minua ahdistivat sinä aikana, kuin minulle tämä viimeksimainittu ilmoitus näytettiin.³ Minä olen uskon kilvoituksen alla tuntenut synnin turmelusta jäsenissäni, niin monenkaltaisia, ett'en saata niitä luetella; olen myös tuntenut Jumalan rauhaa ja rakkautta välistä vähemmässä, välistä suuremmassa mitassa, sen jälkeen kuinka Jumalan viisaus on osakseni määrännyt. Mutta uskon olen pitänyt, vaikka tuntemiset ovat olleet mitäkin kullakin kertaa, sillä ei ole tuntemisissa autuuden perustus, mutta Jesuksen kallis ansio on täydellinen lunastus sekä synnin rangaistuksesta että lain täyttämisestä.

Välistä tulee kaipa^{us} armon tuntemisista, välistä kuin Jumala pitkällisellä rauhallansa lahjoittaa, silloin taas vihollinen panee kaipaamaan synnin tuntemista; niin häilyväinen olen usein vieläkin, vaikka Jumala on niin monella tavalla koettanut opettaa. Näitä ja muita senkaltaisia syntiä tarvitsen aina anteeksi saada ja vieläpä tarvitsen aina kristittyin todistusta syntein anteeksisaa-

misesta. Vaikka uskon, ett'ei ole Herran Henki laskenut pakanain tavalla elämään, on kuitenkin synnin turmelus jäsenissäni niin voimallinen, että moni asia ja puhe tulee puhutuksi, joka olis saanut poissa olla. Ja niin jääpi tekemättä, joka olisi tarvinnut tehdyksi tulla.

Näitä olen, rakkaani, muistellut teille, koska olette pyytäneet minua muistelevaan: antakaat, rakkaani, anteeksi minun puuttuvainen muistelukseni, sillä minun suuni ja kynäni ovat puuttavaiset selittämään Jumalan töitä. Mutta olen kuitenkin teidän rakasta vaatimustanne koettanut täyttää.

Ja nyt, rakkaani, jätän tämän lapsellisen kirjoitukseni, sillä todistuksella, että Herra tietää, ett'en minä valehtele. Toivotan teille onnea ynnä itseni kanssa matkalla Isän maan ihanalle rannalle. Kuka tiesi saattavat nämät olla viimeiset hyvästijättö-rivit tässä maailmassa, mutta terve tulemaanne Karitsan häissä. En minä, rakkaani, enemmäksi aikaa sano hyvästiä, huomenna tulemme sinne ja rakkauden tulesta palavilla rinnoilla yhteen hääsalissa, sitte emme sano hyvästiä koskaan, sillä kotona ovat aina lapset koolla. Olkaamme nyt, rakkaani, hyvässä turvassa! Synnit ovat teille ja meille kaikille, jotka uskovat, visusti anteeksi annetut, ja vielä todistan minäkin kaikki synnit anteeksi, vieläpä epäileväiset ajatuksetkin Jesuksen nimen ja kalliin veren kautta ja rukoilkaa edestäni ja kantakaa aina anteeksi-antavaista sydäntä minullekin, joka olen niin pahan-ilkinen lapsi Jumalalle, ett'en voi käsittää, onko Jumalalla muuta yhtään niin pahanilkistä lasta kuin minä, mutta uskon, että lapsiriepu minä sentään olen ja Vanhemman talossa myös. Sydämellisiä rakkauden terveisiä kaikille veljille ja sisarille, yhteisesti kaikille Jesuksen veren korjaajille ja uskovaisten joukolle. Kalliissa muistossa olette, rakkaani, Tornion joellakin asuvaliset, lujasti uskon, että kyllä kohta tulemme siihen paikkaan, jossa saamme eriämättä yhdessä olla ja soittaa Jumalan kanteletta; sanoen: amen, halleluja, voitto on saatu Karitsan veren kautta! Vakuutettu olen, että saamme teidän kanssa yhteen tulla Karitsan häissä. Amen.⁴

Sittenkun Jumala sai opettaa minua kaiken mahdollisuuden läpi uskomaan synnit anteeksi, niin minuun tuli Pyhä Henki. enkä enään saattanut olla puhumatta kristillisyydestä. Minä näjin,

Pajalan vanha ja uusi pappila nykyisessä asussaan. Erkki Antin elämäkerrassaan mainitsemien tapausten aikana Laestadius asui vielä Kõngäsessä. Uusi pappila oli valmistumassa Laestadiusen kuollessa.

että koko maailma menee helvettiin sillä turhalla toivolla, että he ovat kristinopissa kasvatetut ja sitä puustavin jälkeen oppineet ilman sydämen ja mielen muutosta. Ja kun Laestadius vainaja tuli kevät-talvella meille papiksi, niin minä puhuin puheeni hänen ja kaikkein kuulten, senjälkeen kuin Henki antoi itsekullakin kertaa puhua. Niin Laestadius vainaja mielistyi minuun ja alkoi tahtomaan minua kumppaniksi ja kyytimieheksi kinkereille, ja tutkinto-reisuille, ja lasten opettajaksi. Sitte yhtenä kesänä, lienenko ollut 2 eli 3 vuotinen kristitty, niin Pellon kristityt tulivat Pajalan kirkkoon Johanneksen päivänä ja alkoivat tahtomaan rovasti vainajaa laittamaan heille ”koulu-miestä”, että hekin tarvitsevat tulla autuaiksi. Niin Laestadius sanoi: ”lähteköön Erkki Anterus pitämään teille koulua.” Mutta se oli minusta mahdoton ajatellakaan minua; mikä olen minä niin kalliiseen toimeen, ja minä sanoin: ”ei ole, rovasti rakas, minulla niitä lahjoja, että semmoiseen toimeen sopisi minua panna.” Mutta hän sitoi minua siihen raamatun sanoilla. Viimein minun täytyi päättää lähtää, mutta ajattelin, että senpähän rovastikin näkee, ettei minulla ole niitä lahjoja, kuin siihen työhön tarvitaan. Mutta kun minä olin kaksi viikkoa pitänyt kokousta Pellossa, niin se lain alle vajonnut

kansa pääsi uskon kautta Herraan Jesukseen nauttimaan yhteisessä anteeksi-saamisen voimaa ja vapautta ja rauhaa Jumalassa.

Siitä asti alkoivat minua tahtomaan aina alemmaksi Torniolle. Ja siellä alkoi käymään kansaa myös Suomesta ja Herra on vaikuttanut sekä Suomessa että Ruotsissa, niin myös Norjassa voimallisesti heräyksiä minunkin suuni kautta. Kyllä ovat kirjanoppineet ja fariseukset koettaneet vastaan sanoa maallisella lailla ja nyrkillä ja sanoilla ja pyhän raamatun todistuksilla ja kirouksilla ja soimauksilla ja haukkumisilla ja tuomitsemisilla. Mutta viisaan Gamalielin puhe paikkansa pitää, koska tämä kristillisyyden Jumalasta, niin ei voi fariseusten ja kirjanoppineitten verkot liinata Jumalan viisauden syvyydessä ja Davidin sanat: ”miksi pakanat kiukuitsevat ja kansat turhaa ajattelevat; maan kuninkaat hangitsevat heitensä ja päämiehet keskenänsä neuvoa pitävät Herraa ja Hänen voideltuansa vastaan.”

Eikä nyt tällä kertaa muuta kuin sydämen rakkaita terveisiä Jumalan seurakunnan jäsenille yhteisesti ja jokaiselle erittäin ja vielä todistan teille kaikille kaikki kesänki synnit anteeksi, usko-kaamme rakkaani aina kaikki synnit anteeksi sen veren voimasta, joka Golgathalla vuotanut on kaikkein synteimme anteeksi-saamisen tähden. Pyydän rukoilemaan edestäni.

Veljenne uskossa Erik Anders.

KK 1882, 17–24, 33s. (Heräyksistä Tornion Lapissa. Elämäkertoja. III. Erkki Antti Antinpoika Juhonpieti.)

Julkaistu myös: *Kirjeitä virvoitukseksi* 1907, 175–184.

Kristillisen kuukauslehden toimittaja K.A. Heikel oli jo ensimmäisen vuosikerran lopussa (12/1880, 192) ilmoittanut julkaisevansa Laestadiuksen alkuheräyksen kuvauksen jatkoksi ”elämäkerrallisia tietoja laestadialaisen liikkeen kuuluvista opettavaisista miehistä”. Sarjan ensimmäisinä ilmestyivät Pekka ja Juhani Raattamaan ”elämäkerrat” (KK 9,11, 12/1881, 1/1882), näiden jälkeen Erkki Antin helmi- ja maaliskuun numeroissa 1882. Upsalassa ilmestyneeseen aikakauslehteen lähettämässään artikkelissa, joka on päivätty 18.3.1881, Heikel kertoo saaneensa julkaistavakseen eräiden vanhimpien saarnaajien omakätisiä elämäkertoja; nämä oli kirjoitettu ”under nyss tilländagångna år” (*Teologisk tidskrift* 1881, 214s). Omaelämäkerran lopussa olevista sanoista pääteltynä Erkki Antti oli kirjoittanut muistelmansa todennäköisesti ylitorniolaisten pyynnöstä, jonka takana puolestaan luultavasti oli Heikel. Viimeisillä riveillä todistetaan ”kaikki kesänki synnit anteeksi”. Se viitanee syys-

puoleen, jolloin seuroista köyhempi kesätöiden aika oli takana päin. Omaelämäkerta lienee siis kirjoitettu vuoden 1880 syksyllä.

Myös toiset elämäkerrat keskittyvät kääntymysmurroksen ja alkuheräyksen kokemuksiin. Samoin toisissakin on piirteitä, jotka poikkeavat kirjoittamisajan lestadiolaisesta normaalikäytännöstä. Erkki Antin kertomus kirjaa lukiessa kokemastaan Jumalan hengen armotyöstä sopi hyvin siihen ohjaukseen, jota Heikel pyrki harjoittamaan eksklusiivista seurakuntakäsitystä vastaan. Ajan lestadiolaislähteissä ei näytä säilyneen näitä elämäkertoja koskevaa palautetta; yleensä Heikelin lehti sai kielteistäkin arvostelua, vaikka sitä levisi laajasti lestadiolaisuuden piiriin. (Raittila 1977, 69–71, 73–77).

Erkki Antin omaelämäkerrallista kuvausta on käsitelty johdantoluvussa.

¹ Ingemar Lindstedt oli loppuelämänsä, 1831–1855, Jukkasjärven (Vittangin) kirkkoherrana ja liittyi kirjaviiden vaiheiden jälkeen lestadiolaiseen heräykseen 1850-luvun alussa.

² David Hollatzin tunnettua hartauskirjaa painettiin mm. Oulussa 1832–1849 viisi painosta. Myös Laestadius Pajalassa levitti sitä. (Raittila 1976, 17 viite 6).

³ Erkki Antin näystä ks. kirjettä n:o 11.

⁴ Helmikuun n:o:ssa oleva osa päättyy tähän. Seuraavan n:o:n alussa oleva loppuosa, joka käsittelee Erkki Antin saarnatoiminnan alkua, näyttää kirjoitetun erikseen täydennykseksi.

20. IISAKKI TIBERGILLE 21.1.1881

JuhonPieistä se 21 päivä tammikuuta 1881

Rakas ja kallis veli Isak Tipärk. Armo olkoon sinulle ja sinun huonneelles ynä kaikille Jumallan valituille Herramme Jesuksen Kristuksen kautta.

Ensin saan kiittää rakkaan ja terve tulleen kirjen etestä jonka olen saanut vasta kesällä. Se oli maanut posti konturissa Pajalassa niin kauvan ja nyt vaivoin saan viimein, jotaki sen päälle vastata. Veli rakas anna anteksi etteen ole saanut ennen vastata. Ei se ole rakkuden puutos, mutta se on enimästi tilattomuus, sillä sen mitä olen kotona, nin se on minulla isänys ja emänys, pijan ja trengin, juksu pojan, ja kaupamiehen viirka päällä, ja vielä sitte pittää olla pappina, ja ihmisijä käypi meiläki aina, jonka tähden tulee vähän muuta, mutta se mitä auttaa joutilasta.

Elämässä olen sielun että ruumin puolesta en sillen minä van Kristus ellää minussa, sillä sen kuin minä elän, sen minä elän Jumalan Pojan uskossa joka on minuva rakastannut, ja on antanut

itsensä minun etestäni. Ussin mie muistan Vesisaaren veljä ja sisarija rakkaudella, sillä muistan kuinka totinen sydän heillä on autuvaksi tulla. Mutta usein myös muistan, että se alku oppi taitaa olla liika paljon kuitenkin yhden osan tykönä voimassa. Sillä alku oppi on itsestään oikija sijalleensa, mutta että hään tet ole aalussa, oletta hään tet rakkaanin harjantunneet krstityt. Niin muistakaame mitä Hepreja laisten epistolalan tekijä sannoo 6 luvun alussa, että sen tähten antakaamme Kristuksen alun opin sillänsä olla ja ruvetkaamme niihin jotta täydellisyyden saattavat jne. Muistakaame että net vaatimukset, ja pyhät velvolisuudet, ja kaikki sermoonijat ovat itsestään hyvät oikijat ja pyhät mutta ettei vanhurskaille ole laki pantu, ja kirottu olkoon joka lain töissä riipuu, sis rakkaanin olkaame viirejät syntiä anteeksi antamaan, / jalkoon¹ aina kristityt virejät tekemään paranusta epä uskon synnistä, kyllä lakkaavat myös epä uskon jalka sikijöt tulemasta, sillä Kristuksen rakkaus vaati kaiken jumalattoman menon hyljäämän, / kyllä niitä aina löydytty jotka ossaavat ulkonaista paranusta saarnata eikä siheen tarvita Pyhhää Hengejä, mutta siihen kykenee yksi fariseus, vieläpä yksi saatanan orja, / mutta totistaa syntisille syntijä anteeksi, siihen tarvitaan Pyhä Hengi, johon ei nävy moni uskova tunnustavainengaan kyjetä, / ja syntiset ne juri syntein anteeksi antamista tarvittevat vieläpä senmoisetki kuin haavoitettu Jerikon tien päällä jolla ei ollu enään voimaa apuvakkaan pyytää, mutta koko apu oli alusta lopunut puhdas samaritaanuksen armo.

Kyllä tietän että teki rakkaanin osaate puuttuva yksi yhdessä toinen toisessa. Mutta muistakaame mitä apostoli sannoo kolossilaisten kristityille että kärsikää ja anteeksi antakaat toinen toisilleenne, jos jollaki on kannetta toista vastaan, ninku Kristus teille anteksi antanut on, nin myös tekki tehkää, / sillä kuin rakkaus on täydellisyyden site ja aina Jesuksen opetus lasten paras tunto merki, nin olkaame viirejät kärsimään ja anteeksi antamaan että rakkaus säilydettän, sillä eri puraisuus ja eriseura ovat jo lihan töiksi lujetut. Vieläpä rakkat veljet ja sisaret mieki vielä täältä asti totistan teille kaikki eppäileväisyydet viijat ja puutokset anteeksi, Jesuksen nimen ja kalliisti vuotaneen veren tähden / olkaa hyvvässä turvassa, synnit teille ja meille ovat annettu anteeksi,

sillä verellä joka on pitkänä perjantaina vuotanut Golkataalla, synteinme anteeksi saamisen tähden, ole vapa vappaaksi ostettu lauma, kohta yhteen tulemma Karitsan häissä, silloin sanottaan terve tulemaa Karitsan hääihin. Amen Hallen luoja Amen.

Ja sydämen rakaita terveisijä kaikille Vesisaaren ja muile teitän paika kuntanne kristityille erittäin Jolmalle väkineensä Puraselle väkinensä Pyökströmmille² väkinensä Kitin muorille ja Jaskan Sohfigalle ja niille rakkaille, ja ole itte enin vaimos ja lastes kansa tervevytetty ja pytän rukkoilla etestänin, merkittee veljennä Herrassa

Erikki Anters Antersson

Tervevyys täälä on ihmisillä eikä ole erittäin kaivattavija kuollutkaan ja kristityt ovat uskon kilvoituksesa.

OMA Koskamon kokoelma (Olga Paltto): Saarnajäljennöskirja s. 275–279. Olli Koskamon kirjoittama jäljennös.

¹ Luettava: ja olkoon.

² Aaro Puranen ja Jaakko Björnström.

21. JUHO TAKKISELLE YM. 11.1.1882

Saivonmuotkasta 11p. Tammikuuta 1882.

Rakkaalle veljelle Johan Takkiselle ja Kristuksen seurakunnalle Calumetissä. Isän Jumalan armo ja Herran Jeesuksen rakkaus, ja Pyhän Hengen osallisuus olkoon teidän ja teidän henkenne kanssa.

Met vanhimmat ja veljet kiitämme J. Takkista ja Kristuksen seurakuntaa kokoontuneena Saivonmuotkaan. Teidän rakasten kirjainne edestä, joita eilen saimme. Met olemme kuulleet että meidän rakas veljemme J. Takkinen aikoo luopua pois seurakunnan palveluksesta, ja nähneet Takkisen ynä seurakunnan kirjeistä. Meidän halumme on niinkuin Calumetin seurakunnankin, että veli Takkinen pysyy aina samassa virassa edeskin päin. Ja met lähettämme Johan Takkiselle ja seurakunnalle rakkaan veljemme Johan Lumijärven Hammerfestistä.¹ Ja hän on nyt täällä Saivonmuotkassa meille ennen tuttu ja on tänä talvena ollut kanssamme

Juhani Raattamaan talo Saivomuotkassa kesällä 1960, ennen sen kunnostamista kylän rukoushuoneeksi. Raattamaan pirtissä vaalitaan jatkuvasti entisen isännän muistoa.

2:si kuukautta Muonion, Kaaressuannon, Vittankin ja Pajalan seurakunnissa. Ja olemme kuulleet korvillamme ja nähneet, että hän on vaikuttavainen ja että hänellä on totinen sydän. Ja hän tulee Raattamaan piljetillä ja vekselillä tänä tulevaisena kevänä Amerikkaan. Tyytyväisellä mielellä lähetämme Johan Lumijärven.

Johan Raattamaa, Erk-Anterus, Mooses Taalinmäki,
Olli Räisänen ja meidän kanssamme monta tuhatta
Euroopan yhdistettyä.

Minä myös tervehdän teitä rakkaat veljet ja sisaret Amerikassa sydämen rakkaudella. Erittäinki Johan Takkista. Ja saan tietä antaa minun ja Tornion ymmärtäväisten Kristittyin mielipitteen Amerikan suomalaisesta Aapisesta,² että se on paremmin pyhän Raamatun kanssa yhtä pitäväinen, kuin meidän Aapisemme, erittäinkin uskontunnustuksen kappaleessa ja tet saatte pitää sen vappaasti minun ja meidän käsityksen mukkaan. Ja jos kykenettä paremmin tekemään niin tehkää, kun se ainoastansa tapahtuu Raamatun mukkaan. Ja Johan Lumijärvi on meiltä tunnettu ulkoa ja sisältä, että se soppii Takkiselle apulaiseksi vielä papin tomissaki, jos ei Takkinen aina jaksaisikaan. Ja hän on

vielä vähän käynyt maallistakin koulua, että se kykenee lasten kouluaki pitämään. Ja veljet rakkaat, saarnakkaamme evankeliumia kaikille luoduille, niinkuin kuninkaamme Kristus käsenyt on, että levottomat omat tunnot saavat levon uskon kautta, Jeesuksen päälle. Ja olkaa nyt rakkaani hyvästi Jeesuksen haltuun, jonka veren hinta olemme ja olette. Synnit viat ja eppäileväiset ajatukset ovat teille anteeksi annetut Jeesuksen nimessä, sillä verellä, joka on vuotanut pitkänä perjantaina syntein anteeksi saamisen tähden! Ja rukkoilkaa edestäni, pyytää veljenne uskossa ja kanssanne osallinen armossa.

Vanha Erkki Antti Antin poika Juhonpieti

Olaus Brännströmin kok., Luulaja. Lampan jäljennöskirja.

Jäljennös myös Mathilda Fogmanin kokoelmassa, Ylitornion kirkonarkisto. Julkaistu: *AWK* 1898, 89s.

Saivomuotkassa kirjoitettuun yhteiskirjeeseen liittyy yllä olevien lisäksi vielä Raattamaan henkilökohtainen suositus Lumijärvestä, joka matkusti Amerikkaan Raattamaalle lähetetyllä matkalipulla. (*Raattamaa* 1976 n:o 143).

¹ Juho Lumijärvi oli syntynyt Tervolassa 1854 ja muuttanut 1870-luvun alussa Hammerfestiin, mistä hän kirkonkirjojen mukaan lähti Amerikkaan 27.3.1882. Calumetiin hän saapui 1.5.1882. Lumijärvellä on erittäin kehittynyt käsiala. Amerikassa hän alusta lähtien toimi papin tehtävissä.

² Uskontunustuksen muutos Amerikan aapisessa oli kiihdyttänyt Takkiseen kohdistunutta vastustusta. Ylitorniolta olivat P.O. Grape, Mathilda Fogman ja Heikki Ylinenpää ilmaisseet muutosta arvostelevan kantansa. Erkki Antin voimakas puolto on sitä merkittävämpi.

22. [JUHANI RAATTAMAALE kesällä 1882?]

Rakastettu veli Herrassa! Armo ja rauha Jumalalta ja Herraltamme Jeesukselta hallitkoon aina sinua elämäsi ehtoon saakka. aamen.

Näillä yksinkertaisilla riveillä saan sydämellisesti tervehtää sinua kaikilta kristityiltä täälläkin, jotka rakkaudella sinua muistelevat. Kaikki me Jeesuksen omat olemme uskon kalliissa kilvoituksessa, vaan uskottomat ovat epäuskon vallassa ja sehän onkin luonnollista, että orjan täytyy tehdä, mitä isäntä vaatii, vaan lapset ovat vapaat. Isän rakkaus tekee lapset halullisiksi olemaan

Isälle mieliksi eli tekemään juuri sitä, jota Isä halajaa ja tämän vapauden on Herramme Jeesus meille voittanut pitkänä perjantaina. Koska siis Jeesus on voittanut sydämemme uskon kautta hänen nimensä päälle, niin Kristuksen rakkaus vaatii kaiken jumalattoman menon poishylkäämään. Halu kyllä olisi uskovaisilla päästä synnillisistä taipumuksistakin irti, vaan eipä se näy onnistuvan enemmän kuin P. Paavalillekaan. Suuri armo se on, että olemme Herran armon kautta tulleet tähän nykyiseen totuuteen. Kiitos olkoon Jumalan, joka meille voiton antanut on Herramme Jeesuksen Kristuksen kautta. En tosin tahdo olla, rakas veli, opettajasi, vaan en voi olla käsityskantaani ja uskoni mielipiteitä ilmoittamatta, sillä olen vakuutettu, että niin on asian luonto Jumalankin mielen jälkeen. Ja vaikka tiedän, että olet Jumalan lapsi ja valittu ase hänen kädesssä, päätän kumminkin veljenkin kantavan syntistä lihaa ja verta, jonkatähden minä todistan, niin kuin yksi heikko jäsen Kristuksen ruumiissa, sinulle kaikki synnit ja viat anteeksi Jeesuksen nimen ja kalliisti vuotaneen veren tähden ja kehoitan olemaan turvassa, sillä voitto on saatu Karitsan veren kautta.

Muutamia uskon veljiämme on poismuuttanut ikuisiin rauhan majoihin taivaan asunnoissa. Kuolipa myöskin tohtori Rönäkin,¹ vaan se meni rohki helvettiin. Hänen sanottiin eläissään sanoneen, että hän menee Laestadiuksen kanssa tappelemaan, ja ettei hänelle saa tehdä semmoista ruumisarkkua kuin muille tehdään, mutta lyödä kokoon ainoastaan laudoista loota ja se panna pystyälleen kirkon maahan sekä yksi osa arkusta ylös maasta, niin että hän saapi nauraa kristityitä. Tulee mieleen sananlasku: puhumaton hulluista viisain. Vieläköhän nytkin raukalla on hauskaa loruistansa, ehken ottaisi vaarin paremmin kalliista armon ajasta, jos se vielä tarjona olisi. Pispa oli myöskin täällä ja muutamille on käynyt kovin tunnon päälle, kun minä en pispan kokouksessa lastannut virallista kirkkopaimentamme.²

Erkki Antti

Valituita kristittyin kirjeitä I (1884), 26s (Kirjeitä Juhonpietistä. I.)

Julkaistu myös: *Kirjeitä virvoitukseksi* 1907, 96s.

Suurin osa Aatu Laitisen 1884 julkaisemassa kokoelmassa olevista Erkki Antin

kirjeistä on todennäköisesti Juhani Raattamalle lähetettyjä. Myöskään tässä ei ole mitään, mikä tekisi sen mahdottomaksi, vaikkakin toisten osalta Raattamaan vastaanottajuus on selvempi. Ajoituksen varmistavat ”tohtori Rönää” ja piispantarkastusta koskevat maininnat.

¹ Johan Ludvig Christiän Strandberg (veli: runoilija C. A. V. Strandberg eli ”Talis qualis”), s. 1821, toimi Pajalan piirilääkärinä v:sta 1872, kuoli Pajalassa 1882.

² Piispa Landgrenin suorittamassa piispantarkastuksessa 21–24.6.1882 (ptpk § 17) pitäjän miehet ilmaisivat tyytymättömyytensä kirkkoherra P. L. Stenborgin käytökseen. Piispan tartuttua asiaan he kuitenkin selittivät, etteivät he lainkaan tarkoittaneet laillista rangaistusta, vaan toivoivat ainoastaan parannusta. Eräs puhuja (mahdollisesti Erkki Antti) oli sitä mieltä, että seurakuntalaiset itse kyllä voivat saarnata parannusta ilman ulkopuolisten toimenpiteitä. Piispa ei kuitenkaan näytä tyytyneen seurakunnan sisäiseen kirkkokuriin, koskapa khra Stenborg lähetti laajan selityskirjelmän tuomiokapitulille 18.10.1882. Siinä hän tunnusti menetelleensä epäviisaasti, kun hän lestadiolaisuuden ehdottoman raittiusnormin hallitsemassa pitäjässä oli viime vuosina joskus tarjonnut ja nauttinut seurapiirissään ”stimulerande drycker”. (Härnösands landsarkiv, Domkap. ark. F III 48 visit. Pajala 1882).

23. JUHO LUMIJÄRVELLE 25.8.1882

Juhonpietistä se 25 p. Elok. 1882

Rakas ja kallis veli J. H. Lumijärvi! Jumalan armo rauha ja rakkauus kasvakon ja lisäntykön teille Herramme Kristuksen kautta elämänne ehtoon asti.

Rakkaan ja terve-tulleen kirjeen olen sinulta saanut ja myös Takkiselta Saivon kautta. Ja Nils Petter Starkalta. Joitten edestä kiitän. Saan myös tietä antaa että elämässä olen, ruumiin ja sielun puolesta, vieläpä terveenlaisenna. Jota sammaa kallista Jumalan lahjaa toivotan myös teille, sen vähän aikaa kuin meitä täällä pidetään.

Ja oikein iloiselta tuntuu, kuin veli muistelee kirjeessänsä että kristillisys menestyy Amerikassaki, ja ettej asijat niin pahoin ole Amerikassa, niinkuin muutamat preivit osoittavat.¹ Mutta se myös tiettävä on, että jossa Jumala ijankaikkinen isä saapi hengensä kautta isommat heräykset ihmiskunnassa, siellä sitte tulee monen kaltaisia sielun tilaisuuksia. Yksi osa jääpi orjuuteen, lain

sekaan. Ja netkö vasta viisaat ovat olevanansa, eikä raukat käsitä että ottaisivat neuvon parannukseksi. Ja niinkuin Vapahtaja onkin sen osoittanut, neljän kaltaisen kylvöpellon vertauksessa. Ja netkös viisaat ovat olevanansa, ja voimalliset. Waikka ej ole mitteen isompaa vaikutusta matkaan saattaneet. Kyllä net sentähden ossaavat vielä roskittaa niitäki jotka Jumala on valinnut ensimmäisiksi työntekijöiksi, ja joitten kautta ovat saanet senverran silmiä auki, että ovat nähneet entisen elämänsä vääräksi, joka kyllä on kallis Jumalan armo. Mutta sitte tulit hitaaksi käsittämään evangeljumia, jäit sittä vähälle osalle, niin lain kuumotuksessa vahtaamaan rupesit hiiriä. Mihinkä he sitte sen hiirivattan kansa kostunevat? ej ole minulla helppo sanoa. On semmoisia kuitenkin Europassa! Ajattelenpa olevan vielä Amerikassakin, ja paljonpa siirtyy täältä sinne, taitaapa tapahtua että netkin kerkijävät sinnäkkien tekemään häirijötä rakkaalle evangeljumille, joka on Jumalan voima jokaiselle uskovaiselle vanhurskaudeksi. Ja niin täytetään semmoisilta se Lutheruksen sana että ”poika tulee vanhemmaksi isää, ja muna viisammaksi kanaa.” Mutta meidän täyty kuitenkin kärsivällisyydellä raukkain kansa menetellä, jos Jumala sois sen armon että tulisit enemmän hetkin tottuuden tuntuun.

Mutta pysykäämme met rakkaanin lujana siinä terveellisessä opissa, josta olemme hengen ja elämän saaneet. Ja niin kuin uskon etettä te enään rakkanin turvaa köyhiin ja hengettämiin säätyihin, niinkuin net raukat jotka ej paremmasta mittan tietä. Ja rakkaanin ehkäpä olemme niin puuttuvaiset ja syntiset kuin olemme, niin aina muistakaamme, että kallis veri on vuotanut, ja aina uskonkautta priiskuu sytäämiimme se taivaallinen kaste, joka on Pitkä-perjantaina vuotanut yrttitarhaassa ja Golgathan voittomäellä, kaikkein synteimme anteeksi saamisen tähden. Niin siis minäkin ehkä heiko jäsen Kristuksen ruumiissa, todistan teille kaikille uskovaisille ja epäilyksen kansa taistelevaisille, kaikki synnit viat, heikkoudet, ja epäileväiset ajatukset Jesuksen nimen ja kalliisti vuotaneen veren tähten anteeksi. Ja aina rakkaanin uskoamme kaikkein syntein anteeksi saaminen, hyvin tietten, että met olemme Herralta Jesukselta täytellisesti lunastettu, juuri semmoisenna kuin kullakin kerralla itsemmä löytämmä. Ja ej uskominen tehe laiskoja ja omapäisiä hengijä, mutta se tekkee niin-

kuin Davetti sanoo, ”että sen tähden että minä uskon niin minä puhun; mutta minä kovin vaivataan.

Ejkä minulla ole rakas veli täältä mittään erittäin muistelemista. Terveys on joltinen ihmisillä, ja kristilisyys on vanhempain tykönä entistä määrää. Mutta nuorempi kansa ej voi ottaa kristilisyyttä vastaan, ja netki jotka ottavat vastaan ej taho säilyttää. Ej myös ole kaivattavia kuollutkaan. Mutta uskon kansa paisuu vain jumalattomuudessa suuressa määrässä. Mikä loppu heille viimeinkin tulleneekin. Toivotettava olis, että vihtoinkaan tulisivat tottuuden tuntemiseen.

Ja sydämelisiä rakkauden terveisiä sanovat täältä kristityt, erittäinkin Maalarin Maria, ja Vanhan talon Erkki veli.² Ja olkaa minulta kaikkein ensin, ensin ja viimein tervehtetyt. Ja pyydän ruukoilla edestäni. Näitä merkitsee uskossa ja evangeljumin osallisuudessa oleva, vanhaa veljennä ja kansanne osallinen armossa.

Erik Antti Antinp. Juhonpieti

Iloisella ja rakkaalla sydämmellä muistamma sinuakin ja Takkis veliä, jolle myös yynnä muitten veljein ja sisarten kansa, sano veli rakas rakkaita sydämelisiä terveisiä. Ennen on ollut todesta halu kirjottaa, mutta tilan ahtaus on estänyt. Suokaa anteeksi kerkijämättömyydeni. Se sama. —

Ole hyvä rakas veli ja anna tämä toinen Nils Petter Starkalle.³ Kyllä sen vain lukeja saapi kuka haluavaa.

Vanha Erikki Antti

Olaus Brännströmin kok., Luulaja. Lampan jäljennöskirja s. 19–22. J Blomquistin kirjoittama jäljennös.

Keväällä 1882 Calumetiin saapunut Lumijärvi avasi heti kirjeyhteyden, joka näyttää olleen Erkki Antille erityisen läheinen. Sen lisäksi hän sai osansa myös muilta Takkisen kannattajilta tulleista kirjeistä.

¹ Viittaa ilmeisesti Takkisen toimintaa arvosteleviin kirjeisiin.

² Maalarin Maijasta ks. kirjeen n:o 7 viitettä 4. Vanhatalo oli Juhonpietin seuratalo, jonka isäntäväki oli Erkki Antin sukua. Vanha isäntä Juhani Pekampoika (1816–1893) eli vielä, mutta terveisien lähettäjä oli hänen poikansa Juhani Erkki (1848–1909).

³ Samassa kuoressa lähetetty vastauskirje Nils Petteri Starkille ei ole säilynyt.

24. JUHANI SALLISELLE 23.9.1882

Juhon pieti se 23 päivä syys kuuta 1882.

Rakas veli Herrassa. Armo olkoon sinulle ja rauha Isältä Jumalalta ja Herraltame Jesukselta elämme ehtoon asti amen.

Preivin olen sinulta rakas veli saanut jonka ettestä kiitän, / olisin jo aikoja sitte vastannut mutta ihmisten kautta on tilattomuus etten saa sitä välijä eikä voi olla nytkään, / ja kuin veli muistelee preivissään että evangeljumin saarna menestyy teitänki kansanne, se on rakas veli iloinen meitänki sydämelle sillä sidä varden meitä on Jumala pannutkin saarnaamaan rauhan evankeljumija että rauhattomat omattunnot saisit sen rauhan jota ei mailma antaa saata, / sillä tietän että kyllä sieläki löytyy niitä jotka Moosesta kykenevät saarnaamaan koska sitä joka sapatti jokkaaisessa synäkookassa saarnattan / ja siihen ei tarvita pyhhää hengejä että vikkain tähten kristityitä sortaa ja tuomita siihen kykenee yksi riettaan orjaki / mutta että syntisille totistaa syntiä anteksi siihen tarvittaan pyhä henki sillä se on pyhän hengen työ johonka lain orjuuten sekkaintunnut kristittykän ei kykene sillä sen pittää kyjetä uskoomaan itsensä irti lajsta joka kykenee syntisille totistaan synnit anteksi / eikä evankeljumi vie lihalisen vapautteen joka yksin on Jumalan voima jokkaaiselle sen uskovaliselle vanhurskauudeksi mutta päin vastoin antaa voiman hyljätä jumalattoman menon.

Sis uskokaame rakkaat veljet ja sisaret kaiki synnit anteksi Jesuksen nimen ja kallisti vuotaneen veren kautta niin tet ja met pysymä väkevänä Herrassa ja hänen väkevytensä voimassa / ja mieki vielä totistan Herran Jesuksen nimessä teille synnit anteksi / olkaa nyt rakkanin hyvässä turvassa ja hyvin palkittut / kaksin kertaisesti oletta tekki saaneet Herran kätestä kaikkein syntein tähten ja ahkeroikka pittää veljein ja sisarten kansa veljellinen rakkaus sillä rakkaus on täytelisyyden site ja ilman rakkautta ei sano apostoli minkään mittään maksavan ninkuin laskijais sunnuntain epistola¹ näyttää / ja joka sen rakkauten tulen lähtellä pyssyy jotta Jesus tuli sytyttämään ja joka täytessä liekissä pallaa yrtitarhassa ja Kolkatan voitto mäjellä joka sen osalisu-

nessa on se ei saata rakastamatta olla sillä se pyhä tuli tekkee ihmisen kylmät rinnat itsensä luontoseksi.

O josko kaikki lunastetut sielut tämän tottuuten käsittäisit ja tottapa käsittävät kaikki net jotka antaavat ittensä taluttaa evankeljumien saarnajain rakauten tuli lähteelle² / mutta sen pahempi muutamat pölkäävät vappaa evankeljumija nin kuin surmansa ja sillä net jäävätki puolittain keskoiseksi osaksi lain ja osaksi evankeljumiin haaltuun³ / mutta pyhä Pavali tekkee semmoiset romalaisten seittemänessä luvussa huora kristityiksi jotka elävät osaksi Mosekselle ja osaksi Kristukselle eikä minusta ole ylönn kaunis nimi huora kristitty / mutta net jotka elävät yksin ylös nosseelle Herralle Jesukselle net Jumalalle hetelmää kantavaiset kristityt ovat ja niiltä Jumalan armo ja Jesuksen kallis sovinto ansijo parhan kunnijan saapi ja niitten kautta juri Jumala saattaaki valtakuntansa raketa ja sen myös voimassa pittää.

Tehkäämme sen päälle työtä että särjetyt sydämet jaksaisit aina uskova kaikki synnit anteksi ja että kovat rinnat saatettaisiin särkymä paikalle sillä yrtitarhassa ovat ensimmäisiltä seurajilta rinnat murtuneet ja Kolkatan mäjellä särkyneet / en tietä mistä tämän aikaiset seurajat löydänevät sitte pareman särkymä paikan ei kuitenkaan Israjelin kansalla särkyneet rinnat Siinain juurella vaika siitä kovasta ilmasta hämmästyit ja vapisit ja lupaisit kulla Moosesta mutta neljän kymmenen päivän sisällä olit jo kulta vasikkaa palvelemassa.

Olis puhumista, mutta olkaa nyt tytyväiset tähän ja totisija⁴ rakkauden terveisijä kaikilta kristityiltä sinne kaikille kristityille erittäinki minulta Tiperille perhensä kansa Jolmalle perhensä kansa Puraiselle vaimonen Pyörströmille vaimonen ja kaikille Jumalan valituille / ja rukkoilkaa estänin pyytää veljennä uskossa ja osalinen kansanne armossa vanha

Erikki Anti Antinpoika

Ja Helanterille ja Koskamon Ollille rakkaita terveisijä / paljon mie tykkään nistä miehistä / ja ole itte enin tervehtetty yynä nuoren vaimos kansa / ja kuin et tytyntyn olemaan naimatta niin tyty olemaan naituna⁵ / sinä sulle on vastaus / siihen et saa enempi.

OMA Koskamon kok. (Olga Paltto). Saarnajäljennöskirja. Lopussa merkintä: Kopijo Erikki Antin kirjasta, Olof Koskamo.

Julkaistu: *Maitojyvä* 1952, 10s.

Juhani Sallinen (1833–1910) oli muuttanut Ruotsin Karungista Vesisaareen 1852. Hänen saarnaajatoimintansa ei ainakaan alussa saavuttanut yksimielistä kannatusta. (I. Bränström Salliselle 6.6.1869, Koskamon kok., I. Tibergin jäljennöskirja).

¹ Laskiaissunnuntain vanha epistola on 1 Kor. 13.

² Epäilemättä luettava: — — kaikki ne, jotka antavat evankeliumin saarnaajien taluttaa itsensä rakkauden tulilähteelle.

³ Luettava näin, vaikka Koskamon jäljennöksessä ”kaaltuun”.

⁴ Todennäköisesti luettava näin. Eräitä muitakin rivien lopussa epäselviksi jääviä sanan osia on vastaavasti täydennetty.

⁵ Vanhapoika Erkki Antti antoi lyhytsanaisen vastauksen kysymykseen, joka näyttää koskeneen avioliiton pulmia. Juhani Sallisen vaimo oli kuollut 17.2.1882 ja hän oli solminut toisen avioliiton vajaata kolmea kuukautta myöhemmin, 14.5.1882.

25. JUHO LUMIJÄRVELLE 16.11.1882

Juhonpieti se 16 p. marrask. v. 1882.

Kallis veli Herrassa Johan Lumijärvi!! Armo rauha ja rakkaus Isältä Jumalalta ja Herraltamme Jeesukselta kasvagoon ja lisääntykön sinun ja kaikkein Jumalan valittuin tykönä nyt ja aina.

Ensin saan kiittää veli rakas sinua ”Amerikan Suomalaisen Lehden” edestä, joita olen saanut tällä viikolla jo kolmannen lehten.¹ Veli on minua rakastamassa niin paljon, että lähettää ”aviisia”, vaikka en ole pyytänytkään. Ovat net somat lukia, näkee niistä edemmäksi kuin mitä mie näen tupanin klasista. Ja minusta on se liika pöhköpäänä joka ei ulommaksi näje, kuin ainuastansa huoneensa akkunasta ja ovesta. Ei kyllä ”aviisitten lukemisesta tule sielulle vanhurskaus, mutta tarvittee se vanhurskautettukin nähtä mitä suuntaa mailmassakin kuljetaan / sillä silloin met saatamma mailman sokealle joukolle näyttää kuinka epäuskon rietas on mailmaa riivaamassa, ehkäpä² mailma sokeudessaan näkee oman ruman kuvansa kristityissä. Ei ole ihme! Sillä se on jo pantu Paratiisissä että ”käärmeen siemen vainoo vaimon siementä. Mutta useista preivistä näkyy, Amerikasta niinkuin Europastakin, että

vielä netkin joissa on Jumala saanut hengensä kautta jotakin enemmän työtänsä tehdä, vielä netkin ovat monesti rakkaalle evankeljumille turmijoksi. Mutta niin on aina käynyt, ja niin käyppi loppuun asti. Sillä kussa totinen kristilisyys ilmestyy, siellä pittää myös eriseuraset löytymään, ja jossa ei ole elävää kristilisyyttä, ei siellä ole eriseurasiakaan.

Mutta rakkaanin pysykäämme siinä yksinkertaisessa opissa, josta olemma hengen ja elämän saaneet. Anna viisastelijain viisastella, aika tulee jona viisaat häpijään tulevat, mutta tyhmä tällä taivaan tiellä ei eksy. Veli rakas! Ole urhollinen kaikissa eteen-tulevaisissa koetuksissa. Sillä tietän kyllä sielläkin myrsky-ilmat ja raju-ilmat tulevat, mutta menne se sittekin myöten kuin se tulee mailman sokialta joukolta, mutta kuin taivas³ alkaa järisemään, niin ei ole se juuri hauska. Mutta kuitenkin täytyy silloinki olla alallamme, sillä meren täytyy tyventyä kuin Jesus herrää nukkumasta. Ole vapa veli rakas, vapaaksi ostetun lauman kansa, pijain tulee se aika että meitä päästetään kuolevaisuuden siteistä ja mailman raju ilman keskeltä veisamaan voiton virttä, amenta ja halliluoja, tapetulle Karitsalle, joka meitä kalliilla verellänsä Jumalalle ostanut on.

Ja mieki vielä todistan sinulle ja kaikille joilla yksi mieli kansas on Herran Jesuksen nimessä kaikki synnit anteeksi. Sillä tietän, kyllä tohtii epäuskon rietas seurata poikki Atlantin meren, erittäinkin karkaa hän niitten päälle, jotka on pantu kansaa hoitamaan, niinkuin on tainnut jäätä kansan hoito veljen haltuun ison osan puolesta, kuin Takkinen sanotaan tulleen sieltä, ehkäpä muita myös siellä on, jotka myös ovat väkevät Herrassa.⁴ Olkaat nyt rakkaat hyvässä turvassa/kaksin kertaisesti olemma saaneet Herran kädestä kaikkein synteimmä tähten, amen. Voitto on saatu Karitsan veren kautta, amen. Hallelujaa, amen.

Ja sydämen rakkaita terveisiä sanovat täällä kristityt, sinulle ja kaikille Jumalan valituille Amerikkaan. Eritteinki Vanhan talon Erkki veli, Maalarin Maija, Maijastiina,⁵ ja koko Herran lauma. Ja sano minulta erittäinkin terveisiä rakkaasta sydämestä Starkan Nils Petterille, Koskenmukalle vaimonensa,⁶ ja kiitän häntä preivin edestä, jonka sain toissa päivänä. Ja kaikille Jumalan valituille, sydämen rakkaita terveisiä minultakin. Ja toivotan onnea teillekin! matkalla Isän maan ihanalle rannalle. Ja ole nyt rakas veli itse enin

tervehtetty, ja pyytän rukoilla edestänin. Saattaa olla viimeinen preivi rakkaanin, koska on vaivannut sivu tauti, ja muutoinkin tah-too vaivata vähä voipaisuus, mutta terve-tulemaa viimistäkin Karit-san häissä josko ei täällä enään. Ja Raattamaa pappa on taas meille luvannut tulla ensi Adventti sunnuntain aikana, saarnaamaan rauhan evangeljumia. Olkaat tekin siitte iloiset, sama saarna kuuluu teillekkkin sinne asti uskon kautta.

Vanhaa Erikki Antti Antin poika

Mieki olen rakas veljenin nyt parempi rumiin voimista kuin eilen, kuitenkin on hyvin tiettävä että kohta nyt multa peittää meität, mutta sittepä met vasta saammakin sitä nautita, jota täällä uskoneet olema, ei ole enää sitte maa-palanen painamassa maata kohten, sillä maa on saanut mitä maasta otettu on. — Älä pahastu veli rakas että mie tämän lähetän. 1.)⁷ Maalarin Maija tahto minun lukemaan tätä preiviä, ja se rietas äijä, ilmanki kallisti kynttilää, ja se pääsi vähän palamaan, mutta mie panen tähän sen palopaikan.

Tänne on tullut hyvä leipä-vuosi, ei koon puolesta erityinen, mutta oikeen hyvä, että harvoin on niin hyvän makuista eloa. Ja heinä-vuosi kerrallinen, mutta heinistäkin parempi kuin menny-vuosi. Eikä täältä kuulu muuta erityistä, kuin epäuskon ruokko-lapset tulevat rohkiamaksi ruokko-isäänsä. Liviössä jossa ei ole otettu kristilisyyttä vastaan, on tällä viikolla Heikin Fetto lyönyt kirveellä Vanhaisen Fettoa ja sitte Vanhaisen Fetto taas lyönyt kirveellä Heikin Fettoa ja pieksänyt pyssyllä, ja molemmat sanotaan olevan sänkyn hyvänä.⁸ Meitän keskellä on rauha ja rakkaus. Eikä ole kuollutkan kaivattavia.

Se sama

Olaus Brännströmin kokoelma, Luulaja. Lampan jäljennöskirja.

J. Blomquistin kirjoittama jäljennös.

Olaus Brännström on kommentoiden julkaissut kirjeen: Ett brev och ett kultur-program (Tornedalica 1, Uppsala 1962, 52–58).

¹ Amerikan Suomalainen Lehti ilmestyi Calumetissa v:sta 1879 lähtien. Alkuvuosinaan sillä oli läheinen yhteys Takkisen johtamaan lestadiolaisseurakuntaan, vaikka sen toimittaja olikin täysin ulkopuolinen lestadiolaisuuteen nähden.

² Tässä kuten eräissä toisissakin kohdissa on muutettu jäljentäjän väliamerkkejä, jotta todennäköinen jäsenitys tulisi paremmin esiin.

³ Taivas tässä kuten useissa muissa yhteyksissä tarkoittaa epäilemättä (lestadiolais)seurakuntaa.

⁴ Juho Takkinen oli Euroopan matkalla syyskuusta 1882 toukokuuhun 1883. Lumijärvi toimi sinä aikana hänen sijaisenaan.

⁵ Juhonpietistä lähettivät terveisiä lähinaapurin Maalarin Maijan lisäksi kylän seuratalon nuori isäntä sekä Maria Stiina Lainio, joka muistitiedon mukaan oli ollut palvelijana Laestadiuksella, sitten Vanhassatalossa.

⁶ Iisakki Ollinpoika Koskenmukka oli kotoisin Palokorvasta, Tornionjoen varrelta Juhonpietistä ylös päin. 1880-luvun alussa hän perheineen oleskeli jonkin aikaa Amerikassa. Koskenmukka kuului Takkisen arvostelijoihin, Stark kannattajiin.

⁷ Jäljennöksessä on tässä kohdassa huomautusmerkki ja sivun alareunassa selitys: "1.) Lukia tämän käsittää." Selitys on pyyhitty yli, luultavasti samalla musteella. Kirje siis turmeltui hiukan kynttilän tuesta.

⁸ Liviöjärvi on Juhonpietin naapurikylä, jossa tuohon aikaan ei muistitiedon mukaan ollut lainkaan lestadiolaisuutta. Fredrik Juhaninpoika Heikki (1837–1914) ja Juhani Fredrik Vanhainen (1854–1939) olivat joutuneet riitaan laskukalan pyytämisestä.

26. AMERIKKAAN 12.12.1882

Juhonpietistä 12 p. Jouluk. 1882.

Yllä oleva kirjoitus on meidän ymmärryksemä jälkeen oikein, että seurakunta järjestetään ja lain suojelukseen kiinnitetään, kuin Calumetissä on jo tehty, ja papin toimia toimittamaan valitaan ääni enemmistöllä, pyhältä hengeltä lahjoitettu mies, joka saattaa pyhän raamatun opilla seurakuntaa palvella sakramenttien jakamisella, ja Herran ehtoollisen vieraille, pyhän raamatun edes tuomalla, kuin myös rippilasten opettamiseen Kristinopin taidossa, / ja pienten lasten kouluuttamisen pidämme suuresti tarpeellisena äitin kielellä kristinopissa, / ja joka tahtoo lasten kastetta tarkastaa, olkoon vapaus, mutta että kirkon kirjoihin kuitenkin tulee otetuksi ylös todistajain kanssa on tarpeellinen.

AWK 1898, 98.

Jäljennös: Lampan jäljennöskirja.

Julkaistu varhaisimmin: *Siionin Sanomat* (Calumet) 1892, 7s.

Säilyneissä teksteissä ei ole mitään asiallisia eroja. *AWK* näyttää ortografialtaan olevan lähinnä alkuperäistä.

Kirje liittyy todennäköisesti siihen yhteiskirjeeseen, joka Takkisen matkan aikana kirjoitettiin Merasjärvestä 28.11.1882. Raattamaan kirje (*Raattamaa* 1976 n:o

157) puolestaan vahvistaa sen sekä Erkki Antin kirjeen. Kaikki kirjeet: *AWK* 1898, 96–99. Kirjeet samoin kuin Juhonpietissä joulukuun alussa 1882 pidetty neuvottelu koskivat Amerikan lestadiolaisten seurakunnallista järjestäytymistä, ”maallikkopappeutta”, joka aiheutti jatkuvia erimielisyyksiä. Ks. jakson johdantolukua.

27. MOOSES DAALINMÄELLE 14.2.1883

Juhonpielistä sinä 14. päivä Helmenkuuta 1883.

Rakas ja kallis veli Moses Taalinmäki.

Armo olkoon sinulle ja sinun huonelles, yynä muile jotka meidän Herra Jesusta rakastavat, Isältä Jumalalta ja Herraltame Jeesukselta elämämme ehtoon asti.

Kallis veli Herrassa. Olis halunin, ette veli on hyvä ja laittas eli veis tämän kirjoituksen Lungrenille Haaparantaan, eli Krapille.¹ Jos net ottasit Haaparannan lehteen tämän sisällä olevan kirjoituksen, ei tätä preiviä, mutta tä[mä toi]nen², joka on vastaus sille Salkka pulkille³, joka menheen vuoden Haaparannan lehteen niin paljon valehteli kristittyin päälle.

Ei mulla ole rakkaanin täältä erittäin mitään kirjoittamista, kristityt jaksaa entistä määrää, eikä ole kaivattavia kuollut. Vanhaa Järppi äijä on kuollut, ja uskomma äijän kunniaan kostuneen.⁴ Mie olen pitänyt kokouksia Suvanossa, Kangoisessa, Lovikassa ja Antissa.⁵ Ja siellä on tullu uudestaki kristityitä koko joukko. Ja nyt aijon lähteä alas käsin nyt ensi perjantaina. Mutta en ole nyt aikonu käydä alla Vuojanaa,⁶ sillä jos ongi elämän aikaa, niin ei voi ruumis riepu kestää pitkälle olla yhtä menoa. Mie olen kirjottannu Lestatiuksen sisarelle yhden preivin, mutta en tiedä ongo hän saanut, ei ole kuitengaan mitään vastausta tullut. En mie voi tohtia Matin Heikin sisarelle⁷ kirjottaa, kuin se loukkaintu minun kirjoitukseenin, ja mie olen niin tyhmä etten siinä preivissänin tunne vikaa: niin kuingas saatan sitte parenpaa kirjottaa etten olis kelleen loukkaukseksi, mutta jos voisin olla jolle kulle parannukseksi, niin se olis armo Jumalan edessä.

Elämässä olen rakkaanin sielun ja ruumiin puolesta, uskon myös teidangi elävän uskon kautta Herraan Jeesukseen. Syypä meillä ongi uskoa, kuin verinen äiti otti kaiken heikkoudemma itte pää-

lensä, ja täytti Jumalan angaran vanhurskauden yritti tarhassa, ja Kolkatalla vuodatti verensä kaikkein synteime anteeksi saamisen tähden. Sentähden rakkaanin, pitäkääme kalliina net ihmiset, jotka ovat uskon ja rakkauden siteissä. Sillä kalliille minulle tuntuu se Jumalan työ oli se kenessä hyvänsä, jolla on halu tulla Jumalan lasten seuraan autuaaksi tulemisen totuden tähden. Silläpä olkaame v[ire-ät] syntiä anteeksi antamaan ja hitaat sitomaan. Myös minä, ehkä heikko jäsen Kristuksen ruumiissa, todistan teile kaikki synnit anteeksi siinä veressä joka on pitkänä perjantaina vuotanu synteime anteeksi saamisen tähden. Ole iloinen sinä Sijonin tytär, voitto on saatu Karitsan veren kautta amen.

Rakkaita terveisiä molenpain kaupungiin velille ja sisarille, niin myös maala asuvaisille veljille ja sisarille, ja olkaa itte enin tervehtetyt koko huoneena kanssa. Usein muistuu mieleen net rakkauden hetket kuin olen viettäny teidän kanssanne, tunnen myös kiitollista sydäntä Jumalalle kuin hän on voittanu vaivainsa palkaksi ihmisiä sekä kaupungissa että maala.

Ja pyydän rakkanin, että rukoiletta minungi edestä. Näitä merkitsee teiltä rakastettu ja teitä rakastava veljenä uskossa ja evangeljumien osallisuudessa oleva vanhaa

Erkki Antti Antin poika

Minulla jäi menheenä kevänä keskiin Liljeströmin mamman⁸ kansa se tryyki raudan asia, ilmangi osaksi unheuksen kautta. Mutta ei taida enää olla tarjona, ostasinpa sen jos se olis vielä saatavilla. Rakkaita terveisiä siihengi taloon.

E.A.A son

OMA O. H. Jussilan kok. Bi: 1. Erkki Antin omakätinen.

Vastaanottaja oli kotoisin Pajalan pohjoisesta kappelista Muonionalustasta ja kuului vanhimpien lestadiolaiskristittyjen eli esikoisten seurakuntaan (*Raattamaa* 1976 n:o 67). 1860-luvulta lähtien hän oli talollisena Ruotsin Alatornion Mattilan kylässä, lähellä Haaparantaa. Tornionjoen suussa olevien maaseurakuntien Suomen ja Ruotsin Alatornion sekä rajakaupunkien lestadiolaiset olivat vilkkaassa seurayhteydessä keskenään.

¹ Alfred Lundgren oli Haaparannan kirjanpainaja, kollega Theodor Grape Haaparannanlehden toimittaja.

² Hakasulkeissa tässä ja jäljempänä on todennäköinen täydennys; kirjeestä on pieni pala poissa.

³ Erkki Antin hupaisa nimen väännös tarkoittaa epäilemättä Norjan Etelä-Varangin kirkkoherraa G. Sandbergia. Hän oli julkaissut laajan poleemisen kuvauksen lestadiolaisuudesta Luthersk ugeskriftissä 1879. Sen suomennos ilmestyi Haaparannanlehden n:oissa 3–15/1882. Erkki Antin vastinetta ei näytä julkais-
tun.

⁴ Torppari Kaarle Vilhelmi Hjertberg Köngäsestä kuoli 7.2.1883 80 vuoden ikäisenä. Hjertberg oli pruukin seppiä ja hänen on muisteltu tulleen Vermlannista.

⁵ Junosuvanto, Lovikka ja Antti ovat Tornionjoen varrella Juhonpietistä ylös päin, Kangonen lähellä Junosuvantoa Lainionjoen varrella.

⁶ Vuojana (Vuoento, Vuento) on Tornionjoen koski Ylitornion ja Karungin rajalla.

⁷ Angelika Laestadius ja Johanna Matinheikki Haaparannalta.

⁸ Leipurimestarin vaimo Beata Lisa Liljeström (1827–1900) Tornioista.

28. JUHO LUMIJÄRVELLE 7.4.1883

Juhonpietistä 7 p. Huhtikuuta 1883.

Rakas ja kallis veli Herrassa Johan Lumijärvi! Armo olkoon sinulle ja rauha Herraltamme Jesukselta elämämme ehtoon asti, amen!

Toisenkin preivin olen sinulta saanut, kallis veli, jonka edestä kiitän! Sydäntäni tykyttäväinen¹ oli ja kallis tämäkin preivi samoin-
kuin ensimmäinenkin. Vielä toivotan ja rukoilin Jumalaa Isää, että Hän poikansa verisen ansion voimalla tukee ja vahvistaa sinua kal-
lis veli ynnä meidän kanssamme tässä kalliissa Herran työssä, sillä juuri sen henkisiä ihmisiä tarvitaankin Ameriikassa ja Euroopassa, kuin sinä ja Takkinen ja Vuolteen Jaako ovat, muutoin menee evankeliumi pilalle, sillä ne ovat olleet meillä ensimmäisen Advent-
tisunnuntain aikana pitämässä kokousta ynnä Raattamaa vanhuk-
sen kanssa. Niillä miehillä oli valittuin lasten henki ja kaikki, joilla se henki on, ne ovat kalliit työmiehet Herran viinamäessä. Ja me tu-
lemme niitten kanssa vielä yhteen Matarengissa, minä täältä käsin, Raattamaa Kainuusta, Takkinen ja Jaako Suomesta käsin.

Kalliina pidämme Takkista ja Jaakoa. He olit koko viikon meillä, eikä ollut missään asianhaaroissa heillä vahingollista eli sopi-
matonta opissa eli elämässä, ja ne jotka ei tahdo niiden kanssa so-
pia, kuuluvat vissimmästi niitten seuraan, joista apostoli sanoo Gal. 2 luvussa, jotka tahtovat jalot olla, eikä sentään muuta hedelmää

kanna kuin kuolemalle / ja sen sanoo sama apostoli, että teidän seassanne pitää myös eriseurat oleman, että ne jotka koetellut ovat ilmoitettaisiin. O Herra! Avaa raukkain silmät näkemään ketä vastaan he pullikoitsevat.

Lotta L.² on myös kirjoittanut pitkän kirjan meidän pappilaan ja on pannut Jumalan kansan pahaan huutoon, Ameriikassa asu-
vaiset, mutta mitäs se vaikuttaa kun pappilassa kävit markkinan aikana hyvät vakoojat, Takkinen ja Vuolteen Jaako. Ei sitä ämmiä paljon arvostella vaikkakin olisit Laestadiuksen kupeesta lähtöisin. Mitäpä hänkään muuta antaa kuin mitä hällä on. Paha sitä on antaa, jota ei ole, ja niinmuodoin ilmoittaa, ettei heillä olekaan parempaa.

Mutta sinä Jumalan ihminen pysy siinä terveellisessä opissa, jota olet uskonut ja opettanut monen muun kanssa, eipä olekaan työme turha Herrassa, on kuitenkin hyvä maa kantanut hedelmän vaikkaki kyllä kärsivällisyydessä. Pian rakas veli pääsemme näistä kuolevaisuuden siteistä iankaikkista voiton virttä laulamaan, amenta ja hallelujaa tapetulle Karitsalle, joka meitä verellensä Jumalalle ostanut on. Ja minäkin heikko vanhus vielä todistan sinulle ja sinun rakastajillesi synnit, viat ja epäileväiset ajatukset teille kaikille Jeesuksen nimessä ja kalliissa veressä anteeksi. Tottapa oletta ja olemma armosta autuaat, koska verinen äiti otti kaiken sairautemme itse päällensä ja täytti Jumalan ankaran vanhurskauden yrttitarhassa, ja Golgathalla vuodatti verensä viimeiseen pisaraan asti synteimme anteeksi saamisen tähden ja nousi ylös vanhurskaudemme tähden. Ei ole syytä epäillä, vaan syy on uskoa synnit anteeksi, kaikki jotka olette uskon ja rakkauden siteissä, sillä kaikki jotka uskoit niillä oli yksi sydän ja yksi sielu apostoolein aikana, eikä muita pidetty uskovaisina, vaikka kyllä kehuivat uskostansa, mutta ainoastansa ne pidettiin uskovaisina, jotka pidit rakkauden keskenänsä, ja se onkin veriyljältämme ja kuninkaaltamme pantu ainoa tunto merkki, että siitä pitää kaikkein teitä tuntea minun opetuslapsikseni j.n.e.p. ja siinä sitä onkin kyllä.

OMA Koskamon kok. (Olga Paltto). K. A. Heikelin kirjoittama irallinen jäljennös.

Jäljennöksessä ei ole allekirjoitusta; eri käsialalla on kirjoitettuna: ”(luultavasti

Erkki Antin kirje). Aug Puhakka". Sekä tyyli että sisällölliset yksityiskohdat vahvistavat Erkki Antin tekijyyden.

Kirje liittyy Juho Takkisen ja Jaakko Vuolteen Euroopan matkaan, jonka aikana Amerikan asioita selviteltiin mm. Juhonpietissä sekä Pajalan pappilassa joulukuun markkinain aikana.

¹ Lienee luettava: tytyttäväinen.

² Lars Levi Laestadiuksen tytär Lotta Jokela oli kesällä 1881 muuttanut Amerikkaan ja asui Minnesotan Franklinissa. Lotta, jonka sisar Elisabet oli Pajalan kirkkoherran P. L. Stenborgin vaimo, arvosteli kirjeissään jyrkästi Takkista.

29. OLLI KOSKAMOLLE 3.7.1883

Juhonpieti se 3. p. Heinä kuuta, 1883.

Rakas ja kallis veli Olof Koskamo.

Jumalan armo lisäintyön teile Herramme Kristuksen kautta elämämme ehtoon asti.

Preivin olen sinulta saanut tänäki kesänä, jonga edestä kiitän. Sinä muistutat, ettet ole saanu vastausta menneen vuotisen preivis päälle. Saattaa olla niin, en kyllä muista, mutta veli rakas, kanna kuitengi anteeksi antavaista sydäntä minulekki, niin kuin uskongi sinun tekevän. Eikä täältä ole minulla erittäin sinulle muistelemista: niin syntisenä olema uskomassa syntein anteeksi saamisen Jesuksen nimessä, kuin kullaki kerralla ittemä löydämmä, omaan pyhyyteen ei ole pienintäkään turvaa sillä kuin ei sitä olekaan Jumalalle otollista, vaikka ihmisten edessä saatame sanoa, ette no mikäs se nyt sitte olis se synti, sanokaa että tiedän tehdä paranuksen. — — —¹ Olkaame rakas veli rohkeat uskomaan syntein anteeksi saaminen Jesuksen nimessä, / synnit todistan mieki vielä teile anteeksi Jesuksen nimen tähden / olkaa rakkanin hyvässä turvassa, kaksin kertaisesti olemma saaneet Herran kädestä kaikkein syntemä tähden / ole vapa vapaaksi ostettu lauma, Herran hengi johdattaa kotia laumansa siksi kuin ilta tulee. Amen.

Ja sano rakkaita terveisiä kaikille Jumalan valituile joila yksi mieli kansas on, eritängi Apa Hansille,² Toolasen Kaisa sisarelle, ja kaisille velille ja sisarille Herrassa, / täältä sanovat kaikki kristityt teile kaikille terveisiä. Vaan olkaa, ja ole sinä itte ensin meiltä Van-

haan talon Erkki veljen kansa tervetetty, Ja rukoilkaa edestämme,
pyytävät veljenä uskossa, Ja osalliset kansanne armossa.

Vanhaa Erki Antti Antinpoika

Ja kuin veli arvelee minun sinne tulosta, niin liika vanhaa olen
semmoisille matkoille, ei kestä sentään enää ruumis riepu semmoisia
reisuja.

Sano rakas veli Vesisaaren kristityile minun terveisiä, ette eikö
he muista, ette niin kauvan kuin teilä riita ja eripuraisuus on, ettäkö
vielä ole silloin lihalliset, ja vaela ihmisten jälkeen. Eihän Kristuksen
laki niin opeta.

Erki Antti Anterson

Reunakirjoitukset:

Ole tyytyväinen tähän vähään.

Ei täällä sairasteta, eikä paljon kuolekaan. Kesä on lämmin, ja
pellot alkaa tasaintua päile. Kiitos Isälle ijankaikkinen.

Jesuksen opetus lasten tuntomerkki on se, ette he pitävät rak-
kauden. Se on hänen lakinsa.

Jälkikirjoituslappu:

Sano vanhaan Tiiperin leskelle, ette kuingas hän saattaa niin
petollinen olla, kuin hän lupaa silmäin edessä ollessa aina maksaa
sitä Tiiperi vainan velkaa mulle, eikä koskaan sentään tule yh-
tään äyriä. Ongos se hänestä uskon kansa yhteen sopiva: eli vielä
rehellisen tuntosen epäuskongaan kansa.

Lapun kääntöpuolella:

Antin kylässä on palanu kolme taloa poroksi. Karvosella ja
Mäkitalolla ei ole paha, niillä on varaa. Mutta Lassilla paloit mo-
lemat aitat, riihi ja paja. Niiltä palo ruoka ja suoja, vähän saatiin
maan päalistä tulen käsistä. Niile on koottu ruokaa ja vaatetta
ette saavat kesä työnsä tehdyksi. Jokoon veli rakas olisit hyvä ja

freistaisit koota jongu kruunun, ette saisit suojaa talveksi. Net on vielä kristityt. Ja 7. lasta.

Erki Antti

OMA Koskamon kok. Erkki Antin omakätinen.

Tästä ja 15.2.1884 päivätyistä kirjeistä ilmenee, että Vesisaaren seudun lestadiolaiset olivat pyytäneet Erkki Anttia saarnamatkalle ja erimielisyyksiään selvittämään.

Jälkikirjoituslapussa kerrottu tulipalo Erkki Antin entisessä kotikylässä oli muistitiedon mukaan kevätkesällä 1883. Lapun sisältö sopii muutenkin tähän yhteyteen. Myös jälkikirjoitus on omakätinen.

¹ Viivat ovat Erkki Antin kirjoittamat.

² Kalastajasaamelainen Hans Hellander Tenolta oli Itä-Ruijan johtava saarnaaja Olli Koskamon rinnalla 1880-luvun alusta lähtien.

³ Tornion varresta kotoisin ollut kauppias Juha Tiberger oli jo alkuheräyksen aikana mukana lestadiolaistoinnissa ja mm. pyysi Erkki Antin Vesisaareen 1853 saarnamatkalle (*Miettinen* 1942, 63s). Iisakki Tibergerin aikakirjassa (OMA O. H. Jussilan kok.) taas kerrotaan, että Vesisaaren lestadiolaisten jokailtaisia rukouksia 1860-luvulla pidettiin leski Maria Helena Tibergerin tuvassa. Erkki Antin piti vielä 1890-luvullakin muistuttaa Tiiperin lesken velasta. Tämän henkilöllisyys jää kuitenkin epäselväksi.

30. LÄNSI-RUIJAAN 10.12.1883

Juhonpietistä 10 p. joulukuuta 1883.

Rakkaille veljille ja sisarille Raisissa, Jykyässä ja Nörjan rannoilla.

Minä myös tervehten teitä rakkaat veljet ja sisaret Jumalan sydämelisen laupeuden kautta, että olen ollut Paulus Palovaaran kansa kokouksissa näinä päivinä ja olemma saarnanneet Jumalan valtakunnasta. Ja semmoisen opin kuin Paulus saarnaa, se on se oppi jossa saatetaan autuaaksi tulla. Ja minä ihmettelen kuin Starkan Petteri ei ole saattanut sopia Paulus Palovaaran kansa. Ei ole Starkan Petteri Mataringissa oltua kyennyt koskaan niin puhdasta oppia saarnaamaan kuin Paulus nyt saarnaa, ehkäpä on Petteriki Jumalan valtakunnan saarnaaja.

Olkaa veljet rakkaat ja sisaret kiitolliset, että teille on sem-

moinen saarnaaja kuin Paulus Palovaara on. Ja Jumalan rauha hallitkoon teitä rakkaani, toivottaa vanhaa Erkki Antti.

Sanon vielä rakkaat veljet ja sisaret: Älkää ottako muukalaisia ääniä vastaan, vaikkapa kuinka kauniilta kuuluisit, sillä te tiedätte, että Juhani Raattamaa on jälkeen Lestadiuksen säilyttänyt puhtaan opin hänen työkumppanittensa kansa. Muut ovat arvanneet mielestänsä jotaki uutta parempaa, mutta kuin ne ovat tulleet Ruotsiin, niin ne on joutuneet pislagin alle. Ynnä uskokaat nyt, rakkaat, synnit anteeksi. Minäkin vielä todistan teille kaikille, joilla yksi mieli kansanne on, kaikki synnit anteeksi Jeesuksen nimen ja kalliisti vuotaneen veren kautta. Pyydän rukoilla edestäni, näitä merkitsee veljenne uskossa ja osallinen kansanne armossa

Erkki Antti Antinpoika
omalla kädellä.

Minä ajattelen, vieläpä ihmettelen, kuin ei Starkan Petterille ole tullu vieläkään tunnon päälle, että hän salasi ne kirjat, jotka vapautti Paulus Palovaaraa joku vuosi sitten. Veli rakas Petteri Starkka, tunnusta seki synty ja ano anteeksi. Synnit sinulle ja kaikille syntinsä tunteville anteeksi annetaan Jeesuksen nimessä. Rauha olkoon teidän hengenne kansa!

Vanhaa Erkki Antti

Olaus Brännströmin kokoelma, Luulaja. Lampan jäljennöskirja. J. Blomquistin kirjoittama jäljennös.

Jäljennöskirjassa tämä kirje seuraa kahta Norjaan lähetettyä Raattamaan kirjettä, joista edellinen on päivätty 21.2.1883 ja jälkimmäinen on todennäköisesti samalta ajalta. Erkki Antin kirje näyttää liittyvän johonkin muuhun (Pajalan markkinoiden aikaan?) Norjaan lähetettyyn kirjeeseen.

J. Blomquist on kirjoittanut jäljennöksen loppuun: "Kopioittin sanasta sanaan; todistaan ilolla ja tyytyväisyydellä. Johan Blomquist."

Rovaniemeläinen saarnaaja Paulus Palovaara tuli erityisesti 1880-luvulla suurien erimielisyyksien keskushenkilöksi sekä Länsi- että Itä-Ruujassa. Petteri Aapraham Stark oli toiminut saarnaajana jo syntymäpäitjässään Ruotsin Ylitorniolla. Norjan Jyykeän vuonolla hän asui 1877–1888.

31. IISAKKI TIBERGILLE YM. 15.2.1884

Juhonpietistä se 15. p. Helmekuuta 1884

Rakkaat veljet Isak Tiperi, Efraim Jolma, Ja Aron Puranen ynä muut veljet ja sisaret Herrassa. Armo olkon teile ja rauha, Isältä Jumalalta, ja Herraltamme Jesukselta Kristukselta nyt ja aina amen!

Kuttu preivin teiltä olen saanu aikaa syksyllä, mutta en ole tienyt siihen vastata, sillä olen odottanu saada kohdata Raatta maa pappaa, mutta kuin en ole kohdanut äijää koko talvena, niin täydyn nyt antaa tietä ettei ole sentään enää minussa sitä miehutta ette rohkenisin lähteä poikki tunturin porolla ajamaan, sillä Taanasta kansa on kuttu preivi minulle tullut ette tulla sinne saarnaamaan, mutta ei ole sentään sitä rohkeutta enää ijän vuoksi.

Minä ajattelen rakkat veljet, että tet taidatte pitää ylö'n paljon alku opista kiini.¹ Aluksi se oli oikein ja hyvä. Mutta antakaame Kristuksen alun opin olla sijallansa, ja ruvetkaame niihin jotka täydellisyyteen saattavat. Ei vasta uudesta perustusta laskein parannusta tekemään kuolevaisista töistä ja uskoon Jumalan päälle, jotka jo tapahtuneet ovat, mutta saarnatkaame parannusta erittäongi epäuskosta, ja syntii anteeksi Jesuksen nimessä, / sillä jotka paranuksen tekevät epäuskosta, sielä ei enää tule huori lapsiakaan jossa ei enää huorraa ole. Sillä jos tet, eli met toruma epäuskon sikiöitä, niin ei portto siitä huoli, se tekee toisia, mutta kuin tehdään parannus epäuskosta, niin ei siellä epäuskon huori kläpit saata hallita. Sillä uskon kautta ristiin naulitun päälle parhaiten pyhä elämäki tulee ylös raketuksi. Sillä se pyhä elämä, joka ilman uskotta raketaan, ei ole vielä kuin farisealainen pyhyys, ehkä se oikea sekin on ihmisten kesken, mutta Jumalan eteen astuissa ei kelpaa muu kuin Herramme Jesuksen vanhurskaus ja pyhyys.

Ahkeroitkaamme rakkaanin uskon ja rakkauden kilvoitusta: sillä rakkaus on ainoa Kristuksen laki. Ja rakkaus on myös täydellisyyden side. Kärsikää ja anteeksi antakaa toinen toisellenne, jos jollakin on kannetta toista vastaan, / niin kuin Kristus teile anteeksi antanut on, niin myös tekin tehkää, sanoo Paavali kolossilaisille. Ja kalattalaisille sanoo hän, ette jos te toinen toistanne puretta ja syöttä, niin katsokaat ettette toinen toiseltane syödyksi tule.

Ja nyt rakkaanin, olkaa hyvässä turvassa, synnit, vijat, epäile-

väisyydet ovat teile ja meile anteeksi annetut sillä verellä, joka on pitkänä perjantaina vuotanu synteime anteeksi saamisen tähden, / kaksin kertaisesti olemma saaneet Herran kädestä kaikkein syn-teimä tähden. Ei ole syytä epäillä Jumalan kansalla sillä voitto on saatu Karitsan veren kautta amen.

Ja sydämen rakkaita terveisiä teile kaikille, täältä kaikilta kristi-tyiltä, / ja olkaa kaikkein enin itte tervetetyt minulta. Ja rukoilkaa edestäni, pyytää uskossa ja evangeljumin osallisudessa oleva vel-jenä. Vanhaa

Erkki Antti Antin poika

Mie pyydän, ette olkaa hyvä, ja laittakaa tämä Taanaan, Helan-terille, se on rakas veli minun sydämellenin. Ja kiitoksia preiviin edestä sekä teile että taanalaisille. Ja tuhansia rakkauden terveisiä kaikille Taanan velille ja sisarille Herrassa, erittäongi rakkaale vel-jelle Helanterille. Ja rukoilkaa edestäni / veljenä Erkki Antti.

Kysyn vielä Vesisaaren veliltä, mikä se vanhaan Tiiperin leski on, kuin lupaa lähättää mies vainajansa velasta vähän vuodessa eikä koskaan ole sitä täyttänyt. Ongos se lupa kristityn toisin puhua, ja ei sitte sitä täyttää. Jos olis lähättänyt 5 kruunua vudessa, niin olis ilmangi se tainu täytyä siitä asti.²

Koskamon kok. (Eero Waltarin hallussa, Lahti). Erkki Antin omakätinen.

Jäljennös: OMA Koskamon kok. (Olga Paltto).

Vastaanottajat ovat Vesisaaresta. Erkki Antti oli saanut kutsun myös sieltä sa-moin kuin Tenon (Taanan) lestadiolaisilta, ks. kirjettä n:o 29, 3.7.1883. Kittilän johtavat saarnaajat Pietari Hanhivaara ja hänen veljensä Fredrik Paksuniemi oli-vat edellisinä vuosina tehneet saarnamatkoja Itä-Ruijaan. Paksuniemi sai korvata Erkki Antin myös nyt; hän oli Vesisaaren seudulla vuoden 1883 lopusta seuraa-van helmikuun alkuun. Erkki Antin suhdetta Juhani Raattamaahan kuvaa se, että hän halusi neuvotella tämän kanssa ennen kuin olisi vastannut vesisaarelaisten kutsukirjeeseen. Raattamaa ei kuitenkaan tullut Pajalan joulukuun markkinoille, vaan lähti jo kuun alussa pitkälle Koillis-Pohjanmaan matkalle, jolta hän palasi vasta helmikuun puolivälissä 1884. Raattamaan seuralaisena oli Olli Koskamo; hän oli siis vielä kirjeen kirjoittamisen aikoihin tunturien tällä puolen. Arvatta-vasti tästä syystä Erkki Antti lähetti terveisiä vain Koskamon vanhemmalle saar-naajakumppanille Hans Hellanderille.

¹ "Alkuoppiin" (Hebr. 6:1) pitäytymisestä myös Vesisaaren kirjeessä n:o 19, 21.1.1881.

² Ks. kirjeen n:o 29 viitettä 3.

32. KAROLIINA JOHANSENILLE 17.7.1884

Juhonpiejstä 17 päivä Heinä kuuta 1884.

Rakas ja kallis sisar Herrassa Karulina Juhanssen. Armo laupius ja rauha olkon teille Isältä Jumalalta ja Herraltamme Jesuk-selta elämän ehton asti amen.

Preivin olen sinulta saanut sisar rakas jo aikoja sitten jonka etestä kiitän / olisin ennen jo vastannut mutta en ole kerjennyt jota pydän anteksi.

Se mitä sinä kirjoitat, että sielä on sopimaton olo muutanpain personain tähten, ei se ole ihme sillä apostoli Paavali sanoo että teihän se jassanne pittää myös eriseurur olemaan että net jotka kojetelut ovat ovat ilmoitettaisiin. Älkäämme hämmästykö että se nin käypi, niin aina on käynyt, kussa totinen kristilisys on ilmestynnyt, siinä eriseura on. Mutta ahkeroikkaame aina uskon kilvoituksessa että olis niitten kansa yksii sydän ja sielu jotka puhtaan opin ovat käsittänet ja sen säilyttännet, / annamme erimielisten kasta¹ elon aikaan asti / silloin tulevat elomiehet tekemään eron. Pysyikkäämme rakkaanin Kristuksen opissa, nimittäin että me meitämme keskenämme rakastaisimme, sillä joka toista rakastaa se on täyttännyt lain. Emme tosin ole lain vaan armon alla, mutta vaikka olemme armon alla, niin emme ole sentähden velka päät lihalle lihan jälkeen elämään, sillä uudistetun hengen halu ja kilvoitus uskossa on se että kuolettaa lihan työt hengen kautta. — Niin vähä uskoisetkos kristilisyiden saarnajat ovat että ei net sovi yhteen. Minä muistan yli paimenen äänen sanovan että piittää olemaan yksi lammas huone ja yksi paimen. Mihinkäs niitä sitten majotetaan, jotka ei tule ja pysy niin pienenä että ne mahtuisit ja pysyisit tässä lammas huonneessa, jossa Herramme Jesus pää paimenena on, / onkos niillä joku talvi eli kesä navetta johonka karjansa kokovavat. Mutta ei yli paimen tykkää siitä hään vaati, että pittää olemaan yksi lammas huone ja yksi paimen.

Älkäämme rakkaat veljet ja sisaret kiusatko Herra Jesusta, / kyllä siinä jo ainaki on, että me etes mennen aijan elämästä olemma pakanuudessa elänet / pitäiskö meidän vielä saatta vanhiman harmajat hiukset murhella hauutaan, / ei ole kiitetty Sepeteuksen poikaain riitaa tiellä yrtitarhaan, / rohvaiskaamme uskomaan synnit

anteeksi niin enenpi on kärsivälisyyttä, otottame² voimaa jos Herra antais vielä pahoilleki voiman ja armon uutistua paranuksen. Muistakaamme ja katsokaamme uskon alkajan ja päättäjän päälle mingä kaltaisen vastahakoisuuten hän on kärsinyt synteisiltä, jolla ei yhtään syntijä ollut, / ja me tahtoisimme kaiketta kärsimisettä olla, / armo se vielä on että me saame jotakin kärsijä, vanhurskauden tähten. Apostoli kehoittaa pitämään sulana ilona ja riemuna koska te moninaissiin kiusauksiin langetta, mutta eipä ole helppo kuin kiusaus tulee pittää sitä sulana ilona ja riemuna.

Olkaamme kuitenkin hyvässä turvassa rakkaanin Norjan rannoilla / kaksin kertaisesti olemma saannet Herran kätestä kaikein synteinmä tähten, / synnit teille ja meille ovat anteeksi annetut sillä verellä, joka pitkänä perjantaina on vuotanut Kolkatalla synteinme anteeksi saamisen tähten, / ole nyt iloinen, vapa ja riemulinen Sijonin tytär Jesuksen kihlattu morsijan, / kohta sinä päästettään kuolevaisuuden sitteistä synnin ruumiista ja tämän mailman synnin tommulla täydetystä ilmasta, ja silloin laskettaan elämän kruunu päähän, jota saat kantaa ijankaikkisesti eikä hää ilo lopu koskaan Amen.

Sydämen rakkaita terveisijä kaikille Jumalan valituille, myös sille vaimolle joka on multa pytänyt preivijä, / ottakkoon nyt ossaa tästä preivistä, ei voi olla minullakkaan aikaa aina niin kirjottaa niin kuin pitäs. Ja sano Reitarin Pieralle ja Vartin Jaakolle terveisijä, / ei meillä ollut niitten kansa erityistä talvella, kuin olimma niitten kansa Muonijossa.³ Ja ole myös itte sisar rakas terveveytetty ja pyydän rukkoilla estänin merkitse veljenä uskossa ja osalinen kansanne armossa

Vanha Erikki Anti Antin Poika

OMA Koskamon kok. (Olga Paltto). Olli Koskamon kirjoittama jäljennös.

Koskamon kok:ssa myös (J. P. Harjun kirjoittama?) jäljennös.

Vastaanottaja on Raisista, Länsi-Ruijasta, mahdollisesti = Karoliina Johannesen, joka on kirjoittanut kolme kirjettä Koskamolle 1880-luvun loppupuoliskolla (Koskamon kok.). Erkki Antin vastauskirje liittyy samoihin Raisin seudun riitaisuuksiin kuin kirje n:o 30, 10.12.1883 sekä useat Raattamaan kirjeet v:sta 1882 lähtien.

¹ Luettava "kasuta" (kasvaa).

² Todennäköisesti luettava "otottama" (siis: voimaa odottamiseen).

³ Raattamaan kirjeestä (n:o 165, 21.2.1884) käy ilmi, että mainitut Raisin miehet olivat käyneet esittämässä kanteita Paulus Palovaaraa vastaan.

33. OLLI KOSKAMOLLE 18.7.1884

Juhonpiedistä se 18. päivä Heinä kuuta, 1884.

Rakas ja kallis veli Herrassa Olli Koskamo.

Jumalan armo kasvakoon ja lisääntykön teidän hengene kansa päiväin ja sodan loppuun asti Amen.

Preivin olen rakas veli sinulta saanut, jonga edestä kiitän. En muista olengo vastanu sen päälle, mutta piirrän kuitengi jongu radin teile, hyvin tiedän ettei rietas hengi säästä teitäkään enänpi kuin meitä: sillä hänen virkansa on käydä ynpäri niin kuin kiljuva jalopeuran, ja etsii kenen sais ylös niellä. Eipä net kaikki poikaset, jotka sarnaavat, voi huomata saatanan syvyyksiä, kuin ei voi roheta seuraaman vanhinten esimerkkiä uskossa, opissa, ja vieläpä elämässäki. O josko nuorukaiset käsittäisit mikä kallis aarre heilä vielä on tarjona, kuin taivallinen Isä rakastaa heitä ja kansoja niin paljon, ette antaa vanhusten vielä pitää perää. Kyllä kristitty poikaset jo soutuun kykenevät, mutta kuinkas käypi kuin tullaan palavan kosken niskaan, jos ei ole päälle luotettavaa perämiestä. Yksi vääntää airolla sinne, toinen melala tänne, kolmes savoimella tuonne. Mikäs tästä sitte viimein tulee, kaikki kuitengi luulevat oikein tekevänsä. Sattuu jos sattuuiki sivvu kalliota kulkumaan mutta eipä ole vakasta tietoa kuinga käypi. Niin on Vesisaaren, ja monen muun paikkakunnan kansa kristillisyydessä. Mutta net paikkakunnat taas jotka ovat vanhinten opin kokonaisuudessa vastaan ottaneet, eikä ole tohakoineet oman päänsä pyörimisellä, mutta ottaneet tarkoin vanhinten askeleet seurataksensa, niissä paikoin hallitsee se rauha jota ei mailma antaa saata. Rauhan ja rakkauden hehkuva hengi se rakentaa Jumalan seurakuntaa, mutta riidan ja kapinan hengi hajottaa.

Mutta sinä Jumalan ihminen, pysy siinä terveellisessä opissa jongas Herralta oppinut olet vanhinten kätten päälle panemisen kautta. Tehe evangeljumin työ, sodi Herran Sepaotin voimalla, äläkä tottele jos joku pörhöinen lentää kasvojaki kohdi, karkota semmoinen menemään hänen reisullensa.¹ Kyllä pörhöisiä, sääskiä ja mäkäröitä, vieläpä paarmojaki ja mato karpäsiä löytyy erittäongi kesän aikana: mutta ei net ole hyvät muutto linnut. Mutta västäräkki, pulmukainen ja pääskynen, net ovat hauskat muutto linnut. Net lentävät toiselle puolelle tätä maata, siksi kuin pakkanen tulee.

Ja usein muistan rakkaudella Hans Helanteria, ka sen miehen sydän oli avoin vastaan ottamaan evangeljumin ääntä, se kykeni uskomisessa, ette valkeni evangeljumi sydämelle. Ja sano sille rakkaalle sydämen rakkaita terveisiä. Ja Salliselselle myös rakkaita terveisiä, sen sydän myös tunsu ja usko evangeljumin, pitäispä hänen sitä saarnata Vesisaaressaki, vai ongo Vesisaaressa niin väkeviä pyhiä ettei Sallisen evangeljumi kelpaa.² Tiedän kuitengi ja uskon, ette Vesisaaressa on joukko autuaaksi tulevaisia ihmisiä, mutta siitä on mielenin ikävä kuin kuulen, ette sielä aina kapinoitaan. Ja apostoli sanoo, ette niinkauvain kuin teidän seassanne riita ja eripuraisuus on, ettäkö te ole lihalliset, ja vaela ihmisten jälkeen.

Rohvaiskaame rakkaanin uskomaan synnit aina anteeksi Heran Jesuksen nimen ja veren kautta, ei meilä ole liikaa aikaa taistella köyhäin ja heikoin säätyin ja seremoniain kanssa: siinä on kyllä kuin tunnemma, ette olemma syntiset, ja uskomme syntein anteeksi saamisen siinä kalliissa veressä joka on pitkänä perjantaina vuotanu synteime anteeksi saamisen tähden; ja niin on taivallinen perintö uskolla otettu vastaan, koko autuus minun; ja koko autuus sinun. Onkos se täydellä päälä, joka riitelee perinön päältä, ja koko tavarain jo saanut on. Synnit teile rakkaanin ovat anteeksi annetut, älkät rakkaat kiistekö, kohta multa peittää teidän ja meidän, todistakaamme vielä syntisille synnit anteeksi / olkoon nämät viimisiä hyvästi jättö puheita, ja terve tuleman Karitsan häissä kaikkein uskovaisten ja rakastajain kansa.

Ja sydämen rakkaita terveisiä kaikille velille ja sisarille Herrassa, erittäongi Tiiperille vaimonensa Vesisaareen, Jolmalle, Puralle, perheinensä ja Toolasen Kaisasisarelle, ja kaikille Jumalan valituile Norjan rannoilla, ja ole itte enin tervetetty, ja pyydän rukoila edestänin. Näitä merkitsee veljes uskossa ja osallinen kansanne armossa vanhaa.

Erkki Antti Antinpoika

OMA Koskamon kok. Erkki Antin omakätinen.

Erkki Antti ilmaisee selvästi saman vakaumuksensa kuin kirjeessä n:o 18, 25.7.1878: vanhimmat saarnaajat ovat yhä välttämättömiä, ettei kristillisyyden venettä soudettaisi vaaran paikoissa kallioon. Taustana ovat Vesisaaren riitaisuudet, jotka kärjistyivät vuoden 1884 kuluessa Paulus Palovaaran ympärille, mutta koskivat läheisesti myös Koskamon ja eräiden muiden saarnaajien toimintaa.

¹ Lainatessaan vapaasti Timoteus-kirjeiden kehotuksia Erkki Antti samalla viittanee siihen valtuutukseen, jonka johtavien vanhimpien siunaus toi mm. nuorelle Koskamolle. Raamatun juhlavasta tyylistä Erkki Antti kesken virkkeen siirtyy keskikesän arkiseen luonnon kuvaan, joka puolestaan saa kappaleen lopussa Laestadiuksen saarnojen väriä.

² Terveisistä pääteltynä Hans Hellander ja Juhani Sallinen olivat hiljattain tavanneet Erkki Antin. Heinäkuisessa kirjeessä on kysymys vain Sallisen saarnaajan toiminnasta, vaikka Palovaaraa lieene estetty saarnaamasta Vesisaareissa jo kevättälvellä 1884. Hellander, Koskamo ja Sallinen näyttävät joka tapauksessa tehneen syksyllä 1884 matkan Ruotsiin ja innoittaneen Erkki Antin kirjoittamaan kovan ”pahtapää-preivinsä” (n:o 38, 12.12.1884; *Brune* 1938, 60).

34. OLLI KOSKAMOLLE 2.9.1884

Juhonpiedistä se 2 päivä syyskuuta 1884.

Rakas ja kallis veli Herrassa Olof Koskamo.

Jumalan armo, rauha ja rakkaus kasvakoon ja lisääntyköön teile uskon kautta Herramme Jesuksen päälle, Elämämme ehtoon asti amen.

Preivin olen sinulta saanut rakas veli menneellä viikolla, jonga edestä kiitän. Veli kaipaa preivissänsä minulta kirjaa: Ja sanoo minulle kirjoittaneensa jo ennen, mutta mie en tiedä saaneeni sinulta yhtään muuta preiviä tänä kesänä, kuin tämän. Minä olen sinulle kirjottanu kevä kesällä, mutta näen preivistä ettet ole saanu.

Eikä minulla ole täältä erittäin muistelemista, kristityt ovat uskon kilvoituksessa niin kuin ennengi, eikä ole kaivattavia kuoluitkaan. Lestatius vainan maaliset eli ruumiilliset jännökset on nyt siirretty vanhaasta kirkon maasta uuteen, eli Pajalan kirkon maahan: ja met olema kattoneet hänen jääneitä luitansa. Enämän kokoisit Lestatius vainan kuivetut luut kansaa kirkon maale, kuin hengettömän papin saarnat kokoavat kirkkoon. Ja siihen hänen siirtämiseen ovat kristityt kokoamassa siirto kostanusta. Olema päättäneet, ette laittaa siihen muisto kivi haudan päälle joka ei syödä ruosteelta: että niin kuin hänen muistonsa pysyy aikain loppuun, niin pysyköön myös muisto aikain loppuun missä hänen luunsa lepäävät.¹

Ja mitä sinä kirjoitit Paulus Palovaarasta, ette kuinga mie olisin pitäny sitä pahoin sortaa: Paulus kirjottaa itte myös samoin. Mutta kuin länsi Norjalta valitetaan kuinga Paulus tuomittee eläviä kristi-

tyitä, niin mie olen vastanu ette kristitty Paulus on, mutta Paulus on alku kristillisyydessä joutunu kauan lain alle taistelemaan ette se on koskenu hermostin, jona tähden teidän ja meidän ei sovi häntä tuomita, mutta kärsiä ja anteeksi antaa hänelle hänen puuttuvaisuudensa, niin kuin meile meidän vikamme. Engä mie tiedä missä mie olen hänestä pahemmin puhunut. Olen joskus sanonu, ette kyllä Paulus pijaan tuomitsee vaikka ketä, kuin se niingi passaa², mutta häntä tulee kansa kärsiä.

Immetellen näen preivissä, ja kuulen niiltä jotka Norjasta kulkevat: kuin Norjan kristityt ovat aina niin lihalliset, ette on riita ja eripuraisuus heidän keskelänsä. Eikös siinä ole jo kyllä, kuin teillä jokaisella uskovaisella on Jumala, Taivas ja kokonainen ja täydellinen lunastus Karitsan veren kautta. Yksi on lammas huone ja yksi on paimen se ristiin naulittu kuningas, mitäs te vielä kaipaatta, ja riidalla ja kiistelemiselläkös teitä itteä on voitettu, rohvaskaa ittenä uskomaan synnit anteeksi, niin Jumalan rauha hallitsee teitä, ja tet tulleita aina enämän käsittämään Jumalan rakasta sydäntä ja kasvatta Jumalan rakkaudella rauhaa rakentamaan. Vai ongo se niin kuin apostoli sanoo, ette tet, joitten pitäis jo olla muitten opettajat: tarvittetta vielä oppia ensimmäiset puustavit. Sielä on vanhaa kristillisyyttä, pitäis jo olla selvillä mitä kiistain kautta voitetaan, se nimitään, ette tulee monta lammas huonetta ja monta paimenta, joita ei kuitengaan ole kuin yksi, kuningaame Kristus.

Tytykääme rakkaat veljet ja sisaret siihen, että met olemma täydellisesti lunastetut synnin, kuoleman ja Berkeleen vallan alta, synnit teile niin kuin meile ovat anteeksi annetut sillä verellä joka on pitkänä perjantaina vuotanu Kolkatan voitto mäellä, synteime anteeksi saamisen tähden, olkaame rakkaanin hyvässä turvassa, kaksin kertaisesti olemma saaneet Herran kädestä kaikkein synteimä tähden / saattaa olla rakkaanin viimeiset neuvon ja muistutuksen sanat. Mutta sillä uskolla, että terve tulemaa Norjan ja jokaisen neljästä tuulesta kokointunen verellä merkityn joukon kansa taivaan hää salissa j.n.e. Ja täältä tervehtävät kaikki kristityt teitä kaikkia Jumalan valituista rakkalla sydämellä, ja toivottavat teilekkin onnea matkalla Isänmaan ihanalle rannalle: Ja olkaa kaikkein ensin minulta tervetetty erittäinki Olli Koskamo, Toolasen muori, Hans Helanteri, ja kaikki joilla yksi sydän kansas on. Ja rukoilkaa edestäni, ja kan-

takaa anteeksi antavaista sydäntä minuaki kohtaan. Armo olkon teidän hengenä kansa rakkaat veljet amen Hallelujaa amen. Näitä merkitsee kansanne uskossa ja Evangeljumin osallisudessa oleva veljenä.

Vanhaa Erki Antti Antin poika

Reunakirjoitus:

Paulus Palovaara vaatii preivissänsä, ette tämä vastaus preivi tulis jäämään hänelle. Sovittakaa sielä niin kuin parhaaksi näkyy. Ja olkaa rakkaanin yksi mieliset ja yhteen hengeen juotetut kaikki.

Se sama

En tiedä veli rakas kuka saattaa eli osaa kaikkein mielen jälkeen kirjottaa eli puhua.

OMA Koskamon kok. (Olga Paltto). Erkki Antin omakätinen.

Erkki Antti ei näytä tarkoin muistaneen kirjeenvaihtoaan. Edellisessä kirjeessään, 18.7., hän kiitti Koskamoa tämän kirjeestä. Koskamon lisäksi myös Paulus Palovaara oli kirjoittanut Vesisaaren erimielisyyksistä. Kummankin käsityksen mukaan Erkki Antti oli antanut tukea Palovaaran vastustajille. Kirjeessään 10.12.1883 Erkki Antti, joka oli kuullut Palovaaran saarnoja ”näinä päivinä”, todennäköisesti Pajalan joulunalusmarkkinoiden aikaan, antoi hänestä myönteisen todistuksen. Toisaalta Palovaaran äkkipikainen luonne ja karkeasanaisuus antoi arvostelun aihetta. Kirjeen lopussa peränpitoon kutsuttu vanhus nöyrästi tunnusti hämmennyneisyytensä.

¹ Laestadius haudattiin Kögäseen, missä myös vanha kirkko ja pappila olivat olleet. Erkki Antin kirjeen mukaan pitäjän lestadiolaiset tekivät aloitteen rovastin jäännösten siirtämisestä Pajalaan, joka muuttui kirkonkyläksi jo Laestadiuksen viimeisinä elinvuosina. Muistomerkki valmistui kymmenisen vuotta myöhemmin. (*Raattamaa* 1976 n:ot 180 ja 277, 30.8.1885 ja 17.5.1894). Sen teki vuolukivestä Laestadiuksen vävy, Pajalan talollinen Iisakki Niva. Tämä muistokivi on yhä Laestadius-puolisoiden haudalla, vaikka paikkaa on muutettu vielä kerran, heidän vävynsä Frithiof Häggströmin perhehaudan yhteyteen. — Kolmas vävy, kirkkoherra P.L. Stenborg tunnettiin 1880-luvulla ”hengettömäksi papiksi”, ja kirkossa käynti oli hyvin heikkoa.

² Sana voitaneen lukea myös: ”paasaa”.

35. [JUHANI RAATTAMAALLE noin 1880?]

Sydämeistä rakastettu opettaja ja Sionin muurin vartia! Armo ja rauha olkoon teille Herramme tulemiseen saakka, aamen.

Haluni on kirjoittaa teille, ehkei ole niin erinomaisia mitään ilmi tuotavaa. Uskottomain surkeaa huolettomuutta autuutensa asiassa täytyy ihmetellä; ne ovat vaan vaarinpitämättömiä kuolemattoman sielunsa kalliimmasta seikasta ja pyrkivät kiivaammin helvettiin juopumuksen ja muun jumalattoman elämän kautta. Kokonansa ylenkatseella kohtelevat he kristityitä eivätkä raukat näe, että kristittyin armolla eli kautta he saavat tätä maallista elämää nautita, sillä jos ei kristityitä olisi, niin ei olisi uskonon kansakaan saamassa nautita tätä nykyistä elämää. Se näyttää, että kun Jeesus on niitä puhutellut, ei niillä raukoilla ole, millä alastomuutensa peittäisivät, sillä huoruus ja varkaus tulee roska-ihmisille elatuskeinoksi. Voi aikaa ja ajan tapoja!

Olisi meillä mielessämme taas pyytää teitä, kallis opettajamme, tulemaan vielä kerran tänne julistamaan meille rauhan evankeliumia, jota olette soittaneet jo neljättä kymmentä vuotta, sillä se on paha unehtumaan niiltäkin, jotka ovat sen vastaan ottaneet ja joiden korvat ovat avatut kuulemaan, mitä henki seurakunnalle sanoo. Ne taas, jotka eivät tiedä mitään Sionin vuoresta, vaan ainoastaan Sinaista, sulkevat korvansa ja ovat vähäkuuloiset rauhan evankeliumille, joka on Jumalan voima itsekullenkin uskovaiselle autuudeksi.

Ei toki Jumalan kiitos meidänkään seassamme ole kristillisyyss huonolla kannalla, vaikka paljon olisi sentään parannettavia kohtia. Jumalan valtakunta versoo ja menestyy vähitellen, ehkäpä monen kovan ahtauden läpi sen on pyrittävä voittoon ja maaliinsa kohti. Kun meillä on syntein anteeksi antaminen turvana, niin me sen avulla ja sen kautta kaikki voitamme. Jeesus on meitäkin rakastanut, niinkuin kaikkia omia lapsiansa, ja on mennyt veriseen sovintokuolemaan meidänkin synteimme ja puuttuvaisuutemme tähden. Onnellisiksi me sentähden tunnemme itsemme, kun olemme Jumalalta opetetut syntisinä uskomaan syntimme anteeksi Herran Jeesuksen nimen ja kalliisti ostetun veren kautta, sillä synnin tulva ei saata sitä rauhan liittoa särkeä, jonka voiton kuningas on pitkänä perjantaina voittanut. Todistan siis teillekin kaikki synnit anteeksi

hänen nimessänsä ja olkaa hyvässä turvassa; pian yhteen tulemme, jos ei tässä kuolevaisuuden niin kumminkin elävitten maassa. Olkaa sydämellisesti tervehditty minulta ja kaikilta kristityiltä koko perheenne kanssa.

Erkki Antti

Valituista kristittyin kirjeitä I (1884), 27s. (Kirjeitä Juhonpietistä II).

Julkaistu myös: *Kirjeitä virvoitukseksi* 1907, 97 s.

Aatu Laitisen kokoama kirjejulkaisu ilmestyi painosta todennäköisesti syyskuussa 1884, koskapa kirjanpainaja Barck mainosti sitä ensi kerran Kristillisen kuukauslehden 15.9. ilmestyneessä numerossa. Kokoelmaan sisältyy viisi Erkki Antin kirjeitä, jotka kaikki lienevät Juhani Raattamalle osoitettuja. Kaksi (n:ot 16 ja 22) on ajoitettavissa, muista on Laitinen julkaisuperiaatteidensa mukaisesti häivyttänyt ajoitukselle kiinnekohtia antavat kohdat. Nämä kirjeet kuuluvat todennäköisesti vuodet 1877-1884 käsittävään jaksoon ja julkaistaan sen päätteeksi.

Tämä kirje lienee vuoden 1880 tienoilta, koska vastaanottajan sanotaan ”jo neljättä kymmentä vuotta” toimineen saarnaajana. Tosin ajan määrittely on voitu mukauttaa julkaisemisvuoteen.

36. [JUHANI RAATTAMALLE noin 1880?]

Rakas opetus-isä Herrassa!

Olen usein yksinäni ajatellut, tunteissani lihan turmelusta ja synnillisyyttä, lieneeköhän Jumalalla muita niin pahan-ilkisiä lapsia kuin minä olen ja joudun sentähden usein epäilemään, kuinka Jumala saattaa näin kelvotonta lapsenansa pitää ja anteeksi antaa syntini paljouden. Mutta katsellessani yrttitarhaan näen, että kaikkein maailmassa tehtyin syntein paljouden on taivaallinen rakastaja rakkaudesta päällensä ottanut ja Kolkatan voittovuorelta kuuluvat sanat: se on täytetty, jonkatähden saamme Paavalin kanssa sanoa rohkeasti: kuolema, kussa on sinun otas; helveti, kussa on sinun voittos? Mutta kiitos olkoon Jumalan, joka meille voiton antanut on meidän Herramme Kristuksen kautta. Hän, taivaallinen vanhin, kärsii lastensa heikkouksia ja Hänelle ilmoitan ja edeskannan minä aina vajavaisuuteni, sillä kellekäs muille me voimme puutteitamme jutella ja apua anoa, jos ei Jeesukselta.

Kristillisyyys on ollut niinkuin ennenkin, aina vaan on edessä kal lis uskon kilvoitus, jossa kokekaamme uskolliset olla. Olkaa tekin,

Muoniosta Amerikkaan 1902 siirtynyt taiteilija Selim Töyrä (s. 1875) maalasi valokuvan perusteella Juhani Raattamaan muotokuvan. Tämän valokuvajäljennöksiä on runsaasti pohjoisella lestadiolaisalueella.

rakas opettaja, hyvässä turvassa, sillä ei työnnöle ole turha ollut; tuhannet veisaavat voiton virsiä kuolemattomuuden majoissa, jotka teidän neuvonenne avulla ovat Karitsan veressä vaatteensa puhtaiksi pesseet sekä kohta astuvat yhdessä teidän kanssanne paratiisiin portista sisään. Emme sitte enää tarvitse kaipauksen kyynelillä toisiamme muistella, kun astuttuamme paratiisiin sanomme toisillemme tervetulemaan taivaan iloon, emmekä sitte tarvitse ikinä erkaantua. Uskokaamme aina synnit Jeesuksen veressä olevan anteeksi annetut, sillä ei Jeesuksen kallis veri ole turhaan vuotanut, vaan kaikkein syntisten sovinnoksi ja puhtaaksi pesemiseksi, eikä ainoastaan ennen tehtyjen syntein tähden, mutta myöskin nykyisen turmeluksen ja synnillisyyden tähden.

Ole siis aina vapaa Herran lauma, kalliisti olet ostettu viattomalla ja puhtaalla Jumalan Karitsan verellä. Uskokaamme kristityin todistusta syntein anteeksi saamisesta, ehkä se on ihmisen suu kyllä silmille nähdä ja korville kuulla, vaan se on kumminkin Jumalan oma henki, joka puhuu ihmisten suun kautta, sillä Herra on sanonut: joille te synnit anteeksi annatte, niille ne anteeksi annetaan ja joille te ne pidätte, niille ne ovat pidetyt. Nämä sanat puhui Jeesus opetuslapsillensa ja on aina niiden kautta ihmisten uskossa ja elämässä suuria vaikutuksia ja ihmetöitä tehnyt. Luottakaamme siis Jeesuksen apuun ja pysykäämme hänen paimentarhassansa!

Erkki Antti

Valituista kristittyjen kirjeitä I (1884), 30-32. (Kirjeitä Juhonpietistä IV).

Julkaistu myös: *Kirjeitä virvoitukseksi* 1907, 100-102.

Erkki Antti puhuu samoin Jumalan pahanilkisistä lapsista omaelämäkerrassaan, joka lienee kirjoitettu syksyllä 1880 (n:o 19). Myös ”tuhansien” herätysliikkeen piirissä kuolleiden mainitseminen sopii parhaiten 1880-luvun alkuun.

37. [JUHANI RAATTAMAALLE noin 1880?]

Rakastettu veli ja opettaja Herrassa!

Armo ja rauha olkoon teille ja teidän omillenne Isältä Jumalalta elämän ehtoosen saakka, aamen.

Saan ensin sydämestäni kiittää rakkaan kirjeenne edestä, joka minua paljon virvoitti ja ilahutti. Me saatamme paremmin olla turvatut ja rohkeammat kilvoittelemaan, kun ruokimme toisiamme Jumalan sanalla ja kehoituskirjeillä sekä aina saamme uusia todistuksia, että synnin tulva on kuivanut maan päältä Karitsan veren kautta. Uskossa olen pysynyt vielä ja tunnen, että jos muut armoa tarvitsevat, niin minä paljon enemmän, sillä paljon tuntuu hitautta kalliimmassa uskon kilvoituksessani, eikä autuuden asiat voi pysyä niin kalliina, kuin haluni olisi. Mutta kumminkin on autuuteni vielä niin suuressa arvossa, että maksoi lihalle mitä hyvänsä, tahdon Karitsan veren kautta ja Jumalan armon avulla kontata teidän perässänne kohden ijäisyyden asuntoja. Siinä uskossa ja toivossa minäkin kulutan päiviäni vanhuuteni ijällä, että pian katoova pukee katoomattomuuden ja sitte emme tarvitse rakkauden kaipaavalla murheella muistella toisiamme, vaan saamme rakkauden tulesta palavat rintamme yhteen painaa, eikä ole enää pelkoa eriämisestä, sillä iankaikkiset rauhan majat on Jeesus luvannut omillensa valmistaa Isänsä tykönä. Pian saamme rakas opettaja laskea matkasauvamme sillattoman virran rannalle, kohta saamme astua veriylkämme voiton voimalla paratiisin portista sisälle ja sanoa toisillemme tervetuloa taivaan iloon, sillä mikä estää meitä pääsemästä Karitsan häihin, koska verinen äiti yrttitarhassa poisotti kaikki lastensa viat, synnit ja heikkoudet sekä kärsi täydellisesti sen rangaistuksen, kuin lasten päälle oli tullut. Hän vuodatti verensä, antoi henkensä Kolkatalla synteimme anteeksi saamisen tähden ja sanoi: se on täytetty, nyt on synnin rangaistus kärsitty. Syystä saamme siis

olla iloiset ja vapaat, sillä moninkertaisesti olemme me saaneet Her-
ran kädestä, kaikki syntimme ovat hänen kirjastansa pois pyyhityt
Pojan veren kautta ja juuri visusti anteeksi annetut. Olkaamme sen-
tähden hyvässä turvassa verisen äitimme helmassa, onpa voimal-
linen äiti meitä heikkoja lapsia suojaamassa, joka on itse Jumala.
Kuka on, joka voipi meitä Hänen kädestänsä pois reväistä, Hänen
rakkaudestansa eroittaa!

Olisipa vallan riemullista, jos taas jonkun kerran tulisitte meitä
Jumalan sanalla ja opetuksillanne virvoittamaan, sillä ei meilläkään
ole aina hauska kotomaallemme matkustaissa, kun ei ole taajaan
niitä, joille voisi sydämensä avata ja puhua sisimmät ajatuksensa.
Kyllä on täällä uskovaisia, vaan niistä vastaavat vielä usein pimeät
seinät, ettei niistä paljon valoa lähde, sillä kun tullaan pimeään pirt-
tiin, niin pian siellä puhutaan reijät päähän, jos ei ole vartiolla.
Kaikki uskovaiset ovat uskon kilvoituksessa vielä pysyneet, niin hy-
vin nuoret kuin vanhat, ehkä muutamista vanhoista minulla on se
ajatus, että ne ovat niiden yhdeksänkymmenen ja yhdeksän lu'ussa,
jotka eivät parannusta tarvitse. Antakaa rakas opettaja minullekin
syntini anteeksi, sillä en minäkään saata olla houraamatta olevani jo
jotakin ja epäuskon sekä omanvanhurskauden rietas tahtoo pauloil-
lansa kahleisin kietoa. Alinomaista valvomista tarvitaan, jos mieli
pysyä autuuden tiellä oikealla suunnalla, sillä perkele kaiken jouk-
konsa kanssa vahtaa lakkaamatta, mistä hän voisi heikon paikan
löytää, päästääkseen sydämeen kavaliala viettelyksiänsä ja synnin
turmelusta. Jääkää sen laupiaan Ylipaimenen lempeään huolenpi-
toon, siksi kun ijäksi yhteen tulemme!

Erkki Antti

Valituista kristittyin kirjeitä I (1884), 32s. (Kirjeitä Juhonpietistä V).

Julkaistu myös: *Kirjeitä virvoitukseksi* 1907, 102-104.

Varsinkin 1870-luvulta on useita Erkki Antin kirjeitä, joissa hän samaan tapaan
kuin tässäkin viittaa ristiriitoihin kotiseutunsa lestadiolaisten keskuudessa. ”Van-
huuden iän” mainitseminen vienee ajoituksen vuoden 1880 tienoille.

ESIKOISVANHIMPIEN ARVOVALTA VAAKALAUDALLA

Erimielisyydet sekä Amerikan että Norjan lestadiolaisten piirissä kiristyi 1880-luvun loppupuoliskolla. Juho Takkisen vastainen oppositio voimistui ja aiheutti yhä enemmän sisäistä taistelua Amerikassa vuosikymmenen loppuun asti. Norjassa Vesisaaren rukoushuoneen sulkeminen Paulus Palovaaralta 1884 merkitsi kiistan kärjistymistä. Lestadiolaisuuden kokonaiskehityksessä jatkui laajeneminen Etelä-Suomessa, ja myös esimerkiksi Ylitornion seudulla oli voimakas herätysaika, josta Erkki Anttikin kertoo. Säilyneissä lestadiolaiskirjeissä kiistat kuitenkin korostuvat hyvin yksipuolisesti: riidat vaativat kirjeellisiäkin selvittelyjä ja riitakirjeet talletettiin tarkimmin.

Erkki Antin kirjeitä 1885-1888 hallitsevat Vesisaaren asiat, joiden selvittelyissä hänen vanhimman asemansa Itä-Ruijassa joutui vakavasti koetteelle. Tapahtumien kulkua ja asenteita valaisivat Olli Koskamons ja E. A. Aunon kokoelmissa säilyneet kirjeet, joita on erityisen paljon näiltä vuosilta. Lisäksi on 1880-luvun alusta mukana olleen opettaja Ananias Brunen esitys (*Brune* 1938), joka on kirjoitettu v. 1928. Brunen muistelmat sisältävät paljon asiantietoa; itse hän kuului Kalle Neljäskunnan kannattajiin ja antaa Koskamosta varsin kielteisen kuvan.

Brunen mukaan talvi 1884-1885 oli erityisen hedelmällinen herätyksen ja toiminnan aika Vesisaaren lestadiolaisseurakunnassa. Samalla kuitenkin rukoushuoneen sulkeminen toi häiriötä.

Koskamo sekä kaksi hänen kannallaan olevaa saarnaajaa Hans Hellander ja Juhani Sallinen kävivät syksyllä 1884 Juhonpietissä selostamassa tilannetta. Koskamo lieenee esittänyt, että ”esikoisvanhinten” vastustuksen lähteenä olivat erityisesti Kittilän saarnaajat, jotka olivat käyneet saarnamatkoilla Itä-Ruijassa, Paksuniemi viimeksi 1883-1884. Kalle Neljäskunta taas oli kenties Koskamon huomattavin kilpailija; hänet leimattiin esikoisten vastustajaksi. Lähinnä tältä taholta saamansa informaation perusteella Erkki Antti kirjoitti 12.12.1884 kovasanaisen kirjeensä, jossa saivat osansa ”Kittilän viisastelijat” ja ”Vesisaaren pahtapää”, nimeltä mainiten Neljäskunta.

”Pahtapää-preivi” saapui vuoden 1885 alussa Vesisaareen. Se synnytti toisaalta alistumista vanhinten järjestykseen, toisaalta ihmettelyä ja taipumatonta vastustusta. Koskamon arvostelijat olivat vakuuttuneita, että Erkki Antti oli johdettu harhaan. Sitä varten he tulivat joulukuussa 1885 tapaamaan Erkki Anttia, joka saarnasi Kittilässä kaikkiaan nelisen viikkoa. Myös Raattamaa pysähtyi mennessä tullen Kittilässä Itä-Lappiin tekemänsä matkan yhteydessä. Neljäskunta ja hänen kannattajansa palasivat Kittilästä siinä käsityksessä, että oli päästy sovintoon sekä että Erkki Antti oli pyytänyt anteeksi kovaa kirjettään ja luvannut sitä kirjallisestikin ”parantaa”. Erkki Antin kirjeet kuitenkin osoittavat, ettei hän ollut käsittänyt sovintoa samalla tavalla. Juuri näissä selvittelyissä hänen kirjeensä, joista monet ovat säilyneet omakätisinä, paljastavat korostunutta itsetuntoa.

Kesällä 1886 Neljäskunnan kannattajat pyysivät Paksuniemeä ja Aapo Tapania seuramatkalle Vesisaareen. Näiden lähdölle seuraavana talvena 1886-1887 olikin jo Raattamaan vahvistus. Kun lähtö Paksuniemen esteiden tähden lykkääntyi, välit Vesisaarella kiristyivät entisestään. Kevättalvella 1887 Palovaaralta kuuden viikon seurojen pidon jälkeen suljettiin jälleen rukoushuone ja samassa yhteydessä laadittiin kuuluisaksi tullut ”pykäläkirja”, rukoushuoneen hallintaa koskeva sääntö, joka vahvistettiin oikeudessa.

Pykäläkirjan ja rukoushuoneen sulkemisen takana olivat Brunen mukaan lähinnä muutamat harvat; suurin osa Koskamon ja Palovaaran vastustajistakin olisi halunnut pitkämielisempää

menettelyä. Avoin kiistatilanne laukesi syksyllä 1887 Vesisaaressa tehtyihin sovintoihin Neljäskunnan ja hänen kannattajiensa ja toisaalta Koskamon ja hänen kannattajiensa välillä. Näiden sovintojen johdosta kirjoitettiin Ruotsin vanhimille, jotka loppuvuodesta ilmaisivat ilonsa kirjeissään. Sovintoja vahvistamaan lähetettiin nyt Aapo Tapani, jonka kumppaniksi tuli Aapo Hietanen. ”Aapot” toimivat Ruijassa kevättälvella 1888 esikoisseurakunnan valtuuttamina ja saivat aikaan asiakirjan, jossa esikoisvanhinten kunnioitus on saanut kärkevimmän ilmauksensa. Kuitenkin he saivat varsinkin Amerikasta Takkisen kannattajilta kritiikkiä toiminnastaan. Arvostelu kohdistui nyt ensi kerran myös Erkki Anttiin, kun tämä puolusti Tapania ja Hietasta.

Erkki Antin kirjeissä Amerikan asiat ovat Vesisaaren riitojen kuumimmillaan ollessa sivussa. Suureksi osaksi tämä tosin johtuu lähteiden säilymisestä. Raattamaalle tulleissa kirjeissä (Raimo Airamon kok.) olevien mainintojen mukaan Erkki Antti on vuosien 1884-1888 aikana kirjoittanut Takkiselle — kolmen säilyneen lisäksi — ainakin kuusi kirjettä, jotka ovat toistaiseksi kateissa. Sekä Erkki Antin kirjeet Takkiselle että tämän Raattamaalle lähettämien kirjeiden Erkki Anttia koskevat maininnat todistavat jatkuvasta luottamuksesta. Juuri tämän jakson kirjeissä Erkki Antti sekä Norjaan että Amerikkaan päin voimakkaimmin puolustaa esikoisvanhinten arvovaltaa. Kevättälvella 1888 tämä korostus sekä Raattamaan että Erkki Antin kirjeissä saavutti huippunsa.

Esikoisvanhinten arvovallan korostukseen liittyi myös maallikkosaarnaajien ja virkapappien, samoin kuin ”kuolleen valtiokirkon opin” ja ”vapaa evankeliumin” vastakkain asettaminen (esim. n:ot 58, 59, 64, 65). Kirkon miehiin kohdistuva kritiikki sai käyteainetta erityisesti Kuopion uuden piispan Gustaf Johanssonin jyrkästä asenteesta lestadiolaisuuteen sekä Enontekiön kappalaisen Aatu Laitisen saamista rangaistuksista, jotka lestadiolaisuuden piirissä koettiin vainoksi.

Erkki Antin esikoistietoisuus oli lakipisteessään keväällä 1888. Sekä Norjan että Amerikan tapahtumat olivat kehittymässä siten, että vanhinten arvovalta joutui erityiselle koetukselle. Eräät Erkki Antin sekä toisaalta Amerikasta vuoden 1888 aikana lähetetyt kirjeet enteilivät jo murrosta Erkki Antin asemassa ja asenteissa.

38. VESISAAREEN 12.12.1884

Juhonpieistä sinä 12 päivänä joulukuuta 1884.

Sille Jumalan seurakunnan ossuudelle joka assuu Vesisaareessa ja muissa paikoin Norjan rannoilla. J.n.e.

Jumalan armo lissäntyköön teille Herramme Jesuksen kautta nyt ja aina amen.

Rakkaat veljet Herrassa minulla on taas halu osittain kuulon, osittain preivein kautta saatuin tietoin ja joita sieltä aina toisinaan kulkee ja osittain tuntonin vuoksi¹ neuvovaa taas teitä joka olen ensimmäisen evankeljumien kipinän tuonut Vesisaareen samoin kuin Kittilään ette samaa saame kuulla myös kysyttyänin Salliselta Koskamon Ollilta ja Helanterilta ette se nin on kuin ennen tietää sanu olen jotka miehet ovat variin ottamalla istunnet vanhinten jalkain juressa kuulemassa ja sytämän kätkemässä Kristuksen evankeljumia. Eikä ole sitä paisuma hengejä saanneet², ninkuin muutamats pörhöiset Vesisaareessa ja vielä Kittilässäki.

Mutta minun täytyy teille sanova nyt että teillä Vesisaaren vastahakoiset vielä Kittilän pahta päät, y.m., että jos teillä olis kymmenen tuhatta opettajaa nin ei teillä ole monta issää / olenkos minä nyt minä nyt vanhuuden houkuutessa näitä tyhmyytessä kerskannu. Mutta jos minä tyhmistynny olen niin minä Herralle tyhmistynny olen / mutta jos minä taitossa olen nin minä teille taitossa olen / ei kuitengaan ole Vesisaaren isot kallot tarvinneet tulla ussein istumaan esikoisten seurakunnan tykö istumaan vanhinten jalkain juren enenpi kuin Kittilän viisastelijat³, / sentähten mainitten Kittiläisijä että kuin tuota Suomen sontaa räkkää Vesisaareessa, jota olenma jo saannet taistella Kittiläisijä vastaan yksi haju silloin toinen tällöin, / on kyllä Kittilässä hyviä puhuja ja raamatulisija kristityitä mutta paljon sielä näkky saavan myös omavanhurskaus selittää raamatuita yhten osan tykönä, mutta sielä on myös särjetyitä sydämiä jotka ovat yksi sydän esikois seurakunnan kansa. Sieltäkö vai mistä vuotaa tuo oman vanhurskauten hapatus jota sontaa meidän täytyy vielä vanhuutessaki korjata että evankeljumien totuus teidänki tykönä sais pysyväisen majan, / älkööt viisastelijat ajatelko että valastut kristityt heiltä voitettaan, mutta tehköön sytämensä päälle työtä uskolla Herran Jesuksen että näkisit kuinka het

ei olekkaan vielä käsittännet saatanan syvyyksijä.⁴ Tietämme myös että monella sen kaltaisella on totinen mieli autuaaksi tulla mutta mitäs pyörtyny ihminen ossaa muuta kuin pakata mettää kohti ja kuin sekkeellä oleva neuvoo niin eipä voi uskova sitä / ja sen tekkee myös se joka on omaanvanhurskauuden sumussa pyörtynyt.

Ottakaa rakkaat veljet esikois vanhempain neuvosta vaari / emät met ole saannet tättä valaistusta Vesisaaresta eikä Kittilästä mutta het ovat saannet Jumalalta meidän kautta ja tämängös met nyt saama kiitokseksi siitä, / oliskos syytä hävetä tunnustain ja anteksi annoin että poika opettaa issää siittämään ja muna kannaa opettaa munimaan. Mutta minä tietään että tet oletta nämät taistelut tehneet tyhmyydessä jonka tähten totistaan teille kaikki synnit anteksi Jesuksen nimessä ja veressä, ja kuin kykenettä uskomaan sen vanhimilta kuultun evankeljumin (jota muutamat nimittävät höyry uskoksi)⁵ niin te saatte tuta että se on Jumalan voima jokkaiselle uskovaiselle aututeksi. Olenkos mie tässä ollu liika pehmijä ninkuin minua muutamat nimittää, niin kyllä mie saatan parantaa kätenin jos tarvittaan / ja jos isot kallot näin rohkenevat ellää meidän vielä sota voimissa ollessa mitäs sitte meidän pois menomme jälkeen tapahtuu. Ja sentähden meidän täytyy heitä vähän näyttää, ja lissää jos ei nämät vaikuta, isoille kalloille.

Kaikille rauhan ja rakkauten lappsille olkoon rauha Herramme Jesuksen kautta sekä Norjassa ja kaikilla tuulilla asuville rauhan ruhtinalta nyt ja aina amen, / ja rukkoilkaa minunki etestä / ja Paulus Palovaaralle rakkaita terveisijä ja kaikille niille erittäinki joilla sama hengi on kuin Olli Koskamolla Helanterilla Sallisella ja Pauluksella on / näitä merkitsee vanha

Erikki Antin poika
omalla kätellä.

Ikäävää tyhmyttä kuin kuulen ette omavanhurskaus on nin pyhä Vesisaaresta että seurahuonen ovi lukittaan toisilta saarnailta / onkos totinen syy anova anteksi vai eikö ole tuntoa enänpi, / ja vielä sanon sinulle Kalle Neljäs kunta että mistä olet veli rakas sen hengelisen herrauten saanut / et sinä ole kuitenkaan minulle tuttu kasvoista etkä sytämän kautta vaika olet Tornijolla⁶ ja ettet sovi näitten miesten kansa nin kuin Olli Koskamon ja Helanterin Pau-

luksen, j.n.e. jotka ovat vanhinten käten päälle panemisen kautta saaneet puhtaan evankeliumin.

OMA Koskamon kok. Luultavasti Olli Koskamon kirjoittama jäljennös.

Jäljennöksiä lisäksi: Koskamon kok. (I Tiberin jäljennöskirjan välissä J. P. Harjun jäljennös); Valtionarkisto Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran ark. E. A. Aunon kok. (Ole E. Hansenin jäljennös 10.2.1885); Lampan jäljennöskirja; OMA O.H. Jussilan kok. Bi: 1 (O.H. Jussilan jäljennös).

Jäljennöksissä on vain merkityksettömiä oikeinkirjoituseroja. Koskamon jäljennös näyttää parhaiten vastaavan Erkki Antin tekstiä.

”Pahtapää-preivi” saapui Vesisaaren vuoden 1885 alussa. (*Brune* 1938, 60; Ole E. Hansenin jäljennöksen otsikko). Kirjeen sisältöä on käsitelty jakson johdantoluvussa.

¹ Erkki Antti oli siis saanut tietoja Vesisaaren asioista osaksi kirjeiden, osaksi sieltä käyneiden (Juhani Sallisen, Olli Koskamon ja Hans Hellanderin) välityksellä ja koki omantuntonsa veloitukseksi kirjoittaa neuvon sanoja.

² Hansenin jäljennöksessä ja Lampan jäljennöskirjassa: ”seuranneet”.

³ Paulus Palovaara kirjeessään Olli Koskamolle 3.11.1882 (Koskamon kok.) viittaa erääseen Vesisaaren riitojen lähteeseen. Hänen mukaansa Vesisaaren erimieliset olivat Koskamon Ruijaan siirtymisestä lähtien halunneet ”ampua Koskamoa läpi”, apunaan ”Kittiläiset erinomattain Jokelan visatt ja kirjan opinnett”.

⁴ Hansenin jäljennöksessä: ”Elkää viisasteliat ajatelko että valastut kristityt teiltä opetetaan. Mutta tehkää sytämensä päälle työtä uskolla Herran Jeesuksen, että näkisit kuinka het ei olekkaan viellä käsittäneet saatanan syvyyksiä.” Koskamon jäljennös vastaa ilmeisesti paremmin alkutekstiiä.

⁵ Muissa jäljennöksissä sulkeet puuttuvat, mikä ilmeisesti vastaa alkutekstiiä.

⁶ Hansenin jäljennöksessä epäilemättä oikein: ”Torniolta”. Kalle Neljäskunta oli kotoisin Ruotsin Karungin kirkonkylästä ja hänen sisarensa Kreeta Kaisa Hurulin oli tunnettu lestadiolainen 1850-luvulta lähtien. Neljäskunta muutti Vesisaaren seudulle vuoden 1868 alussa. *Brunen* (1938, 45s) mukaan hän tuli uskoon Heikki Parkajoen Ruijan matkan aikana loppuvuodesta 1868 ja asetettiin käten päällepanemisin saarnaajaksi Parkajoen toisen matkan yhteydessä talvella 1875-1876.

39. FREDRIK PAKSUNIEMELLE 31.12.1884

Muoniosta Uudenvuoden aattona 1884.

Rakas veli Herrassa! Frederik Paksuniemi. Jumalan armo lisääntyköön teille.

Olema saaneet nähdä Peter Postin preivin, kuinka hän saat-
taa niin kovin kirota Teppolaa ja niitä kristityitä, jotka vanhint-

ten ja esikois-seurakunnan kanssa ovat yhteen henkeen juotetut. Eikä kuitenkaan ole kuin yksi lammashuone ja yksi paimen. Mikä konturi eli vasikka haka se sitte on, jota Postin Petteri hoi-taa. Hän moittii Lumijärven preiviä¹ joka kuitenkin on otollinen, ja hänen preivinsä on paikoin pahan suruttoman sanoilla tehty.

Ole rakas veli hyvä, ja neuvo häntä, sillä sinä siihen parhai-ten sovit, kuin näen Raattamaa papan preivistä, että sinä olet hänen asettanut opettajaksi. — Opetä häntä, veli rakas tottele-maan esikois-seurakunnan vanhinten oppia, sillä ei se ainakkaan mahtu uskoon, että isä on nuorempi poikaa ja muna viisaampi kanna.

Rakkauden terveisiä kaikille Jumalan valituille. Synnit teille ja meille ovat anteeksi annetut Jeesuksen nimessä. Pyydän rukoilla edestäni. Merkitsee vanhaa

Erkki Antti Antinpoika

Valtionarkisto, Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran arkisto B 89 (Kollerin kok.) Henrik Kollerin 6.5.1886 kirjoittama jäljennös.

Jäljennöksiä myös: Koskamon kok. (Eero Waltarin hallussa, Lahti); Fredrik Paksuniemen kok. (Arvi Merikallion hallussa, Vilppula). Jälkimmäisessä on Erkki Antille tyypillinen muoto "esikkoseurakunta" kaksi kertaa.

Kirje liittyy Länsi-Ruijan riitaisuuksiin. Alattion saarnaaja Juhani Petteri Posti osoittautui taipumattomimmaksi Paulus Palovaaran arvostelijaksi. Juhani Raattamaa lähetti 26.12.1884 Erkki Antille ja Fredrik Paksuniemelle yhteisen kirjeen, jonka liitteenä oli Postin kirje, sekä kehotti Paksuniemeä neuvomaan Postia. Erkki Antti näyttää olleen vuodenvaihteessa Muoniossa saarnamatkalla ja saaneen Raattamaan kirjeen sinne. Hän lienee lähettänyt sen edelleen Kittilään; oman, saman sisältöisen kirjeensä hän liitti mukaan.

¹ Amerikassa seurattiin Norjan riitaisuuksia, koska suuri osa alkuajan suoma-laissiirtolaisista oli tullut Pohjois-Norjasta tai ainakin sen kautta. Juho Lumi-järvi oli ennen Amerikkaan muuttoaan 1882 asunut kymmenisen vuotta Ham-merfestissa ja toiminut Länsi-Ruijassa saarnaajana.

40. OLLI VÄLITALOLLE 3.3.1885

Juhonpiedistä se 3 päivä Maaliskuuta 1885.

Rakas ja kallis veli Herrassa Olli Välitalo.

Jumalan armo lisääntyköön teille. Toissa iltana sain sinulta sen

rakkaan ja iloisen preivin, että teidängi paikka kunnissa on käsitetty enämpi evangeljumia. Sepä onki Raamattuun jälkeen kallis Jumalan lahja että kasuta Herran Jeesuksen armossa ja tuntemisessa. Sano rakas veli niille rakkaille veljille ja työ kumppanille Herrassa Hoikalalle, Puljulalle, Hanhivaaralle¹ y.m., että älkäämme rakkaat peljätkö sitä, että evankeljumi synnyttää lihallista vapautta niinkuin ihmis luonto sitä päättää; sillä evankeljumi hän se yksin onki Jumalan voima jokaiselle uskovaiselle autuudeksi / sen kautta vuodatetaan Jumalan rakkaus sydämeen ja Kristuksen rakkaus vaatii kaiken jumalattoman menon hyljäämään niinkuin se on luonnollista, että jota mie rakastan niin en mielellänin taho sen mieltä vastoin ellää. Siinä on yksi lyhy koettelemus. Ja semmoisen voiman sovinto veri antaa kaikille niille jotka sen evankeljumin kuulevat ja uskovat. Mutta ei se ole evankeljumin eikä sen saarnaajan syy ettei kaikki sitä usko kuin yhdellä äänellä saarnaamme evankeljumia, sillä laki on jo perintö kalu joka joltisesti tutaan jo luonnostansa. Ja tämä kansa on jo kirjetetusta laista saanu osan, kuinkas se sitte enään uudesta herää joka jo herällä on. Mutta käsittää evankeljumia sydämellä, se on yksi suuri sovinnon salaisuus. Senpä tähden todistaakamme syntisille syntiä anteeksi että ne saisit uskon kautta voiman voittamaan pahaa.

Oikeen iloinen ja kiitollinen mieli minulle tuli, kuin kuulin preivissäsi sen että vaivatut pääsevät vapaaksi ja otetaan pois kaikinainen kuorma, jota enme eikä meidän isämme voineet kantaa, ainoa verinen äiti sen kantoi ja jaksoi edestämme ja siassamme. Kiitos olkoon hänelle ajassa ja ijankaikkisuudessa. Olkaamme rakkaani hyvässä turvassa, synnit teille ja meille on anteeksi annetut Jeesuksen nimessä. Sano kaikille minun rakkaita terveisiä jotka tämän kirjoitukseni tuntevat, erittäinki opettavaisille miehille ja palveluaisille vaimoille, net kuitenkin tämän tuntevat. Ja ole itse väkes ja rakastajais kanssa enin terveyytetty. Ja rukoilkaa edestäni ja kantakaa anteeksi antavaista sydäntä minullekki joka jo olen ijältäki voitettu/ette hän minulta väkeviä voimia katsokkaan. Merkitsee veljenne uskossa Vanhaa

Erkki Antti Antin poika Juhonpieti

Ja se sinne tulo on niin kuin olen sanonu että jos Raattamaa tullee niin mie kanssa niin kuin luvannu olen, jos elän ja terve olen.² En

tiedä vissiin pääsenkö alempana käymään, muutama asia on täällä esteenä, / on sentään mieli käydä, / Kuiva kankaassa on suuri heräys evankeljumiin ja net kovin kaipaa minuaki sinne.³

Sama kirjoittaja

OMA Koskamon kok. Luultavasti Olli Välitalon kirjoittama jäljennös.

Vastaanottaja oli ”Pikku-Olli”, Kittilän tunnetun lestadiolaisisännän Erkki Välitalon poika. Kun Kittilän saarnaajien Hanhivaaran ja Paksuniemen sekä toisaalta Ruotsin vanhimpien saarnaajien välille eri syistä syntyi jännitystä, Välitalon väki näyttää pitäneen luottamuksellista yhteyttä sekä Raattamaahan että Erkki Anttiin. Olli Koskamolle 14.5.1885 lähettämässään kirjeessä – joka sisältää myös Koskamon Kittilään lähettämän kirjeen kritiikkiä – Olli Välitalo mainitsi kirjoittaneensa Erkki Antille ”talvella” ja saaneensa lyhyen vastauksen, jonka jäljennöksen hän lähetti kirjeen mukana (Koskamon kok.). Erkki Antin kirjeestä kuvastuu hänen käsityksensä, että Kittilän saarnaajat olivat perusteettomasti pelänneet vapaan evankeliumin julistuksen seurauksia.

¹ Kittilän johtavat saarnaajat Fredrik Paksuniemi, Olli Puljula ja Pietari Hanhivaara.

² Kirjeessään 14.5.1885 Olli Välitalo kertoi Koskamolle, että Raattamaan oli sanottu Tornionjoella puhuneen suuresta kokouksesta, joka tulevana talvena järjestettäisiin Kittilään. Vesisaaren asioita koskeva neuvottelu pidettiinkin joulun alla 1885 Kittilässä.

³ Alempana Tornionjoen varrella tapahtuneista herätyksistä Erkki Antti kertoo myös seuraavissa kirjeissään.

41. JUHO TAKKISELLE 21.5.1885

Juhonpietistä 21 päivä Toukokuuta 1885.

Rakas ja kallis veli Herrassa Johan Takkinen, Jumalan armo lisääntyköön teille elämän ehtoon asti! Herramme Jeesuksen ansion voimassa, uskon kautta, Amen.

Kalliin ja rakkaan ja tervetulleen kirjan olen minä saanut ilolla ja sydämen rakkaudella ja kiitollisuudella vastaan ottaa toissa sunnuntaina, jonka edestä kiitän!

Saan myös tietä antaa, että Norjasta olen monta kirjaa saanut. Ensinnä potkasit kaksi miestä uhka laihin minua syystalvella kirjoitettua kirjettä vastaan. Sitte talvella vielä kovemmin, Jaakon Fettu Sieppijärvestä ja Gunnarin Tuomas Bygeästä¹, joista ajattelin, että katto poikariepuja, ompa ne olevinansa, eikä sentähden näe monen

kyynärän päähän. Mutta en minä ole heille vastanut, enkä aijo nyt-kään heille vastata. Pidän poikaset niin lapsellisena praatissansa, / mutta sitte keväillä on tullut Norjasta monta oikein lapsen sydä-mellä kirjoitettua, nöyryytettyä ja tunnustain epäuskoisen ja kan-kean sydämensä anteeksi anoen, ja sanovat kirjeissänsä, että kuin minun, Raattamaan ja Takkisen kirjat tulit, niin varsin aloit tunnus-tukset ja anteeksi anomiset, heillä ensin keskenänsä, ja sitte ulom-paa myös anteeksi anomiset. Ajattelen, että ilmanki sinne on myös veljelle Amerikan samalaiset kirjat tulleet koska mulle on kirjoi-tettu että Raattamaalle on samat kirjat lähetetty, kuin minullekin. Oikein on iloinen mieli kuin Norjassa niin on menemässä. Vielä sanovat kirjeissänsä, että het ei ole saattaneet koskaan uskoa, että Vesisaari, Annijoki ja Saltijärvi² niin yhteen sulaavat, kuin se nyt on Jumalan suuren voiman kautta tapahtunut. Bygasta³ onki vasta jäl-keen tullut samallinen rakas kirja. Eipä ole rakas veli työmme turha Herrassa, ehkä suuressa puuttuvaisuudessa itse mielestämme olemme työtä tehneet, mutta Herra on kuitenkin runsaan kasvun an-tanut, yli kaiken senkin kuin olemme osanneet toivoa.

O, kallis Israelin paimen! Varjele sinun laumas ja johdata heitä yrttitarhaan ja Golkatan lihaville laiturille, ja anna ylösnouse-misen aurinkon lämpimästi paistaa, että sinun lammasmaas liha-villa ruokamailla hyppelisit, odottaen kotiapääsemisen onnellista hetkeä.

Torniolla myös on Jumala väkevästi vaikuttanut. Taroniemen kylä,⁴ jossa on yhdeksän taloa, ei ole yhtään uskon tunnustama-tointa, kuin sielä takapuolella Kopanmäessä, oli muutama uskon-tunnustamaton, ja joka paikassa kussa elävällä äänellä on saar-nattu mennä tavena, niin on Jumala erinomaisesti vaikuttanut. Emme tiedä onko loppu läsnä, että Jumala tarvitsee saada valittuin luvun täytetyksi, kuitenkin on Herralta yksi väkevä etsikonaika, — ja niin minä olen rakas veli väsytetty tänä talvena Herran työssä, et-ten ole jaksanut kirjoittaakaan monta kirjaa, enkä ole tosin tillaa-kaan siihen saanut; kuin ennen Pajalan markkinoita olen alkanut kulkemaan ja jälkeen Valpurin olen kotia tullut, enkä muista olenko kolmeakaan viikkoa sen ajan sisälle saanut kotona olla, ennenkö nyt vasta.⁵

Voi rakas veli! Voi rakas veli kuinka kallis on Kristuksen evan-

keliumi, joka onki yksi⁶ Jumalan voima, jokaiselle uskovaiselle autuudeksi. Vissimmästi olit Paavalinki aikana miehet, jotka panitoppiin jotaki muuta lisäksi, koska hän hääty sanoa, etten minä häpeä Kristuksen evankeliumia, sillä se on Jumalan voima jokkaiselle uskovaiselle autuudeksi, ja voi minua jollen minä evankeliumia ilmoita — tälle kansalle, jolle on laki saarnattu, ja vielä saarnattaan, että joka ei usko, se on tuomittu, j.n.e. Niille vappaan evankeliumin saarnan kautta syttyy usko sydämeen, jolla on totinen mieli autuaaksi tulla.

En minä näitä kirjoita teille niinkuin sen tietämättömille, mutta haluan antaa ilmi, että en minä hukkaan olisi juossut, eli turhaan työtä tehnyt, mutta olen kuitenkin nähnyt, että jotka ovat tehneet parannusta epäuskosta, net ovat kaikin puolin parannuksen uudistaneet.⁷

Ja nyt lopetan puuttuvaisen kirjani ja toivotan teille onnea matkalle Isän maan ihanaa rantaa kohden. Synnit ovat teille niinkuin meille visuni anteeksi annetut, vaikka en näe teissä syntiä, mutta katson teitä poikki Atlannin niinkuin Jumalan enkeleitä, Jeesuksen verellä puhdistettuja.

Ja sydämen rakkaita terveisiä Herran laumalta täältä sinne koko Herran laumalle, erittäinki opettavaisille miehille ja palvelevaisille vaimoille, ja olkaa kaikin enin minulta tervehdetty. Ja pyydän rukoilla edestäni, merkitsee veljenne uskossa ja osallinen kansanne armossa. Maalarin Marja⁸ sannoo teille rakkaita terveisiä.

Vanha Erkki Antti Antinpoika

Herran rauha olkoon kaikkein teidän kansanne rakkaat veljet! Amen.

Mitä veli kirjoitti Erkistä, sillä oli hyvä vaikutus; kuin minä annoin Erkin lukea, niin oikein koski; ja arveli niin ja näin. Mutta asetumaan net nyt on sentään olleet, mutta ei Parski ole tahtonut ollenkaan sitä lukea, sillä Erkki oli varsin mennyt Parskin tykö ja seliteny mitä kirjassa oli. Eikä ne tohdi niin tohikoida kuin ensin, sillä heitä vastaan on täytyneet kristityt puhua. Eikä Parskin hörösaarna ole vaikuttanut muuta kuin on kiusana kristityille. O, hurskas kaksinkertaisuus Parskillä!⁹

AWK 1898, 110-112; Olaus Brännströmin kok., Luulaja. Lampan jäljennöskirja. Aivan vähäisiä oikeinkirjoitusseikkoja lukuun ottamatta, joissa AWK yleensä

näyttää luotettavammalta, tekstit vastaavat toisiaan. Erkki Antin nimen jälkeen tuleva loppukirjoitus puuttuu *AWK*:sta; se julkaistaan Lampan jäljennöskirjan mukaan.

Erkki Antin kovanainen kirje 12.12.1884 herätti paljon liikettä, joka kuvastuu parin vuoden aikana varsinkin siinä kirjeenvaihdossa, joka on säilynyt Koskamon kok:ssa.

¹ Pykeijasta Reisivuonoon 1875 siirtynyt Tuomas Gunnari (1844-1921) oli Etelä-Varangin lestadiolaisten johtomiehiä, seurojen järjestäjä, vaikka ei saarnaaja. Jaakon Feetto (Fredrik) Kolarin Sieppijärvestä on jäänyt lestadiolaislähteissä muuten tuntemattomaksi. Lampan jäljennöskirja samoin kuin Erkki Antti itse seuraavassa kirjeessä kirjoittaa ”Jaukon”.

² Annijoki ja Salttijärvi olivat Varangin vuonon suomalaiskyliä, edellinen pari peninkulmaa länteen, jälkimmäinen peninkulman itään Vesisaaren kaupungista, joka oli lestadiolaisriitojen keskus.

³ Pykeija oli Etelä-Varangin huomattavin suomalais- ja samalla lestadiolaiskeskus.

⁴ Taroniemi on Suomen Ylitornion kirkonkylän Alkkulan naapurikylä väylän vartta ylös päin. Aapo Alaviippola, joka oli syntynyt Taroniemellä 1878, muisteli kesällä 1962 kotikylänsä suurta herätystä, joka oli ollut hänen ollessaan 6-7 vuoden ikäinen. Saarnaajista hän mainitsi Erkki Antin ja (Heikki) Hoolin. ”Luonnollinen työ heitettiin pois. Kuljettiin talosta taloon ja laulettiin. Koko kylä oli liikutuksissa.” Seurat olivat venyneet puoliyöhön.

⁵ Erkki Antin talviset saarnamatkat olivat alkaneet ennen joulukuun puolivälissä pidettyjä markkinoita ja päättyneet vasta toukokuun alussa. Hän oli kuitenkin ollut väliaikoja kotonaan Juhonpietissä.

⁶ Lampan jäljennöskirjassa: ”yksin”.

⁷ Lampan jäljennöskirjassa: ”parannukseen uudistuneet”, mikä on ilmeisesti oikea muoto.

⁸ Erkki Antin naapuri Maalarin Maija oli tullut myös Takkisen tutuksi tämän vieraillessa Juhonpietissä ainakin vuoden 1882 joulukuussa.

⁹ Loppukappaleessa mainitut henkilöt: Juhonpietin Vanhantalon isäntä Juhani Erkki ja naapurissa asunut köyhä mäkitupalainen, ent. ruotusotilaan poika Juhani Fredrik Barsk (1824–1905). Seuraavassakin kirjeessä mainittu ”talvellinen sotku” liittyy lähinnä miesten keskinäiseen suhteeseen. Muistitiedon mukaan he olivat tehneet parannusta Juho Takkisen seuroissa, siis todennäköisesti loppuvuodesta 1882. Kylän sisäinen asia tuli mukaan kirjeeseen sen ansiosta, että kaukainen vastaanottaja tunsi sen esihistoriaa ja oli kirjeessään muistanut asianomaisia. Barskista ja Vanhantalon Erkistä Erkki Anttia vastustavien käsitysten esittäjinä myös myöhemmissä kirjeissä.

42. VESISAAREN SEUDULLE 21.5.1885.

Juhonpiedistä sinä 21. päivä Touko kuuta; 1885.

Rakkaat ja kalliit veljet ja sisaret, Anni joessa, Vesisaarella, Saltti järvessä, ja Pykeässä.

Jumalan armo lisäintyön teile Herrame Kristuksen kautta.

Teidän preivinä mie olen saanu ilolla vastaan ottaa joitten edestä kannan sulimat kiitokset Jumalalle, ja myös teile, että Jumala Isämme hengensä kautta on saanu teitä ja meitä evangeljumillansa nöyryttää, että saatamme pysyä lapsen kaltaisina Jumalan seurakunnan helmassa. Minä olen lukenut teidän preiviä monessa paikassa, ja kaikki ovat olleet hyvin tytyväiset, ja met yhdistettynä Jumalan seurakunnan kansa, todistame teile kaikki synnit Jesuksen nimen ja veren kautta anteeksi. Pyydämme myös, ette tekki kannatta meile anteeksi antavaista sydäntä. Kyllä mie sain siitä talvelisesta preivistä sieltä kaksi krapaus preiviä, mutta ei ne olleet pahatkaan, mutta Jaukon Fetto Sieppijärvestä, ja Kunnarin Tuomas Pykeästä, net olit melkein kovat miehet, joista ajattelin, ette katto poikasia, onpa ne nyt olevannansa. Ja tosipa poikasilla ongi mieles-tänsä, jopa mihingä se tosi kullaki kerralla aina vetensä tekee syntiin langeneela ihmisellä. Mutta synnit poikasille ovat anteeksi annetut Jesuksen nimen kautta.

Vielä muistutan teile rakkaanin, että pitääkää tykönäne evangeljumi puhtaana, sillä ettäpä ole tet, emmäkä met, saaneet hengeä sekoitetusta evangeljumista: kuin siihen pannaan lain seremonioita, mutta kuin julistetaan vapa syntein anteeksi todistus ilman siihen lisäämättä tekemisiä ja jättämisiä, joka sen uskoo, se saapi Pyhän hengen: kyllä Herran hengi kehoittaa tekemään tehtävät, ja jättämään jätettävät: ainoastansa kuullaan Herran ääntä omassa tunnossa. Ei ole kaikilla kristityiläkään yhtäläinen valaistuksen lahja annettu, jonga tähden tulee heikkoja kärsiä ja anteeksi antaa ainoastansa net ahkeroittevat uskon ja rakkauden kilvoitusta Herran seurakunnan kansa, / mutta se ei sovi ette uskoa, ja olla Jumalan kansalle tottelematoin, se osottaa ette semmoinen on ittelensä omilupinensa vallottannu isänyden, ja eikä muuta isäntää ole kuin Isä Jumala, mutta met Jumalan lapsi lauma keskenämme, jotka neu-

voma toiset toisiamme missä tarvitaan, ja toiset kärsiköön toisiansa ja anteeksi antakoon toisillensa, sillä niin on isämme tahto.

Ja täällä alenpana Torniolla on oikein paljon tullu ihmisiä kristityksi tänä talvena, joka paikassa jossa on kristittyin välillä rakkaus ja yksimielisyys, mutta niissä paikoin jossa on kapinaa kristittyin välillä, sielä ei tule yhtään oikeaa kristittyä. Kattokaa rakkaat veljet ja sisaret, kuinga kavala rietas hengi on, kuin ei saata muuta enää tehdä, niin nostaa kapinan kristittyin keskelle, usein semmosista asioista jotka ei ole paljon suuri kiitoksen väärtit. Kuin vähän kärsisitte kuki, ja antais anteeksi, niin ei tulis yhtään joutavaa kapinaa. Mutta tuo hävettävä itteys, etten miekään tahtois huonoin olla. No, mitäs se sitte tekee jos mie huonoin olen, kuin mie vain tulen autuaaksi. Ei hän kelleen paremin käy kuin autuaaksi tulaan. Jos jollaki on voimallinen lahja annettu, niin ei hän ole sentähden annettu ette sentähden herrustella ja muita ylönkattoa: mutta seurakunnan parannukseksi net on Jumala viissaudessansa jakanu. Tosin täytyi Paavali sen kerskauksen tehdä niitä väärä apostolia vastaan, että jos teillä olis kymmenen tuhatta opettajaa, niin ei teillä ole kuitengaan monta isää. Ja jos joku näkyy lihaan uskaltavan niin minä paljon enänpi, mutta päättää kaiken tähän ainoaan, että tuta Jesuksen kärsimisen osallisuutta ja ylös nousemisen voimaa. Olis näistä paljon kirjoittamista, mutta te tiedätte itte, ja oletta koetelleet mistä voima, hengi ja elämä tulee. Niin pysykääme siinä, ja älkääme enää sekoitako köyhiin ja heikoihin säätyihin.

Ja olkaat rakkaat hyvässä turvassa, ja hyvin palkitut, synnit teile ja meile on visuni anteeksi annetut sillä verellä, joka pitkänä perjantaina on vuotanu synteime anteeksi saamisen tähden: kohta yhteen tulemma Karitsan häissä / sinne ei uletu ruman tuliset nuolet. Ja sydämellisiä terveisiä kaikille velille ja sisarille Herrassa, täältä Herran laumalta, erittäingi niile jotka sieltä kirjoittaneet ovat. Ja olkaat minulta kaikkein enin tervetetyt, ja rukoilkaa edestämme. Merkitsee veljenä uskossa ja osallinen kansanne armossa.

Vanhaa Erkki Antti Ason

Pyydän ette annat tästä osan Vesisaareen, Pykeään, ja Salttijärven, / ja se talvellinen sotku meidän kylässä on niin kuin tasaintumaan päin, enme tiedä mikä hänestä lopuksi tulee. Hyvän soisimma tulevan mutta Herra hyvään loppuun kaikki ojentakoon.

Reunakirjoitus:

Se oli se Parski tullu asumaan Rantataloon silä aikaa kuin mie olin Muonion reisulla¹, ja sitte kuin mie tulin sieltä se oli kokonasa vallassa, mutta kuin met otimma lujasta vastaan, niin on se vähän häätyneet tasaintumaan, ja on Erkillä tuntuvaa rakkauttaki minua kohtaan, mutta siitä Parskista mie en tiedä mikä hän on.

OMA Koskamon kok. Erkki Antin omakätinen.

Jäljennös: Lampan jäljennöskirja. (Reunakirjoitus puuttuu).

Kirje on kirjoitettu samaan aikaan kuin edellinenkin ja sisältää suureksi osaksi samoja asioita. Vaikka se on tarkoitettu yhteiskirjeeksi Vesisaaren seudun lestadiolaisille, jotka olivat lähettäneet anteeksipyyntökirjeitään Erkki Antille, se näyttää lähetetyn Olli Koskamolle, joka lieene tähän aikaan asunut Annijoessa. Samoin kuin Takkinen myös Koskamo tuns Juhonpietin ihmisiä ja asioita; reunakirjoitus oli tarkoitettu arvattavasti vain hänelle.

¹ Rantatalo oli Vanhantalon naapurina Juhonpietissä. Erkki Antti näyttää lähes vuosittain tehneen saarnamatkan myös Muonioon.

43. OLLI KOSKAMOLLE 17.7.1885

Juhonpiedistä se 17. Heinä kuuta, 1885.

Rakas ja kallis veli Herrassa Olli Koskamo.

Jumalan armo runsaasti vuotakoon teile Herrame Jesuksen kautta nyt ja aina amen.

Ensin saan kiittää kalliin, rakkaan, ja terve tulleen preivin edestä. Olis halunin ollut ennen vastata, mutta en ole rakas veli kerjenty, sillä minulle on tullu toivomattomia toimia, kuin Jumala rakas isä salli pirun polttaa multa huoneet, huone neuvot, makaukset, osan puku vaatteita ja ruoka aineita, ja mitä ikänänsä asuma huoneissa oli. Se oli sääriiton aika toisena heluntai päivänä, mie lähin ilta rukouksiin, paikoin sulaa vettä, ja paikoin piti vetää venettä jäätä myöden. Olingo sitte puolen tiiman paikoille Vanhaassa talossa, niin näen ette savu nousee minun huoneesta, emmäkä voi käsittää millä lailla valkea on päässy irti. Sitte meni ihmisiä, mutta maalarin väki olit aukoneet ovet ja klasit, jonga tähän valkea pääsi sisä huoneisiin houpusta sillä tuulen hengi oli ovia kohden, / olit ne käyneet sisälläki maa-

Ennen muuttamista on jo sama kuin silloin
Juhaniemiä joulukuuta, 1885.

Rakas ja kallis veli Herrorja Olli Koskama.
Jumalan armo runsaasti vuotakaan
teille Herrame Jesuksen kautta nyt ja aina ^{men}
Ensin jaan kiittää kalliin, rakkaan, ja toivon
se tullaan pois pois. Olin halunnut ollut
ennen vastata, mutta en ole rakas veli kehtänyt,
jillä minulle on tullut toivomattomia taimia:
kuin Jumala rakas isä jolla piinun joittoa
multa huoneet, huone neuvot, makaukset,
ajan ruoka vastusta ja ruoka aineita, ja mitä ikä:
nämä asuma huoneita oli. Se oli soa niitten ai-
ka taifena heluntai päivänä, mie lähin itä
rakauksiin, paikoin julaa uutta, ja paikoin giti
utaa venettä joista myöden. Olin jo sitte puolen
tämän paikoille uupoa talorja, niin nden et:
te jova nause minun huoneetto, emmähä voi
käsittää millä lailla valkea on päästy intä. Sitte
meni ihmisiä, mutta maalarin väki alit auko:
neet ovet ja kloffit, jängä tähän valkea pääsi siä
huoneisiin hopeita sillä tuulen hengi oli ovia
kahen, alit ne käyneet sielläki maalarin ihmiset,
mutta ei jonneen ynpäni kääntäessä ulos ottaneet
ilmaugi tyhmytyit minä koein vai mitä he jillä kävivt.
hoopaa.

larin ihmiset, mutta ei sormen ympäri käärittävää ulos ottaneet / ilmangi tyhmistyt niin kovin vai mitä he sielä kävit.

Mutta ei minulla sentähden rakkaanin ole mitään hätää sillä aitassa oli suurin osa ruoka kalua ja oli myös vaatetta ette mulla niistäki on vaihetus vara. Sitte on useita satoja kruunua rahaa lainoissa niiläki joilta saan vaikka on revärsit palaneet. Kuin muistan niitä kalliita kirjoja¹, jotka paloit kaikki, niin tahtoo pännä kädessä täristä. Vanhaantalon perätupaan aijon nyt laittaa asunon / jossa olen tullu kristityksi, siinä taidan myös päättää maalisen vaellus lopun.

Älkää rakkaanin ottako pahaksi minun vahingoa, se saattaa olla hyväksi mulle ja teille. Oikein Jumala aina tekee, vaikka en me aina käsitä hänen viissaita tarkoituksiansa. Sillä ei muut kesti väki meidän kylässä olis kestäneet sitä vahingoa joka oli ainaki kahen tuhanen kruunun mutta mie Jumalan armon kautta tulen vielä hyvin aikaan. Ja sielun puolesta jaksan rakkaanin niinkuin ennengi, menis se kyllä parenpiki mutta kiitos isälle ette se näingi sentään menee. Ei tulipalo ole koskenu minun sieluunin vähäkään. Maaliset ovat kallit ja hyvät Jumalan lahjat tähän ajalliseen elämään, mutta katovaiset, ja pijan pois meneväiset, mutta sieluin autuus on se tavara, jota ei tuli polta, ei virta upota, ei varkkaat kaiva eikä varasta.

Ja se iloinen sanoma rakas veli preivissäs, että Elkon Aapo², ja moni muu, ovat tehneet sydäntänin myöden tunnustukset, niin minäki Jumalan puolesta Jesuksen nimessä todistan kaikki synnit anteeksi. Ja teile Norjan kristitty veljet ja sisar rakkaat sanon vanhudenin kuka tiesi viimeisen neuvon, ette mitä on Jumalan valtakunta hyötyny erimielisyyden kautta (En mie näitä kirjota päälle kanteena mutta muistutan tulevaisen ajan tähden.) Kaikki se hengi, faartti, ja voima, joka ei rakena Jumalan seurakuntaa, se on väärä hengelsyys; ja pitäisit nyt kaikki jo käsittää sen verran ainaki, ette tämä Jumalan ääni vanhinten suun kautta saarnattu on ihmisissä sydämen ja mielen muutoksen vaikuttanu. Ja jotka ei ole siinä opissa pysyneet, net on kuolemalle hedelmää kantavaiseksi tulleet. Ja missä se on kirjoitettu, ette muu kansa on oikea³; ja taitaapa muutanpain mielestä olla vielä parenpi oppi, kuin se vanhimilta saarnattu evangeljumi jonga kautta Jumala on hengensä vuodattanu uskovaissiin sydämiin. Senpä tähden rakkaanin ahkeroitkaame kalliissa uskossa, että pysymme lapsena Jumalan seurakunnan hel-

massa, sillä lasta äiti korjata saattaa, mutta täysi mies ei viitti antaa äitin tissiä suuhun panna, eikä vielä leikin paskakaan persseestä pyhkiä.

Kyllä ymmärättä mitä kirjoitan. Ja kuin kättelemma uskovaisilla sydämillä yrttitarhaan ja Kolkatalle, ei siellä ole suurimielisyys näkyny, vaikka oli taivaan ja maan Herra alas painettu helvettiin, mekkös vain pitäisimmä suurenella muusta kuin siitä että armo on armosta annettu, ja voitto on saatu Karitsan veren kautta: olkoon nyt rakkaat runsas armo teile Norjassa, ja meile Ruottissa. Synnit teile ja meile ovat annetut anteeksi Jesuksen nimessä: pijain yhteen tulemma kuolleista nousneen Karitsan häissä, veisaten ja soittain amenta ja hallelujaa Jumalalle ja Karitsalle joka meitä verensä kautta Jumalalle ostanut on amen.

Sydämen rakkaita terveisiä Annijoen, Vesisaaren, Pykeän, Salttjärven ja koko Norjan rannan kristityile täältä kaikilta veliltä ja sisarilta, erittäongi Vanhaantalón emäntä, isäntä ja vanhukset⁴ tervehtävät teitä. Ja olkaa kaikkein enin, ensin ja viimein minulta, ja rukoilka edestämme, / näitä merkitsee teiltä rakastettu ja teitä rakastava veli.

Vanhaa Erkki Antti Antin poika

Herran rauha olkoon kaikkein teidän ja meidän kansa amen
Hallelujaa amen.

Reunakirjoitukset:

Erkin meiningit on se sama kuin silloingi⁵, mutta rakkautta met olema säilyttämässä. Vieläpä Parski ei hänestä ole paljon haaraa⁶.

Kyllä Erkki minun halulla suopi perätupaan asua, mutta Eva Kretasta ja Juhanista ei ole oikein soma: ongo pölkö vieraista vai mikä, mutta niin se kuitengi näyttää päätyvän.

OMA Koskamon kok. Erkki Antin omakätinen.

Olli Koskamo näyttää vastanneen Erkki Antin 21.5.1885 kirjoittamaan kirjeeseen ja kertoneen Vesisaaren seudun uusia kuulumisia. Vastauskirjeessään Erkki Antti ensin selostaa onnettomuutta, joka muutti 71-vuotiaan vanhuksen ulkonaista elämän menoa, ja sen jälkeen jatkaa edellisessä kirjeessä lähettämiään sovinnon kehotuksia.

Erkki Antin viisiseinäinen, siis tuvan ja eteishuoneen käsittävä mökki oli Tornion-

joen törmällä vastapäätä Juhonpietin kylää. Samalla puolen väylää oli ainoana naapurina ”maalarin” paikka, Iisakki Maaherran uudistalo. Keväisen kelirikon takia väylän ylittäminen veneellä oli hidasta. Kun tulipalo huomattiin vasta-päisestä Vanhantalon pirtistä, missä kylän iltarukoukset pidettiin helluntai-maanantaina 25.5., oltiin jo myöhässä. Muistelujen mukaan asiaa pahensi se, että maalari ei halunnut särkeä ikkunoita, vaan aukoi niitä tongilla; ikkunoiden ja ovien avaaminen lisäsi tulen voimaa. Palon syyksi on muisteltu sitä, että Erkki Antti oli jättänyt puisen tuhkakihvelin täynnä kuumaa tuhkaa eteiseen ja se oli syttynyt palamaan. Palovahingosta oli uutinen myös *Haaparannanlehdessä* n:o 24, 17.6.1885 (Pajalasta 7.6.85). Raattamaa mainitsi palosta kirjeessään Juho Takkiselle 26.7.1885.

Vanhantalon perätupa oli erillinen rakennus talon pihapiirissä, mäkeä vasten; se on jokin aika sitten purettu. Tässä perätuvassa Erkki Antti oli asunut nuorena renkimiehenä ja siellä Hollatzin kirjaa lukiessaan saanut uudensyntymisen koke-muksensa. Nuoren emännän ja vanhan isännän pelko vieraiden lisääntymisestä koko talonkin vaivoiksi oli epäilemättä aiheellinen; tosin Vanhatalo tunnettiin ”kris-tittyinkestikiivarina”. (*Raattamaa* 1976 n:o 62, 15.7.1872).

¹ ”Kirjat” voivat olla hartauskirjoja tai, luultavammin, uskonystävien lähettämiä kirjeitä.

² Vesisaaren saarnaaja Aapo Auno, joka *Brunen* (1938, 60) mukaan vaihteli kantaansa erimielisyyksissä.

³ Sisältäneen viittauksen Mirjamin ja Aaronin napolisemiseen Moosesta vastaan (4 Moos. 12); viittaus esiintyy selvempänä eräissä toisissa kohdissa, joissa Erkki Antti samoin voimakkaasti puolustaa vanhimpien saarnaajien hengellistä arvo-valtaa.

⁴ Vanhantalon vanha isäntäväki Juhani Pekanpoika (1816-1893) ja tämän vaimo Priita Ollintytär (1810-1890); heidän poikansa Juhani Erkin (1848-1909) vaimo Eeva Kreeta (1847-1934).

⁵ ”Silloingi” voisi viitata edelliseen, 21.5. kirjoitettuun kirjeeseen, mutta luulta-vammin edelliseen syksyyn, jolloin Koskamo oli käynyt Juhonpietissä.

⁶ ”Haaraa” =väliä.

44. IISAKKI TIBERGILLE 17.12.1885

Kittilästä 17p: Joulukuuta 1885.

Kallis veli Herrassa Isak Tiberg.

Armo laupius ja rauha olkon sinulle ja kaikille Jumalan valituille Herramme Kristuksen kautta. Halunin on rakkaat veljet ja sisaret ilmoittaa että täällä Kittilässä olemme olleet koolla ynnä Norjan saarnavaisten ja puhuvaisten miesten kanssa ja iloiset seurat täällä ovat olleet / anteeksi on anottu omia syntiä kukin ja anteeksi on an-nettu. Eikä ole kysytty kuka suuri syntinen on. Ja vanhinten opin

ovat norjalaiset tunnustaneet oikeaksi ja aikonneet siinä pysyä elämän ehtoon asti. Ja niinkuin vanhemmat ovat ennen neuvoneet suullisesti ja preiviin kautta niin ovat he nytkin tulleet raamattuun selitysten kautta vakuutetuksi että elämä ja hengi ja vapaus vanhinten opissa on ja ainoa oppi jossa hengi ja elämä saadaan ja säilytetään. Ja Norjan miehet erittäinkin Kalle Neljäskunta on sanonu että hän tahtoo Olli Koskamon kanssa olla aina yksimielinen sekä muitten seurakunnalta valittuin saarnajain kanssa.

Hyvin on asiat Ruottissa Suomessa ja Norjassa sillä voitto on saatu Karitsan veren kautta. Kyetkää uskomaan synnit anteeksi Jeesuksen nimessä niin verinen kaste langea sydämeen että kykenettä anteeksi antaman ja anomaan. Ja älkää hakeko kuka suuri syntinen on mutta oliko se suuri eli pieni syntinen niin pieni syntinen elää syntein anteeksi saamisen armosta niinkuin suuri syntinenki. Ja olkaat nyt rakkaanin Jumalan armon haltuun annettunna / synnit vijat kapinat erhetykset ja eppäileväisyydet ovat teille ja meille anteeksi annetut sillä verellä joka on pitkänäperjantaina vuotanu synteime anteeksi saamisen tähden. Ja sydämen rakkaita terveisiä kaikille uskovaisille Vesisaaressa ja Norjan rannoilla erittäinkin Puraselle vaimonensa Jolmalle väkinensä Niemen Feetulle väkinensä Byöströmin perhelle ja kaikille valituille / ja ole rakas veli itte enin tervehtetty vaimos ja väkes kanssa. Ja rukoilkaa edestänin / merkitsee veljenä uskossa ja osallinen kansanne armossa

vanhaa Erkki Antti Antinpoika

Ja Paulus veljelle ja Sallis veljelle rakkaita terveisiä. Olen tietää saanu että Norjan rannoilla pitäis olla semmoiset henkilöt jotka ki-roilen tuomittevat kristityitä / semmoiset omistakoot syntiä anteeksi että kykenisit tekemän paranuksen siitä synnistä myös.¹

E.A.A son

OMA Koskamon kok. (Olga Paltto). Luultavasti Iisakki Tibergerin kirjoittama jäljennös.

Jäljennös myös: Valtionarkisto Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran arkisto E.A. Aunon kok. ("Kopioinut tarkuutella 5.11.86 Ole Edv. Hanssen").

Keväällä 1885 Vesisaaressa tehdyt sovinnot eivät pitäneet. Kalle Neljäskunnan kannattajat käsittivät Erkki Antin tulleen harhaan johdetuksi ja halusivat henkilökohtaisesti selvittää asioita hänen kanssaan, mikä toteutuikin Kittilässä syystalvella. Marraskuussa he valitsivat lähettilääkseen Neljäskunnan sekä Esaia Kal-

havaaran; lisäksi Kittilään lähtivät mm. saarnaajat Olli Kantoniemi ja Edvard Pasma. Olli Koskamo, joka tuli mukaan toisen ryhmän vaatimuksesta, ehätti vanhinten luo toista viikkoa ennen muita ruijalaisia. Juhani Raattamaa oli vähän aikaisemmin kulkenut Kittilän kautta Sodankylään ja muihin itäpuolen seurakuntiin. Palatessaan hän viipyi vuorokauden Kittilässä yhdessä Erkki Antin kanssa, joka puolestaan oli saarnannut eri puolilla seurakuntaa lähes kuukauden ajan. Sen jälkeen Erkki Antti palasi kotiinsa, Kalle Neljäskunta seurasi Raattamaata Muonioon. (OMA Koskamon kok., J.H. Feldt 21.11.1885, J. Sallinen 20.11.1885, allekirjoittamaton Vesisaaresta 3.11.1885, O. Koskamo 19.12.1885; *Brune* 1938, 61).

Kittilän käynnin aikana syntyi sovinto, mutta seuraavien kuukausien kirjeet osoittavat, että eri osapuolet olivat käsittäneet sen sisällön eri tavoin. Niinpä Neljäskunnan kannattajat turhaan odottivat Erkki Antilta anteeksipyyntökirjettä ”pahtapää-preivin” johdosta. Ks. lisäksi jakson johdantolukua.

¹ Kittilän kokouksessa käsiteltiin myös Palovaaran ja joidenkin muiden saarnaajien karkeasanaisuutta. Kirjeessään 24.12.1885 Raattamaa osoitti neuvon sanansa lähinnä Palovaaralle ja Länsi-Ruijaan. Myös Erkki Antti esitti hienotunteisesti parannukseen kehotuksensa. *Brunen* (1938, 62) mukaan Koskamo ja Palovaara eivät Kittilän kokouksen jälkeen enää saaneet Raattamaalta ja Erkki Antilta yhtä varauksetonta tukea kuin aikaisemmin.

45. JUHO TAKKISELLE 11.2.1886

Juhonpieti se 11 p Helmikuta 1886.

Rakas ja kallis veli Herrassa Johan Takkinen. Jumalan armo laupius ja rauha liseentyköön teille Herramme Kristuksen kautta, nyt ja aina amen.

Ensin saan kiittää preiviin edestä, joita olen saanu, yhden kesällä ja toisen vasta. Olen kesällisen päälle vastanut, mutta ei näy tulleen paikalle. Mutta salli Jumala että anto pirulle luvan polttaa huoneet ja kaikki mitä huoneessa oli. Mitähän rietas sillä sitten voitiki. Mie olen samoin kristitty kuin ennenki, ja ruumiin puolesta tulen aikaan niinkuin ennenki. Ja siinä paloit adressit etten ole saat-tanu kirjottaa sinne. Kyllä kirjoitin Saivon papalta¹ teille adressin, mutta hän antoi semmoisen jolla ei ole tullu paikalle. Olen sitte saanu Rautio Junnulta, en tiedä tulleekeo nytkään perille.

Olis rakkaanin täältä paljon sanomista, mutta tulleekeo perille kuin ei ole päälleluotettava adressiä, / piirrän kuitenkin vähän tuleneeko sitten paikalle. Ei voi sopia kaikkia panna paperin päälle, mutta mainitten, että täällä on kristityt jaksamassa samaa määrää kuin silloinki kuin veli kävi täällä², vaikka joku on luullonsa jäl-

keen viisaampi muita kristityitä, eikä ihmekään, sillä itse saatanas muuttaa itsensä valkeuden enkeliksi. Sillä jos hän tulis riettaan haamussa, kyllä hän paremmin tuttaisiin, mutta kuin se tulee taivaan tottuuden saarnaajana, niin eipä näy kaikki netkään tuntevan jotka jo pitäisit tunteman. Tosipa on, että jos taitais tapahtua että valitutki eksytettäisiin ja monta ensimmäistä tulee viimeiseksi.

Senpätähden rakkaanin, olkaamme uskossa läsnä ristiin naulitua voiton Kuningasta, hyvin tietten ettemme ole katoovalla kullalla eikä hopialla lunastetut säädyttömästä hekuman menosta, vaan viattomalla ja kalliilla voiton Kuninkaan verellä, jonka tähden hyljäämme köyhät ja heikot säädyt, ehkä niilläki on jumallinen meno olevanansa, mutta ilman henkeä ne ovat; / ja Paavalin kansa sanomme: etten minä pitäny itsiänin teidän seassanne mitään muuta tietäväni kuin Jesuksen ja sen ristiin naulitun, Hänessä kaikki viisauden ja taidon tavarat kätkeyt ovat. Ja siinä nimessä ovat teille ja meille kaikki synnit anteeksi annetut niille jotka uskon ja rakkauden kautta yhteen henkeen juotetut ovat. Kaikki on niillä hyvin asiat vaikka rietas ynnä mailman ja eriseuraisten kansa, turmellun lihan ja veren kautta toisinansa pöllyyttää, ettei näy paljon taivasta eikä maata. Mutta voitolla kuitenkin pysytään Karitsan veren kautta. Ole kirkas sinä Sionin tytär Ameriikassa ja Europassa, vapaaksi on Veriylkä sinun ostanu pitkänä perjantaina. Rakkaudesta palavalla sydämellä on Hän sinun päästäny kaikesta pahasta vappaaksi, ja valinnu sinun ijankaikkisesti avioksensa. Kaksinkertaisesti olet saanu Herran kädestä, kaikkein syntein anteeksi saamisen armon kautta amen Halleluoja amen.

Ja se iso kokous josta veli kysyi preivissä, mie kohtasin Raattamaa pappaa Kittilässä syys talvella. Se sanoi tulevan Matarangiin sinä päivänä ennen Mataringin kevämarkkinan alkua, eikä hän puhunu kuinka laajalta siihen pitää kokointua, mutta Suomeen vain on tieto annettu.³

Minun nouti Välitalon Olli syksyllä Kittilään, ja mie saarnasin evangeljumia koko seurakunnan kohta joka kylän, eikä kuitenkaan ollu äänellistä vastaan sanojaa, ja Norjasta oli toista kymmentä henkeä tullu sen menneen vuotisen preivin tähden Vesisaaresta ja Bygöästä mutta rakkaudella net kuitenkin erkainnut, ja näytti siltä, että niitten matkassa taisi mennä sinneki enämpi evangeljumia, joka oliski sangen suuresti tarpeellinen sinneki.

Ja sydämen rakkaita terveisiä täältä Herran laumalta sinne Herran laumalle, ja olkaa minulta enin tervehtetty, erittäinkin Lumijärvi veli, Vuolteen veljet ja kaikki, erittäinkin työntekiät Herran viinamäessä. Ja ole itte enin, ensin ja viimein tervehtetty! Pyydän rukoilla edestänin, merkitsee veljenne uskossa ja osallinen kansanne armossa.

Vanha Erkki Antti Antin poika

Ei täällä ole kuollu kaivattavia, Saha Iisko jäi leskeksi. Strolbergin äiti kuoli toissa iltana, semmoisena kuin oli.⁴ — Mie olen koko talven niin ollu rakas veli kulkemisen päällä etten ole saanu tarpeellisia asioita toimeen. Mie asun Vanhan talon mäki tuvassa, olen siihän laittanu muurin, korjanu katon, laattian, oven ja klasit eikä ole kylmä.⁵ — Terveisiä paljon rakkaalle veljelle ja uskolliselle työntekijälle, Johani Takkiselle sanoo veljenne J. E. Vanhatalo. Soisin teitä näkevänin täällä Lapin maassa.

Olaus Brännströmin kok., Luulaja. Lampan jäljennöskirja.

¹ Juhani Raattamaa.

² Takkinen kävi Juhonpietissä joulukuun alussa 1882.

³ Mataringin kokouksessa oli tarkoitus käsitellä erityisesti Amerikan riitaisuuksia. Kokouksesta *Raattamaa* 1976 n:ot 177, 182, 183, 185, 186 (viimeksi mainittu on 30.3.1886 päivätty yhteiskirje, jonka allekirjoittajana on mm. Erkki Antti).

⁴ Saha-Iisko = Iisakki Antinpoika Karlström, joka loppuelämänsä asui mäkitupalaisena Erkheikin kylässä (ks. kirjettä n:o 60, 10.12.1887). Kirkonkirjojen mukaan hän kuoli naimattomana; Iisakki Strolbergin vaimo Anna Helena (Anna-Leena) on vastaavasti merkitty hänen taloudenhoitajattarekseen tai palvelijakseen. Anna-Leena, jota Erkheikillä on muisteltu ”siivoksi ihmiseksi”, oli Norjassa tutustunut Saha-Iiskoon, lähtenyt tämän mukaan ja jättänyt miehensä. (*Snell* 1976). Hänen poikansa oli Petteri Strolberg, joka oli muuttanut Norjasta Amerikkaan ja tuli 1880-luvulla tunnetuksi eräänä Takkista vastustavan ryhmän johtajana. Anna Helena Strolberg kuoli 9.2.1886.

⁵ Erkki Antin kirjoitus päättyy tähän. Vanhatalon isäntä Juhani Erkki on liittänyt perään tervehdyksensä.

46. KIRJE PAJALASTA

Kalliille ja rakkaille veljilleni ja sisarilleni. Isän Jumalan armo ja rauha lisääntyköön teille Herramme Jeesuksen tuntemisessa Py-

hässä Hengessä. Iloista on se kuulla, että vielä saarnaatte parannusta ja syntein anteeksiantamista Jeesuksen nimeen. Sitä olemme meki täällä vähällä kyhyllä kokeneet, ja halu olisi enemmän kykenemään. Mutta aika tulee, jolloin pääsemme synnin ja kuoleman ruumiista. Kyllä sitten menevät asiat paremmin kaikin puolin. Ehtoo on käsissä rakkaat veljet ja sisaret, ja lasi on melkein ulosjuossut meiltä vanhoilta varsinki. Kyllä pääsemme nyt lepäämään, ijankaikkinen voittokunnia ja armopalkka sanomattomassa ilossa odottaa teitä ja meitä rakkaat ystäväni.

Olkaa rakkaani hyvin palkitut te työntekijät saarnaavaiset miehet ja palvelevaiset vaimot kaikesta huolestanne Herran lauman tähden: eipä ole työnne ollut turha Herrassa. Lukematon joukko on jo veisaamassa voitonvirttä kirkkaan istuimen ympärillä. Ja suuri paljous on kanssanne odottamassa pääsinpäivää. Pian rakkaat ystäväni lasketaan Karitsan emännän kruunu päähänne, jota ijankaikisesti kantaa saatte. Sillä se on kuitenkin aina viimeinen ja ainoa turvamme, että synnit ovat visusti anteeksiannetut ja maksetut Jeesuksen ruumiissa ja sielun tuskissa kalliissa veressä teille ja meille, joka on pitkänäperjantaina vuotanut taivaallisen Vanhimman rakkaasta sydäimestä synteimme anteeksisaamisen tähden. Ja syntiset sitä juuri tarvitsevatki, vaikka uudistettu henki halajaa päästä tosin synnin ja kuoleman ruumiista.

Ei nyt enää, te tiedätte nämä hyvin, antakaa minulle rakkaat veljeni ja sisareni kaikki anteeksi. Ja sanon juuri rakkaasta sydäimestä terveisiä kaikille valituille pyhille. Todistan vielä kaikille epäileväisille sydämille kaikki synnin viat anteeksi Jeesuksen veressä ja pyydän rukoilla edestäni; merkitsee kaikkia kristityitä rakastava veljenne Herrassa, vanha

Erkki Antti

Valituista kristittyin kirjeitä II (1886), 15.

Julkaistu myös: *Kirjeitä virvoitukseksi* 1907, 95.

Aatu Laitisen toimittaman kirjejulkaisun II osa ilmestyi painosta todennäköisesti huhtikuussa 1886. (KK 1886, 64). Erkki Antin ainoa tässä osassa oleva kirje lienee syntynyt julkaisun kokoamisaikoihin, kenties vuoden 1885 lopulla, ja tarkoitettuyleistervehdykseksi.

47. OLLI KOSKAMOLLE 13.5.1886

Juhonpieti se 13. Toukokuuta, 1886.

Rakas ja kallis veli Olli Koskamo.

Jumalan armo olkoon aina hengemme kansa elämämme ehtoon asti.

Preivin olen rakas veli sinulta saanu, yynä monelta muulta. Kaikkein enin tydyttäväinen oli Kalle Neljäskunnan preivi ja sinun¹. Joitten kaikkein edestä kiitän yynä lähätystes edestä. Siittä tahtoo tulla ikävä mieli, kuin saan nähdä preiveistä ettei ole oikein rakkaus ja yksimielisyyys korjussa Vesisaaren paikoissa, en voi käsittää mingä päältä pitäisit kristityt kiistellä. Sepeteuksen pojat ne kiistelit Herrauden päältä ennen Kristuksen kärsimistä, mutta ei net enää sen päältä kapiseet kuin Herra oli ylös nossut. Rohvaskaa rakkaat veljet ja sisaret uskomaan ja uskossa kattelemaan ylösnostettua ja nosnutta Herraa Jesusta, niin kyllä kanpaukset vähenevät, ja se rauha, jonga Herra Jesus lupais hyvästijättö saarnassansa jääpi sijaan, / rakkauuden ja rauhan valtakunta hän taivas² on, on hän veli ja sisar rakkaat Jesuksen ansion kautta kaikki omana mitä Jumalalla on. Mingäs päältä sitä perintö jaossa osaa riidellä, kuin koko perinön on jokainen saanu: koko Jesuksen ansio on sinun, ja koko ansio minun. Mutta nämät kiistat tulevat vähästä uskomisesta, sillä vähän uskon tähden saapi laki salaisesti hallita Jumalan totuden varjolla sydäntä ja omaatuntoa.

Oikein mie olin iloinen teistä veli rakkaat Kittilässä talvella, sillä te kuuntelitta evangeljumia toisella sydämellä, ei hän se ole teiltä vieläkään unehtunnut. Pitäkää rakkaat evangeljumi tykönäne, sillä se on Jumalan voima itsekullekki uskovaiselle autudeksi: ja älkää taas sekoittako teitänne heikoihin ja köyhiin säätyihin joita te vasa uudesta palvella tahdotta, oletta hän saaneet rakkaanin laista kylänä, kuin se on tehny teidät syntiseksi. Armoa hän se ihminen tarvittee joka on syntiseksi tullu, ei hän synnittömät tehe anteeksi saamisella mitän: syntiset sen vain tarvittevat. Vaikka olemma tulleet uskon kautta Jesuksen ansion päälle pahan voittajaksi, niin eme sentään saata turmellusta panna pois, jonga tähden uudesta syntyntyki tarvittee syntein anteeksi saamisen armosta elää. Ja koska niiläki velillä, jotka talvella kävit Kittilässä oli tosi halu autuaksi tulla, niin

todistakaame aina semmoset ihmiset synnittömäksi Jesuksen veren tähden, vaikkapa vielä monissa puuttuvaisetki ovat: sillä joka teistä synnitöin on se viskatkoon ensin syntistä kivellä. Ja apostoli sanoo kolossilaisille 3. luvussa, ehkä ensin näyttää mitkä on hyljättävät, niin sanoo perän, kärsikää ja antakaa anteeksi toinen toisellenne, jos jollaki on kannetta toista vastaan, niin kuin Kristus teile anteeksi antanut on niin myös tekin tehkää. Kykenemmäkös antamaan rikkolliselle seittemän kymmentä kertaa seittemän päivässä yhtäkään viikkoa. Mie kuitenkin tarvitten sata sen vertaa päivässä anteeksi saada, kuin mitä kristitty rikkoo minua vastaan. Mutta Eipä Her vanhaa aatami tykkää ette muut minua vastaan rikkovat, joka kuitengi olen syntinen, mutta Jumala kuitengi antaa Jesuksen ansion kautta net sadat ja tuhanet vaikka on synnitöin Jumala.

Katto poika rievuilla kuinga tosi on autuaksi tulla, kuin muutam preivissä morkkailevat minun kirjoitustanin.³ Mutta synnit, vijat, epäileväisyydet, laillisuudet, todistan teile Jesuksen nimen ja veren kautta anteeksi. Ja kantakaa aina minulekki anteeksi antavaa sydäntä; eikä nyt muuta kuin sydämen rakkaita terveisiä Herran laumalta sille Herran laumalle kuin Norjan rannoilla on. Erittäingi Kalle Neljäs kunnalle, Pyöströmille, Kantoniemelle⁴, Tiiperille, ja kaikille Kittilässä käviöille / rakkaus mulle jäi heistä. Ja ole itte ensin tervetetty ja rukoilkaa edestänin, pyytää veljenä uskossa ja osallinen kansanne vaivoissa ja kärsimisessä.

Vanhaa Erkki Antti

Hyvästi rakkaanin, ja Jumalan rauha olkoon runsaasti teidän ja meidän kanssane.

Reunakirjoitus:

Neljäskunnan Kallan kansa sain paljon puhua / se on preivissä pyytänyt ette hälle kirjoittaa, anna hällekki osaa tästä ja muile kansa. Kuka tiesi jos joskus kerkiäisin hällekki erittäin kirjottaa.

Ei multa tule parenpaa vaikka monta preiviä olis. Pyydän hyvän tahtoisesti olemaan tytyväiset tähän, jotka kirjoitit mulle.

OMA Koskamon kok. Erkki Antin omakätinen.

Koskamon kok:ssa (I. Tiberin jäljennöskirjan välissä) myös jäljennös, jonka lienee kirjoittanut J.P. Harju.

¹ Jäljennöksessä on Koskamon kirjeen maininta siirretty Neljäskunnan edelle.

² ”Taivas” = (lestadiolais)seurakunta.

³ Sieppijärvestä 17.3.1886 (ellei päiväys ole jäljennöksessä tullut vuotta myöhäisemmäksi) Erkki Anttila kirjoitettu kirje, josta loppu on kadoksissa, arvostelea hyvin jyrkästi Erkki Antin kirjettä 12.12.1884 sekä yleensä hänen ”vanhan kristityn henkeään”. (E. A. Aunon kok.).

⁴ Pykeijan saarnaaja Olli Kantoniemi saa nyt ensi kertaa Erkki Antilta terveisiä. Hän oli mukana Kittilässä 1885.

48. JUHANI SALLISELLE 22.5.1886

Juhonpietistä 22.5.1886

Rakas veli Herrassa Johan Sallinen. Jumalan armo lisääntyköön teille!

Minä kiitän veli rakas tämän ja menheen vuotisen preivin etestä. Saan myös kirjoittaa jonku ratin teille joille minun kirjoitukseni kelpaa, sillä mie en ole niin viisaaksi ennättänyt tulla tämän kristillisyyten ajalla, että osaisin kaikkein kristittyinkään mielen jälkeen kirjoittaa, joka näkyy monista Norjasta tulleista preiveistä. Torniolle ja Lapissa net vain tyhmä kansa niistä tykkäävät. Olisitpa pitäneet kuitenkin net jotka kävit talvella Kittilässä joltisesti tykätä, koska meillä ei heidän kansa ollu mitään sopimatointa menova. Ei tosin muut halunneetkaan minun kanssani paljon puhua. Mutta Kalle Neljäskunta, sen kansa me puhuimme paljon, ja rakkaus mulla on jääny heille eikä mitään erittäin kanne mieltä. Mutta nykyiset preivit näyttävät että teillä yhdellä osalla on laki tunnolla kuin kapinoitminen on seassanne. Eihä Jumala ole sekaseuraiseksi teitä eikä meitä lunastanut. Rauhan ja rakkauden Jumala hään on. Mutta jos te toinen toistanne puretta ja syötte niin katsokaa ettette toisiltanne syötyksi tule.¹

Sinulle minä tohin kirjoittaa vielä ja jollekki muulle sillä minä uskon ettei kaikki ylös katso minun viimmesiä neuvon sanoja. Elkon Aapolle² myös rakkaita terveisiä ja kiitoksia preivin etestä. Synnit hänelle ja teille kaikille uskovaissille ovat anteeksi annetut Jeesuksen nimen ja veren kautta. Älkä riitelkö tiellä. Kallis on asia autuaksi tulla sillä mistäs pitää niitä tuntea Jeesuksen opetuslapsiksi jotka ei alennu ja ahkeroitte säilyttää rakkauden ja uuden käskyn lakija, mutta haparoittevat yhtä vikaa sille toista vikaa tälle. Ilmangi

het itte on synnittömät. Mutta syntiset ne tarvittevat elää aivan syntein anteeksi saamisen armosta. Ja kuin kykenemmä uskomaan aina synnit anteeksi niin pysymmä myös pahan voittajana emmekä tarvitte olla sitten hallitsevaisten syntein orjana.

Emme ole enää rakkaani täällä sotatantereella kauvon. Kohta pääsee kuolematoin hengemme täytenliseen ja muuttamattomaan lepoon ja rauhaan. Kannatkos³ täällä tällä lyhyvellä viipymisen ajalla hyttyisiä punnita niin joututaan kameelia nielemään. O ijankaikinen Jumala rakas Isä kuinka mittamaton on sinun laupiutes että saatat kärsiä lapsilaumas hourauksia ja aina anteeksi antaa, ja met emme voi aina kyvetä toisille anteeksi antamaan vaikka ei monesti ole rikos paljon suuri kiitoksen arvoinen. Kyetkäämme yksinkertaisesti uskomaan kaikki synnit anteeksi / kyllä sitten kyvetään paremmin toisillekki anteeksi antamaan.

Ja ei nyt rakkaanin muuta kuin sytämme rakkaita terveisiä kaikille rakastailleenin. Tietän sen että sinä rakastat ja Elkon Aapo ja Tiiperi, Koskamon Olli ja uskon Kalle Neljäskunnan ja monen vielä muunkin / Helanterista kansa olen vaakuutettu että hän on yksi kansamme. Ja vielä totistan kaikille uskovaisille kaikki synnit anteeksi, saattapa olla viimein kerta koska olen jo ijälläki voitettu ihminen ja saatattapa ainaki anteeksi antaa minulle minungi puutuvaisuutenin sillä tunnen asian paljon kalliimmaksi kuin kirjoittaa ja puhua voin.

Rakkaita tervisiä kaikilta kristityiltä täältä sinne kaikille Jumalan valituille, niin kuin Helanterille, Koskamo veljelle, Isakki Tiiperille, Apo Aunolle, Pyöströmille, Puraselle⁴ ja Jolmalle, kaikille vaimonsa kansa. Ja ole itte viimein minulta terveytetty vaimosi kansa / ja rukoilkaa etestäni / pyytää veljennä uskossa ja osanlinen kansanne vaivoissa, vanhaa

Erkki Antti Antin Poika

Enkä suita eikä kannatakaan kaikkiin preiviin vastata. Ole nyt rakas veli Apram Auno tytyväinen vaikka en suita sinun joka preiviä vastata, ota tästä osasi veli rakas⁵

Koskamon kok. (Eero Waltarin hallussa, Lahti). Olli Koskamon (?) kirjoittama jäljennös.

Juhani Sallinen oli syksyllä 1884 ollut käymässä Erkki Antin luona, ja luotta-

vainen yhteys näyttää jatkuneen. Kirjeen lähimpänä taustana on Vesisaaren miesten matka Kittilään joulun alla 1885 ja tällöin syntynyt sovinto erityisesti Kalle Neljäskunnan ja toisten saarnaajien kesken. Erimielisyydet kuitenkin jatkuivat.

¹ Gal. 5:15.

² Tarkoittanee Elkon Aapon (= Auno) Raattamaalle ja Erkki Antille 13.4.1886 kirjoittamaa kirjettä (jäljennös E.A. Aunon kok:ssa). Aunon raportin mukaan Kittilästä palanneet Neljäskunnan kannattajat olivat julkisesti moittineet Koskamo, Hellanderia ja Palovaaraa sekä väittäneet heidän Sallisen kanssa johtaneen Erkki Antin harhaan. Todennäköisesti Sallisen kirje on sisältänyt samanlaisia syytöksiä vastaryhmästä. Erkki Antin Neljäskunnalle antama tunnustus ansaitsee tätä taustaa vasten huomiota.

³ Lienee luettava: ”Kannattaakos”.

⁴ Mainitut avainhenkilöt: *Raattila* 1967 n:ot 93, 208, 641, 16, 28, 385.

⁵ Jäljennöksen loppusanat ovat epäselvät luettaviksi.

49. JUHO TAKKISELLE 13.9.1886

Juhon Pieti se 13. syyskuuta 1886.

Rakas ja kallis veli ja uskollinen työn tekiä herran viinimäjessä, Johan Takkinen.

Armo, rauha ja rakkauus olkoon Hengenne ja Hengemme kansa elämän ehtoon asti amen.

Breevin olen sinulta saanut kallis veli jonka etestä kiitän, olisin jo ennen vastannu, mutta kuin olin jo ennen saannu preevin matkaan, niin en ole tämän kansa ollu hopussa, ajattelen että preevit on tulleet vastatusten Englannissa.

Eikä täältä ole erittäin merkillistä muistelemista, mutta se vanhaa birun kavaluus on täälläki voimassa että yksi osa herännyttä kansaa eli joku henkilö heränneistä, tulevat niin hengelliseksi, ettei esikoiset vanhemmat ole heidän mielestä paljon mikään. Voi pimeyyttä, niin se käypi kuin ihminen toisen kerran sokeaksi tulee, se luulee näkevänsä, jonka tähden Vapahtaja ongi sanonu, että jos se valkeus, joka sinussa on, on pimeys, kuinka suuri on sitte itse pimeys, ja jos te tietäisitte että te sokeat oletta, niin ei teillä olisi syntijä, mutta että te sanotta näkevännä sen tähden teidän syntinnä teillä pysyy. Eiköhän mahtane vielä nytkin nämät Vapahtajan sanat toteentua kaikkia niitä kohtaan, jotka omassa viisaudessa alkavat pullikoittemaan niitä vastaan, jotka on työtä tehneet Jumalan sanan

voimalla ihmisten sieluin päälle; ja pysyneet horjumatoinna siinä opissa josta ovat hengen ja elämän saaneet, / emme tiedä millä lailla he lukevat Vapahtajan ja apostolein puheita, vain eikö ole enää näköä eikä ymmärrystä. O, Herra avaa kaikki sokeain silmät, ja kuuroin korvat, että he kuulisit ja ymmärtäisit mitä hengi seurakunnille saarnaa.

Ja mitä veli kirjotti, että norjalaiset odottavat että mie preevin kautta korjaan kirjoituksenin, niin mie sanon, etten olekkaan niin yli oppilas että osaan niitä korjata kuin olen oikeen puhunu ja vapaan käsitykseni kirjoittanu, / joko hän Norjassakaan heränneellä kansalla mahtaa olla niin himmi näkö, ettei näje pullikoittia, oma viisaita, pahta päitä, eri seuraisia ja minkägi laisia, / näkyy niitä täällä Ruottissa, Suomessa ja samoin preevit osottavat Norjasta ja Ameriikasta. Häädymmä kysyä apostolin kansa, ovatko kaikki apostolit? ovatko kaikki Profeetat? ovatko kaikki opettajat? onko kaikilla voimalliset työt? onko kaikilla parantamisen lahja? puhuvatko kaikki moninaisilla kielillä? taitavatko kaikki selittää? Ketäs sitte opettaa tarvitaan kuin kaikki voimalliset ovat, eikä kuitenkaan näy Vanhassa eikä Uudessa testamentissä että kaikki olisit olleet voimalliset elävässä uskossa oleva kansa, mutta muutama harva on pidetty seurakunnan patsaana, mutta kuolleen uskon seurakunnassa ovat kaikki niin vahvat, ettei tarvitte kukaan sanoa toiselle, tunne Herra.

En ole veli rakas näitä sinua varten kirjottanu, mutta niitten tähden on halu ja rakkaus huomauttaa heitäki, jotka ovat jalot olevanansa, eikä kuitenkaan ole. Älä rakas veli pahennu että näitä kirjoitan, kalliit ovat ihmisten sielut, jospa Jumala isä rakas, että joku-kaan korkea mielinen huomattis huonon tilansa ja malttais mielensä; niin empä olis hukkaan piirtäny näitä paljon puuttuvaisia riviä, / omaksi onneksi ottaa neuvon joka sen ottaa, ja omaksi vahingoksi se neuvon hylkää joka sen hylkää.

Ja nyt rakas veli olkaamme hyvässä turvassa kaikki jotka esikois vanhinten kansa ovat yksi sydän ja yksi sielu, / net apostolein aikanaiki pidettiin kristittyinä; ehkä silloinki oli uskon lahkoja monta, mutta ei muita pidetty apostoleilta kristittynä kuin net, joilla oli yksi sytän ja yksi Hengi, / siis olkaamme hyvässä turvassa ja hyvin palakitut, kaksin kertaisesti olemma saaneet Herran kädestä kaikkein synteimme tähden. Voitto on saatu Karitsan veren kautta; ei entiset

synnit, eikä nykyinen turmelus, ei maailman myrsky eikä kiusaus-
ten rajuilma saata särkiä sitä särkymätöntä liittoa jonka veri ylkä
on edestämme ja sijassamme pitkänä perjantaina voittanu. Syys-
ttäpä olet Jumalan kansa lohdutettu ja iloinen kuin olet päästetty
synnistä, vapahtettu kuolemasta ja perkeleen vallasta pelastettu.
Voiton sankari käy edellämme vereen kastetussa puvussa, ja lyöpi
suunsa miekalla kansansa viholliset, onhän laumalla hyvä ja hu-
painen vaeltaa; kuin väkevä sankari edellä kulkee joka jo lyöpi kan-
sansa viholliset. Pijan nyt rakkaat veljet ja sisaret sota loppuu ja
ijankaikkinen rauha alkaa, kohta Karitsan köyhä morsijan kruuna-
taan Karitsan emännän kruunulla, jota saat kantaa ijankaikkisesti
amen halle lujaa amen.

Ja sytämme rakkaita terveisiä kaikille veljille ja sisarille Her-
rassa ja ole itte ensin tervehtetty vaimos ja rakastajais kansa ynnä
Lumijärvi veljen kansa, / en ole sille rakkaalle kirjottaa saattanu jäl-
keen palon, kuin paloit aträssit.

Olispa veli rakas soma, kuin saisin kopijian niistä Kaaleppi rak-
kaalle veljelle tulleista preivistä Vesisaaresta, sais nädä kuinka
viisaasta net on kokoon pantu.¹

Ei tänne kuulu mitään erityistä, / vuosi on tullu hyvä leivästä ja
heinästä, hyvin on saatu potaati ja myös mutta emme tiedä paljonko
Jumala saapi kiitosta. Lapsia on paljon kuollu, mutta raavaita aivan
vähä, kristillisyyden on samaa määrää kuin on ollu ennenki, mutta ei
voi paljon uudesta tulla. Joku aina kokous paikalla. Ja hyvästi nyt
rakkaani, ja rukoilkaa edestämme, pyytää veljennä Herrassa ja
osallinen kansanne armossa.

Vanha, Erkki Antti Antin poika

Ja Pekkalan Matti veljelle ja Saivon Pietille² ja Vuolteen velille
rakkaita tervisiitä perheinsä jos tapaatte heitä. Kaikki kristityt
tervehtävät teitä rakkauudella.

OMA Koskamon kok. Juhani Karjalan Calumetissa kirjoittama jäljennös.

Henrik Koller on Juho Takkisen nimissä kirjoittanut jäljennökseen reunakirjoituk-
sen 29.10.1886: "Tässä lähetämme teille /Olli Koskamolle/ kopian tästä kalliista,
ylesrakentavasta ja lohdullisesta ja opettavaisesta kirjasta, jonka olemme nykyhin
vastaan saaneet, joka on ollu kallisnäinä koetuksen aikoinna ja uskomme tämän ole-
van lohtuullisen Norjan maan kristillisyydellekki. — — "

¹ Sana "Vesisaaresta" on jäljennöksessä lisätty rivien väliin. Neljäskunnan kannattajat kirjoittivat 20/21.3.1886 selonteon Kaaleppi Vuolteelle, joka ennen Amerikkaan siirtymistään oli ollut rakastettu Vesisaaren saarnaaja. Tämän kirjeen aiheena oli toisen Norjasta Amerikkaan siirtyneen saarnaajan Juho Lumijärven 2.2.1886 Astoriasta Vesisaaren lähettämä kirje, joka puolestaan oli vastaus Juhani ja Elsa Sallisen 19.11.1885 lähetettyyn kirjeeseen ja jossa Neljäskunnasta annettiin kielteinen todistus. (Jäljennökset E.A. Aunon kok:ssa). Kirjeen sisälöstä ks. jakson johdantolukua.

² = Juhani Raattamaan poika Petteri. Kaikki terveisissä mainitut asuivat Minnesotassa.

50. KYLÄKIRJE syksyllä 1886

Juhonpietistä.

Olisi haluni muistella täältäkin sanomia, koska sattui joutohetki eteen — jos arvoisa Haaparannanlehti ottaisi ne palstoihinsa. Täällä on kristillisuus liki neljäkymmentä vuotta ollut elävässä uskossa suuren osan ihmisten seassa, joista on osa nukkunut iankaikkiseen lepoon, ja ne, jotka eivät ole ottaneet todella elävää kristillisyyttä vastaan, niistä on tullut osa viinan salakauppioiksi, osa tullut varkaiksi, muutamat juomariksi, ja on osa tullut niin sepäksi, että ne osaavat tehdä niitä, jotka osaavat itse lusikalla syödä. Muutama kirjan saattamaton pakana osasi särkeä yhdestä talosta riihineuvot, ettei päästy riihen ennenkuin kylästä saatiin lainata riihentapponeuvot. Oli sillä ilmanki muutama Niku eli Kniffo kumppanina. Emme tiedä paljonko siitä pakanan pörssi täytyi mutta sen me tiedämme, että jos omatunto herää, niin kyllä ne tulevat raskaiksi ja tunnustettaviksi sekä maksettaviksi eli muutoin tulee pitkä, vaikea ja surkea makso iankaikkisuudessa, jossa maksaa täytyy eikä koskaan maksetuksi tule.

Voi kuitenkin, että suruttomuuden kautta noin peräti kadotaan ihmisyydsikin, jopa Jumalan tunto on jo semmoisilta aikaa kadonnut. Ikävällä mielellä näitä kirjoitan, mutta täytyy kokea jos ihmisten häpykään ahdistaisi parannukseen. Minä ajattelen että eikö hän Nirppi ja Niku tiedä, että näin ovat asiat. On kuitenkin muutamia uskottomia, jotka eivät ole juuri pahantekijät muille, mutta itsellensä ovat kuitenkin kovin armottomat koska tottelemattomuutensa kautta rakkaalle evankeliumille syöksevät ajalliseen ja ijan-

Näkymä Juhonpietin Vanhantalon rannasta. Väylän toisella puolella puuryhmän kohdalla sijaitsi aikoinaan Erkki Antin tupa. Kuva on otettu veden matalalla ollessa kesällä 1977.

kaikkiseen onnettomuuteen. Kuitenkin ovat nämät viimeainitut toisten kumppanit, ehkemme tiedä ovatko osalliset samoissa pimeyden hedelmättömissä töissä. Ei kuitenkaan nähdä ensimmäinitulla Jumalan sanaa kädessä, mutta kortit ovat arvossa, viinapullo lakkarissa — jos irtisaalista on ja varkaudella lisää kuin ei muuten riitä. — O, Herra! avaa sokea-raukkain silmät näkemään kuinka onnettomalla tiellä he ovat!

Lopuksi toivotan onnea Haaparannanlehdelle ja sen lukijakunnalle ajallista ja ijankaikkista siunausta. Olisi enempikin kirjoittamista, mutta lopetan kuitenkin tähän. Toisti lisää, jos ei tämä riitä.

Erkki Antti Juhonpieti

Haaparannanlehti 41/13.10.1886 (Kirjeitä Haaparannanlehdelle).

Haaparannanlehden kyläkirjeissä oli 1800-luvun lopulla usein myönteisiä viittauksia paikkakunnan lestadiolaisuuteen ja monet niistä lienevät olleet lestadiolaisten kirjoittamia. Kirjoittamisaikoihin (syksyinen riien puinti) tapahtuneen ilkeyden lisäksi Erkki Antti kylän ei-lestadiolaisten paheina mainitsee viinan salakaupan ja juomisen, varkauden, aviottomat lapset ja korttipelin.

51. KIRJE PAJALASTA [syksyllä 1886?]

Rakkaille veljille ja sisarille kaikkialla. Jumalan armo kasvakoon ja lisääntyköön teille uskon kautta sovintoveren armossa nyt ja aina elämän ehtoon asti, aamen.

Haluni on piirtää jonkun sanan Kristillisen Kuukauslehden palstoihin, niinkuin laupeuden Herralta saanut ihminen, minun Jumalalta saadun neuvoni: että tämä se on, rakkaani, meidän kallis päämäärämme, että maksoi mitä maksoi, saati autuaaksi tullaan. Ja autuus seisoo siinä, että olemme syntisenä uskolla omistaneet Herran Jeesuksen nimen ja veren kautta synnit anteeksi, niin Jumalan Pyhä Henki on vuodatettu sydämiimme, ja Jumalan rauha hallitsee sielumme, joka on taivaan valtakunnan esimaku; vieläpä saamme iloa ja riemua toisinaan maistaa Herran hyvydestä, jota sokea maailma ei käsitä eikä ymmärrä kaikessa korkeassa opissa ja maallisessa viisaudessa; mutta ainoastansa uudestisyntyneet ihmiset sen käsittävät. Maailma viisaudessa ja korkeissa kouluissa uskaa, että se uusi syntyminen, joka kasteessa tapahtunut on, auttaa aina, vaikka olisi vasta tultu kalaasista päihtyneenä kotia. Mutta pyhällä Paavali on kokonaan toinen ymmärrys, sittenkuin oli itse uudestisyntynyt, kuin sanoo Kalattean kristityille, että minun rakkaat lapsukaiseni, jotka minun täytyy vasta uudesta kivulla synnyttää, että Kristus teissä jonkun muodon saisi. Ja Vapahtaja sanoo Nikoteemukselle, joka oli myös saanut lapsuuden sakramentit, että ellei joku vasta uudesta synny, ei hän saata Jumalan valtakuntaa nähdä; uskookoon nyt uudestasyntymätöin sokea maailma, ettei hän näe Jumalan valtakuntaa, vai soimaako hän Jeesusta valheesta!

Mutta Jumalan ihmiset, veljet ja sisaret Herrassa, elkäämme oudoksuko, että teitä ja meitä ahdistetaan ja soimataan maailman sokealta joukolta ulkoa ja sisältä riettaan päällekkanteilta ja turmellun lihan ja veren kautta; olemmepa kalliin veren hinta. Olemmepa täydellisesti lunastetut synnin, kuoleman ja perkeleen vallan alta. Sillä kun katselemme uskolla yrttitarhaan ja Kolkatalle, niin saamme vakuutuksen, että olemme täydellisesti lunastetut ei ainoastaan entisistä synneistä, mutta myös nykyisestä turmeluksesta. Syypä on siis teillä ja meillä uskoa kaikki synnit anteeksi; kaksinkertaisesti olemme saaneet Herran kädestä kaikkein synteimme tähden. Rie-

mutitse Hengessä Sionin tytär pohjanmaalla, koska olet kihlattu morsian kuningasten Kuninkaalle ja herrain Herralle avioksi, katsele ja usko korkea arvosii; ei ole syytä epäillä tästä korkeasta kunnia-
niasta, mutta syy on nämät uskoa ja omistaa vaikkaki tämä on sulasta Jumalan armosta Jeesuksen ansion kautta vastoin ansiotamme meille annettu. Odottakaamme nyt rakkaani pikkuinen hetki, kohta siirretään meitä toiselle puolen sillatointa virtaa vihkisijalle; silloin pannaan Karitsan emännän kruunu päähän, jota saat kantaa ijan-
kaikkisesti, eikä kenenkään pidä iloamme poisottaman.

Elä ujoile Jeesuksen morsian, vaikka olet moninaisissa puuttuvainen; eipä ole Ylkä puuttuvainen. Joski olet köyhä, eipä ole Ylkä köyhä. Joski on päivä polttanut mustaksi, onpa Ylkä valkea ja punainen; valkea viattomuuden tähden, punainen vaivan ja kärsimisen tähden. Ja kun Hän ei häpeä viaton Jumala meitä kutsua morsiameksensa, niin elkäämme mekään hävetkö kutsua Häntä Yljäksemme. Sillä apostoli sanoo Korinton kristityille, että Kristus Jeesus on meille Jumalalta tehty viisaudeksi, vanhurskaudeksi, pyhitykseksi ja lunastukseksi eli kaikeksi mitä ijankaikkiseen elämään kuuluu.

Näitä olen rakkaani teille minun heikkoudessani muistellut. Vieläpä todistan teille kaikille syntinsä tunteville kaikki synnit anteeksi Jeesuksen nimessä ja sen veren kautta, joka on vuotanut pitkänä perjantaina synteimme anteeksisaamisen tähden. Ja kantakaa aina rakkaani minulleki anteeksiantavaa sydäntä, joka sitä parhaiten tarvitsenki. Ja rukoilkaa edestäni, pyytää veljenne uskossa ja osallinen kanssanne armossa

Erkki Antti Antinpoika

KK 1886, 170s. (Kirje Pajalasta).

Lehden välityksellä kaikille lestadiolaisille tarkoitettu kirje lienee suunnilleen julkaisemisajalta. Se ilmestyi marraskuun n:ossa, 15.11.1886. Kirjeen eräänä virikkeenä voisi olla huhtikuussa 1886 Enontekiöllä ja Muoniossa pidetty piispantarkastus, jonka yhteydessä piispa Gustaf Johansson jyrkästi arvosteli lestadiolaisuutta ja varsinkin Aatu Laitista, *KK*:n toimittajaa. Kasteopista ei pöytäkirjan mukaan kuitenkaan ollut kysymys.

52. IISAKKI TIBERGILLE 10.6.1887

Juhonpietistä se 10 p: Kesäkuuta 1887.

Rakas ja kallis veli Herrassa Isak Tiberg. Jumalan armo, rauha ja rakaus kasvakon ja lissäintykön teille ja meille Herramme Jesuksen tuntemisen kautta nyt ja aina amen.

Oli jo halunin rakas veli piirtää joku rati täältäki sanomia, vaikka en tietä kelle kohta kirjoitta. Tosinpa sinulle rakas veli rohkenin, ja joillekki muille, mutta kuin kirjoituksistanin saan monioilta niin tylyjä vastauksia etten voi ymmärtää vaikuttaako kirjoituksenin monelle muuta kuin itteyttä. Ei se ole minusta hyvä merkki, että neuvomisesta ja opetuksesta itteys, ja oma viisaus tullee ulos. Sillä lastenkaltaisten on Jumalan valtakunta. Mutta sinun preivisäs ei ole koskan ollu rakas veli itteyttä. Mutta sanon kuitenkin rakaanin, että älkäätki kiistelekö joutavain päältä, sillä minulle on tullu kaksi kopiota Amerikasta Vesisaaresta sinne kirjoitettua¹, eikä net olleet vähääkään suurenpaa sisällepitoa, kuin opetuslasten riita tiellä yrttitarhaan. Mitäs siitä lähtee, että kiistelee senpäältä kuka meistä suurin on. Eihän lapsen sovi ainakan uskoa, että hän vanhenpi issä on, ja jos se sen päältä kiistelee, niin täysijärkinen kuitenkin ajattelee että katto kuinka tuo houraa. Mutta vanhemman sydän on kuitenkin semmoinen, että se kärsi ja anteeksi antaa niinkauan olletenki, kuin lapsi pysyy vanhemman talossa.

Saapikopa minun sanoa Vesisaaren velille ja sisarille, että jos teillä olis kymmenen tuhatta opettajaa, niin ei teillä ole monta issä. Olenhän minäki teille Kristuksen evangeljumiä saarnanut jos muutki. Ja uskokaat nytki rakaanin se sama evangeljumi, sillä se on Jumalan voima jokkaiselle uskovaiselle autuudeksi. Kaikki muut kam-paukset ovat köyhät ja heikot säätyt joilla ei elä kuolematon hengi. Vielä minäki vanhuudessaanin totistan teille kaikki synnit, kiistelemiset, ja eppäileväisyydet Jesuksen nimen ja veren kautta visuni anteeksi. Olkaame rakaanin ahkerat kalliissa uskomme kilvoituksessa, sillä kuin uskossa sydän pyssy niin myös se pyhä elämäki seuraa parhaiten joka syntiinlangenessa ihmisessä vielä tulla saatta. Sillä tietättäpä rakaanin, että maailmaaki Pyhähengi nuhtelee edellä muitten epäuskon tähden: tottapa se on suurin pahe, josta muut paheet seuraavat, sillä kuin epäuskon portto häviää, ei siellä sitte enää

hänen huori äpäroitänsä saata tulla. Ja epäuskosta on voima parhaiten paranusta tehtä, kuin olema vireät kärsimän ja anteeksi antaman toiset toisillemme. Sillä enpä voi kyetä antaman veljelle joka rikko minua vastan seittemääkän kertaa päivässä, jopa sitte seittemän kymmentä kerta seittemän. Syntiseksi minä kyllä tulen näittenkin Herran sanain alla, totistakaat tekki rakanin minulekki syntiä anteeksi.

Paljon olis tain kaltaisia raamatun paikkoja kirjoitta, mutta teillä on ittelä raamatut. Ja että ei teidän seurassa kaikki tykkää minun kirjoituksista, ottavat yksi osa kuitenkin kiitollisuudella vastaan, kaikki net ottavat ilolla vastaan, jotka evangeljumissa valaistut ovat. Sillä jokapaikassa täälläki kussa enimän valaistut ovat, net enimän vaikuttavaisetki ovat ihmisten autuuteksi. Mutta net, jotka tyhjänpäältä pystöpäiset ovat, net ei muuta täällä kuitenkin vaikuta kuin kapinaa kristittyin välille. Rauhan ja rakautteen hän on meitä alusta luotuki, ja lankemuksen jälkeen on rauhan ruhtinalta rauhaan ja rakautteen lunastettu uskovaisten lauma. Ole vapa vapaaksi ostettu lauma, priiskoitettu Jumalan Karitsan verellä ja päästetty pahasta omasta tunnosta. Kohta veisaame Karitsan häissä amenta ja halleluja, sillä voitto on saatu Karitsan veren kautta, halleluja Amen.

Sydämen rakaita terveisiä sanno Herran lauma täältä, sinne Herran laumalle. Ja olkaat minulta myös tervehtetyt Jumalan laupian sydämen kautta, erittäinki Petter Neljäskunta¹, Olli Koskamo, Hellanderi, Sallinen ynnä muut. Ja rukoilkaat edestänin, ja ole itte Jolman, Purasen ja vaimoinne kanssa enin, ensin ja viimein tervehtetty. Ja rukoilkaat edestänin merkitsee veljennä Herrassa, ja osallinen kanssanne armossa vanhaa

Erkki Antti Antinpoika

Ei täällä kuullu kristittyin välillä mitän erityistä, kuin joku yksinäinen torisee sitä silloin ja tätä tällöin. (Eikä tänne kuulu mitän erityistä, ei ole kaivattavia kuollu, ja muuten terveys ihmisillä, ja ke-sän alku on oikein suotuista ihmisenkin mielen jälkeen.)²

OMA Koskamon kok. Iisakki Tiberger kirjoittama jäljennös.

Koskamon kok:ssa (Olga Paltto) myös Olli Koskamon kirjoittama jäljennös.

¹ Toinen Erkki Antin Amerikasta saama jäljennös lienee kirjeessä n:o 49, 13.9.1886 mainittu Kaaleppi Vuolteelle lähetetty kirje.

² Kalle Neljäskunnan etunimi lienee virheellisesti Erkki Antin kirjeessä. Myös Koskamo on jäljennöksessään toistanut sen.

³ Sulkeet ovat epäilemättä jäljentäjän kirjoittamat.

53. KAARLE PETTERI KNUUTILLE 11.6.1887

11/6 87

Rakas ja kallis veli C. P. Knuuti. Jumalan armo vuotakoon runsaasti teille ja meille Herramme Jeesuksen tuntemisen kautta nyt ja aina, amen.

Haluni olisi rakas veli sinullekin kirjoittaa, ei niinkuin sen tietämättömälle, vaan niinkuin sen tietävälle ja koetelleelle; rakkaus vaatii antaa tietää, että olen elämässä sielun ja ruumiin puolesta. Sairaudesta on ahdistellut. Mutta rakkaani, kyllä ovat kohta keveät jalat ja notkeat jäsenet, kun tuolle puolen kuoleman virtaa astutaan; ei sitte enää synty vaivaa, ei viekkaat kielet eikä muu maailman ja oman lihan turmio paina; kyllä on sitten avarampi ilma hengittää; sano minun rakkailleni sydämen rakkaita terveisiä, että olisivat rohkeat uskomaan kaikki synnit visusti anteeksi; sillä eivät särjetyt sydämet koskaan ole liika rohkeat uskomaan; mutta omapäiset ne liika rohkeat ovat, jotka eivät tunne eivätkä tottele Herran laumaa, joitten kautta Herra puhuu ja valtakuntaansa hallitsee.

O jospa Jumala saisi sen sijan kaikissa ihmisissä, että ne kerankaan viisaiksi tulisivat, että ymmärtäisivät, mitä heidän rauhaansa kuuluu. Olkaamme, rakkaani, lapset pahuudessa, sillä lasten kaltaisten on Jumalan valtakunta; mutta olkaamme myös taidossa täydelliset. Ja täydellisyytemme on siinä, että syntisenä uskomme synnit anteeksi ja Herran Hengen voimalla ahkeroitsemme säilyttää rakkauden veljein ja sisarten kanssa, anteeksi anoen ja anteeksi antaen Herran nimen kautta. Ei kelpaa, se vaikka meidän sitäkin täytyy nähdä, että joku Tiotrefeksen¹ tavalla pullikoitsee saarnojamme vastaan, siitä ovat jo useammat esimerkit nähtävinä. Ei Jumala anna kunniaansa toiselle, eikä ylistystänsä epäjumalille; välttämään jokainen, ettei ala mestaroimaan Jumalan töitä. Siinä on kyllä,

kun olimme tuntemaan syntimme ja Herran Hengen kautta uskomaan ne anteeksi Jeesuksen nimen ja veren kautta ja sitte ahke-roimme pitää toiset kristityt kalliina, koska Jumalakin piti ihmisen niin kalliina, että ennen itse astui yrttitarhassa helvetin vaivaa kärsimään, ennenkuin laski ihmiskunnan sinne ijankaikkisesti menemään. Ja vielä silloin, kun olimme Hänen vihollisensa. Kuinka sitte, pitäisikö meidän halvasta myydä niitä, jotka ahkeroivat pitää hengen yhteyttä kanssamme, joskin heissä olisi heikkoja paikkoja. Paljon on Jumalan täytynyt meissäkin tehdä työtä, ennenkun on meitä tällekin määrälle saanut, ja mahtuisipa tähän lisääkin; mutta ijan-kaikkinen ylistys ja kiitos Hänelle, että Hän väkevän voimansa kautta on meidät lapsiksensa saanut ja lapsinansa saattanut pitää.

Olkaamme turvatut ja iloiset, kaikki on hyvin asiat, kun on voitto saatu Karitsan veren kautta; minäkin vielä todistan teille kaikki synnit Jeesuksen nimen ja veren kautta anteeksi; ja kantakaa rakkaani tekin minulle anteeksiantavaa sydäntä. Teitä tervehtää Herran lauma täältä, ja minä myös tervehdän teitä Jumalan laupiaalla sydämellä, erittäinkin Kajus äijää, Ailin, Parpaheikin, Korvan, Kainuun kylän rakkaita, Metsävainion ja Vaaran rakkaita² ja ylipään kaikkia Jumalan valituista pyhiä. Ja ole itse huoneesi kanssa enin tervehditty. Pyydän rukoilemaan edestäni, merkitsee veljenne uskossa ja osallinen kanssanne armossa, vanha

Erkki Antti Antinpoika

Ei tänne kuulu erityistä, ihmiset elävät terveinä, eikä ole kaivatavia kuollutkaan; omaviisaat ovat omassa viisaudessaan ja sillä ne tulevat kyllä mielestänsä hyvin toimeen. Kristillisyyks on entistä määrää; menisi se parempikin, mutta hyvä, että se näinkin on.

AS 1907, 204-206. (Vanhinten kirjeitä).

¹ Diotrefes, 3 Joh. 9.

² Aili, Parpa ja Korva olivat Knuutin kotikylän, Hietaniemen Vitsaniemen taloja, Kainuunkylä ja Pekanpää (Alatalo = Gajus) Vitsaniemeä vasten Suomen puolella, Metsävainio ja Vaara Erkki Antin seurataloja Ruotsin Korpikylästä.

54. OLLI KOSKAMOLLE 19.7.1887

Juhonpieti se 19. Heinä kuuta, 1887.

Rakas ja kallis veli: Olli Koskamo.

Jumalan armo rauha ja rakkaus, olkoon kansanne ja kansamme aikain loppuun asti amen.

Preivin olen sinulta saanu veli rakas aikoja sitten jonga edestä kiitän, / olisinpa ennen vastanu, mutta minun täytyy olla liikkeellä kesällä kohta niinkuin talvellaki ettei voi olla sitä väliä ette kirjottaisin. Ei tosin ole monta Vesisaaren puolella jolle kirjottais, sillä kirjoituksista näkyy ette net ymmärtävät paremin kuin mie, paitti Isaki Tiiperi, ja joku muu näkyy olevan yhtä tyhmä kuin minäki, koska ei kuitenga ilmoita preivissänsä suurenpaa viissauttansa. Ja se on minun sydämellenin enemmän rakas lapsen mielisyyys, kuin se paksu viissaus, joka Sinaista on kotosin. Tosi on seki mitä Herra Sinailla on puhunu, mutta me kuin olimma synnin kautta tulleet keltottomaksi sen jälkeen elämään, niin tarvittemma voimallisen Jumalan meitä lunastamaan koska met olimma siihen kykenemättömät. Senpä tähden älkääme rakkaanin turvatko Sinain pyhään, oikiaan ja hyvään oppiin josta en me pienintäkään piirtoa saata heikkoutenme tähden pitää. Mutta se vapauden täydellinen laki, joka rautanaulain nenässä rippui pitkänä perjantaina, hän meile on Jumalalta tehty viissaudeksi, pyhyydeksi, vanhurskaudeksi ja lunastukseksi, eli kaikeksi mitä ijankaikkiseen elämään tarvitaan. Ja kuin kyetään uskomaan synnit anteeksi Jesuksen nimessä ja veren kautta, niin Jumalan rauha ja rakkaus vuodatetaan sydämeen, ja Kristuksen rakkaus vaatii kaiken jumalattoman menon hyljäämään.

Kärsikääme ja anteeksi antakaame toiset toisillemma jos jollaki on kannetta toista vastaan, niin kuin myös Kristus teile anteeksi antanut on niin myös tekin tehkää sanoo apostoli Kolossin kristityille. Rikkookos sitten joku kristitty teitä vastaan niingään usein, kuin tet Jumalaa vastaan. Rohvaiskaame rakkaat veljet ja sisaret uskomaan synnit anteeksi Jesuksen nimessä, siinä se on se elämän leipä jolla sielumme elää, muut ovat sen suhteen köyhät ja heikot säädyt. Mieki vielä rakkaanin todistan kaikki synnit teile anteeksi Jesuksen nimen ja veren kautta, / älkää rakkaanin pitäkö ylön halpana minun

kirjoitustanin ehkä olengi vanhaa, mutta tietkää, että Herra vielä puhuu minungi vanhain huultenin ja kätenin kautta.

Saattaapa olla viimiset rivit teile piirtynä vanhaala kädellä, antakoon¹ Herra Jesus, ette nämätki puuttuvaiset rivit kantaisit ijan-kaikkisen elämän hedelmän kuitengi muutanpain sydämissä sillä sitä varten näitä kutengi kirjotan, vieläpä uskon ettei ne turhaan mene. Jos ei ne kaikille kelpaa, löytävät ne kuitengi hyvängi maan jossa ne hedelmän kantavat. Ja jos joku nämätki ylön kattoo, niin omaksi vahingoksi sen tekee.

Ja nyt rakas veljenin lopetan tämän preivin, hyvin tietäin että otat vastaan Jumalan sanana ja moni muu myös, / ettei kaikki usko, pitääkö heidän epäuskonsa Jumalan uskon turhaaksi tekemän: pois se, van paremin olkoon Jumala totinen, ja jokainen ihminen valehte-lia.

Ja sydämen rakkaita terveisiä kaikilta veliltä ja sisarilta täältä, sinne Herran laumalle, erittäingi Helanterille² ja kaikille, jotka meitä uskossa rakastavat. Ja ole itte enin, ensin ja viimein minulta terve-tetty, ja pyydän rukoilla edestänin, merkitsee vanhaa veljenä, ja osallinen kansanne armossa.

Erkki Antti Antin poika

Sanon vielä, ette sopikaame rakkauudessa toistenme kansa, kohta meidät rakkaanin multa peittää. Anteeksi annan sortaillekki, ja te kansa kantakaa minullekki anteeksi antavaa sydäntä. Eikä minulla ole teitä vastaan mitään erityistä, mutta en myös luule teilä-kään olevan minua vastaan: ja niin Jumalan rauhassa laskemme vii-meiseen lepoon.

EAAsen.

OMA Koskamon kok. Erkki Antin omakätinen.

Koskamon kok:ssa myös Olli Koskamon kirjoittama jäljennös.

Kirjeen taustasta ks. jakson johdantolukua.

¹ Voitaisiin lukea myös: ”autakoon”.

² Tenon Seidassa, minne Koskamo muutti 1880-luvulla, Hans Hellander asui hänen naapurinaan. Kummallakin oli jatkuva yhteys myös Vesisaareen.

55. IISAKKI TIBERGILLE 22.8.1887

Juhonpietistä se 22. päivä Elo kuuta, 1887.

Rakas ja kallis veli Herrassa Isak Tiiperg.

Armo, rauha ja laupeus kasvakoon ja lisääntyköön sinulle yynnä muile Herran valituile Jesuksen Kristuksen kautta elämän ehtoon asti amen.

Kalliin, rakkaan, ja terve tulleen preivin olen sinulta saanu viimi tuorestaina vastaan ottaa, jonga edestä kiitän: kyllä olen veli rakas jo harjaintunnu tämän 40. vuoden kuluttua saamaan sen kiitoksen rakkauden ja työn teon edestä, että minulle pannaan syitä tosia ja valheita. Ja jos ei minussa olisikaan enänpi vikaa ja putosta kuin se, mitä ihmiset näkevät, niin olisinpa mie koko pyhä munggi,¹ mutta sen armon olen saanu Herran Kristuksen kautta, etten tarvitte oppi-anin valheila vahvistaa. Täytyvät tunnustaa Torniolla, Muoniolla, Kittilässä, Vesisaarella, vieläpä Suomessa², että minun suunin kautta on Herra puhunu, josta on lukemattomat hengen ja elämän saaneet. Olengos minä tällä kerskauksella tyhmistynyt, Herralle sen olen, mutta jos taidossa olen, niin teile minä taidossa olen.³ Itte te oletta vesisaarilaiset minun siihen kehoittaneet niillä monilla preivillä, joita kirjoititte joku aika sitte.

Hanhii veljet on kalliit työn tekiät Herran viinimäessä, net itteki sanovat, että kalliina pidämmä Erkki Antin, sillä hänen kauttansa on Herra meilekki tuonu evangeljumin. Kalle Neljäs kunnalla tas ei mahda olla mitään minua vastaan, sillä met puhuima kaikki asiat läpi kuin olima Hanhii Matin kamarissa yötä, jossa oli Olli Koskamo ja Koiju ranta⁴.

Voi rakkaanin, alkääme kiistelkö heikkoin ja köyhäin säätyin kanssa, mutta kattokaame uskon alkajan ja päättäjän Jesuksen päälle, hän se on vapauuden täydellinen laki: koska hän palavasta rakkauudesta meni siihen suurimpaan kärsimiseen edestämme ja sijassamme, eikä lukenu saaliiksi Jumalan kaltainen olla. Meidängös pitää vain paisuttaman ittemmä toisten herroiksi.

Antaa niitten olla johtajanna joita Jumala on alusta siihen valinut, koska ei ne vaella lihan vaan hengen jälkeen. Mailman tapa se on, että riidellä kristittyin kansa, ja sulkea kristityiltä kirkot ja seurahuoneet, / semmoiset on net, jotka on lihan työt, yksin eripu-

raisuus on jo lihan työ jopa sitte julkisemat, / tiedämpä kallis veli, että teidän seurassa on joukko joille mahtuu vanhiinten neuvo ja opetus, mutta saattapa olla yli oppineitaki joile ei mahdu enää vanhiinten oppi. Kuitengi vähän tässä tarjoan, omaksi onneksi kuulee joka kuulee, ja omaksi vahingoksi hyljägjä hyljää.

Mutta rakkaanin, muistakaame ja uskokaame, että met olemma täydellisesti lunastetut synnistä, kuolemasta, ja perkeleen vallan alta Herramme Jesuksen kautta, ja kuin tämän aina kykenemmä uskomaan, niin me pysymmä pahan voittajanna, sillä uskon kautta asuu meissä Pyhä Hengi, ja se opettaa ja johdattaa kaikkeen totuuteen. Synnit ovat teile rakkaanin niin kuin meile anteeksi annetut Jesuksen nimen ja veren kautta. Kohta saame laskea rakkaanin vaelus sauvameki sillattomaan virtaan, kohta tulee tien pää, kohtapa tulevat vieraat taivaasta noutamaan köyhän morsiamen vihkisijalle jossa pannaan morsian kruunu päähän jota saame kantaa iankaikkisesti ja ei pidä kenengään iloamme ottaman pois. Ja kyllä tämän mustan mailman raskiiki jättää, joka niin paljon hylkää vanhintengi neuvot omaksi vahingoksensa. Mutta kiitos Isälle, on joukko jotka omaksi onneksensa ne tallentavat.

Ja ei nyt tällä kertaa muuta, kuin sydämen rakkaita terveisiä täältä kaikilta joila Karitsan veren kautta yksi sydän on, sinne kaikille uskovaisille, sillä ei taida sieläkään uskottomat olla vailla kristittyin terveisiä, erittäingi Aaron Puraselle vaimonensa, Isak Pasmalle vaimonensa, ja koulu Tuomaalle, Elkon Aapolle, Salliselle, Olli Koskamalle, Helanterille, ja kaikille Jumalan valittuin joukolle. Ja ole itte enin, ensin ja viimein minulta tervetetty, ja pyydän ruukoilla edestänin: merkitsee teitä rakastava, ja teiltä rakastettu vanhaa veljenä

E.A.Ason

Ja Kalle Neljäskunnalle, Jolmalle, Pyörströmmille,⁶ ja kaikille velille ja sisarille Herrassa rakkaita terveisiä. Ja Erkin Heikki äijältä kansa rakkaita terveisiä teile kaikille. Mie luin eilen kokous paikalla Tiiperin preivin, ja Heikka käski sanoa, että elää hän sielun ja ruumiin puolesta. Mutta vaimo sillä sairastaa / näyttää olevan pois menevä seurastamme.⁷

Reunakirjoitukset:

Ihmiset elävät tervenä, ja kuolevaisuus on harvinainen. Mutta sateet on kovat, on kohta 2 viikkoa satanu, ja on paljon luokoja sateen alla.

Pellot täällä on hyvät, mutta ei voi vielä leikkauttaa, ilma on lämmin vaikka on sateinen. Hyvästi Jesuksen haltuun rakkaan vanhaa Erki Antti Antin poika

OMA Koskamon kok. Erkki Antin omakätinen.

Jäljennöksiä: Koskamon kok. (I. Tibergerin jälj.); E. A. Aunon kok. (O. E. Hansenin jälj.).

Vesisaaren lestadiolaisten ristiriidat olivat jo kevättälvella 1887 johtaneet jälleen seurahuoneen sulkemiseen ja ns. pykäläkirjan laatimiseen. Joko tiedotus oli hidaista tai sitten Erkki Antti oli hidas yksityiskohtaisesti puuttumaan Vesisaaren jatkuviin riitoihin.

¹ Vanhapoika Erkki Antti puhuu munkkeudestaan myös kirjeessään Mathilda Fogmanille 31.8.1872 (n:o 9).

² Erkki Antti luettelee varsinaiset saarna-alueensa. Tällöin hän liittyy kotiseutunsa käytäntöön, jonka mukaan Tornionjokilaaksoa ja Lappia ei luettu Suomeen. Pian syntyvissä esikoisseurakunnan selvittelyissä myös Kittilä näyttää luetun Suomeen kuuluvaksi.

³ 2 Kor. 5:13.

⁴ Rovaniemeläinen saarnaaja Aapo Koivuranta.

⁵ Luettava: ”hyljääjä”.

⁶ Kirjeen loppuosassa tervehdittyjä: *Raittila* 1967 n:ot 385, 247 (opettaja Thomas Lilleeng), 16, 452, 208, 93, 307, 28.

⁷ Erkin talon emäntä Leena Kaisa Erkheikiltä kuoli 28.10.1887. Isäntä, Erkin Heikki, oli Erkki Antin kumppanina Vesisaaren matkalla 1866.

56. JUHO LUMIJÄRVELLE 24.8.1887

Juhon pietistä Perttulinpäivänä vu 1887.

Rakas ja kallis veli Herrassa Johan Lumijärvi. Jumalan armo runsaasti vuotakoon teille, priskuvaisessa veressä uskon kautta amen.

Aikoja sitte kuin on ollut halu sinulle kallis veli kirjoittaa, mutta olen otottanut että jos sieltä tulis tietoja. Mutta en nyt enempi saata otottaa sillä ei nyt ennään rakkauteni sinulle ole muutoin tyy-

detty, jollen saa sinullekki rakas veli muistella mielialaanin. Elämässä olen kallis veli sielun ja ruumiin puolesta, eikä ole täällä kuollut kaivattavia ruumiillisesti, mutta hengellinen kuolema vaivaa pahoin, sillä kristityt sentään säilyttävät henkensä, mutta kuin uskon tunnustajien joukossa löytyy aina joku Demetrius ja selväkielinen Terlulliaan¹ niin henketöin joutuu ajattelemaan mikä tässä oikia on. Ja velvollisuuden oppi järjelle passaakin paremin kuin vapaa evanjeliumi, jonka tähden pyhällä Paavalillaki oli syytä valittaa, että Aleksander vaskiseppä on minulle paljon pahhaa tehnyt, Herra maksakoon hänelle hänen työnsä jälkeen.²

Eipä ihme että usein muistamme veljiä ja sisaria että säilyttäkäämme kallis evanjeliumi sydämissämme ja suussamme, ettei taas sekkaintuisi laki ja evanjeliumi sekaisin, niin kuin kuolleessa kirkon opissa on. Ja näkyyypä se pakkaavan velvollisuuden oppi heränneittenki tykönä, sillä mistäs muusta alkavat eriseuratur. Mutta kuin tottuuden varjolla laki saapii sydämet, niin pimeys tullee evanjeliumia käsittää joka on suuri salaisuus järjellä käsittää. Sempä tähden rakas veljenin uskokaamme aina kaikki synnit anteeksi Jeesuksen nimen ja veren kautta. Eipä tule uskomisen kautta synty lualliseksi; mutta synty pyssyy syntinä, ja armo armona, joka on voittanut synnin, kuoleman, perkeleen ja helvetin.

Olkaat nyt rakkaanin iloiset, rauhalliset ja vappaat, synnit teille ja meille ovat anteeksi annetut Jeesuksen nimen ja veren kautta. Minäki vielä todistan vanhuudessaan kaikille jotka uskovat Jeesuksen nimessä kaikki synnit anteeksi, sillä pitkänä perjantaina on Golkatalla katuvaisten syntinsten velkakirja verellä soaistu, ettei itse rietaskaan saata sitä tottuudella lukea, kuin mitä hän valheella pyytää päälle kantaa joka onki hänen omituinen työnsä.

Olispa se iloista velirakas kuin saisimme laskia vaellussauvamme mahan, ja niinpä se tuntuu että aivan pijain saammeki laskea sillattomaan virtaan vaellussauvamme. Sillä usein tuntuu raskaalta kuin niistäki, joista oli iloinen toivo saapii murheella nähtä, että net tohtivat kynsiä vanhempansa silmiä, ja vielä uskovat oikein tehneensä. Onkos niillä enää puoltakaan näköä. Mutta sinä Jumalan ihminen, ole vapaa vapaaksi ostetun lauman kansa, pijain yhteen tulemme voittajain kansa toisella puolen tätä mustaa mailmaa, siellä meillä on aikaa nautita sitä kallista autuutta jonka voiton

kuninkaamme ja veri ylkämme kalliisti meille ansainnut on. Kohta pääsemmä synnin ja kuoleman ruumiista, kohta jääpi musta mailma hänen hyvinensä, niiltäkin jotka ei sitä tahtois millään jättää. Koha tulevat vieraat taivaasta meitäkin noutamaan pois ohtakkein ja orjan tappurain keskeltä, kohta köyhä morsian kruunataan Karitsan emännän kunnian kruunulla, ja hääät pidetään ijankaikisesti, eikä kenenkään pitä iloamme ottamaan pois.

Sydämellisiä terveisiä täältä sanovat sille Herran laumalle kuin siellä on, yksimieliset uskossa vanhinten seurakunnan kansa. Sillä tietättepä Apostolein teko raamatusta että kaikilla kuin uskoit oli yksi sydän ja yksi sielu. Mitäs pittää sitte ajatella niistä, jotka kerkäavat uskostansa, ja riitelevät kristityitten kansa, on hän semmoisia Americassakin, voi pimeyttä! Voi!! Voi!!! Mutta kiitos Isälle, että Jumalan kansa kykenee uskossa syntein anteeksi saamisesta, että Pyhän Hengen valaistus pysyy niin net kykenevät vältämään viettelukset.

Eikä tänne kuulu erityistä, pakanat rohkiasti palvelevat heidän isäänsä; eipä kykene kristityt niin urhoollisesti palvelemaan Isäänsä. Täytyy Isän palvella lapsi laumaansa lasten kykenemättömyyden tähden. Kunnia ja kiitos ja ylimäinen ylistys hänelle jolta kaikki armo rauha ja laupius meille annettu on. Ja olkaat te itse minulta enin rakkaanin tervehtetty, ja rukoilkaat edestäni, pyytää veljennä uskossa, ja osallinen kansanne armossa

Vanhaa Erikki Antti Antinpoika

Pellot on täällä oikein hyvät mutta kovat ja pitkät sateet on hirtauttanut ettei ole vielä saatettu paljon leikata, eikä hopita kylmääkään. Heinää on saatu koko hyvin mutta nyt on kovain ja pitkäin sadetten kautta osa tekemättä, ja suuri tulva on joissa ja väylissä niinkuin keväillä. S.S.

OMA Koskamon kok. Juho Lumijärven kirjoittama jäljennös.

Koskamon kok:ssa myös Olli Koskamon kirjoittama jäljennös (Olga Paltto, pieni jäljennöskirja).

Lumijärvi on kirjoittanut jäljennöksensä loppuun: "Copioinut omakätisestä kirjestä 20. päivä Lokakuuta Johan Lumijärvi. Erikki Antti vanhemmalta olen saanut tänä kesänä toisenki kirjeen, sammaa sisältöä. Ja rakkaalta veljeltä Aatu Laitiselta, on myös Raattamaa vanhin kirjoittanut monta kirjaa John Takkiselle jne. S.S."

¹ Ap. Teot 19: 24,38 (hopeaseppä Demetrius, joka vastusti Paavalia ammattitunjensa heikkenemisen vuoksi), 24:1 (asianajaja Tertullus, jota vanha käännös nimittää ”selväkieliseksi”).

² 2 Tim. 4:14.

57. OLLI KOSKAMOLLE 6.9.1887

Juhonpiedistä se 6. päivä syys kuuta, 1887.

Rakas ja kallis veli Herrassa, Olli Koskamo.

Jumalan armo runsaasti kasvakoon ja lisäintyköön teille Heramme Kristuksen kautta.

Preivin olen sinulta saanu kallis veli. Sinä pitkästyt minun preiviänin, minä tahdon muistaa ette olen sinulle kirjottanu, en tiedä muistango väärin, sillä en suita muistaa kelle aina kirjotan. Olen myös kirjottannut Tiiperille Vesisaareen ja olen uskonut, että teillä on yhteinen kummalekko kirjotan.¹ Sillä mie olen saanu Tiiperiltä kalliin preivin, ja olen freistanu Tiiperin kautta neuvoa niin kuin vanhiin lastansa: emme tiedä sitte kuinga kuuliaiset lapset ovat, sillä sen heidän kuitengi pitäis tietämän, ette jos heilä olis kymmenen tuhatta opettajaa, niin ei heilä kuitengaan ole monta isää.

Ja niin kuin sinä rakas veli tiedät, että meilä on ollut, ja on vielä yksi uskon hengi rakkassa ja kalliissa evangeljumissa niin pysykääme edeskin päin siinä rakkaassa josta olemma hengen ja elämän saaneet, sillä köyhät ja heikot säädyt käski Paavali kristittyin hyljätä, vaikka hän niissä oli ennen ittekki sangen kiivas, kuin ei ollu käsittäny evangeljumin vanhurskauttavaa voimaa. Ja niinpä näkyy nytkin tapahtuvan, sillä niinkauvain kuin vapaa evangeljumia vastaan sanotaan, niin köyhät ja heikot säädyt ovat silloin palveltavanna. Mutta Pavalille tuli toinen ymmärys sitte kuin usko evangeljumin, ette sanoo: en minä häpee Kristuksen evangeljumia, sillä se on Jumalan voima itse kullekki uskovaiselle autuudeksi. Ja voi minua jollen minä evangeljumia ilmoita. Mutta koskas se sanoi, ette, voi minua jos en mie lakia, eli pyhiä velvollisuuksia saarnaa.

Sen me tiedämme, ette kyllä evangeljumin saarna vaino miehiä herättää, mutta ei auta, kalliit ovat ihmisten sielut, täytyy ottaa vastaan ja kärsiä pahojaki, / suuripa ongi rakas veli palkan makso koska on ijankaikkinen kunnia lepo ja rauha loppumatoin loppu-

mattomissa Karitsan häissä, olemma rakkaanin hyvässä turvassa, synnit teile ja meile ovat visuni anteeksi annettu yrttitarhaassa ja Kolkatalla vuotaneen Karitsan veren kautta. Kyllä rakas ja kallis evanjeliumi tuopi ilmi aina jonku Temetrijuksen, ja jongu selväkielisen Tertuluksen.² Löytää se vielä Jutas Iskariotingi ja monta muuta. Mutta sepä vasta tuleeki raamatun jälkeen oikein, sillä niin pitääki tapahtua, sillä sen on totuuden suu puhunu. Mutta me kalliit veljet ja sisaret, pysykääme siinä vapaudessa jolla Kristus on meitä vapahtannut, ja älkääme enää sekoittako itteämme orjuuden ikeiseen. Anna pörhöisten pöristä, ja parmain surista: pyhkäistään paska kärpäset pois kasvoista.

Eipä olekaan kalliit veljet ja sisaret pitkä aika, pijain tämä mailma jääpi hänen hyvinensä ja pahoinensa, ja loppumaton ilo, riemu ja rauha alkaa, pijain köyhä morsian, jonga ylkä kalliilla verrellänsä ostanut on, saapi sen rakkaan veriylijän kunniaksi veisata amenta ja hallelujaa ijankaikkisuuden ihanassa hääsalissa jolle olkoon kiitos, kunnia, voima ja väkevyyt ajassa ja ijankaikkisuudessa amen Hallelujaa amen.

Rakkaasta sydäimestä sanovat terveisiä täältä kristityt sille Herran laumalle, kuin siellä on hengen yhteydessä kansas ja kansamme, erittäongi Helanterille Sahan Erkki Tanelille³ vaimonensa jos se siellä on. Vieläpä on sanottu ette se pitäis olla sinun appifaaris, mutta en tiedä ongo tosi. Pidän kummana, kuin et ole ilmottanu mistä sie olet nainu. Ja kaikille Jumalan valituile terveisiä vaikka kasvoista tuntemattomat, kuitengi tutut Herran hengessä. Paulus Palovaaralle terveisiä, sisar Kaisalle Toolaselle, ja yhteisesti koko Herran laumalle, vielä mieki vanhuudessaan todistan kuka tiesi viimisen kerran teile Jesuksen nimessä kaikki synnit anteeksi. Ja kantakaa minulleki aina anteeksi antavaa sydäntä. Ja ole nyt itte enin tervetetty vaimos kansa/ tietengi se kristitty on vaikka en ole siitä muuta kuulu, mutta ette sanottu on, ette sen pitäis olla Sahan Erkin tytär. Ja rukoilkaa edestänin. Merkitsee veljenä uskossa, ja osallinen kansanne armossa ja evanjeliumin edesvastauksessa.

Vanhaa Erkki Antti Antin poika

Reunakirjoitukset:

Erkki möyrästää samoin kuin silloingi kuin kävit täällä.

Ikävä on, kuin näyttää ette Erkki on mennyttä kalua.⁴

Kaivattavia ei ole kuolut, ja terveys on hyvä ihmisillä, mutta suruttomuus on suuri ja juoppous.

Leipävuosi on tullu hyvä, mutta jos nämät pitkät sateet saavat itämään sitte se turmeltu leipä värkki.

Heinää on kasunu hyvin, mutta kokoon saanti on kovin huono, sillä nyt on satanu vettä kohta joka päivä Laurista asti ettei ole edistynyt heinä työ.

OMA Koskamon kok. Erkki Antin omakätinen.

Koskamon kok:ssa myös Koskamon kirjoittama jäljennös (Olga Paltto, pieni jäljennöskirja).

¹ Erkki Antti ei liene huomannut, että Vesisaaresta Tenon Seitaan oli matkaa. Mahdollisesti Koskamo jännittyneessä tilanteessa halusi myös saada kirjeen itselleen. Kenties Erkki Antti taas juuri Tiberille kirjoittamalla (n:o 55, 22.8.1887) ajatteli parhaiten tavoittavansa vesisaarelaiset.

² Ap. Teot 19:24, 38; 24:1. Ks. kirjeen n:o 56 viitettä 1.

³ Nimi lienee Erkki Antin tekstistä luettava näin. Ensimmäistä alkukirjainta lukuun ottamatta voitaisiin lukea myös: Johan Erkki Taneli. Koskamo oli jo 6.11.1886 solminut avioliiton Kreeta Johanna Kolströmin kanssa. Vaimo oli syntynyt Tenon seurakunnassa Suomesta muuttaneen Johan Erik Kolströmin tyttärenä. Avioliittoaan koskevat kohdat tässä kappaleessa Koskamo on merkinnyt sulkeisiin ja jättänyt pois jäljennöksestä.

⁴ Ks. kirjeen n:o 77 viitettä 1.

58. AATU LAITISELLE 6.9.1887

Juhonpietistä 6/9 1887.

Kallis opettaja ja veli, ja uskollinen työn tekiä Herran viinimäessä, Aatam Laitinen. Jumalan armo, rauha ja rakkaus kasvagoon ja lisääntyköön teille nyt ja aina aikain loppuun asti, amen.

Täten saan tervehtiä kallista veljeä, ja rakasta opettajaa! usein muistaen niitä totuuden ja toimen sanoja, joita olen kuullut suullisesti ja lukenut kirjallisesti. Ihmettelen sitä sokeutta ja pimeyttä kuin mailman uudesta syntymättömällä joukolla on, mutta kuin muistan omaa uudesta syntymättöintä aikaani, niin tiedän ja muistan, etten vähääkään käsittänyt mikä uusisyntyminen on, ja millä tavalla se tapahtuu. Tosin olikin silloin pimey-

den aika, ettei ollut kuin se pookstavillinen kuollut kirkon oppi. Mutta kuin nyt on Jumalan ylönpaltisesta armosta Jesuksen kalliin ansion kautta niin monta vuosikymmentä saarnattu totinen Jumalan pyhä laki, että ihmiset tulisivat syntinsä tuntemaan, jotka kuolleen kirkon kuolleella opilla ovat nukutetut suruttomuuden uneen, että netkin heräisivät. Ja vapaa evankeliumi on sitten saarnattu ja vielä saarnataan, että syntinsä tuntevaiset saisivat rauhan ja levon uskon kautta Herraan Jesukseen.

Mutta kuin olen, kallis veli Herrassa, saanut kuulla, että veljeä on koittanut maailman sokea joukko vahingoittaa ruumiinki puolesta, eikä raukat ymmärrä, että se Jumala, joka totuutensa armosta antoi, ja meitä saattoi Henkensä kautta niin viisaaksi että sen otimme vastaan.¹ Hän saattaa vielä palkita ajallisestikkin monin kerroin, jos hänen Jumalalliselle viisaudellensa se hyväksi näkyy. Mutta ijankaikkinen armopalkka on epäilemätöin niille kaikille, joita totuuden tähden vainotaan. Ilmankin sanoo hyvä fariseus nytkin, että emme sinua hyvän työn tähden kivitä mutta pilkan tähden, ja että sinä joka olet ihminen, teet itses Jumalaksi. Kuinkas muutoin, ei sokeudella muuta saatetakaan tehdä. Mutta ole iloinen, sinä vainottu Jesuksen morsian, kallis on lupaus annettu totuuden suulta vainotuille, karitsan emännän kruunu odottaa sinua, häät alkavat heti kohta ja silloin lasketaan karitsan emännän kruunu päähän, jota saat kantaa ijankaikkisesti. Synnit teille rakkaani ovat visusti anteeksi annetut niinkuin meillekin sillä verellä ja siinä nimessä, joka on pitkänä perjantaina vuo- tanut Kolkatalla synteimme anteeksisaamisen tähden. Ole vapaa Siionin tytär vapaaksi ostetun lauman kanssa, kaksin kertaisesti olemme saaneet Herran kädestä kaikkein synteimme tähden. Kiitos ja ylimmäinen ylistys hänelle, joka meille voiton antanut on, meidän Herramme Jesuksen Kristuksen kautta.

Ajattelen ja ihmettelen epäuskon sokeutta, ja omanvanhurskauden pimeyttä, kuin kulki muuan pispaksi kutsuttu mies, ja se sanoi, että ei ole ollut Pyhää Henkeä maan päällä vanhassa testamentissa, vaan että se tuli vasta Helluntaina, ja sitten tulivat eläimet, puut, kivet ja heinät, kaikki osalliseksi Pyhästä Hengestä, mutta tulivatko ihmiset, sitä ei hän sanonut. Kelpaa pyhän isän tallustella lattialla jos sanansa todet ovat ja polkea pyhää henkeä,

kelpaa nautita eläimen lihoja ja pureskella pyhää henkeä j.n.e. Ja jos nyt vaarin valkeus on hirmuinen, ikävä pimeys, kuinka suuri on niitten pimeys, jotka ilman uutta syntymistä ovat, vaikka ei piispan nimeä kannakaan. Mutta meillä kävi Hernösandin piispa, ja se kiitti kädestä pitäin tämän kristillisyyden saarnaajia, että te olette paljon hyvää vaikuttaneet, ja toivotti edeskinpäin samaa Jumalan siunausta meille. Luulajan maaherra kävi Vittangissa, niin Vittangin pappi tahtoi moittia n.k. laestadilaista liikettä, mutta maaherra sanoi että n. k. laestadilainen liike on paljon hyvää vaikuttanut. Onko Suomen piispoilla ja maaherroilla senkään verran valkeutta, en minä sitä tiedä, vaan ainakin aikakauden historiat osoittavat että suurin osa papeista ynnä piispoinensa, joitten sydämmet eivät ole olleet ympärileikatut, useimmiten ovat olleet vainon sytyttäjinä elävää ja totista kristillisyyttä vastaan.

Rakkaita terveisiä täältä Herran laumalta, sille Herran laumalle kuin ympärillänne on, joissa yksi uskon henki kanssamme on. Ja olkaat kaikkein ensin ja viimein minulta terveytettyt rakkaalla sydämellä: erittäinki Saivon äijä väkinensä, Sirkani väkinensä, ja Iespieti.² Ja ole sinä kallis veli itse väkinesi sydämmestä terveytetty ja pyydän rukoilla edestäni. Armo olkoon teille ja rauha rauhan ruhtinaalta Herraltamme Jeesukselta nyt ja aina amen. Merkitsee veljenne uskossa, ja osallinen kanssanne armossa ja Evangeliumin edesvastauksessa ja vahvistuksessa.

Erkki Antti Antinpoika

SS 1888, 21–24. (Kirje Juhonpietistä).

Kirjeen taustana on Aatu Laitisen maallisessa tuomioistuimessa saama sakko-tuomio kunnianloukkauksesta. Vähän ennen kirjeen julkaisemista tuomio-kapituli oli tuominut hänelle vuoden virkaeron. Laitiseen kohdistuneet toimenpiteet herättivät huomiota kautta lestadiolaisuuden. Erkki Antille ne antoivat aiheen vertailla kotimaansa ja Suomen hengellisten ja maallisten viranomaisten asenteita. Ruotsissa suhtautuminen lähinnä suomalaisväestöön rajoittuvaan lestadiolaisuuteen oli muuttumassa entistä myönteisemmäksi. Suomessa liikkeen voimakas laajeneminen aiheutti ristiriitoja juuri 1880-luvulla ja Gustaf Johanssonin ensimmäisten piispanvuosien jyrkkyys kärjisti niitä Pohjois-Suomessa. Johansson piti tarkastuksia alisen Tornionlaakson seurakunnissa elokuussa 1887. Ruotsin puolella ei vastaavasti ollut piispantarkastuksia noina aikoina.

¹ Pisteen sijasta pitäisi tässä epäilemättä olla pilkku.

² Saarnaajat Juhani Raattamaa ja Per Vasara Kaaresuvannosta sekä Juhani Sirkanmaa Enontekiöltä.

59. IISAKKI TIBERGILLE 9.12.1887

Juhonpietistä 9 p joulukuuta 1887.

Rakas ja kallis veli Herrassa, Isak Tiberg. Isän Jumalan armo, Herramme Jesuksen rakkaus, ja Pyhän Hengen osallisuus: olkoon kanssanne ja kanssamme aikain loppuun asti amen.

Kalliin, rakkaan, ja tervetulleen preivin olen sinulta saanu viikko eilen: ja Koskamolta kaksi samassa postissa: joitten edestä kiitän teitä, ja Issää Jumalaa ainoan Pojan nimeen, että hän hengensä voimalla on saanu pyhällä evangeljumillansa valaista Sinain saunassa pyörtyneitä ihmisiä, näkemään ja nautimaan Sionin vuoren raitista ja kirkasta ilmaa. Sillä net preivit osotit oikean lapsen sydämen, josta tulin minä, ja jokainen kristitty jotka on kuulleet, iloiseksi, sillä olen lukuun preivit moneen kertaan, aina kuin tulee puhe kristittyin kanssa. Sulalla sydämellä todistan mieki teille rakaanin kaikki synnit anteeksi.

Ei se ole kyllä leikki, kuin Sinain tosi pääsee sydäntä hallitsemaan: tosi kyllä on Sinain totuuski sialensa. Mutta ei se saata vanhurskauttaa, kuin tehdä vain syntiseksi. Ja kuin siitä totuudesta tahotaan Kristuksen tottuuteen niin näyttää lakiin tarttuneelle, että häntä tahotaan poijes tottuudesta. Vaikka tahotaan luopuman Sinain opista, kuin se on saanu syntiseksi tehdä: ja tarttumaan uskolla Kristukseen, joka on tie, totuus ja elämä. Ja jossa ainoassa ovat kaikki viisauden ja taiton tavarat kätkeyt. Herra Jesus, avaa kuitenkin kaikkein silmät ymmärtämään salatun evangeljumin voimaa joka yksin onki Jumalan voima jokaiselle sen uskovaiselle autuudeksi. Mitäs pitää niistä ajatella, jotka ei tydy Jesuksen täydelliseen sovinto ansioon, joka on oman verensä kautta menny pyhän, ja ijankaikkisen lunastuksen löynyt. Mutta tukkivat siihen jotaki omaa, ainaki ihmisen hyvät avut, eli katumus eli paranus, eli joku muu. Taitavat pitää Vapahtajan, että se tarvitte niinkuin vanhaa provasti jonkulaisen apulaisen: vai kuinka se on.

Mutta kuin uskomme synnit anteeksi Jesuksen nimen ja veren kautta, niin kyllä paranukset ja katuva sydän myös pysyy. Siittä elämän lähteestä, jonka myöä saadaan Pyhähengi, joka opetta, ja johtatta kaikeen totuuteen. Ihmeksi minulle näkyy, kuin sitä vapaa evanjeliumin oppia vastaan sanotan. Mutta kuin valtiokirkon oppi, jossa on hyvän tekemiset, ja pahan välttämiset eli muu ihmisen oma apu niin siihen järkikin mielistyy. Mutta apostoli sanoo kristityille, että Kristus Jesus on meille Jumalalta tehty viisaudeksi, vanhurskaudeksi, pyhitykseksi ja lunastukseksi. Ja Jesus sanoo: että siitä pitää teitä tuntea minun opetuslapsiksenin, jos te rakauden pidätte keskenänne. Olkaamme rakaanin toiset toisilemme alamaiset, sillä eripuraisuus on jo luettu lihan jälkeen vaeltamiseksi / ja joka meitä tahtoo muuhun, kuin siihen kalliiseen evanjeliumiin joka sitoo jäseneksi Herranlauman, niin me emme tottele sitä. Ja kukas on alentamisen kautta Herranlaumalle tapanu¹ eli kuka on omapäisyyden ja omanviissauden kautta jotaki hyvää voittanu sieluin autuudeksi.

Lasten kaltaisten se on Jumalan valtakunta. Mutta taidossa olkaame täydelliset, etten me muukalaiselta opilta vieteltäisi. Ja olettapa rakaanin pitäneet evanjeliumin, kiitos Isälemme, sillä niin kauvoin kuin evanjeliumi puhtaana säilytetän, nin kauvoin myös puhtaita ihmisiä löytyy. Mutta jos evanjeliumi lain ja järjen kanssa sekoitetan, niin mistäs sitte puhtaat ihmiset tulevat. Kallis on asia rakaanin, että oletta te veljelliset rauhan ja rakauden liitot uudistaneet, antakon ijankaikkinen rakastaja, että teillä ja meillä pysyisit ne kalliit liitot särkymättömännä elämänne ehtoon asti amen. Eikä tällä kertaa muuta, kuin sydämen rakaita terveisiä ja onnen toivotuksia matkala Isän maan ihanaa ranta kohden Herran laumalle täältä sille Herranlaumalle kuin siellä on. Synnit teille ja meille visuni ovat anteeksi annetut Jesuksen veren kautta. Ja olkaa kaikkein ensin minulta tervehtetty, ja pyydän ruukoilla edestäni merkitsee veljenä uskossa ja osallinen kanssanne armossa vanha

Erki Antti Antinpoika

Eikä tänne kuulu erityistä, terveys on ihmisillä, eikä ole kättäviä kuolut eikä muuta erityistä ole tapahtunu. Aaron Heikki on linnasa. Ja nyt jouluksi on minua tahottu sekä Kolariin, että

Muonion ja Hetan pappi² kirjotta että hän tulee minua noutaman Hettan saarnamaan rauhan evangeljumia ja sitte minun pitäis kerjetä Sopperon siksi, kuin Lannan vaarassa se Printsessan laitama kouluhuone vihitän suuren kristittyin joukon läsnä ollessa / kaikki opettavaiset pitäisit siellä olla. Tähän tuli Aaron Kusto³ hyvä loruaman⁴ hänen mailmaansa, etten saanu rauhassa kirjotta teille kalliit veljet eikä se lähteny viimeinkän pois, mutta minä pistin oikasekan sivuja, ja niin pääsin hänestä.

OMA Koskamon kok. Iisakki Tiberger kirjoittama jäljennös.

Koskamon kok:ssa myös Olli Koskamon jäljennös.

Kirjeen taustana on Vesisaaren saarnamiesten ja lestadiolaisten sovinto, johon syksyllä lopulta päästiin. Ks. jakson johdantolukua.

¹ Tapannut = menettänyt, kärsinyt tappiota.

² Enontekiön kappalainen Aatu Laitinen.

³ Vanhantalon naapurin Aaron isäntä Kustaa Juhaninpoika (1828–1889). Tämän poika oli Heikki (s. 1857), joka tuomittiin syksyllä 1887 pahoinpitelystä kahdeksi kuukaudeksi vankeuteen.

⁴ Lienee luettava näin. Tiberger kirjoittanut: "larvaman".

60. OLLI KOSKAMOLLE, HANS HELLANDERILLE YM. 10.12.1887

Juhonpiedistä, se 10. päivä Joulu kuuta, 1887.

Rakas ja kallis ja aina muistossa oleva veljenin Herrassa, Olli Koskamo, Hans Helanteri, yynä muut.

Jumalan armo rauha ja rakkauus runsaasti vuotakoon teile Herramme Kristuksen kautta nyt ja aina aikain loppuun asti amen.

Kaksi preiviä olen kallis veli sinulta saanut, joitten edestä kii-tän sinua ja erittäingi taivaallista isää, joka on evangeljuminsa kalliin oven avanut teile ja meile. Antakoon armosta rikas ja ra-kas Jumala teile ja meile taitoa ja ymmärystä säilyttääksemä kal-lis evangeljumi puhtaana, ihmis järjen sotkuista vapaana: joka ongi Jumalan voima jokaiselle uskovaiselle autuudeksi. Oikein minun, ja muitten vapa uskoisten sydän, tulit iloiseksi ja tyty-väiseksi teidän rauhan ja rakkauuden liittoin uudistamisesta: sillä preivit osottavat, että siellä on alentamisessa tulleet totiset lapsen

sydämet ja mielet. Minä yynä lukemattomain veljein ja sisarten kanssa, todistamme teille kaikki synnit Jesuksen nimen ja veren kautta anteeksi. Vieläpä toivotamme, että kaikki kangit niskaisetki alentuisit, ja tulisit lapsen kaltaisenna veri punaisesta ovesta Jesuksesta sisälle Jumalan seurakuntaan, ja jäseneksi Kristuksen ruumiisseen, eli oksaksi totiseen viinipuuhun; sillä kukas on sillä sielunga puolesta vahingoon tullut ette on alentannut lapsen tavalla, eli kuka on sillä mieheksi Kristuksessa tullu, ette on alkanu suurentelemaan ja omapäisyydellä ponnistamaan Jumalan laumaa vastaan. Saha Isko kuitengi ja moni muuki, jotka ovat alku kristillisyydestä saakka ponnistaneet elävää seurakuntaa vastaan, on saanu sen voiton jos sitä voitoksi sanotaan; ette on aika juomari, ja kuitengi sanoo olevansi oikea kristitty ja muut elävät sielut jotka uskon kautta Herraan Jesukseen voittavat pahan, net sanoo Saha Isko vääräksi.¹ Semmoinen näkö ala niile tullee viimein jotka potkivat tutkainta vastaan.

Olkoon nämätki esimerkit muistutuksena, ettei ole leikki riidellä kaikkivaltiaan kanssa, saapi kyllä olla totinen mieli autuaaksi tulla. Mutta kuin minä lähen tärkeään reissuun, mutta erehtyn väärän tien päälle, ja kuin joku tulee ja sanoo ettei tämä tie ole oikea: kuin ei pyörtyny ihminen usko sitä, kuingas se tulee koskaan oikealle tiele. Tästä esimerkistä näkyy, ette uskon puutos se tekee ihmiset pyörä pääksi.

En minä rakkaat veljet ja sisaret ole teitä pyöräpääksi soimaamassa. Mutta halunin on antaa tietä kuinga on monelle käynny, jotka alussa olit rakkaat matkakunppanimme isän maan ihanaa rantaa kohden: olkoot nämät teille ja meile karttaamiseksi joitten päälle mailman loput tulleet ovat. Pysykääme siinä kalliissa evangeljumissa, uskoen kaikkein synteime anteeksi saamisen Jesuksen nimen ja veren tähden, hyvin tietäen, että vijatoin veri on pitkänä perjantaina vuotanu nykyisengi turmelluksen anteeksi saamisen tähden. Ei ole syytä epäillä, mutta syy on uskoa, koska voitto on saatu Karitsan veren kautta. Mutta särjetyt sydämet ei saata olla ilman epäilystä, kuin tuntevat kuinga hyvä Jumala ja isä heilä on, ja het ei saata niin olla isän tahdolle kuuliaiset niin kuin uudistetun hengen halu olis: niin siitä tulevat epäileväiset ajatukset, suittaneeko rakas isä aina anteeksi antaa. Mutta van-

hemman sydämessä on enämpi anteeksi antavaisuutta kuin met hulliaisuudessamme voime käsittää. Olkaame rakkaanin hyvässä turvassa ja hyvin palkitut, synnit teile ja meile ovat anteeksi annetut Karitsan veren kautta amen hallelujaa amen.

Sydämen rakkaita terveisiä täältä koko Herran laumalta sille Herran laumalle kuin siellä on. Erittäingi niile preivissänne nimitetyle. Ja olkaa minulta kaikkein enin tervetettyt, ja pyydän ruikoilla edestänin. Merkitsee veljenä uskossa, ja osallinen kansanne armon osallisudessa.

Vanhaa Erkki Antti Antin poika

Armo, rauha, ja rakkaus uskon kautta olkoon teidän ja meidän hengemme kansa, amen.

OMA Koskamon kok. Erkki Antin omakätinen.

Koskamon kok:ssa myös kaksi jäljennöstä.

Vesisaaren sovinnosta ks. jakson johdantolukua ja edellistä kirjettä.

¹ Saha-Iisko = Iisakki Antinpoika Karlström, syntynyt Pajalan Kaunisvaaran kylän Sahavaarassa 1822. Hän oli mukana alkuheräyksen toiminnassa ja teki Laestadiuksen raittiuslähetinä 1851 matkan Pelloon ja Ylitorniolle. Hänen kerrottiin pian joutuneen ristiriitaan toisten lestadiolaisten kanssa lainomaisen käännätysintonsa vuoksi, jonka myöhemmin sanottiin vaihtuneen lihalliseksi vapaudeksi. Viimeistään 1860-luvulla hän muutti Norjaan. Viimeiset vuotensa Karlström eli Erkheikin kylässä, minne rakensi pienen tuvan ja pajan. Hänen vihkimättömästä vaimostaan ks. kirjettä n:o 45, 11.2.1886. Saha-Iiskolla näyttää olleen erilaisia kykyjä, ja luku- sekä kristinopintaidostaan hän oli saanut samanlaiset täydet ristit kuin Erkki Antti. Hänen kerrotaan yrittäneen pitää seurojakin Erkheikillä ja hänen lukuharrastuksestaan todistaa Anders Nohrborgin postilla, joka myytiin hänen kuolinpesänsä huutokaupassa. Saha-Iisko jäi kuitenkin hengellisesti yksinäiseksi. Kyläläiset ovat muistelleet hänen olleen laiskuri ja juoppo. (Pajala KA; *Heikel* 1867, 354; *Miettinen* 1942, 62; *Snell* 1976).

61. VESISAAREEN 2.1.1888

Saivonmuotkasta 2 päivä tammikuuta 1888.

Juhani Raattamaan kirjeessä, jonka lisäksi ovat allekirjoittaneet Juho Takinen, Kalle Daniels ja kolme yliperän tunnettua lestadiolaismiestä, lausutaan ilo Vesisaaren sovinnosta sekä samalla ilmoitetaan, että kun Fredrik Paksuniemelle ei sovi lähteä, niin Aapo Tapani lähetetään yksin Itä-Ruijan saarnamat-

*Erkki Antti vieraili Muonion puolessa ja Saivomuotkassa talvella, usein vuoden-
vaihteessa. Kesäinen kuva on Muonion väylästä Saivomuotkan kohdalla.*

kalle; ”ja ottaa kumppaniksi Herran työtä tekemään Neljäskunnan Kallan, Olli Koskamon, Hans Helanterin ja Jacob Björnströmin”. Erkki Antti, joka siis on ollut vuoden vaihteessa Muoniossa ja ylempänä saarnamatkalla, on liittänyt oman tervehdyksensä:

Rakkaita terveisiä kalliit veljet ja sisaret, / oikein hengenin on tytyväinen teitän sovintoone kuin myös siihen että Aprami Tapani ynnä ylömpänä mainittuin veljein kanssa viellä käypi uutistamassa¹ net liitot pyhän kolminaisuuten nimeen. Onnen toivotuksella matkalla Isänmaan ihanalle rannalle, olkaa hyvästi ja rukoilkaa edestänin / veljenne vanha

Erki Antti

Valtionarkisto, Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran arkisto, E.A. Aunon kok. (Ole Edv. Hansenin 15.2.1888 kirjoittama jäljennös).

Jäljennös myös Koskamon kok:ssa.

Julkaistu: *Raattamaa* 1976 n:o 195.

¹ Koskamon jäljennöksessä: ”vahvistamassa”.

62. VESISAAREEN 12.1.1888

Nulusjärvestä 12 päivänä tammikuuta 1888.

Kalliit veljet ja sisaret Vesisaarella ja kaikkiaalla. Jumalan armo, rauha ja rakkaus kasvakoon ja lissäintyköön teille elämän ehtoon asti. Koska oletta pyytäneet täältä saarnaajaa¹ Norjaan niin olemme täältä lähättäneet Apram Tapanin ja Apram Laurin eli Hietasen², kalliit veljet ja uskolliset työntekiät Jumalan viinimäessä, viellä teille vahvistamaan niitä kalliita rauhan ja rakkauten liittoja kuin Vesisaarella tehty on, joita ilolla ja kiitolisuutella lukeneet olemme. Antakoon armolinen Jumala että net särkymättöinä olisit aikain loppuun asti teillä ja meillä, ja kärsikämme ja anteeksi antakaame toiset toisillemme / niin kuin Kristus meille anteeksi antanut on niin myös tekin tehkääts sannoo apostoli, / sopikaame ja kärsikääme toiset toisiamme, sillä mitäs voitettu on kapinan ja erimielisyyten kautta, eli mitäs on menetetty kärsivälisyyten ja anteeksi antamisen kautta. Eiköpä kärsivälisyyten ja anteeksi antamisen kautta ole koottu ja voimassa pietty Herran laumaa. Eikä ole kuin yksi lammashuone ja yksi paimen, siispä kootkaame kaikki yksimielisesti yhteen esikoislammashuoneeseen, ylipaimenen Herran Kristuksen laumaan eksyneitä ja hajotettuja verisen Vanhiman hoidettavaksi palveliainsa kautta. Siellä synnit anteeksi annetaan, ja kussa syntein anteeksi antamus on, siellä on myös elämä ja autuus.

Viellä minäkin totistan teille kalliit veljet ja sisaret kaikki synnit anteeksi Jesuksen nimen ja veren kautta, olkoot miltä nimeltä lienevät, vaikka olis pilka ja vale minua vastaan. Ja anteeksi antakaa tekki minulle minun puuttuvaisuutenin ja rukoilka etestäni / merkitsee veljenne uskossa ja osallinen kansanne armossa
vanha Erki Antti Antinpoika

Valtionarkisto, Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran arkisto, E.A. Aunon kok. (Ole Edv. Hansenin 15.2.1888 kirjoittama jäljennös).

Jäljennös myös Koskamon kok:ssa. Koskamon jäljennöksessä päiväys on 19.1.

Nulusjärvi on Ylimuonion kylässä. Erkki Antti oli yhä yliperän saarnamatkaltaan, jonka yhteydessä hän oli käynyt myös Saivomuotkassa. Samoin hän oli ollut mukana Amerikan asioita koskeissa neuvotteluissa ja allekirjoittanut He-

tasta 6.1.1888 Amerikkaan lähetetyn yhteiskirjeen (*Raattamaa* 1976 n:o 195 B). Aapo Tapanin ja Aapo Hietasen Ruijan matkasta ks. jakson johdantolu-
kua.

¹ Erkki Antti lienee kirjoittanut ”saarnaaja” sanan murteellisen monikkomuodon. Koskamon jäljennöksessä: ”saarnamiehiä”.

² Aapo Hietanen oli kotoisin Muonion kirkonkylästä, mutta oli 1877 muuttanut Sodankylään Halosen eli Laurin talon isännäksi. Hän oli Erkki Antin kanssa samaan aikaan vierailemassa entisellä kotiseudullaan, koskapa myös hänen allekirjoituksensa on Hetan yhteiskirjeessä 6.1.1888.

63. JUHANI RAATTAMAALLE 1.5.1888

Juhonpietistä 1/5 1888.

Rakas, kallis, ja aina muistettu opettajamme, ja uskollinen Siionin muurin vartia, Juhani Raattamaa. Armo olkoon teille ja rauha, rauhan ruhtinaalta Herraltamme Jeesukselta elämämme ehtoosen asti, aamen.

Haluni oli piirtää joku sana teilleki kallis opettajamme, saan tietää antaa, että olen ollut Pääsiäisen pyhät Saittajärvessä, ja sitte Männikössä ja Täränössä vanhan Poromaan kanssa¹, ja siellä tuli melkein paljon ihmisiä kristityiksi ja täräntöläiset rakastivat kaikella sydämen totuudella meitä, ikäänkuin olisi taasen uudesta auvennut evankeliumi heidän sydämelle yksinkertaisuudessa, ja sepä se onki ainoa Jumalan voima jokaisella usko-
vaisella autuudeksi. Sillä niinkuin tiedätte ja olette kokeneet, että kuin Kristus yksin on meillä kristillisyytenä, niin Hänessä kaikki viisauden ja taidon tavarat kätkeyt ovat, ja Hänen rakkautensa vaatii hänelle mieliksi elämään. Ja sillä tavalla oikea pyhä elämäki ylös raketuksi tulee, kuin uskosta vuotavat hedelmät. Mihin-
kään sitte jäävät lain orjan, ja omanvanhurskauden palvelian hyvän tekemiset, ja pahan välttämiset: vireä lukeminen ja siveä elämä. Ne taitavat olla, ja ovat, ne heikot ja köyhät säädyt, joissa ei ole yhtään vanhurskautta pyhän Jumalan edessä vaikka ne oikeat ja hyvät ovat siallansa. Jumalan edessä, ei vanhurskauta ihmisen hyvä, jos ei ihmisen pahakaan, sillä ihmisen hyväki lähtee syntisestä lähteestä, sen tähden on siitä tuleva hedelmä myös saastaisuudella turmeltu. Eikä ole Isä Jumala mielistynyt ihmisen hyvään, samoin kuin ei sen pahaankaan, mutta ainoaan

Poikaansa se on mieltynyt, niin kuin ääni kuuluu Jortanin rannalla, ja kirkastamisen vuorella: tämä on minun rakas Poikani, kuulkaat häntä. Ja ainoa Poika, jota Isä Jumala on käskennyt kuulla, sanoo, minä olen ylösousemus ja elämä, joka uskoo häneen, hän elää vaikka hän olisi kuollut. Ja joka sydämellä uskoo ja suulla tunnustaa Herran Jeesuksen nimessä syntinsä anteeksi annetuksi, hän pääsee hengellisestä kuolemasta hengelliseen elämään, uskoen todistajain suun kautta Jumalan puhuvan ja sanovan, poikani, tyttäreni, synnit sinulle anteeksi annetaan Jeesuksen nimessä. Ja joka sen uskoo, hän elää vaikka hän olisi kuollut. Ei sokea maailman joukko näitä käsitä, ei hengetöin varisealaisuus eikä kukaan muu joilla ei ole pyhää henkeä. Ei ne raukat näitä tunne, sillä näihin täytyy olla Pyhä Henki ennen kuin näitä käsitetään. Eipä vielä Jeesuksen opetuslapsille ollut helppo käsittää sittekään ensimältä, vaikka olivat tulleet Pääsiäisillan aikana osalliseksi Jeesuksen kärsimisen osallisuudesta ja ylösouseamisen voimasta, ja olivat synnittömän opettajan koululapsia. Mitenkä sitte pitää tulla niitten, jotka ovat kukaties uudesta syntymättömäin järkiniekkain opissa. Minkä verran ymmärsi Nikodemus uudesta syntymisen asioita, vaikka oli oppinut mies, minkäs verran ymmärsi pyhä Paavali uskon vanhurskaudesta kuin oli uudesta syntymätöin, oli myös opetettu visusti isäin laissa ja saaneet lapsuuden sakramentit. Sen se näki Pyhättä Hengettä oltuansa, ette uskovaisten joukko, joka pyytää kuollutta kristikuntaa saada hengelliseen elämään, on väärä. Nämät pitäisivät olla voimalliset muistutukset nykyisillä uudesti syntymättömille piispoille ja papeille. Muista! sinä Saul, Saul, miksis vainoot minua, työläs on sinun potkia tutkainta vastaan. Kerkiä hopusta Saulus Ananian tykö, ennen kuin aurinko laskeuu.

Sydämen rakkaita terveisiä kaikille veljille ja sisarille Herrassa. Pyydän, rukoilkaat edestäni. Merkitsee

vanha Erkki Antti

SS 1888, 169—171. (Kirje Juhonpietistä).

¹ Saittajärvi ja Männikkö ovat lähikyliä Tärännöstä luoteeseen. Junosuvannon vanha saarnamies Iisakki Poromaa ei yleensä liikkunut laajemmalla kuin naapurikylyssä.

64. OLLI KOSKAMOLLE YM. 3.5.1888

Juhonpiedistä se 3. päivä Touko kuuta, 1888.

Rakas ja kallis veli Olli Koskamo, yynä muut.

Jumalan armo runsaasti vuotakoon teile ylhäällä valkeuuden Isältä, Herramme Kristuksen kautta.

Kalliit ja rakkaat veljet, suokaa anteeksi minulle, ettei ole ollut tila hopumasta vastata, sillä nämät kalliit preivit Vesisaaresta, ovat niin kalliita minun sydämelle, että kuin luen: niin nuolen nopeudella olis halu vastata. Itteppä nyt rakkaat näettä, ja koetletta, ette mitä sillä voittaa ette itte kuki kinastaa oikeudensa päältä. Olkoon Jumala totinen, ja jokainen ihminen valehtelia, Taavetin todistuksen mukaan. Mutta näin se rakas Isä lapsianssa koulaa, kuin ei voi saada muutoin niin lapseksi, ette sais ymmärtämään evangeljumin luontoa. Ja se täytyy antaa omanvanhurskauden riettaan hosua väsyksiin asti. Mutta kalliit veljet, olettapa nyt antaneet suuta Isän vittalle, kallis on asia ette oletta tunteneet Taivallisen vanhemman rakauden vittat omaksi hyväksenne. Koulu reisut net on vanhemman rakkaudesta, sillä jokaista poikaa jota hän pieksää, sitä hän myös korjaa. Ja jotka ovat kurituksetta, net on äpärät, eikä lapset. Kyllä totiset sydämet voitolla pysyvät jotka muutoin evangeljumin uskovat.

Olkaa kalliit veljet ja sisaret hyvässä turvassa, ja hyvin palkitut, synnit teile niin kuin meilekki anteeksi annetut Jesuksen nimen ja veren kautta, sillä enme ole turhaala kullalla, eikä hopealla lunastetut turhaasta menostamme, vaan vijattoman Jumalan Karitsan vijattomalla, ja pyhällä verellä, / olemma hän täydellisesti lunastetut, / pois pelko ja pois epäily: sillä net on Jumalan armon, ja Jesuksen kalliin ansion halventamiset. Mutta särjetyt sydämet ei kutengaan saata olla epäilyksittä, sillä niillä on se sydämen halu, ette ijankaikkiselle rakastajalle mieliksi elää. Mutta kuin ei liha tullukaan pyhäksi, niin oman vanhurskauden rietas saapi siittä tilan karata uskon päälle sanoden: semmoinenkos kristitty on. Mutta syntisyydensä tuntevat ne syntein anteeksi saamisen armoa juuri tarvittevatki, ei hän synnittömät sillä mitään teekään: ei niillä ole sijaa mihingä net sen panevat, eli mihingä sitä tarvitaan.

Ole siis vapa Sijonin tytär Norjan rannoilla ja kaikkialla, vapaaksi ostetun lauman helmassa, sillä tiedättäppä että Ruottin Lapista on Herramme Jesus nossu kuoleen uskon opin alta elävännä ylös. Ja sitte kovain kanppausten läpi, on se päässy Suomeen, Norjaan, ja viimein Amerikkaan heikkoin palvelijain kautta. Kylläpä tiedättä, että Ruottissa on se esikois seurakunta aika kaudellamme, jonga tykö tulleet oletta. Ja se on se oikea seurakunta, / niin kalliit veljet pysykää siinä vapaudessa jolla Kristus teitä esikko seurakunnassa vapahtanut on, ja älkäänt antako teitänne säädyillä solmita. Muistain, kuinga kävi Roomissa, Korinthossa, ja Kalatteassa. En minä näitä kirjota niin kuin asian tietämättömille: vaan niin kuin sen tietäville uudeksi muistutukseksi: sillä rietas pyytää teitä ja meitä eksyttää kalliin evangeljumin yksinkertaisesta ymmäryksestä, joka kuitenkin on Jumalan voima jokaiselle sen uskovaiselle autuudeksi. Ja pyytää tartuttaa heikoihin ja köyhiin säätyihin niitä taas palvelemaan. Joista kamppaukset, riidat ja eripuraisuudet tulevat, jotka jo luetaan lihan töitten sekaan. Joista Jumala Isä poikansa kalliin lunastuksen kautta armollisesti teitä ja meitä varjeltoon. Sillä kyllä siinä jo pitäis olla, että me menneen ajan kulutimme lihan, ja toimen tahdon jälkeen eipä hän tunnu iloksi sekään, vaikka ongi kaikki synnit anteeksi annetut. Mutta siitä on ilo, että nimemä on kirjoitettu taivaassa: ja kaikki synnit, sekä entiset, että nykyinen turmelluksemme on anteeksi annettu Jesuksen veren kautta, amen halleluja amen.

Ja sydämen rakkaita terveisiä täältä kaikille velille ja sisarille Herrassa. Erittäingi Olli Koskamolle, Jakop Pyörnströmmille, Karl Neljäskunnalle, Johan Salliselle, Apram Aunolle, Paulus Palovaaralle, A. Brynelle, O.E. Hanssen, T.H. Lilleng, E. Basma, J. Gröön, O. Kanto niemi, H. Helanter, Isak Tiperg.¹ (Aapot ei ole siellä.)² Minä olen lukenu monissa kylissä teidän rakkautenna uudistukset, ja kaikki kristityt ovat tytyväiset ja iloiset semmoiseen sovintoon ja rakkauuden uudistukseen. Jospa Jumala Isä rakas, sais vielä Amerikassaki semmoiset alenukset, ja lapsenmielisyydet. Ja uskomma myös niin tapahtuvan.

Armo olkoon hengenä kansa rakkaat veljet amen.

Ja rukoilkaa edestänin, merkitsee veljenä Herrassa, ja osal-

linen kansanne armossa ja evangeljumin edesvastauksessa ja vahvistuksessa.

Erkki Antti Antin poika

Reunakirjoitukset:

Ja juuri nyt sain taas sinulta preivin ennen kuin ennätin tämän panna kiini. Ja ole kallis veli tyytyväinen näin vähään vastaukseen, ja kiitoksia kaikkiin edestä. Ja Lannan vaaran reisusta ei ole erittäin muistelemista, paljon oli siellä kansaa. Arvelluksen jälkeen 7. eli 8. sattaa hengeä. Ja sielä pidit kirkko papit net prinsessalta määrättyt seurat, Mataringin pappi oli puheen johtaja, Laitinen myös saarnasi, sitte Valini. Ja Kuttasen poika, eli Kaares suvanon pappi jolisi tyyhää kuivalta. Vittangin papilla³ oli parenpi tunto, ei mennyt vuorollensa, mutta pyysi Laitisen edestänsä saarnaamaan. Sitte tuli pirtti pappiin vuoro, ensin Raattamaa, sitte mie, sitte Jonas Purnu. Ja silloin sait kirkko papit istua pengissä kuin pirtti papit olit sarna toolissa, eikä roheneet vähäkään vasta rintaa tekemään. Ei ollu kuin 5. kirkko pappia.

En ole rakas veli saanu olla kaikkena talvena paljo ollengaan kotona, ja Jumala on tääläki vaikuttanu evangeljuminsa kautta. Saitta järvessä tuli koko joukko kristityksi ihmisiä, ja Täränössä vielä enänpä.

E.A. Ason Juhonpietissä

Net Lannan vaaran saarnajat⁴ aloit viimi iltana sarnaamaan niin Saivon vanhus keskeytti vähän, ja siitä tuli mulle ikävä, aloin puhumaan engä ollu omassa vallassa / siinä tuli suurin liikunto kuin mitä oli ollu siellä.

On net Lannan vaaran saarnajat kristityt, mutta hyvin tuntuu ette ovat lapset, / kuin sitte sait kuula meitä, niin sanoi Lunperi, ette on hän luullu olevansa joku, mutta nyt hän käsittää ettei hän ole mitään kuin hän sai kuula vanhinpia. Hyvästi kallis veli.

E.A. Ason

OMA Koskamon kok. (Olga Paltto). Erkki Antin omakätinen.

Jäljennöksiä: Koskamon kok.; Oskar Haapaniemen kok.

Kirjeen taustana olevista Vesisaaren sovintoista ym. ks. jakson johdantolukua.

Reunakirjoituksissa kuvattu Lannavaaran lähetyskoulun uudisrakennuksen vihkiäisjuhla oli 26.2. Sen yhteydessä pidettiin useampana päivänä seurakokouksia.

¹ Terveisiä saavat nyt ensi kerran Erkki Antin kirjeessä mm. opettaja ja saarnaaja Ananias Brune sekä Ole Edv. Hansen, joka oli jyrkimpiä seurahuoneen lukitsijoita. *Raitilla* 1967 n:ot 208, 28, 307, 452, 16, 338, 34, 247, 343, 543, 167, 93, 641.

² Sulkeet ovat ilmeisesti Erkki Antin kirjoittamat. ”Aapot” = Hietanen ja Tapani, jotka jo olivat lähteneet Vesisaaresta.

³ Aatu Laitista lukuun ottamatta kaikki mukana olleet papit olivat Ruotsin puolelta, mutta suomalaisalueelta lähtöisin: Ruotsin Ylitornion kirkkoherra Pehr Olof Grape, joka prinsessa Eugénien pyynnöstä toimi kokousten puheenjohtajana, Korpilompolon kappalainen Johan Petter Wallin, Kaaresuvannon kirkkoherra Isak Johansson (Iisakki Huhtasaaren veljenpoika) ja Vittangin (Jukkasjärven) kirkkoherra Frans Wilhelm Lidström.

⁴ Lannavaaran lähetyskoulussa oli sen johtajan August Lundbergin (1863–1930) lisäksi 1886–1888 opettajana ja saarnaajana Otto William Zeidlitz (1860–1943), joka vihittiin papiksi 1888 ja toimi myöhemmin Pajalan kirkkoherrana.

65. JUHO LUMIJÄRVELLE 4.5.1888

Juhonpietistä sinä 4. p. Toukokuuta 1888.

Kallis ja ikuisin muistettava veli Johan Lumijärvi.

Jumalan armo runsaasti vuotakoon teille priskuvaisen veren kautta nyt ja aina amen.

Talven vaivoista ja ilmanki vanhuus on apuna vapisevalla kätellä¹, vaatii veljellinen rakkaus piirtää sinullekin kallis veli Herrassa jonku tervehtys rivin. Uskomassa olen Herran armosta kaikki synnit anteeksi ynnä teidän ja kaikkein Jumalan valittuin kansa. Saan myös tietä antaa että olemma käyneet Lannan vaarassa vihkimässä Prinssessan laittamaa skouluhuonetta, sekä Matarinkin pappi joka siellä oli Prinssessan puheen johtaja, ja Talonkylän pappi Valini, ja Vittankin ja Karessuanon papit, ja Kutasen poika Johanssoni ja Laitis veli.² Sitte Raattamaa vanhus, minä ja Joonas, Antin Pieti, Jies Pieti ja Heikin Vuollin Heikki³ ja muita. Takkisveli ei kerinnyt Suomen reisulta siihen kokoukseen. Ja kuin papit toimitit aina net Prinssessalta määrätty toimet, niin niillä väli ajoilla tehtiin aina tiskunteeria, niinkuin Prinssessa määrännytki oli. Mutta ei Tornion pappi pojat rohjenneet

alkaa vastustaan, vaan olit kuin lampaat koskaki, tietty se kuin olit Matarinkin ja Laitis kalliit opettajat meidän puolella. Ja vaikka olen ollut tänä talvena paljon kaikkein valta opettajain kansa paljon yksissä kokouksissa, niin ei ole eri ääntä kuulunut, mutta se yksinertainen evangeljumin ääni jokaisen henken saaneen opettajan suusta.

Mutta viimi iltana Lannan vaarassa. Olimma pöytän takana Raattamaa, mie ja Joonas niin alkoi Seilis toinen Lannan vaaran opettaista puhumaan, mutta toinen Lumperi niminen⁴ otti sanan vuoron Seiliksellä, ja alkoi puhumaan niinkuin herräämättömälle kansalle, niin Saivon äijä sanoi että herännyt kansa tämä on. Lumperi sanoi aina ja siitä alkoi tulla enempi väitöstä. Mulle alkoi tulla ikävä, että annas nähtä mikä tästä tulee. Enkä jaksanut kauvan kuulla, se tuli minulle niin väkevä puheen voima, ja silloin tuli kansaan suurin liikunto kuin mitä oli siinä kokouksessa, / Saivon vanhus niille sitte saarnasi ja sanottiin Lumperin sitte sanoneen että on hänki ollut olevanansa koko joku mutta kuin hän on nyt ollut vanhinden kansa niin hän näkee ettei hän ole mittään. Ja hyvä näkö se se on sillä tyhmyyden tuntevaa saattaa opettaa mutta viisas ei anna opetettaa. Aina semmoisista on hyvä toivo, jotka tyhmyydensä tundeavat, net parhaiden neuvon vastaan ottavat, mutta viisailla on kaikki omastatakaa, kuinkapa se toiseen hätästyy.

Vesisaaresta ovat meille tulleet talvella jo kalliit sovintopreivit ja nyt taas on uudesta niitä tullut josta kiitos Isälle olkoon. Jospa niitä alkais tulemaan Amerikastaki niinkuin toivomme Jumalan armon kautta. Sillä eikö he jo väsy kamppailemasta, sillä kuin kukin tekkee omista synneistänsä katumusta niin kyllä todisten sydänden viat vähäksi näkyvät. Europan kristityillä, eli täällä pohjan perällä on kuidenkin erityinen rauha tätä nykyä sittekuin on yksimielisesti pää opettajat käsittäneet yksin kertaisen evangeljumin kuin mitä joku yksityinen jotaki torisee. Evangeljumin puutos sydämellä on josta kapinat tulevat, sillä kuin kykenen uskommaan että Jeesuksen kautta on taivaan tavarat minun, niin en hän minä ole täydellä ymmärryksellä jos minä vielä riitelen perinnön päältä, jos toinenki uskoo samoin. Olkoon hän myös minun ja minä olen taas hänen. Kalliit veljet ja sisaret ahkeroitkaamme

säilyttää rakkauden ja rauhan side anteeksi antain ja anteeksi anoin, / eipä ole kukaan alentamisella tapannut, eikä ole kukaan omapäisyydellä voittanut, / joka alentaa itsensä niin kuin lapsi se on suurin Taivaan valtakunnassa ja joka holhoo sen kaltaisen lapsen Jeesuksen nimeen se holhoo Jeesuksen j.n.e.

Tietättepä rakkaanin että Ruotsin Lapissa on Jeesus aikakaudessamme ylös noussut johon Joosepin ja Nicoteemuksen uskon veljet hänen hautanneet ovat. Sitte vuosi kymmenten perästä se pääsi Suomeen, Norjaan, ja viimein Amerikkaan, siis on Ruotsissa ensimmäinen elävä seurakunta aikakaudellamme. Olettapa kalliit veljet ja sisaret tulleet esikkoseurakuntaan. Olkaamme siis hyvässä turvassa hyvän paimenen hallussa, ei ole kuin yksi lammas huone ja yksi paimen. Mihinkäs net joutuvat jotka ei tyyty olemaan siinä lammashuoneessa sen yhden paimenen hallussa / eikö he ole vaarassa joutua metsän petoin ruaksi.

Synnit teille rakkaanin todistan minäkin anteeksi / kohta yhteen tulemma Karitsan häissä. Ja rakkaita terveisiä täältä kaikilta sinne kaikille rakkaille Jumalan valituille pyhille, ja ole itse emäntäs, ja perhees kansa enin ensin ja viimein tervehtetty, kaikkein enin minulta, ja rukoilkaa edestänin, merkitsee veljennä uskossa ja osallinen kansanne armossa

Vanhaa Erikki Antti Antinpoika

Tänä talvenna on kuollut koko paljon täällä vanhoita kristityitä meidänki kylästä Erkin Heikka veli vaimoneen ja Antamen Heikka veli⁵ ja useita muta muista kylistä myös joita ette tunne. Ja pijain mekin muutetaan mutta kiitos ijankaikkiselle rakastajalle joka meitä poikansa verellä omaksensa ostanut on. Amen halleluojaa. Amen.

Erikki Antti Antinpoika

OMA Koskamon kok. (Olga Paltto). Juho Lumijärven kirjoittama jäljennös; lopussa saatesanat, jotka ilmeisesti on tarkoitettu Olli Koskamolle: "Vanhuksen omakätisestä kirjeestä copioinut sanasta sanaan Astoriassa, Oregon, 25. päivä Kesäkuuta 1888 Veljenne Johan Lumijärvi. Vanhimpain kirjat ovat kallis neuvo ja lohtutus meille, kulkeisamme läpi tätä vierasta maata, jossa monta vaaraa ja vahinkoa on uskovaisilla, jonka tähden lapsellinen uskominen aina tarvitaan, että pysytään armon tiellä — —."

Kirjeen taustana ovat Vesisaaren sovinnot ja Lannavaaran kokouksen koke-

mukset (ks. edellistä kirjettä), jotka osaltaan nostivat esikoisvanhimpien ja esikoisseurakunnan arvovaltaa.

¹ Ajatushyppy on lyhentänyt jäljentäjän tai kirjoittajan lausetta.

² Papeista ks. kirjeen n:o 64, 3.5.1888 viitettä 3. Talonkylä = Korpilompolon kirkonkylä.

³ Juhani Raattamaa, Erkki Antti ja Jellivaaran Joonas Purnu näyttävät olleen Lannavaarassa johtavina saarnaajina. Heidän lisäksi on mainittu Kaaresuvannon ja Jukkasjärven tunnetut saamelaissaarnaajat, *Raittila* 1967 n:ot 317, 536, 342.

⁴ Lundberg ja Zeidlitz, ks. kirjeen n:o 64, 3.5.1888 viitettä 4.

⁵ Erkin Heikka, joka oli ollut Erkki Antin kumppanina jo alkuheräyksen kokemuksissa ja 1866 Norjan matkalla, kuoli 17.12.1887 ja hänen vaimonsa Leena Kaisa 28.10.1887. Aution ("Antamen" pitäisi olla Autiomen) vanha isäntä Heikki Antinpoika kuoli 3.1.1888.

66. HENRIK KOLLERILLE 30.6.1888

Juhon piedistä, viimeinen päivä Kesäk. 1888.

Kallis veli Herrassa H. Koller.

Jumalan armo lissäntykköön teille uskon kautta Herran Jeesuksen, nyt ja aina aikain loppuun asti.

Preivin, ynnä preivin kuoren olen sinulta saanut jo talvella, jonka edestä kiitän. Vissimmästi olen ollu jossaki saarnareisussa siihen aikaan, koska eilen löytönnä löysin kuoren, ja nyt kirjoitan siihen vastausta. Ole rakas veli kärsivä ja anteeksi antava. Ei se ole pahasta iljestä viipynyt vastaus.

Tästä minulla on kalliit veljet ja sisaret enin murheellinen mieli, kuin osa kristikuntaa tulee niin viisaaksi, ettei esikois vanhemmat enää kelpaa opettamaan heitä, vaikka vapaat sielut tuntevat, että on vanhuuksille annettu vielä Jumalan armosta ymmärrys ja elämän aikaa. — Tiedätte myös, että Ruotsin Lapista Jumala sai esikoiset tähän kristillisyyteen. Muualle on se sitten levitetty esikoisten kautta. Niinmuodoin on he tuleet esikoisseurakuntaan, joka on, se oikia seurakunta raamattuinki jälkeen. — Missäs niillä on turva paikka, jotka ei tydy esikko seurakuntaan? On kuitenkin totuuden suu sanonut, ettei ole kuin yksi lammashuone ja yksi paimen; ja on sanonut asuvansa siinä oikeassa seurakunnassa, joka on: esikois seurakunta. No siis rakkaanin, kyetkämme

uskomaan niin lujasti, että pysymme siinä yhdessä lammas-huoneessa – yhden paimenen alla. Ei kiistoissa raketa Jumalan valtakuntaa, mutta rauhan ja rakkauden, yksimielisyyden ja alleantavaisuuden kautta. Jos minun totuus monesti sorrettaan, niin totuus pysyy sitteikki totuudenna.

Voi kalliit matka kumppanit, Isän maan ihanalle rannalle; uskokaamme synnit aina anteeksi Jeesuksen nimessä ja kalliin veren kautta, että pysymme sen veren voimalla lapsen kaltaisiina, joita saattaa opettaa. Ei ole kiitettävä sekään, että muutamat kasvaa omassa viisaudessa pahtapääksi, jos ei sekään ole kiitettävä, että muutamat sujuu joka maailman tuulelle. Senpä tähden ahke-roitkaamme pysyä vanhinten helmassa, sillä ei ole lapsella turvalisempaa paikkaa, kuin vanhemman helma. Kalliilla tuskalla ja verenvuodatuksella on verinen äiti meitä synnyttännyt.¹ Hän kärsi edestämme ja siassamme helvetin vaivat, jonka ei olisi tarvinnut kärsiä; ja me, joilla olisi syy kärsiä, emme tahtois mitään kärsiä. Rakkaus meihin raukkoin, pani verisen äitin kärsimään. Olkaamme hyvässä turvassa, voitto on saatu Karitsan veren kautta! Sulasta armosta olemma lunastetut, ja sulasta armosta pysymme voiton päällä. Herramme Jeesuksen viattomuus on viattomuudemme, Hänen vanhurskaudensa vanhurskautemme, pyhyydensä pyhyidemme ja lunastuksensa lunastuksemme. Kiitos ja ylimäinen ylistys Hänelle, joka meille voiton antanut on, meidän Herran Jeesuksen Kristuksen kautta.

Eikä tänne kuulu mitään erityistä. Ihmiset elävät joltisesti terveinä, ja kristillisuus menee jotakin määrää, kyllä se parempikin sopis menemään mutta Isälle kiitos, että se sentään niinkin menee. Ylön vähä pidettään täälläki kokouksia, sentähden tekee oma viisaus suurimielisiä ja pahtapäitä. En me saata heille muuta kuin rukoilla ja saarnata uskosta ja syntiä anteeksi, mutta kuin ne mielestänsä ovat uskovaisemmat kuin saarnaaja, niin ei niille kelpaa sekään. Mikä heille viimein kelpaane ki. Ei ilmankaan muu kuin he itse kelpaavat itsellensä. Pärjää silläki ilmanki aikansa ja menään silläki mihinkä päästään, mutta ei se hauskalta näytä muille.

Takkinen, kallis opettaja, oli talvella täällä, ynnä kalliin veljen ja opettajan Kallen kanssa.² Ja mieki olin heidän kanssansa Sai-

vonmuotkassa ja kotona kanssa. Kalliina pidimme heitä, eikä ollut heissä mitään moitittavaa. Hyviä miehiä Ameriikassa on, mutta kenenkäs päälle sieläkään tietäis enempi luotaa, kuin Takkisen. Mihingäs hankkään panee sen vanhaan Takkisen? Sitä haittaa täytyy hänenki kantaa hautaan asti, samoin kuin mekin. Kyllä tuo vanhaa Erkki olis jo aikaa pantu pois, mutta eipä se näy käyvän laatuun, ennenkuin suuri voima sen riisuu!

Eikä nyt muuta, kuin rakkaita terveisiä täältä Herran laumalta, sille Herran laumalle, kuin sielä on, erittäinki Takkiselle vaimonensa, Karl Danelille, ja kaikille Jumalan valituille pyhille. Ole rakas veli myös itse tervehtetty, ja pyydän rukoilla edestäni. Merkitsee veljenne uskossa ja osallinen kanssanne armosta. Ja vielä todistan mieki teille kaikille, joilla yksi uskon henki on, kaikki synnit anteeksi Jeesuksen nimen ja veren tähden ja kautta. Herran rauha hallitkoon Ameriikan ja Euroopan Jumalan laumaa yhdessä hengessä ja sovinnon veressä. Näitä rukousten³ toivottaa Jumalalta Poikansa veren kautta, vanhaa

Erkki Antti Antinpoika

Ikävän laisia preiviä tahtoo tulla Ameriikasta ja Norjasta. Olis halu päästä tästä synnin ja kuoleman ruumiista ja turmelluksen maailmasta.

se sama

OMA Koskamon kok. (Olga Paltto). Henrik Kollerin kirjoittama jäljennös. Henrik Koller oli Norjan suomalainen, joka 1880 muutti Amerikkaan Calumetiin. Nuoruudestaan huolimatta hän 1880-luvun lopulla sai huomattavan aseman Takkisen uskollisten kannattajien joukossa. Hän oli innokas kirjoittaja; hänen pitkien kirjeidensä käsiala on kehittynyttä, vaikkakin vaikeaselkoista. Koller korosti erityisen voimakkaasti esikoisten seurakuntaa. Hänen kirjeensä on voinut innoittaa Erkki Anttia, joka kyllä myös edellisissä kirjeissään on samaan tapaan puhunut vanhimpien arvovallasta. Sana esikkoseurakunta on Erkki Anttille tyypillinen. Hänen suhteestaan Amerikan kriisiin ja Takkiseen ks. jakson johdantolukua.

¹ Edellisessä virkkeessä liittyvät toisiinsa (lestadiolaisseurakunnan) ”vanhimmat” ja ”vanhempi”, ”verinen äiti” Jeesus.

² Saarnaaja Kalle Daniels, joka oli syntyisin Ruotsin Alatorniolta ja oli muuttanut Vesisaaresta Amerikkaan 1873, oli Juho Takkisen kumppanina tämän Euroopan matkalla talvella 1887-1888.

³ Kenties luettava: rukoillen.

67. OLLI KOSKAMOLLE YM. 11.8.1888

Juhonpiedistä, se 11. päivä Elo kuuta 1888.

Rakas ja kallis veli Herrassa, Olli Koskamo, yynä muut.

Jumalan armo, rauha ja rakkaus kasvakoon teile ylhäältä valkeuden Isältä, Herramme Kristuksen kautta.

Preivin olen sinulta saanut rakas veli, jonga edestä kiitän. Se on minun sydämelle kallis ette vesisaarilaisten kansa oletta tulleet rakkauuteen, niin kuin sovinto preivit osottavat, / kalliina pidämmä, ja opettavaisena miehenä Olli Koskamo, Hans Helantaria, Kal Neljäskuntaa, Jakop Pyöströmmiä ym. opettaita. Tehkääme työtä kalliit veljet sen päälle, että seurakunta pysyis koossa, ettei eriseuroja repeäis.

On se kovin ikävän lainen, kuin Amerikasta morkataan preivin kautta Tapanin Apon ja Hietasen Apon käynnistä talvella Norjassa.¹ Jos net on siellä jossaki osaneet vikaan tulla, niin te, jotka hengelliset oletta, ojetkaame heitä siveyden hengellä. Oletapa harjaintuneet kristityt, ettettä salli opetusten tuulten itteänä vietellä muukalaiseen oppiin, vaan pysyin siinä josta hengi ja elämä on alustaki saatu. Tiedättäpä ja koetelleetpa oletta mitä hyvää kapinallisten kautta syntyy. Kuka meistä on, joka ei osaa tulla puuttuvaiseksi, yksi yhdessä, toinen toisessa asiassa. Jonga tähden tarvitaan paljon kärsivällisyyttä ja anteeksi antavaisuutta. Vaikka minun täytyy tunnustaa rakkaanin, ette mulla on usein lyhy mielisyys pitkämielisuuden sijalla, ja kärsimättömyys kärsivällisyyden sijalla. Jota pyydän teiltäki anteeksi. Vielä sanon teile vesisaarilaisten, ja muitten Norjan rannoilla asuvain veljein ja sisarten kansa, älkääme olko ylöng angarat toisia kohtaan: sillä kukin meistä tarvitsee elää syntein anteeksi saamisen armosta. Eikä siihen tarvita Pyhää Hengeä, että vikain tähden tuomita kristittyä, siihen työhön kykenee kyllä riettaan orja. Emmäkä met kalliit matkakunppanini halua olla heidän osa veljensä pimeyden hedelmättömissä töissä.

Kalliille tuntuu minulle teidän sovinto preivinne, älkää rakkaanin päästäkö enää niitä sovinnon liittoja särkymään, ennen kärsikää ja anteeksi antakaa. Mutta jos joku alkais pakanain tavalla elämään ja sitäki väittäis oikeaksi, niin semmoinen meno ei

kelpaa Jumalalle, eikä hänen lapsillensa. Olkaa nyt Norjan rannan veljet ja sisaret hyvässä turvassa ja hyvin palkitut, synnit teile niin kuin meile, ovat anteeksi annetut Jesuksen nimen ja veren kautta. Tässä syntisessä lihassa ja veressä mieki vielä olen kilvoitellen yynä teidän kansa uskoa syntein anteeksi saamisen Jesuksen veren kautta. Ei ole kalliit veljet ja sisaret kaso läijää karttunu, armosta täytyy elää. Mutta onpa meillä hyvä edes vastaja Isän edessä, joka on meile Jumalalta tehty viissaudeksi, vanhurskaudeksi, pyhyydeksi ja lunastukseksi. Hänessä kaikki viisauden ja taidon tavarat kätketyt ovat. Ja kuin hän on uskolla omistettuna omamme, häneen on Isä Jumala mielistynyt, niin hänen tähtensä on Jumallalla meihin myös hyvä suosio.

Ei olekaan pitkä aika, ennen kuin me muutetaan puttuvaisuudesta täydellisyyteen, syntisyydestä synnittömyyteen, kuolevaisuudesta kuolemattomuuteen. Kannattaa se rakkaan meidän kärsiä toisiamme tämä pikkunen aikaa, kärsiipä se Jumala meitä, vaikka on syytöin, ja mekkös emme tahtois mitään kärsiä joila ansion jälkeen olisit ijankaikkiset vaivat kärsittävännä. Kyllä met näitä tutkiissa syntisiksi tulemma, mutta katuvaisille ovat synnit anteeksi annetut Karitsan veren kautta. Saattaa olla kalliit veljet ja sisaret, viimiset hyvästijättö rivit minulta, mutta terve tulemaa Karitsan häissä: siellä uskon kohtaavanin teitä Jumalan valittua laumaa kaikilta ilman suunilta, emme siellä tarvitte pläkki pulloa ja paperi lappua toisiamme puhutellessa; vaan saame Karitsaa kasvoista kasvoin katsella, ja veisata kiitosta hänelle heliällä äänellä, ja painaa rakkauden tulesta palavat rintamme yhteen sanooden, ylistys, kiitos ja kunnia Jumalan ja Karitsan, joka meitä verellänsä Jumalalle ostanut on amen.

Eikä tänne kuulu erityistä, terveys on ihmisillä, olen tainu viimi preivissä ilmoittaa, ette Erkin Heikka yynä vaimonsa kansa, ja Autiomen Heikka ovat merkillisimmät kuolleista. Ja eilen sain sanoman Seilikseltä, että vanhaa Kuttasen Pekka äijä on kuolu.² On myös kristillisyyys meidän paikoissa niitä määriä kuin silloin kuin kävit täällä, ne sanovat rakkaita terveisiä teile. Ja olkaa rakkaat veljet ja sisaret minulta enin, ensin ja viimein tervetetyt, ja rukoilkaa edestänin, ja kantakaa aina anteeksi antavaa sydäntä minullekki joka sitä parhaiten tarvittengi. Näitä merkitsee teiltä

rakastettu, ja teitä rakastava veljenä, ja matkakunppanina oikian Isän maahan.

Vanhaa Erkki Antti Antinpoika

Kesä on hyvin kiusallinen, vesisade on kohta myöttäänsä, eikä päästä paljon heinän tekoon, / vesi maat on veden alla, ja kuivilla maila ei saada kuivaksi. Pellot on vanhimat maito jyvällä, ja eilen oli jo Laurin päivä. Joko Isämme viissaudeksansa alkaa jumalattomia kurittamaan niin kuin Jerusalemin hävityksen edellä olit moninaiset merkit. Nyt myös on liki 40. vuotta³ sitte kuin Jesus on nosnut kuolleen uskon haudasta, sama Jumala on nyt kuin silloingi, eikä ole muuttunu, eikä vanhenu.

se sama

OMA Koskamon kok. (Olga Paltto). Erkki Antin omakätinen.

¹ Henrik Kollerin kirjeessä Koskamolle 7.5.1888 (Koskamon kok.) on laajasti ja jyrkästi kritikoitu Tapania ja Hietasta sekä heidän Norjan matkan yhteydessä saamaansa arvonantoa. Ks. jakson johdantolukua.

² Juhonpietin (Erkheikin) kylän vainajista ks. kirjeen n:o 65 viitettä 5. Kuttasen kylässä syntynyt Pekka Raattamaa, Juhanin vanhempi veli, kuoli Kaaresu-vannossa 6.7.1888. Seilis = O.W. Zeidlitz.

³ Ajan määräys voi viitata Erkki Antin omaan uskonnolliseen murrokseen loppiaisenä 1849 tai vähitellen vakiintuvaan perinteeseen taivaan valtakunnan avainten käyttöön otosta. Joka tapauksessa Erkki Antti antaa selvän ilmaisuuden lestadiolaisen alkuheräyksen absolutisoitumiselle.

68. K. F. LINDSTRÖMILLE 13.8.1888

Juhonpietistä 13 päivä Elokuuta 1888.

Rakas, kallis, ja ikuisin muistettu veli Herrassa K. F. Lindström. Jumalan armo kasvakoon ja lisääntyköön teille Herramme Jeesuksen kautta nyt ja aina!

Usein minä muistan Kittilän rakkaita veljiä ja sisaria, vieläpä uskon, että myös he kantavat anteeksi antavaista sydäntä kohtaani, vaikka olenkin rasitettu synnin ja kuoleman ruumiilta, joka aina vaivaa ja hitaaksi tekee kuolemattoman hengen ja senpätähden tarvitsen alinomaisesta syntein anteeksi saamisen armosta elää. On se täällä Basskin Juhon Feeki,¹ joka on oman sanomansa jälkeen kauas ehtinyt kuin saattaa sanoa: ”että mitäs olen

syntiä tehnyt.” Ja minun täytyy sanoa päinvastoin: etten saatakaan muuta tehdä omin voimin kuin syntiä. Mutta se armo on tapahtunut meille uudessa syntymisessä, ettemme tarvitse enään olla hallitsevaisten syntein orjana. On se kyllä monasti tapahtunut, että totiset Kristityt Vanhassa että Uudessa Testamentissa ovat synniltä saaneet isompiaki haavoja. Mutta ne, jotka pitävät synnin syntinä, niillä on katuvaisten sydän: ettei niin olis pitänyt tapahtua. Senpätähden minäki vielä vanhuuteni loppuijässä, kukatiesi viimeisen kerran todistan teille uskovaistille kaikki synnit anteeksi Jeesuksen nimen ja veren kautta, erittäinki teille puhuvaiset. Kuin kykenemmä uskomisessa, niin kyllä puu hedelmänsä tekee kieltämättä ja käskemättä. Tosin täytyy viimein uppiniskaisille näyttää hedelmistä ettei puu ole hyvä, jos alkavat pitkittämään häjyt hedelmät.

Kaksinkertaisesti olemme saaneet Herran kädestä kaikkein synteimme tähden. Ole iloinen ja vapaa Herran lauma Kittilässä, ja kaikkialla, sillä ette ole lunastettu orjuuteen, vaan Jumalan lasten vapauteen; ja onkos se täydellä päällä joka sitteki epäilee, kuin on kaikesta pahasta päästetty Jumalan armon ja Jeesuksen kalliin ansion kautta. Mutta särjetyt sydämet, jotka aina haluaisit olla Jumalan sydämelle mieliksi mutta synnin turmeluksen tähden ei saata niin olla kuin uudistetun hengen halu on, siitä saapi omanvanhurskauden rietas tilan sanoa: eipä semmoinen ole oikea joka aina lupaa eikä tule siitä siihen. Mutta semmoinen se juuri oikea onkin joka tuntee syntiturmeluksensa ja semmoinen se tarvitseeki syntein anteeksi saamista. Mitäs synnitöin synnin päästöllä tekee: ei terveet tarvitse parantajaa, vaan sairaat.

Ja oikein paljon rakkaita terveisiä kaikilta valituilta sinne Jumalan valituille erittäinki minulta vielä puhuvaisille miehille ja palvelevaisille vaimoille, että olkaamme rohkeat saarnaamaan rauhan evankeliumia, älkäämme hämmästykö vaikka selväkielinen Dertulus ja Dimoderves² löytyy. Erittäinkin Puljulalle, Hoikkalalle, Hanhipietille, Matille, Kariniemelle, Väliatalle ja Puutaalle.³ Ja ole itse enin terveytetty; Rukoilkaat edestäni pyytää veljenne uskossa ja osallinen kanssanne armossa, ja Jeesuksen ansion omistamisessa

Vanha Erkki Antti Antin poika

SS 1888 n:o 12 joulukuu, lisälehti 42-44.

Kaarle Fredrik Lindström (s. 1855 Puolangalla) kuului romaaniheimoon. Hän asui Kittilän kirkonkylässä 1879-1921 ja toimi seurakunnan kiertokoulunopettajana. Lindströmin hyvällä käsialalla kirjoitettuja kirjeitä on mm. Koskamon kokossa.

¹ Juhonpietin mäkitupalaisesta Juhani Fredrik Barskista ks. esim. kirjeen n:o 41 viitettä 9.

² Tertullus ja Diotrefes (Ap. Teot 24:1; 3 Joh. 9).

³ Kittilän johtavat saarnaajat järjestyksessä Puljula, Paksuniemi (Hoikkala), Hanhivaara. Matti lienee = Hanhivaara. Muut olivat talollisia Kittilän kirkonkylästä.

69. OLLI KOSKAMOLLE 22.10.1888

Juhonpieti, se 22. päi. loka kuuta, 1888.

Kallis veli Olli Koskamo.

Jumalan armo runsaasti vuotakoon teile priskoitus veren kautta nyt ja aina amen.

Preivin olen sinulta saanu kallis veli, jonga edestä kiitän, / se on kallis, kuin Vesisaarella ja niissä paikoin on Herran hengi päässy niin voimallisesta ihmisten sydämiä voittamaan, ette ovat ahkeroittemassa uskon kilvoitusta ja alentamista lapsen kaltaisiksi. Sillä lapsia on vanhimmalla helppo hallita, mutta täysiä usein saapi vanhiin murheela huokaten kantaa taivallisen vanhemman eteen, eikä kaikesti auta sekään. Oikein hellällä sydämen rakkaudella muistan teitä alentuneet veljet ja sisaret. Koetteletapa nyt itte mitä alentaminen myötänsä tuopi, saattepa paremin nautia rauhaa ja vapautta, joka myös on taivaan esi maku. Mitäs on kukaan koskaan tapanu alentamisen kautta, eli mitäs on kukaan voittanu kouhomielen, eli suuri mielisyyden kautta.

Amerikasta on taas kirjoitettu useita preiviä joita mie olen vastanu. Oli myös Kollerilta yksi, ja sinulta kirjoitetun preivin oli myös pannu sisälle, joka oli hyvä preivi, en tiedä mitä vasten hänen pani. Saattopa olla se tarkoitus, ette koska hän on minulle kasvoista tuntematon, että mie sinun preivis kautta tulisin paremin häntä tuntemaan. Ja hyvän sorttiselle miehelle se tuntuu minusta kirjoituksen kautta, vaikka puustavin teko on, etten voi selvää saada.

Ja aina net kapisevat siellä. Mitä he sillä kanppauksella voitanevat, sen kuitengi, ette usko ja rakkaus turmellaan. Hytyinen punnitaan, ja kameli niellään. Anna heidän nyt tappaa riihensä, eikä hän tule selityksen¹ aikaki. Jos hän nyt on huononlainen vuosi leivän puolesta, kyllä se sentään selittää kannattaa, ja sillä leivällä elää hyväsesti.

Siellä on hyviä miehiä, eikä he jo ole saaneet tomuja pohdituksi, ette puhtaat jyvät saatais viedä aittaan: niin kuin Lumijärvi, Vuolteen pojat, Takkinen, Karl Daneli, H. Koller, y.m.

Eikä tänne kuulu mitään erityistä, terveys on ihmisillä, eikä ole kaivattavia kuolutkaan. Pappilan prustina vaina merkillisin on kuolleista.² Ja minua tullaan noutamaan Matarangiin näihin aikoihin, Mataringin kirkkoherra³ kirjottaa, ette Pyhämiesten aikoihin minun pitäis olla Mataringin pappilassa: en tiedä minä päivänä noutaja tulee. Vielä net kuitengi minua kuljettavat, vaikka olen vanhaa ja kelvotoin Herran palvelia. Mutta koska minua vielä täällä pidetään, niin vissimästi Jumala on minuaki tarvittemassa. Kyllä se näyttää minun lyhyelle käsitykselle, ette tämä kallis Herran työ olis sopiva nuoremille ja väkevämmille Herrassa. Mutta kuitengi mieki sitä toimitan sillä lahjalla, kuin armosta saanu olen, ei kuitengaan Herra mielistynyt siihen palvelijaan, joka leviskänsä hikiliinaan kätkei. Mikä olisin minä, jollen minä hänen käskyjensä tottelis, koska hän sanoi ette että te ole jotka puhutte: vaan minun Isäni hengi. Ja ei teidän tarvitte ajatella mitä te puhutta, sillä teile annetaan sillä hetkellä mitä teidän puhua tule. Ja monta muuta samanlaista käskyä.

Ja sano juuri rakkaasta sydäimestä minun, ja koko Herran lauman terveisiä koko Vesisaaren, Pykeän, Annijoen, Kallijoen, Salttijärven, ja kaikille Norjan rantain sisarille rakkaita terveisiä: vielä muistuttain ette kaikki kaikilla rannoilla Ruottissa, Suomessa, Norjassa, ja Amerikassa, pitäisitte ittiesä kiintiästi nöyryyteen, silloin he myös ovat väkevät Herrassa. Mutta ylpeyttä seura langemus.

Synnit teile kalliit veljet ja sisaret todistan vielä minäki teile anteeksi Jesuksen nimen ja veren kautta. Uskon myös kohtaanvanin teitä kirkkaan istuimen edessä Karitsan häissä. Sydämen rakkaita terveisiä myös Taanan kalliile velille ja sisarille, Kale

Ruustinna Brita Kajsa Laestadiuksesta on, toisin kuin itse rovastista, säilynyt valokuva. Hän emännöi Pajalan pappilassa 4.3.1888 tapahuneeseen kuolemaansa asti. Erkki Antti huomasi kovin myöhäisessä vaiheessa kertoa kuolinsanoman.

Neljäskunnale, Byöstömille vaimonensa Isak Tiiperille väkinensä, Kantoniemelle, Viheriälle, Kallaan Esalle, engä muista niitten nimeä mutta kaikille. Ja ole kallis veli itte vaimos ja Helanterin kansa enite tervetetty, / vielä pyydän rukoilla edestäni, ja aina anteeksi antakaa minulekki syntiä, merkitsee teiltä rakastettu vanhaa veljenä

Erkki Antti Antin poika

Lue kallis veli vesisaarilaisille ja muile. Juuri rakas sydän mulla on heitä kohtaan, / ajattelen ja ymmärän ette niilä myös on minua kohtaan.

OMA Koskamon kok. (Olga Paltto). Erkki Antin omakätinen.

Samaan aikaan kun Erkki Antti sai iloa Itä-Ruijan sovinnoista, Amerikan riidat jännittyivät kireimmilleen. Vanha saarnaaja kirjoitti asemastaan vaatimat-
tomammin kuin kymmenen vuotta aikaisemmin (kirje n:o 18, 25.7.1878) tai edellisenä keväänäkin.

¹ ”selittää” = erottaa akanat jyvistä.

² Lars Levi Laestadiuksen leski Brita Kajsa, joka loppuun asti johti Pajalan pappilan emännöityä, kuoli 4.3.1888.

³ Ruotsin Ylitornion kirkkoherra Pehr Olof Grape.

UUSI ASENNE AMERIKAN KRIISIIN

Amerikan lestadiolaisten erimielisyydet johtivat 1880-luvun lopussa jakautumiseen, joka muodostui lopulliseksi. Juho Takkinen oli näiden kiistojen keskushenkilö. Hänen johtoasemaansa tyytymättömät vetosivat toisaalta vanhan maan vanhimpiin, ennen muita Raattamaahan, toisaalta Kittilän saarnaajiin tai muihin, jotka ruokkivat Takkiseen kohdistuvaa kritiikkiä. Takkinen ja hänen kannattajansa, joista kirjeenvaihtonsa ansiosta tuli tunnetuksi nuori Henrik Koller, saattoivat tukeutua Raattamaahan ja Erkki Anttiin. Esikoisvanhimmat ja esikoisten seurakunta saivat sen tähden lestadiolaisryhmää jakavaa merkitystä: ne jotka vastustivat Takkista, leimautuivat samalla esikoisten vastustajiksi.

1880-luvun lopusta lähtien Amerikkaan saapui useita siirtolaisia, jotka jo vanhassa maassa olivat olleet tunnettuja saarnaajia, muiden muassa Eeli Juola ja Aapo Hietanen. Näiden vaikutus koitui Takkisen vastustajien tueksi. Hänen ystävänsä jäivät pian vähemmistöksi Calumetin tienoillakin.

Calumetin apostolis-luterilaisen seurakunnan jokavuotista papin vaalia suoritettaessa joulukuussa 1888 oppositio syrjäytti Takkisen ja valitsi hänen tilalleen Juho Roanpään, joka aikaisemmin oli toiminut hänen väliaikaisena sijaisenaan. Roanpään valinta oli tarkoitettu väliaikaiseksi. Pian ryhdyttiin hankkimaan vanhasta maasta virkapappia. Vuoden virkaeroon tuomittu pastori Arthur Leopold Heideman ottikin kutsun vastaan ja saapui Amerikkaan kesällä 1890.

Takkisen kannattajat leimasivat vuoden 1888 papinvaalin laittomaksi ”ryntäysvaaliksi”. Heitä katkeroitti erityisesti se, että seurakunnan kirkko sulkeutui Takkisen toiminnalta. Jo keväällä 1889 alkoi käräjäoiminen kirkon omistuksesta. Tätä kesti pari vuotta, ja ylioikeuden päätös pysytti vaalin voimassa. Oikeudenkäynnin aikana riitapuolet yhä selvemmin eriytyivät omiksi ryhmikseen, joiden lisäksi kolmantena oli jo 1880-luvulla oman kokoustoiminnan alkanut ”haalilaisten” joukko. Taistelun aikana Henrik Koller alkoi julkaista Calumetissa lehteä Siionin Sanomat, jota ilmestyi viisi vuosikertaa, 1891–1896.

Euroopan lestadiolaisvanhimmistä ainakin Raattamaa käsitti Takkisen syrjäytymisen papin toimista samanlaiseksi kirkon sulke-miseksi kuin oli tapahtunut Vesisaarella Palovaaralle. Takkisen ystävät joutuivat kuitenkin huonoon valoon ryhtyessään hakemaan oikeutta maallisesta tuomioistuimesta. Raattamaa kehotti sovintoon ja parannukseen kärjäsyynnistä, mutta piti jatkuvasti Takkista Calumetin seurakunnan oikeana saarnaajana.

Sovinnot, joita tehtiin seuraavina vuosina, eivät jääneet pysyviksi. Juho Takkinen lähti tällöin, tosin vailla lestadiolaisemmistön valtuutusta, syksyllä 1891 hakemaan apua vanhasta kotimaasta. Tämän matkan aikana hän seuraavassa helmikuussa kuoli, mutta sen tuloksena oli entistä selvempää sovinnon halua, josta muun muassa Koller raportoi vuoden 1892 aikana. Sovinnon vahvistamiseksi lähetettiin Jellivaaran saarnaaja Joonas Purnu Amerikkaan. Purnun matka kesti tammikuusta syyskuun loppuun 1893. Sen päätökseksi pidettiin Calumetissa suuri sovintokokous, jossa tehtiin molemmin puolin parannusta muun muassa kärjäoimisestä sekä päätettiin toistaiseksi toimia siten, että Calumetissa jo rakennetut kaksi lestadiolaiskirkkoa olisivat käytössä rinnan. Kahden seurakunnan olemassa olo kirkkoineen ja papinviran toimittajineen tunnustettiin, ja tämän järjestyksen puitteissa pyrittiin sisäiseen yhdistymiseen. Pian sovinnon jälkeen osoittautui, ettei alkanutta jakautumista voitu pysäyttää. Sen sijaan eräät Takkisen entiset kannattajat, myös Juho Lumijärvi, alkoivat luopua aikaisemmalta linjaltaan.

Erkki Antin asenne Amerikan erimielisyyksiin muuttui ”ryntäysvaalia” seuranneiden kovien kiistojen ja tuomioiden johdosta.

Samalla myös esikoisvanhinten arvovallan korostus lieveni. Muutos on luettavissa hänen omista kirjeistään, samoin kuin Takkisen kannattajienkin, jotka nyt käsittivät entisen tukijansa "kaataneen kirjoituksensa". Vedenjakajaksi muodostui Erkki Antin voimakas-sanainen kirje Matti Pekkalle Minnesotaan (n:o 72, 15.7.1889), joka pian tuli jäljennöksinä laajalti tunnetuksi.

Erkki Antti ei ollut mukana Raattamaan johtamissa Lanna-vaaran kokouksissa, joissa esikoisvanhimpien kannanotot kirjat-tiin ja toimitettiin lähetyksirjeinä Amerikkaan. Sen sijaan hän näyttää kiinteämmin liittyneen varsinaisen toiminta-alueensa lesta-diolaisjohtajiin. Nimenomaan Ylitornion vanhimmillä lienee jo varhaisemmassa vaiheessa ollut Takkista arvosteleva kanta.

Erkki Antin kirjeiden perusteella saa kuitenkin sen kuvan, että häntä ei ole syytä sijoittaa selvästi kummallekaan puolelle. Hän joutui huomaamaan aikaisemman asenteensa vaaroja ja sen vuoksi halusi todella irroittautua Amerikan kiistoista. Kun tuli sanomia sovinnosta, hän kuitenkin oli heti valmis avaamaan kat-kenneita kirje yhteyksiä. Siten Koller saattoi lehdessään julkaista useita Erkki Antin lähettämiä kirjeitä. Erkki Antin arviointi Ame-rikan tilanteesta oli todennäköisesti erilainen kuin Raattamaan, mutta todellisen suhteen määrittely vaatii kaikkien tuon ajan läh-teiden perusteellisen selvittelyn.

Käsiteltävän jakson aikaan kuuluu tieto Erkki Antin kirjeestä tunnetulle amerikkalaiselle herätyssaarnaajalle D.L. Moodylle. Oskar Lindstedt (Lantto), joka oli kotoisin Pajalan Kaunisvaa-rasta ja toimi 1890-luvulla Erkheikin koulun opettajana, kertoo kirjeessään 21.2.1893:

Minä ja Erkki Antti Andersson olemme D.L. Moodylle kir-joittaneet ja kertoneet lyhykäisesti tämän n.k. laestadiolaisen kris-tillisyyden vaikutuksesta y.m.; uskon että se oli ilahuttava kirje Moody veljelle, erittäinkin kuin sai kuulla, että hänellä on veljiä ja sisaria näinkin kaukana Pohjolassa. (SS 1893, 168s).

Muita tietoja kirjeestä ei liene säilynyt. Ruotsin Ylitornion Kuivakankaassa on muisteltu, että Erkki Antti "kauheasti ihaili Walesin herätystä". Välittömät tiedot Erkki Antin suhteista ulko-puolisiin uskonnollisiin ryhmiin rajoittuvat kuitenkin pariin kiel-teiseen mainintaan Haaparannan baptisteista (n:ot 2, 12).

70. OLLI KOSKAMOLLE 8.5.1889

Juhonpiedistä se 8. p. Touko kuuta, 1889.

Kallis veli Herrassa Olli Koskamo.

Jumalan armo runsaasti vuotakoon teille priiskoitus veren armossa, elämän ehtoon asti amen.

Preivin olen sinulta talvella jo saanut, jonga edestä kiitän. Olisin aikoja sitte vastanu, mutta minua on pidetty kaikkein talvein ahtaimalla, kuin en ole saanu kotona olla, / Pyhään miesten aikana vietiin alas,¹ ja Marjan päivän edellä vaivoin pääsin kotia. Sitte tuli Raattamaa vanhus ennenkuin olin kerinyt talointumaan, sen jälkeen tuli Jonas, sitte tuli Hyyppä.² Ongos vanhusta lujalla pidetty. Ja myöttänsä ihmis joukon keskellä. Arvaat hyvin koska ja missä saapi kirjottaa, pitää olla isäntä, emäntä, piika, trengi, juoksupoika ja pappi. Karttuukos yhelle vanhukselle kylläki. Mutta Jumalan ylönpaltista voimaa mie ihmetellen kiitän, kuin minä niin ahtaala olen ollu. Ja ongo ala reisulla kymmentäkään päivää ollu jona en olle selittäny. Ongos ne sitte paljon helpomat jona ei selitetä.

Amerikasta on talvikauden tullu yksi riita preivi toisen perästä. Ja he kantavat toistensa päälle, ja kittiläisten, ja vesisaarilaisten, ja meidän päälle Saivon vanhuksen kansa. Pitäiskö meidängi alkaa riitelemään. Pois se: koska olemma Jumalan armosta Jesuksen ansion kautta päässeet siihen valtakuntaan, jossa synnit anteeksi annetaan, ja päästetään lain kanteista. Rauhaa ja rakkautta olemma ahkeroittemassa, ja rauhan ja rakkauden Jumalalta olemma Jesuksen ansion kautta rauhan ja rakkauden valtakuntaan lunastetut. Kiitos ja ylimäinen ylistys hänelle sen armon edestä.

Ei hän meilä ole kittiläisten, eikä vesisaarilaisten, eikä keneen kansa Europassa mitään eroa, yksi lamma huone ja yksi paimen hän meilä on, minun lyhyen käsityksenin jälkeen. Uskomma synnit anteeksi Jesuksen nimen ja veren kautta: ja ahkeroittema pysyä rakkaudessa, ja kantaa anteeksi antavaa sydäntä, sekä kittiläiset, vesisaarilaiset. ruottalaiset, suomalaiset, ja lappalaiset. Vielä me kannama anteeksi antavaa sydäntä amerikalaisilekki,

vaikka kohta näyttää niin kuin pyytäsit riitaa Europpangi. Mutta pos se.

Minulla ei ole kallis veli täältä erittäin muistelemista. Kristilisyys on koko hyvässä korjussa uskon ja rakkauden ja anteeksi antavaisuden kautta, eli oikeimin sanoin, Karitsan veren kautta, / ihmiset sairastelevat feperiä, mutta ei ole vielä siihen monia kuolleet. On se muutanpia ajanu uskovaisuuteen. Ei meidän päässä kylää vielä kuitengaa ole tauti, mutta Erkheikin päässä se on ollut kohta koko talven.

Ei täällä sentään ole huono elämä, vaikka mennä kesänä halla otti leivän: täällä on isot mettä tienastit, ette käyvät täällä Tornion jokilaiset tienaaamassa ain Ruottin rannalta asti: Mutta kyllä ne moniat tuovat suruttomuden esi kuvaa kansa.³

Olkaame rakkaat veljet ja sisaret hyvässä turvassa, Karitsan veren kautta on voitto saatu, kaksin kertaisesti olema saaneet Herran kädestä kaikkein synteimä edestä. Syypä teillä ja meillä on iloiset ja kiitolliset olla, kuin synnit on teile ja meile anteeksi annetut, ettei entiset synnit, eikä nykyinen turmellus ja hitaus saata särkeä sitä rauhan ja rakkauden voittoja, jonka verinen äiti pitkänä perjantaina meile voitti. Olkoon teillä ja meillä tuoreessa muistossa se kallis yö kaste yrttitarhaassa, ja päivän kaste Kolkatalla, siellä ääni kuuluu se on täytetty. Niin on siis syy synteinsä tuntevain uskoa, ette synnit on visuni maksettu ja anteeksi annettu. Sispä ongi syy olla vapaat, rauhalliset ja rakkaat. Ja tämän kaiken me saame kokonaisuudessa, kuin tämä savimaja purjetaan, josta olkoon kiitos, ylistys ja kunnia Isälle, Pojalle ja Pyhälle Hengelle ajassa ja ijankaikkisudessa.

Rakaita terveisiä kaikilta veliltä ja sisarilta täältä sinne Herran laumalle. Erittäingi Helanteri veljelle jonga kasvoistaki tunnen, ja kaikille Jumalan valituille pyhille, sekä Taanassa, Vesisaaressa, ja Norjan rannoilla. Ja ole itte ensin tervetetty emäntäs ja perhees kansa. Ja rukoilkaa edestänin, ja kantakaa minullekki anteeksi antavaa sydäntä, merkitsee veljenä uskossa, ja osallinen kansanne armossa.

Vanhaa Erkki Antti Antin poika

Ei ole vahvat voimat, koska käsi vapisee kirjottaissa, se on rakkauden syy.

Hyvä hän seki vielä on ja kallis, kuin rakkaus piinaa toisen, ettei voi kyetä kirjoittamaan eikä paljon muuhun kuin kaffia keittämään ja juomaan.

OMA Koskamon kok. (Olga Paltto). Erkki Antin omakätinen.

Amerikan riidat (ks. kirjettä n:o 72, 15.7.1889 sekä jakson johdantolukua) hallitsivat talvesta 1889 lähtien kirjeenvaihtoa. Niitä vastaan Erkki Antti korostaa yksimielisyyttä Kittilään ja Vesisaareen päin, ikään kuin aikaisemmat ristiriidat olisivat unohtuneet.

¹ Edellisessä kirjeessään Erkki Antti mainitsi kirkkoherra P. O. Grapen kutsusta Ylitorniolle.

² Raattamaa kertoi käynnistään kirjeessä Olli Koskamolle 26.4.1889. Toiset kävijät olivat saarnaaja Joonas Purnu, jonka Pajalassa ja Juhonpietissä pitämiä seuroja on muisteltu, sekä todennäköisesti tukkityönjohtaja Matti Hyypä. Hyypä (1841-1905) oli omaksunut lestadiolaisuuden luultavasti Ylitorniolla asuessaan 1880-luvulla; saarnaaja hän ei tiettävästi ollut. (AS 1905, 91-95). Haapaniemen kok:ssa on Matti Hyypän kirjeet Kittilästä Erkki Antille 26.11.1899 ja 11.9.1900.

³ Tukkilikkeestä enemmän Erkki Antin kyläkirjeessä 20.6.1890 (n:o 77).

71. OLLI KOSKAMOLLE 10.5.1889

Juhonpieti se 10. päi. Touko kuuta 1889.

Kallis veli Herrassa, Olli Koskamo.

Eilen sain postin päältä sinulta preivin, jononga edestä kiitän. Olin jo valmiiksi kirjottannu sinulle preivin ja pannu kiini, mutta en ollu vielä pannu Pajalaan, jonga tähden on tähän sama¹ vastata. Vahingona mieki pidän rakas veli, kuin en saanu sinuaki tavata talvella. Mutta oikein rakas ja vapahenginen kristillisyyys on Torniolla, ja melkein joka paikassa Europan maala. Ette joku Nivan Antti², eli joku muu, sanotaan kuttuneen minua roska ihmiseksi, mitäs sekään tekee. Enänpi hän meitä on yksi hengisiä kuin yksi eli 10.nen. Ja se, myös, ette sanotaan aina olevan se Vesisaaren seurahuoneen sulkema laki käytännössä. Sano minun rakkaita terveisiä Vesisaaren rakkaile velille ja sisarille, ette heittää pois Kristuksen seurakunnasta Paavin panna kirjat ja kanonisit lait. Kyllä kalliit veljet kuuletta Amerikasta, mitä hyötyä on panna kirjoista ja kanoilaiset lait. Synnit mieki vielä todis-

tan teile anteeksi kalliit veljet ja sisaret, jotka oletta Jumalan veren hinta yynä meidän kansamme, sekä Taanassa, Vesisaarella, ja kaikkialla. Iloinen mie olen, ja kiitollisella mielellä Jumalalle, ette Kristuksen seurakunta uskon, rakauuden ja hengen yhteydessä niingi menee, ehä se niin laviaksi levenyt on. Ja oli kuitengi synnittömän saarnajan aikanaki kahentoista luvussa Juutas, vaikka ei ollu suurenpi seurakunta.

Hyvin ovat rakkaanin asiät. Voitto on saatu Karitsan veren kautta ja voitolla pysytää armosta uskolla omistettuna synnit anteeksi sen saman veren kautta.

Ja rakkaita terveisiä kaikille Jumalan valituile ja Utsujoen papille³ myös rakkaita terveisiä vaimo ja lastensa kansa. Ja ole itte enin tervetetty. Ja rukoilkaa edestänin.

Vanhaa Erkki Antti Antersson

Eipä ne fariseuksetkaan sulkeneet kirkkoa Kristukselta eikä apostoleilta. Mistäs se Vesisaareen ja Ameriikaan se on tullu. Eikö hän se ole paavin pulla.

OMA Koskamon kok. (Olga Paltto). Erkki Antin omakätinen.

Kirje on kirjoitettu reväistylle arkin puolikkaalle ja lähetetty samassa kuoressa kuin edellinenkin. Välillä tullut Koskamon kirje toi esiin myös Vesisaaren jatkuvat vaikeudet, jotka liittyivät varsinkin seurahuoneen hallintaa varten laaditun ”pykäläkirjan” käyttöön. Calumetin kirkon sulkeutuminen Takkiselta rinastettiin siihen.

¹ Voitaisiin yhtä hyvin lukea: soma.

² Lienee = tal. Antti Niva l. Lassila (1837-1917), joka oli syntynyt Kittilän Kelontekemällä, samassa kylässä kuin Olli Koskamo. Hän muutti 1869 Kolarin Vaattojärvelle, missä tuli tunnetuksi pyhärukousten pitäjänä ja hätäkastajana.

³ Lestadiolainen Viktor Alfred Wirkkula oli Utsjoen kirkkoherrana 1887-1892.

72. MATTI PEKKALALLE 15.7.1889

Juhon pietistä 15 päivä Heinäkuuta 1889.

Rakas veli M. V. Pekkala! Jumalan armo rauha ja rakkaus olkoon teidän ja meidän kansa nyt ja aina amen.

Preivin olen sinulta saanu rakas veli ja kiitoksia sen edestä. Paljon kuitenkin tykkään sinun ja Lumijärven kirjoituksista, sillä

net on puolueettomat. Mutta ensin osa Amerikasta tulevia kirjoja on aivan toisten synnit tunnon päällä. Miksikäs minä sillä tulen että minä toisten synnistä tehen parannusta. Mutta niitä kirjoitetaan aina Euroopaan asti. Kirjoittakoon kukin omista synnistä sekä Euroopaan että Amerikkaan, jolla asiaa on. Onkos sekin rauhan ja rakkauden hedelmä että kristitty kristittyin kansa käypi lakia mailman tuomaritten edessä. Pappouden ja kirkon päältä. Minä kuitenkin tunnen että kyllä tähän kalliiseseen virkkaan mahtuisi parempiki kuin minä olen. Ja jos kristityt sanoisit etten minä sovi tällä kertaa, niin minä antaisin sijan toiselle. Miksi ei Takkis veliki antanu ilman lain käyntiä Rovanjärvälle koska kristityt niin tahtoivat, antaa Rovanjärvi nyt olla vuoden, jos ei sitte tykätä hänestä niin valitkoot sitte entisen jos siitä paremmin tykkäävät. Kovin Paavali kuitenkin pitää sopimattomana että Korinttiläiset kristityt kävit lakia mailman tuomaritten edessä. Ja apostoli Jaakoppi moittii kovin 3. ja 4 luvusa. Amerikassa rakettiin kirkko menot apostolilliselle pohjalle erinänsä valtion kuolleesta kirkosta. Valtion tuomaritos nyt sitte pitää ja kelpaa teille määrätä pappouden ja kirkon. Ja onkos se sitte vielä kaukana valtion kirkosta. Veli rakkaat, jo teidän jo pitäs tuta ettei tämä ole mennyt evanjeliumin jälkeen. Ja tässä on pääsnyt laki ja luonto liikkuamaan. Eli Juola¹ sielä tunnettiin eriseuraseksi varsin kuin hän sinne tuli. Ja me olemme Juolan täällä pitäneet hyödyllisenä jäsenenä Kristuksen ruumiissa, / ja monta muuta Torniolta sinne menneistä vieläki rakastamme sinne ja taivaaseen asti. Ja Takkis veljeä ja Vuolten veljiä, Jokelan veljiä Pietiä ja Feetua, Petter Raattamaata² ja kaikkia uskon kilvoittelioita. Syntiset tet kyllä nyt oletta, mutta langetkaat toistenne kaulaan ja alkäätkä räknätkö kuka suurin syntinen on, / pieni syntinen tarvitsee saada synnit anteeksi ja suurille syntisille pitkänä perjantaina avattiin ensiksi paratiisin portit. Kukin anotkoon omia syntiänsä anteeksi. Ja tet tiedätte mitä anteeksiantamattomalle palvelialle luvattiin. Ja usko-kaat nyt rakkaat veljet ja sisaret kaikki synnit, pahat sydämet, epäileväisyydet, kärsimättömyydet ja mitä olla mahtaa anteeksi Jeesuksen nimen ja veren kautta. Kyllä verinen kaste se pyhä rakkauden tuli sullaa sydämen paisumat uskon kautta, ja väärä niska oikenee kaulaan omain synteinsä anteeksi saamisen tähden,

ja omat synnit alkaa näkyä suuremmaksi ja toisten vähemmäksi. Metki vielä vanhuudessamme todistamme teille rakkaat veljet ja sisaret kaikki synnit anteeksi siinä nimessä ja sen veren kautta joka vuosi yrttitarhassa ja Kolkatalla synteime anteeksisaamisen tähden. Iloistapa olisi kuulla että Calumeetin paikoilla ja kaikkiaalla syntiset lankiaisit toistensa kaulaan, omia syntiänsä anteksi pyytämään. Eipä kuulu Vesisaaresta eikä Kittilästä eri ääntä kuin on kukin omat syntinsä anteeksi saanu. Rauhan Jumala rakentakoon teitä rauhansa ja rakkaudensa hengellä sielä ja täälä. Sytyttäköön rakkaudensa pyhän tulen palamaan, ettei suitsevaisetkan sydämet sammuisi. Tuule pohja tuuli ja puhalla louna tuuli, että yrtit kasvaisit ja granat omenat viheriöitsisivät, amen. Kaikilta kristityiltä rakkaita terveisiä sille Herran laumalle kuin sielä on. Ja ole itse veli rakas enin tervehtetty sinun rakastajais kansa. Ja rukoilkaa edestäni / merkitsee veljenne Herrassa ja matkakumpaninne isän maan ihanalle rannalle.

Vanha Erki Antti Antin poika

Ihmiset on vähän sairastelleet, on myös joitaki kuolutki, mutta ei merkillisiä. Kesän kulu on kaunis. Pellot on jo viikon aikaa päille tassaintuneet. Heinää on jo viikko tehty, on myös heinääki hyvin kasunnu. Emme tiedä kuinka kiitolliset ihmiset sitte Jumalalle saattavat olla. Johon kyllä suuri velka olis sekä sielun että ruumiin puolesta.

Mikäs hengi se on kuin toisen sanat niin kääntää. Olitkos sanamme Saivossa niin. Eihän siinä sanottu eriseuraseksi. Mutta kamala se Pieti kuin on niin luja omassa ymmäryksessä. Mistä pohjattomuuden pirtin parren alta se on otettu, että met Raattamaan kansa olemma sanoneet Hanhipietiä ja Feetua eriseuraseksi.³ Ameriikasta valitetaan ettei minun ja Raattamaan kirjoja anna kaikki kaikille luvia. Ei se ole oikein, sillä meidän kirjoitukset vaarantavat kaikia, ei net ole yhtä eikä kahta varten, mutta koko Kristuksen seurakuntaa vasten. Anna velirakas kaikkein luvia nämät.

Sama

Arvi Merikallion kok., Vilppula. (Hanhivaaran kok.). Petteri Olli Lahden kirjoittama jäljennös.

P.O. Lahti oli syntynyt Kittilän Könkään kylässä 1859 ja muuttanut Amerikkaan (Calumet) keväällä 1888. Hän näyttää lähettäneen kotiseutunsa saarnaajille jäljennöksen jäljennöksestä, jonka oli saanut New York Millsistä, Minn., missä Erkki Antin kirjeen vastaanottaja Matti William Pekkala asui. Jäljennöksen loppuun Lahti on kirjoittanut lähteen: ”Koska olen tilaisuudessa saada kopian tästä Erkkiantti vanhuksen kirjeestä, niin piirrän ja lähetän teille että saatte nähdä vanhuksen ymmäryksen Amerikan asioista. Tämän kirjeen tähden on nyt vanhus nimitetty kusen juoneeksi lampaaksi näiltä kiivasuikoisilta veljiltä jotka usein kerskaavat esikoisista. Sydämellisiä terveisiä minulta vaimoni kansa, veljenne P.O. Lahti.”

Vesisaarelaisen Ole Edv. Hansenin (Korven Uulan) Lahden jäljennöksestä tammikuussa 1890 kirjoittamat jäljennökset Koskamon kok:ssa (”Erkki Antin nuhekirja Johan Dakkiselle sekä hänen puoluellensa Amerikkaan 1889”) ja E. A. Aunon kok:ssa.

Kirjeen taustana on Calumetin ap.-lut. seurakunnan joulukuussa 1888 pidetty papin vaali (”ryntäysvaali”), jossa Juho Takkinen syrjäytettiin ja Juho Roanpää valittiin. Katkera kiista, joka kärjistyi kirkon omistuksesta aloitettuun, vuosia kestäneeseen oikeusjuttuun, muutti Erkki Antin asenteen. Sekä Takkisen kannattajat että hänen arvostelijansa, joihin Pekkala ja Lahti kuuluivat, näyttävät pitäneen juuri tätä kirjettä suunnan muutoksen todisteena.

¹ Eeli Juola Kalajokilaaksosta oli omaksunut lestadiolaisuuden 1860-luvulla Ylitorniolla ja tunnettiin siellä saarnaajana myöhemminkin; hänen varsinaisena vaikutuskenttänään oli alkuperäinen kotiseutu. Siirryttyään 1888 Amerikkaan hän toimi lyhyen aikaa Michiganissa, sitten Duluthin lähellä Thomsonissa, Minn. Juhani Raattamaa antoi, toisin kuin Erkki Antti, Juolasta varsin kielteisen arvostelun, vaikka häntä puolustettiin myös Ylitorniolta käsin. (*Raattamaa* 1976 n:ot 211, 214, 215, 1.5. — 8.7.1889).

² Takkisen lisäksi mainitut saarnaajat, joista Jaakko ja Kaaleppi Vuollet sekä Petteri Raattamaa asuivat Minnesotassa, Hanhivaara ja Paksuniemi Kittilässä, olivat leimautuneet Takkisen vastustajiksi.

³ Muuttunut Amerikan tilanteen arvio sai Erkki Antin näkemään Vesisaaren ja Kittilän asiat hiukan entistä paremmassa valossa. Tosin Erkki Antti kuten Raattamaakin pyrki yleensä välttämään ja torjumaan eriseuraiseksi leimautumista.

73. JUHO LUMIJÄRVELLE 5.8.1889

Juhonpieistä 5 päi Elo kuuta 1889.

Rakas ja kallis veli Herrassa J. H. Lumijärvi, Jumalan armo lissäintyköön teille rauhan ruhtinan Herramme Jesuksen kautta nyt ja aina amen.

Kalis veli, en muista olenko sinulle sitte kirjoittannut kuin olen saanut sinulta viimesen previn, mutta kiitän kuitengi sekä

preivin että avisiin¹ ja kaiken rakkauuten etestä jota aina olet kohta-
taanin osottannut, / olen keyvällä kansa kirjottannut Heiki Kolle-
rille, ja käskenynt hänen antaa sinule osan / en tietä onko antanut,
/ nyt vasta taas olen Kollerille vastannut tämän arkin päälle
häneltä kirjoitetun 5 isoman arkin 6 ja 7 palanen vielä lisänä, / ei
minulla ole pitkää hengejä kirjottaa kovin pitkää preivijä / te täy-
tyttä tytyvä siihen vähän kuin minulla on ja anteeksi antaa rak-
kaanin minun puuttuvaisuutenin.²

Voi rakkaanin kuinka kallis asija se on että met olemma Ju-
malta sen armon saanneet että olemma tervenä tuntennet etsikko
aijan ja ottanneet armon ajasta vaarin silloin kuin se tarjona on,
syystäpä olemma iloiset ja hyysin palkitut kalliit ja ihanat veljet
ja sisaret Amerikassa ja kaikkijalla sillä synnit on visuni anteeksi
annetut sillä verellä joka on pitkänä perjantaina vuotanut syn-
teimmä anteeksi saamisen tähän. Ole iloinen pyhhän leiri ja ra-
kas kaupunki / kaksin kertaisesti olemma saannet Herran kätestä
kaikein synteimä tähän, kuitti seisoo Kolkatan voitto mäjellä että
se on täytetty. Niin siis olemma vapautettu synnin rangaistuk-
sesta ja lain täyttämisestä koska Herramme Kristus etestänme ja
sijassamme täytti lain täytelisellä kuulijaisuutellaan yrtitarhassa ja
Kolkatalla. Olkaamme hyvässä turvassa emäkanan Herrame Je-
suksen amo³ siipein sujassa kaiki net jotka uskon rauhan ja rak-
kauuten ja hengen yhteyden valtakunnan perilliset ovat, sillä rak-
kaus rakentaa mutta erimielisyys hajottaa jota myös ikävällä
kuulemma.

Minulle kirjoitetaan Kallumeetin paikoista aivan kristittyin
synnilisyttä, mutta ei syntein anteeksi antamisesta / miksikä me
europalaiset sillä tulemma, / me olemma itte myös synnissä siin-
neet ja syntynneet / kyllä Jumala siellä palvelijainsa kansa aikaan
tulee jossa syntijä tuttaan, mutta synnittömmäin kansa pahenpi
on, / jolla paljon on syntiä sille Jumala palvelijainsa kautta totis-
taa paljon anteeksi eikä vähemmän syntinengään tulle autuvaaksi
ilman syntein anteeksi saamisetta, / armo se on että syntiä tut-
taan mutta se on armo yli armon että syntinsä tunteva kykenee
uskomaan synnit anteeksi Jesuksen nimen ja veren kautta, /
koska olemma syntisestä siemenestä siinet ja synnisä syntynet
mikä ihme että syntiset olemma / ei hän kylvöstä muun laista

tule mutta semmoista kuin siemen on. Ja silläpä kanpaukset päälle seisovat kuin ei synnin päästöllä taluteta syntisiä sen turviin joka ei ole siinnyt syntisestä siemenestä.

Olen minäki ja Raattama vanhin parhan kykymme jälkeen freistanneet taasen kirjoittaa Kalumeetin paikoile / en me tietä kuinka tykättään mutta Jumalan neuvona me vain kirjoittannet olenma. Olen minäki pannut Kollerin ja Pekkalan Matin preiviin sinulle terveisiä / satukko saamaan kuin on väli niin piitkä.⁴

Ja noita kittiläisiä ja norjalaisia meille myös morkattaa, eikä meillä ole niitten kansa monneen vutteen ollu väänne sannaa mutta yksi ääni, / Vuolteen veljä myös joku nimittää eriseuraiseksi emekä met tietä että net olisit koskaan menneet eriseuraan / tietämme ja tunnemme monia joita nimitettään Amerikassa eriseuraiseksi ja met uskomma heitä kristityksi. Jos kyllä emme tietä ketä paremin uskoisimma kuin Takkis veljen puolta mutta toisella puolen kansa on autuvaaksi tulevaa kansaa sillä sielä on myös särjetyitä sytämijä. Kootkaamme Herralle ja älkäämme hajoittakko, sillä joka ei hänen kansansa kokoa se hajoittaa / voi ikäävää, voi, voi.

Sytämen rakkaita terveisijä täältä Herran laumalta sille Herran laumalle kuin sielä on erittäinki Takkis veljelle Karle Tanjelille⁵ Hendriki Kollerille Vulteen rakkaille velille, Pekkalan Matille, Raattaman Pietarille kaikille vaimonensa jos heitä kohtaat ja siellä Astorjan ja muissa valtijoissa oleville velille ja sisarille rakkaita terveisiä / ja ole itte kaikkein ensin ja ensin ja viimein minulta tervehtetty emäntäs ja lastes kansa / ja rukkoilkaa myös minunki etestänin ja kantakkaa minullekki aina anteksi antavaa sydäntä / merkitsee veljennä uskossa ja osallinen kansanne armonssa / vielä mieki kalliit matka kunpanit totistan sinulle ja teille synnit visuni anteeksi Jesuksen nimen ja veren kautta merkitsee
Vanha Eriki Anti Antin Poika.

OMA Koskamon kok. (Olga Paltto). Olli Koskamon kirjoittama jäljennös.

¹ Amerikan Suomalainen Lehti, ks. kirjeen n:o 25, 16.11.1882 viitettä 1.

² Kollerille 1889 kirjoitettuja kirjeitä ei näytä säilyneen. Kollerin kirjeille tyy-

pillinen pituus ja kenties sisältökin näyttää Erkki Anttia kyllästyttäneen.

³ Luettava: armo.

⁴ Koller asui Calumetissa, Pekkala New York Millsissä Minnesotassa, Lumijärvi taas Tyynen valtameren rannalla Astoriassa.

⁵ Kalle Daniels.

74. OLLI KOSKAMOLLE 9.8.1889

Juhonpiedistä se 9. päivä Elo kuuta, 1889.

Rakas veli Herrassa Olli Koskamo.

Jumalan armo, rauha ja rakkauus kasvakoon ja lisääntyköön teile rauhan ruhtinan, Herramme Jesuksen kautta nyt ja aina amen.

Preivin olen sinulta saanut eilen, jonga edestä kiitän. Iloista se on kalliit veljet ja sisaret, että osa uskon kilvoittelioista kuitengi pysyy lapsenmielisennä Jumalan seurakunnassa, sillä lastenkaltaisten on Jumalan valtakunta. Mutta niistä on ikävät ajatukset sekä Amerikasta että muvalta, jotka ei tahdo pysyä Herran Kristuksen opin alla: mutta omapäisyydessä ovat viissaamat miehistänsä kuin Jumalan seurakunta, niin kuin Amerikastaki tulee yksi protokolla yhellä, toinen toisella kertaa. Ette oikein väsyttää lukemisessa, kuin ei ole sisälle pito muuta, kuin kantaa kristittyin päälle. Miksikäs mie sillä tulen, ette Amerikan kristittyin päälle kannetaan syntisyyttä, eikä näytetä mikä vika se juuri olis. Mie olen myös syntinen, ja tarvitten omia syntiänin anteeksi saada eikä toisen synnit minua kadota. Jolla paljon on syntiä, sille¹ tarvittee paljon anteeksi antaa. Ja jolla vähenpi on, en usko sengään tulevan autuaaksi ilman syntein anteeksi saamisetta. Ongos näilä suuri väli, kuin syntein anteeksi saamisen armosta kunpiki elävät. Koller kirjotti viimein viikko kaksi aikaa, 5. arkin päälle Amerikasta, 6. ja 7. oli vielä kappaleet. Engä voi käsittää mingä edestä kiittäsin, kuin aivan muitten huono kristillisyyys oli tunnon päälä: ilmangi itte on tietengi hyvä kristitty.²

Mutta kalliit veljet ja sisaret Norjassa ja kaikkialla, olkaame hyvässä turvassa hyvän paimenen armo siipein suojassa,³ kaksin kertaaisesti olemma saaneet Herran kädestä kaikkein synteimä

tähden: synnit teile ja meile ovat visuni anteeksi annetut sen veren kautta, joka pitkänä perjantaina on vuotanut yrttitarhassa ja Kolkatalla synteime anteksi saamisen tähden, / kallis verinen kaste, terve tulemaa aina uskon kautta kostuttamaan sydäntemme kuivaa maata, joka mailman kylmän tuulen tähden tah-too kuivata: ette ylösnousemisen lämmin auringo saapi verellä kostutetun sydämen aina kasvattaa hedelmälliseksi, josta ijan-kaikkisuuden kukkaset saavat sen nesteen, ettei net enää kadota färiänsä.

Mieki vielä kukatiesi viimeisen kerran vanhuudessanin, todistan teile kalliit matka kunppanit kaikki synnit anteeksi Jesuksen nimen ja veren kautta: ja kantakaa minullekki aina anteeksi antavaa sydäntä joka myös olen pijain poijes menevä tästä synnin Sodomaasta / vanhuuski vielä vakuuttaa pikaisesta pois menosta.

Täällä on paljon sairastettu feeperi tautia, on myös useita kuolu, mutta ei teile tuttuja, sillä ei se ole huolinu vanhoista, mutta nuoria ja keskiikäisiä se on pitäny lujan laisesta kiini, / on se niitä ahistannu uskomiseengi mutta näyttää, ette kuiva tauti vaivaa niitä jotka paraneet ovat, ja jotka kuoleet ovat ne on menneet mihingä ovat päässeet. Leipä vuosi tänne on tullu hyvä, ja heinää on kasunu hyvin ja hyväksi saatu ja heinän teko on hyvin lopulla, mutta nyt on eilen satanu, ja tänä päivänä vielä kovemmin; taitaa Jumala haluta kasvattaa vielä potatitki, sillä on tahtonu olla kuivan lainen, kesä tuli varhain, ja on ollu lämmin, ettei taida mailman orjakaan saattaa syyttää Jumalaa, enme tiedä mingälaisen kiitoksen mailman orja nyt antaa Jumalalle, Mutta kristityt kuuluvat valittavan ettei he saata kiittä maalaisen, eikä hengellisen hyvän edestä niin kuin halu olis.

Uskokaa nyt kaikki kovaki sydämet tämä Jumalan synnin päästö meidangi suun kautta, sillä kyllä kovat sydämet pehmiävät siinä rakkauden ahjossa uskon kautta, joka palaa yrttitarhaassa ja pääkallon paikalla kuin siellä ollaan omain synteinsä kanssa uskovaisella sydämellä, / mutta net, jotka ainoastansa muitten synnistä parannusta tekevät, ei net jouda eikä ilmangaan tarvittekaan viipyä vanheman verisauna paikoilla. O joska hekki tulisit ymmärtäväiseksi ennen kuin auringo laskee.

Sydämen rakkaita terveisiä sanovat täältä veljet ja sisaret

Herrassa, sille Herran laumalle kuin siellä on, erittäongi meidän väki.⁴ Ja olkaa myös minulta rakkaudesta tervetetyt, erittäongi Hans Helanteri, Aleksanter Aronsen ja Vesisaaren rakkaille, Karl Hyrylle, Jakop Pyörnstömmille Isak Tiiperille,⁵ yynä muile, ja ole itte enin tervetetty emäntäs, ja rakastajais kanssa, / ja pyydän rukoila edestänin, / Merkitsee veljenä Herrassa, ja matkakunpanina oikiaan Isän maahan.

Vanhaa Erkki Antti Antinpoika

Oikein kauhistaa, kuin paikoin pudistelaan nyrkkiä toisille kristityile, lyödään nyrkkiä pöytään, ja potkastaan jalkaa laatti-aan ja sanotaan, mie tässä isäntä olen. Ongos Jumalaki niin tehny jolla olis siihen oikeuuski joka todella Isäntä on, ongos Herrame Kristus niin tehny joka oli vijatoin Jumalan Karitsa. O häpeää, jos olis taito hävetä, vai kuinga. Se sama.

OMA Koskamon kok. (Olga Paltto). Erkki Antin omakätinen.

Henrik Kollerin kirjoittama jäljennös tästä kirjeestä on Raimo Airamons kok:ssa, Lahti. Erkki Antin jälkikirjoitukseen Koller on liittänyt kommentin, joka kääntää sen kärjen Takkisen vastustajiin: "Isak Viippa on paljon polkenut jalkaa kyllä Calumetin kirkossa, joka vaalipäivänä enin jaksoi haukkua ja kirotta, ja vuosi kausia, on täysi Sime Geran poika Takkista kohtaan. Vuolteen Jaako veli on kii-vastellut myös toisinaan ankarasti, enempi kuin saarnaajan tulisi."

¹ Erkki Antti on lehteä käännettyään kirjoittanut virkkeen alun toistamiseen uudelle sivulle.

² Koskamolle kirjoittaessaan Erkki Antti kritikoit Kolleria jyrkemmin kuin Lumijärvelle Amerikkaan edellisessä kirjeessä.

³ Edellisen kirjeen kuva emäkanasta Jeesuksesta on vaihtunut paimeneksi, mutta "armosiivet" säilyneet.

⁴ "Meidän talon" = Juhonpietin Vanhantalon väki.

⁵ Hellander ja Aronsen olivat Tenosta, Neljäskunta (Huru), Björnström ja Ti-berg Vesisaaresta ja sen lähiseudulta.

75. [TUNTEMATTOMALLE] 23.8.1889

Juhonpietistä 23/8 89.

Jumalan armo, rauha ja rakkaus kasvakoon ja lisääntyköön teille ja meille rauhan ruhtinaalta Herraltamme Jeesukselta elämän ehtoon asti. Olkaamme iloiset, vapaat ja rakkaat, kun Ju-

mala rakas Isä on meitä saattanut lapsiksensa ja pitää alennuksen tiellä nöyryyden laaksossa, että ei pappeudesta eikä isännyydestä riidellä. O ijankaikkinen rakastaja, ole kiitetty kaiken armon, laupeuden, kärsivällisyyden ja pitkämielisyyden edestä; lasten kaltaisten on taivaan valtakunta. Täytyy kyllä tunnustaa, etten saata niin lapsi olla Jumalan seurakunnan keskellä, kuinka haluni olisi ja hyödylliseltä tuntuisi, vaan armo se on, että näinkin menee Jumalan valtakunta. Paljon on sairastettu ja jotkut ovat siinä tulleet uskovaisiksi; mutta jotka paranneet ovat, niitä tahtoo kuiva tauti vaivata. Ole kuitenkin iloinen Siionin tytär kaikkialla, synnit ovat katuvaisille anteeksiannetut sillä verellä, joka on vuotanut Pitkänäperjantaina synteimme anteeksisaamiseksi. Yhteen tulemme Karitsan häissä jos ei enää Keedarin majoissa. Täydellisesti olemme lunastetut synnin rangaistuksesta ja Jumalan vihasta. Kaksinkertaisesti olemme saaneet Herran kädestä kaikkein synteimme tähden; kohta tulevat taivaasta vieraat noutamaan kotiin köyhän morsiamen, jonka veriylkä on omalla kalliilla verellään ostanut ja syvästä helvetin haudasta armossaan ostanut ja syvästä helvetin haudasta armossaan nostanut. Vähän ajan perästä olemme veisaamassa voitonvirttä Karitsan häissä täydellisesti vanhurskasten henkein kanssa amenta ja hallelujaa, sillä voitto on saatu Karitsan veren kautta ja todistuksen sanan kautta; Jumalan rauha olkoon kaikille rauhan lapsille ja muistamme toisiamme rukouksissa, merkitsee vanha veljenne ja matkakumppaninne Isän maan ihanalle rannalle.

Erkki Antti Antinpoika

Vuosi on tullut hyvä, eipä pitäisi maailman orjainkaan päästä syyttämään Jumalaa; kuinka paljon Hän siis saa synnin orjilta kiitosta; kristityt ne valittavat kuitenkin, etteivät he saata niin kiittää kuin halu ja tarve olisi sekä maallisen että hengellisen hyvyyden edestä. Hyvästi kalliit veljet ja sisaret, Herran rauha olkoon henkemme kanssa ja kantakaa minullekin aina anteeksiantavaa sydäntä.

E. A. A:son.

AS 1908, 29s. (Vanhinten kirjeitä).

Kirjeessä on monia yhtymäkohtia edelliseen, 9.8.1889 kirjoitettuun. Viittaus

pappeuden ja isännyyden synnyttämiin riitoihin liittyy samoin juuri tuohon aikaan. Laitinen näyttää poistaneen kaikki konkreettista asiayhteyttä ilmaisevat kohdat.

76. TAAVI CASTRÉNILLE 29.1.1890

Juhonpietistä se 29 p. tammik. 1890.

Rakas ja kallis veli Herrassa David Castren. Jumalan armo, rauha ja rakkaus lissääntykköön teille Herramme Kristuksen kautta nyt ja aina aikain loppuun asti, Amen.

Preivin olen minä sinulta saanut rakas veli, jonka edestä kiitän. Se preivi oli rakkaampia kuin sieltä on näinä vuoden aikoina tullut, sillä muut preivit ovat aivan puoluelliset, paitsi Pekkalan Matin ja Lumijärven ovat myös puoluettomat. Hyvän sorttinen henki minun sydämelle maistui sinun preivistäs; mutta ikävä nähdä ja kuulla että kolmessa huoneessa kristityt yhtä aikaa rakastamattomuuden tähden kokouksia pitävät. Olen äskettäin kirjoittanut Takkiselle, etteen tiedä jos panen pänää paperin päälle Amerikan riita-asioihin; mutta en saata olla veli rakas muistamatta teidän kuolemattomia sielujanne, koska sielä on tosi särjetyitä sydämiä molemilla puolin.

Voi kalliit matkakumppanit Isänmaan ihanalle rannallet! Kyetkäämme uskommiisessa ja Jeesuksen kalliin sovinto-ansion omistamisessa kaikkein synteimme anteeksi saamiseksi. Kyllä pyhä rakkauden tuli sulaa kylmät rinnat ja sulaa rakastamattomat sydämet. Tiedättepä te ja koetelleet oletta sekä se rakkauden pyhä valkea joka on pitkänä perjantaina palanut näkyvässä liekissä yrttitarhaassa ja Golgathalla, ja vielä palaa uskovaisissa sydämissä, sytyy kärsimään ja anteeksi antamaan toiset toisillensa. Ja syntiset sitä tarvitsevatki.

Ja kyllä nyt veljet rakkaat oletta sielä ulosnäkyväisestikki syntiseksi joutuneet, kuin maailman lain voimalla pappeutta ja kirkkoa pyydätte saada. Niin Euroopassa kuitenkin valtion pap-pime sitä tietä. Ja mikä hedelmä siitä sitte on kasvanut? Se että on repeämässä kolmeen lahkoon. Uskokaat kalliit veljet ja sisaret kaikki synnit anteeksi. Mieki vielä minun vanhuudessani, kuka

ties viimeisen kerran todistan teille, kalliit matkakumppanini, kaikki synnit anteeksi siinä nimessä ja sillä verellä, joka on vuotanut pitkänä perjantaina syntiemme anteeksi saamisen tähden. Emmepä ole halvalla ostettu. Jeesuksen kalliin veren hinta me me olemma. Pitääkö Jumalan veren hinta oleman niin halpa, että hyljätä kaikkinaisten syiden tähden? Ei ainakkaan! Sillä verinen äitimme on juuri syntisyydemme ja kelvottomuudemme tähden meitä kivulla ja paljolla veren vuodatuksella synnyttänyt Jumalan lapsiksi. Heittäneekö vanhin lapsensa ulos talostansa vikkainkaan tähden, saati hän vähänkään toimittaa vanhemman tahtoa? Vielä sanon rakkaani teille, että rientäkäämme ristin alle katselemaan, kuinka raskailla vaivoilla verinen vanhin on meitä voittanut vihollisen vankeudesta.

Täydellisesti olemma ostetut ei kullalla eikä hopialla, mutta Jumalan Karitsan kalliilla ja viattomalla verellä. Pois pelko ja epäileväisyys. Viimeistenki syntein anteeksi saamisen tähden on viaton veri vuotanut Golgathalla. Siispä olemme Jeesuksen veren hinta. Ja ehkä ei ole meillä omasta voimasta pyhälle Jumalalle muuta viemistä kuin syntisyys, mutta uskon kautta meillä on Kristus sekä viisautenna, vanhurskautenna, pyhyttenä ja lunastuksenna. Siis, vaikka meillä itsellämme ei ole Jumalalle mitään otollista antaa kuin alastomat sielumme, niin ei meiltä myös mitään puutu, kuin meillä on Kristus kaikki kaikkenamme. Isä Jumala on mielistynyt ainoaan Poikaansa ja Pojan täydelliseen lunastustyöhön; eikä ihmisen kelvottomaan hyvään jos ei pahaankaan. Mutta paha tunto se kuitenkin on, joka ahdistaa armon perään kysymään. Olkaa nyt kalliit veljet ja sisaret hyvässä turvassa ja hyvin palkitut. Viattoman veren hinta te oletta. Synnit teille on anteeksi annetut, jotka uskovat synnit anteeksi, niille on myös elämä uskon kautta Jeesuksen nimessä.

Ja rakkaita terveisiä täältä kaikilta kristityiltä, sille Siionin tyttärelle kuin sielä on, erittäinki Takkiselle, Danelille, Kollerille, Juolalle, Vuolteen veli rakkaille, Lumijärvi rakkaalle y.m. kaikille emäntänsä ja lastensa kanssa ja perheinensä.¹ Ja olkaa kaikin minulta ensin tervehtetty, ja ole myös itse väkes kanssa tervehtetty. Ja rukoilkaa edestäni. Näitä merkitsee vanha ja uusi vel-

jenne ja osallinen kansanne armossa ja evangeliumin edes-
tauksessa

Erkki Antti Antinpoika

Jälkikirjoitus:

Ihmiset tehtovat sairastaa ja kuolee myös taajaan, mutta ei ole merkillisiä kuollut. Kukaties saattaa olla viimeinen.² Koko Jumalan armo hän teilläkin on. Onkos se sitte täydellä päällä kuin koko perintö on ja vielä riitelee perinnön päältä. Olet kyllä tuntematon kasvoista, mutta kirjoitukses osottaa että sydän tuntee Jumalan ihmiseksi. Kallis on se nimi! Rauhan ja rakkauden Jumala sytyttääköön Poikansa sovinto veren kautta rauhan ja rakkauden teidän ja meidän sydämeeme, Amen.

Vielä sanon rakkaalle veljelle Johan Takkiselle, minä ja muut veljet ja sisaret rakkaita terveisiä. Se muista, ei tämä ole keneen muun kuin minun kirjoitus, että kyetkämme uskomisessa ja Jeesuksen kalliin ansion omistamisessa, että rauhan ja rakkauden pyhä tuli, jota Jeesus tuli sydyttämään, sais uskon kautta palaat veljein ja sisarten rinnoissa. Kyllä Jumala syntisten kanssa aikaan tulee, ainoastansa ne uskovat syntein anteeksi antamiisen saarnan. Mutta synnittömäin kanssa ei ole Vapahtajakaan tullu aikaan, vaikka oli totinen Jumala!

Synnit teille kalliit matkakumppanit on anteeksi annetut Karitsan veren kautta ja rukoilkaa edestämme, toivottaa vanhaa veljenne

Erkki Antti Antinpoika

Maija Stiina³ myös sanoo Takkis veljelle rakkaita terveisiä, että hänestä olis paljon etullisempi, että Takkinen vielä kävis täällä oppimassa rauhan ja rakkauden pyhää oppia kuin että kuluttaa niin suuria rahasummia käräjäjutussa!

Uskokaa te nyt että tämä alkua on minun ja tämä sivu Maija Stiinan, eikä tämä ole keneen kehoituksesta kokoon pantu. Siis tämä lappu (MaijaStiinalta) Takkiselle. Hyvästi ystävällisesti vieläpä veljellisesti, antakaa te anteeksi jos vanhuus joskus houreisiki.

E. A. A-n

Raimo Airamon kok., Lahti. Lopussa jäljentäjän merkintä: ”Kopioitu siitä kopiosta joka on ulos kirjoitettu alkuperäisestä Erkki Antin omasta käsikirjoituksesta, sanasta sanaan. H. Koller.”

Taavi Castrén oli toiminut lestadiolaisseurakunnan kirjurina Calumetissa, mutta syrjäytynyt 1880-luvun alussa. ”Ryntäysvaalin” jälkeen hän tuli jälleen esille. Takkisen vastustajien puolesta hän kirjoitti talvella 1889–1890 A.L. Heidemanille pyytäen tätä papiksi Calumetiin. (*Raattamaa* n:o 224). Ilmaistessaan tyytymättömyytensä Castrénilta saamaansa kirjeeseen Erkki Antti ei näyttänyt muistavan, kuinka kielteisen arvion hän oli kirjoittanut samasta miehestä 12 vuotta aikaisemmin (n:o 17, 15.12.1877). Kirjeen taustasta ks. jakson johdantoa.

¹ Tavalleen uskollisena Erkki Antti lähettää terveisiä kummankin kiistäpuolen edustajille.

² ”Viimeinen” sanan jälkeen lienee lisättävä: kirje.

³ Vanhantalon uskollinen palvelija Maria Stiina Lainio on liittänyt kirjeeseen omakätisen tervehdyksen Takkiselle, jonka hän tunsi tämän kahdestakin käynnistä Juhonpietissä. Ristiriitojen aika vaati kirjoitusten autenttisuuden vakuuttamista.

77. OLLI KOSKAMOLLE 24.5.1890

Juhonpietistä, se 24. Touko kuuta 1890.

Kallis veli Herrassa, Olli Koskamo.

Jumalan armo, rauha ja rakkauus uskon kautta, kasvakoon ja lisääntygöön teille Herramme Jesuksen ansion tähden nyt ja aina amen.

Preivin olen sinulta saanu toissa päivänä yynä paperit: mutta pläkki laatikkoa ei ollu, joitten edestä kiitän. Olen minä veljelle kirjottanu, mutta en mie ole talvella kotona kohta koskaan ette kirjottaisin. Mie olen ollu taas kevä talven Torniolla: ja Torniolla on oikein hauska kristillisyyys, uskon ja rakkauuden palava hengi hallittaa kristittyin kesken. Tuli myös uudestaki kristityitä. On myös täälläki yksi mielisyyys kristittyin kesken, kuin mitä Erkki aina tohisee kuin ei hällä parenpaa ilmangaan ole: koska tyyhää tohua tohisee. Onkos se tuomio valta annettu yhelle, että tuomita ulos taivaasta ketä hän tahtoo, ilman syylisettä syyttä vielä / mutta ei hän tehe vahingoa muile kuin ittelensä, sillä hän on jo tunnettu heiko päinen, ihminen.¹

Ja senpä tähden kallis veli, ongi se suuri armo, ette painaa alas uskon kautta Herraan Jesukseen vanhaa ihmistä, ettei se pääse isä kristityksi. Sillä niistä tulee hirmuinen kristitty, jotka panevat kristityitä kattilaan,² ja itte seisovat kannen päälle, ettei ne pääse kattilasta ulos. Eikö heilä ala viimein polttamaan jalvoja, vai kuinga se käypi.

Mutta se kallis yksin kertaisuus, että kattella Jumalan Karitsaa kärsiväisenä synteinin tähden, ja ylösnosneena vanhurskaudentamma tähden. Tämä katteleminen se tuopi uskon kautta sen todistuksen, ette myös minungi syntisydenin on sillä yhdellä uhrilla täydellisesti maksettu. Ja miksieisis muitten, jotka paljo vähempi syntiset ovat kuin minä. Silloin sovinto veren virta pitää sydämet sulalla, ja rauhan ja rakkauuden virta ottaa pois synnin, ja peittää paljon rikoksia. Uskon puutos se on niilä tuomio herroilla, vaikka ei itteys kunnia, ja tunnottomuus anna tunnustaa.

O Herra Jesu Kristee, kuinga pitäis saattaa sinua kiittää sen kalliin armon edestä, ette Jumala on hengensä kautta radanu³ pitää siinä seurakunnassa, jossa synnit annetaan anteeksi, ja päästetään lain kanteista. Syystäpä olemma kalliit veljet ja sisaret iloiset, kuin synnit ovat meile ja teile anteeksi annetut Jesuksen nimen ja veren kautta. Mieki vielä todistan teile kaikille uskoavaisille kaikki synnit, vijat, epäileväisyydet anteeksi: siinä nimessä, ja sillä verellä, joka on Kolkatalla ja yrttitarhaassa pitkänä perjantaina vuotanu synteime anteeksi saamisen tähden. Ole iloinen Sijonin tytär, sinä kihlattu Jesuksen morsian, kohta ylkä tulee noutamaan köyhän morsiomen kotia. Kohta pannaan Karitsan emänän kruunu päähän. Silloin ei ole enää morsian köyhä, kuin yljän tavarat ovat morsiainen rikkaaksi tehneet. Ole Sijonin tytär tytyväinen yljän uskollisuuteen, joka ei ole, eikä saata olla petollinen ajassa, eikä ijankaikkisudessa.

Ja kantakaa aina minullekki anteeksi antavaa sydäntä joka sitä parhaiman jälkeen tarvittengi. Ja mitä veli sanoo ette hän syksyllä noutaa minun Norjaan, siitä ei veli rakas tule mitään. Hyvä jos elän, ette jaksan Tornion rannoila kulkea: sillä hyvin heijoksi otti kuin olin Torniolla kevä talvella, Siellä oli Raattamaa, Jonas, Palohuornanen,⁴ y.m. Ja paljon puhuttiin Amerikan asioista, mutta eipä tule tolkkua talkkunasta.

Mutta iloiseksi tuli sydämenin, kuin kuulin, ette veli kelpaa Vesisaareen sarnajaksi. Se oli minun sydäntä, myöden. Oikein paljon rakkaita terveisiä vesisaarilaisille ja kaikkialle kaikilta kristityiltä tältä, / ja ole itte enin, ensin ja viimein tervetetty Helanterin, Aleksanterin,⁵ Kale Neljäskunnan, Pyörgstomin vaimoinenna tervetetyt, / ja pyydän rukoila edestäni, pyytää vanhaa ja uusi veljenä

Erkki Antti Antin poika

Rauha olkoon hengene kansa, ja rakkaus uskon kautta Herran Jesuksen sovinto veren armossa nyt ja aina amen amen.

Reunakirjoitus:

Missä he löytävät levon ja rauhan, jotka ei sovi kristittyin kansa: vieläpä sanovat ette vaikka olis kymmenen tuhatta, mie en tottele, o ylpeää sydäntä.

OMA Koskamon kok. (Olga Paltto). Erkki Antin omakätinen.

Itä-Ruivassa toivottiin jatkuvasti, että Erkki Antti voisi uudistaa 1860-luvulla tekemänsä matkan. Kulku tunturien yli oli kuitenkin hyvin paljon vaativampi kuin hevoskyydein tehtävät "alareisut" ja vastaavat.

¹ Vanhantalon isäntä Erkki Juhani-poika on 1890-luvun rippikirjassa merkitty mielisairaaksi. "Taivaasta" ulos tuomitseminen lienee = seurakunnasta sulkeminen.

² Sama kuva: *Raattamaa* 1976 n:o 14, Jellivaaraan n. 7.11.1858.

³ Sanan merkitys epäselvä.

⁴ Kirjeessään Koskamolle ym. 6.6.1890 Raattamaa kertoo palanneensa pääsiäisen jälkeen kotiin lännestä (=Jellivaarasta) ja Mataringistä. Jellivaaran johtavat saarnaajat Joonas Purnu ja Iisakki Palohuornainen olivat arvattavasti tulleet hänen mukanaan Ylitorniolle, missä Erkki Antti oli heidät kohdannut.

⁵ Aronsen Tenosta.

78. KYLÄKIRJE 20.6.1890

Juhonpietistä 20 p. kesäkuuta.

Kylässämme on jo alku viidettäkymmentä vuotta saarnattu vanhaata evankeliumia, ja jotka uskoneet, ovat elämän saaneet uskon kautta Jeesuksen sovintovoiton voimasta; mutta jotka siitä

ovat langenneet, niille on käynyt kuten Vapahtaja sanoo: ”Kun rietas pääsee takaisin puhdistettuun sydämeen, niin sen ihmisen viimeiset, tulevat pahemmiksi kuin ensimmäiset, eikä ihme, kun seitsemän entistä pahempaa henkeä tulevat siihen ihmiseen.

Kylässämme on yksi kunnallinen¹ talonisäntä — niinkuin hän itse uskoo —, joka ottaa rahat ja vieläpä vaatteetkin juomareilta ja kun kunniallinen juomari tulee kuolemankieliin, on hän valmis käymään tautivuoteelle, jos sitä sallitaan, sovittamassa kaikki kunnan maksot, sillä kunta tietenkin juomarien ylläpitää taudin ja vanhuuden ajalla. Ja viinaporvari saattaa hyvällä omallatunnolla kantaa ne rahat, jotka olisivat kunnalle maksettavat. Eipä ole menemistä sanomaan: ”pane pois vääryyden rahat!” —, Petturi ja varas turmelee itsensä — ne ovat harvat —, mutta viinaporvari turmelee koko kansan niin omassa kuin naapurikylässä. — O, Herra! avaa sokeain raukkain sielun silmät näkemään, että he mahtaisivat pirun pauloista seljetä ennenkuin hänen ijankaikkiseksi saaliiksensa joutuvat.

Patroona A. K-lla täällä on suuri puuhomma ja useina päivinä on ihmisiä kuin kirkkoväkeä odottamassa palkkaansa, vaan useinkin on massi tyhjä maksajalla.² Niinkö hän on köyhä, vai vaivanneeko suuri visuus. Talo, jossa tämä kokouspaikka on, saapi olla miltei omasta elämästään tietämättä; aitat ja muut huoneet tallataan lialla ja pahalla siivolla. Onko tämä tunnollista tekoa? — Jos miehet saisivat palkkansa ajallaan, menisivät he tiehensä ja niin olisi rauha saavutettu, mutta kuin raha melkein aina on odottamisessa. Toisinaan sitä lähetetään viikkojen päästä tuhat ja parituhatta kruunua, mutta mihin se riittää, kuin on toistasataa miestä, joilla on päiväpalkkaa 3 kruunua. Eihän se ole kuin tupakkarahaksi riittävä. Maksaisi häntä työmiesten palkat ja muut kustannukset kunnollisesti. Eihän työmies elä niillä 4 tuumaa pitkällä ja 1½ tuumaa leveillä paperilapuilla, joita rahanasemasta käytetään. Meillä on omastatakaa suurempia paperiplassia³, mutta ne eivät elätä. Arvelee

E. A. Andersson

Haaparannanlehti 27/ 9.7.1890.

Tässä kuten syksyn 1886 kyläkirjeessäkin (n:o 50) Erkki Antin ensimmäisenä

uutisaiheena on lestadiolaisen kristillisyyden vaikutus. Kylän ”kunniallista viinaporvaria” koskeva osa muistuttaa Erkki Antin muutamia vuosia myöhemmin kirjoittaman testamentin (n:o 89) ajatuksia.

¹ Ilmeisesti luettava: kunniallinen.

² Patruuna oli muistitiedon mukaan Antti Kurtti Kuusamosta. Suuret tukit kaadettiin tuohon aikaan kirveellä; ne uitettiin ensin Tornionjokeen ja sitten edelleen lajittelupaikkaan Tornionjoen suulle.

³ Kenties luettava: paperipalasia.

79. JUHO LUMIJÄRVELLE 26.6.1890

Bärströmistä, sinä 26. p Kesäkuuta 1890.

Kallis veli Herrassa Johan H. Lumijärvi.

Jumalan armo rauha ja rakkaus kasvakoon ja lissäintyköön sinulle ynnä muille Herramme Kristuksen kautta.

Preivin minä olen sinulta saanut rakas veli viime postissa jonka edestä kiitän. Kalliina pitän että saada aina tietoja kaukana asuvista veljistä ja sisarista, kuinka he itsensä säilyttävät sovinto veren armossa. Olen kallis veli usein sinuaki muistamassa, ja se valittuin lasten vapaa henki joka sinussa jo silloin oli,¹ että saat-
tasit sen säilyttää siinä Siinain vuoren tuulessa ja ukon ilmassa joka siellä pauhaa niin kovin että meinaavat kipeneet lentämään aina Europaan asti. Mutta yrttitarhaassa ja Golkatalla on se kaste joka sammuttaa sekä Sinain että helvetintulen kallis veli. Muistakaamme että Herra on aapostolinsa kautta osoittanut mikä meidän valvomapaikkamme on, ettei hän pitänyt itsijänsä kristittyinkään seurassa mitään muuta tietävänsä kuin ristiinnaulitun Jeesuksen, / kaikki muut ehkäpä ovat oikeat ja hyvät sijassansa, mutta ovat kuitenkin heikot ja heikot ja köyhät säätyt syntyin lankennutta ihmistä vanhurskauttamaan Jumalan edessä, sillä siihen tarvitaan Jumalan vanhurskaus.

Ja tämä Jeesuksen sana, että hänen nimeensä pitää saarnattaman parannusta ja syntein anteeksi antamusta. Mutta se monasti minun ymmäryksenin jälkeen käytetään väärin, sillä ehkä paranus saarna on oikea sijallensa, mutta siitä tulee yhtä hyvin omaatuntoa sitova laki jollei ynnä myös näytetä mistä voima saataan oikeaan parannukseen. Sillä Vapahtaja on sen itse jät-

tänyt opetuslapsillensa hyvästi jättösaarnassa siihen kaavaan ja sanonut että Pyhän Hengen virka on edellä kaikkein nuhtella maailmaa epäuskon synnistä, joka kaikkein syntein äiti, alkua ja lähde on. Ja kaikki jotka ovat epä uskosta sydämen kautta parannuksen tehneet ne on vielä nytkin pahan voittajanna, / siis uskolla omistetun Jeesuksen ansijon voimasta oikea parannuski seuraa.

Olkaa nyt rakkaanin hyvässä turvassa ja hyvin palkitut, / synnit teille niinkuin meille ovat anteeksi annetut siinä nimessä ja sillä verellä, joka on Pitkänä perjantaina vuotanut Golkatalla synteimme anteeksi saamisen tähden. Siinä on meillä todinen kärräjä oikeus, tulkoon nyt saatana rätinkikirjansa kansa näyttämään kuinka suuri velka on: niin Golkatalla on velan täytellinen makso joka sanoo se on täytetty, ja verinen risti velkakirjan päälle vetetty. Koska päätös oli Edenissä että jona päivänä sinä siitä syöt pitää sinun kuolemalla kuolemaan, ja koska kaikkein luoja kuoli kaikkein edestä ja kaikkein sijassa, niin mitäs kaipaat pohjattomuuden tullihurtta, tyyty nyt siihen että tapoit viattoman Jumalan koska todinen Jumalaki tyytyy siihen. Kiitos Isälle voitto on saatu Karitsan veren kautta Amen Hallelujaa amen.

Mutta tuo juttu ainakin on valhe valhettenki seassa että Lumijärvi veli on nossu esikkoseurakuntaa vastaan. Samoin se kuin joku on sanonut minun kaataneen kirjoituksianin, / on netki puhkeen höyryt kotoisin siitä kaivosta, jonka Johannes näki Ilmestyskirjassa. Senpätähden ne ihmiset tarvittisit erittäinki sovintoveren voimaa ahkeroita käsittää sydämellensä, että tottuuden henki saisi heitäki johtattaa kaikkeen tottuuteen. Sillä puolta sannaa ei sovi kokonaiseksi sanoa, eikä kokonaista puoleksi sanaksi. Uskon sinun rakas veli käsittävän mitä minä tarkoitan. Sillä kuin laki kuivaa särjetyn sydämen niin sanat tulevat kuivat; puoli tulee kokonaiseksi ja kokonainen puoleksi. Mutta kaste Siionin vuorelta uskon kautta pitää kokonaisen kokonaisena ja puolen puolenna.

Sydämen rakkaita terveisijä Herran laumalta täältä sille Herran laumalle kuin siellä on, erittäinki niille nimitetyille velille joita veli preivissä nimitti, myös Takkis veljelle vaimons k. Hendrik Kollerille, C. Danelille, Vuolteen rakkaille velille, Petter Raatta-

maalle Matti Pekkälälle. Ja kaikille rakkaille velille ja sisarille Herrassa. Ja ole itse emäntäs ja lastes kansa ensin ja viimein tervehtetty, ja rukoilkaa edestänin / merkitsee teiltä rakastettu ja teitä rakastava vanhaa ja uusi veljennä Vanhaa

Erikki Antti Antinpoika

Ei täällä ole mittään erittäin kellään minun tietonin mukkaan Lumijärvelle vastaan moitetta, ei myös muita Amerikan kristittyitä, mutta lainkäviöitä vain pitämme viallisenna, mutta niillekki todistamme syntiä anteeksi Jeesuksen nimen ja veren kautta. Torniolla ja molemmissa kaupungeissa² on niin hyvässä korjuussa kristillisyyys, etten ole tyytyvämällä mielellä Torniolta koskaan tullut kuin nyt viimi talvenna sillä net paloit uskon ja rakkauden tuesta, kiitos Isälle. Minä olen juhannus kirkko reisusta täällä Bärströmin talossa, ja nämät rakkaat tervehtävät myös teitä rakkaudella, ynnä pruukin ja niskan³ rakkaat veljet ja sisaret kaikkialla.

E. A. Antinp.

OMA Koskamon kok. (Olga Paltto). Juho Lumijärven kirjoittama jäljennös, jonka lopussa on seuraava tervehdys:

"Copioinut vanhimman omakätisestä kirjeestä yhtäläiseksi Astoriassa, Oregon, 27 päivä Elokuuta 1890 Johan Lumijärvi.

Rakas ja kallis työntekijä Herran viinamäessä ynnä rakkaan Emäntäs ja lastes kansa Olof Koskamo. Tässä lähetän vastatulleesta öljypuun lehtestä osan teille. Minä kiitän Sinua 2 kalliin kirjeenne edestä, mutta vastaus on viipynyt syystä kuin olen odottanut vastausta rakkaalta vanhimmalta, minä lähetin myös net kirjat sinne jotka pyysitte, vaan ei vanhin näy erittäin mittään mainitsevan niistä. Lehtet joita lähetän teille ei maksa mittään. 3 viikkoa sitte kuin sain veljeltä J. Takkiselta kirjeen, se sanoi että Olli Koskamo on kavaluutella viety, mutta ei tehnyt selitystä että keltä ja mihin. Olkaat hyvässä turvassa, saarnaten rauhan evangeliumia esikoisiseurakunnan henken yhteydessä tet siellä ja met täällä, kärsien soimauksia ja vaivoja Kristuksen nimen tähden. Ei ole mittään erityistä kerrottavaa nyt. Sydämen rakkaita terveisiä minä J. Mustolan kansa ynnä emäntäime kansa teille. Olli Koskamo Hansi Helanderi A. Aronsen, ja rakkaita emäntiänne ja koko Herran laumaa siellä Tanassa ja Vesisaarella, pyytän rukoilla edestämme veljenne Johan Lumijärvi."

Sekä Erkki Antin kirje että Lumijärven Koskamolle lähettämä tervehdys osoittavat, että Calumetin kirkon omistusta koskeva oikeudenkäynti vieroitti Takkisen uskollisia kannattajiakin. Myös Lumijärvi, joka kahdeksan vuotta ai-

kaisemmin oli lähetetty Takkisen apulaiseksi, oli alkanut irtautua hänen linjaltaan. Erkki Antti näyttää antaneen Lumijärvelle luottavaisen tuen. Takkisen kannattajat vastaavasti katsoivat hänen ”kaataneen kirjoituksiaan”, muuttaneen aikaisempaa asennettaan Takkiseen.

¹ ”Jo silloin” = ennen Lumijärven Amerikkaan siirtymistä; Erkki Antti kohtasi hänet ainakin talvella 1882.

² Tornionjokivarren seurakunnissa sekä Haaparannalla ja Torniossa.

³ Pajalan rippikirjan mukaan Erkki Antti kävi ehtoollisella 24.6.1890. Emanuel Bergström (1850-1929) oli torppari ja neljäskunta (= poliisimies) Kängäsessä, muistitiedon mukaan kylän lestadiolaisuuden johtava mies. Kängäsen niska oli toisella puolen väylää, vastapäätä prukkia.

80. OLLI KOSKAMOLLE, HANS HELLANDERILLE YM. 29.8.1890

Juhonpiedistä, sinä 29. päi. Elokuuta, 1890.

Rakas ja kallis veli Olli Koskamo, ja Hans Helanteri yynä muut veljet ja sisaret.

Armo olkoon teile ja rauha, rauhan ruhtinalta Herraltamme Jesukselta nyt ja aina amen.

Preivin olen minä sinulta saanut eilen, jonga edestä kiitän. On myös ilonin, että Norjassaki menee kristillisyyss niin kuin veli mainitsee preivissä. Kyllä tiedän, ette Norjassa, Suomessa, Ruotsissa, ja Amerikassa; löytyy viissaita ja väkeviä kristityitä: o joska he olisit väkevät Herrassa. Eikä tosin siihen kovin väkevää tarvittekaan, joka heikkoja väkevänpi on. Mutta Herra on luvanu olla heikoissaki väkevyytenä. Ja väkevät kantakoon heikkoja, ja todistakoon heikoille anteeksi heikkoutta ja puuttuvaisuutta: Engä usko Norjassakaan olevan niin väkeviä, ettei tarvitte elää syntein anteeksi saamisen armosta, ainoastansa hurmahenget, net ei tarvitte syntein anteeksi saamisen armoa.

Ja kalliit veljet, se on meilä pää määräksi pantu kuningaaltamme, että syntisille aina todistaa syntiä anteeksi, joile synti vaivana on. Sillä totiset ja särjetyt sydämet tahtovat usein joutua epäileväisyyden syntiä tekemään tämän nykyisen turmelluksen ja kykenemättömyden tähden. Mutta pois pelko ja epäily, sillä ette olemma täydellisesti lunastetut, ei kullalla, eikä hopialla, vaan kalliilla Vapahtajamme verellä, piinalla ja kuolemalla, myös

kaunistetut Herramme ylös nousemisen voitto kunnialla. Olkaame siis iloiset rauhalliset ja rakkaat, kaksin kertaisesti olemma saaneet Herran kädestä kaikkein synteimä anteeksi saamisen tähden. Syypä meillä on uskoa synnit anteeksi, koska meillä on niin väkevä Vapahtaja, totinen hyvä ja muuttumaton Jumala, joka ei ole koskaan saattanu, eikä vielä nytkään saata erehtyä, ijankaikisest totisenna hän on: eikä hänen sanansa ja ajastaikansa muutu. Taivas ja maa pitää hukkuman, vaan Herran sana pyssyy ijankaikisesti.

Ja koska olemma niillä päätöksillä uskon kilvoituksessa, ette tuli mitä tuli: kuin vaan autuaaksi tulen, niin Jumala ei saata jättää sen kaltaista sydämen laatua avutta, vaikka hän välistä salaa armollisen läsnä olonsa. Ja kuin kykenemmä uskomaan pimeimiläki ajoilla, niin voiton päälä pysymme Karitsan veren kautta, vieläpä pahan voittajanna. Jos met olemma kylmät, eikä ole voiton kuningas kylmä, jos syntisytemmä tähden olemma hitaat ja valvominen huono: onpa uskollinen yön valvoja valpas herättelemään unen kanssa taistelevia opetus lapsiansa. Ja hänen täydellisyydestänsä olemma saaneet armon armosta. Ollaan kalliit matka kumppanini hyvässä turvassa, uskollinen yön valvoja viepi viheriäiselle niitylle, ja virvottavain vesi ja veri lähteitten tykö Kolkatalle, siellä on edestämme ja sijassamme voitto saatu, ja ääni kuuluu Kolkatalta se on täytetty. Mitäs sitte kaipaavat pohjattomuuden tulli hurtta, tydy jo siihen.

Ja Amerikasta kirjottaa Kastreni, ette Takkisen puolue on joutunut vetämään kuluja kärkeä kostanuksissa, kolme kymmentä tuhatta markkaa, eikä sano seurakunnan olevan kuin kaheksan toista perettä.¹ Siinä on puusti laukkkomasta, vai kuinga? En ole Takkisen puoluelle näihin aikoin kirjottanut. Mutta olen päättänyt nyt kirjottaa aivan evangeljumia: koska niillä niin vähä on toisia kohtaan ilmangi on ylö vähä itteäki kohtaan, sillä sitä ihminen antaa jota sillä on: ei hyväntahtonengan saata sitä antaa jota hällä ei ole.

Ja täältä sanovat veljet ja sisaret rakaita terveisiä Herran laumale Norjaan joilla yksi hengi kansanne on, / ja olkaa minulta ensin, ensin ja viimein tervetetyt vesisaarilaisten ja kaikkialla Nor-

jan rannoilla asuvain veljein ja sisarten kansa, erittäingi Olli Koskamo, ja Hans Helanteri emäntäine kansa yynä lasten.

Merkitsee vanhaa ja uusi veljenä, vanhaa

Erkki Antti Antin poika

Pläkki laatikko² oli Pajalan posti kontturissa, / varsin kuin menin, niin sanotiin ette sulle on täällä pikku paketti. Ja niin sain sengi. Ja nytkin kirjotan samaa päkkiä ja samaa paperia. Ja kii-toksia niiten edestä.³

Mie kirjotin mennä syksynä Takkiselle, ette kuin mie kirjotan teile evangeljumia, niin tet pidättä sen ylön pehmeännä, ja kuin mie kirjotan teile neuvoa ja nuhdetta riitaisuudesta, niin te pidättä sen liika kovana. Ja kuin te itte tiedättä paremin mitä kohtuus on, niin ajattelen, etten pane pännää paperin päälle teidän riita asioihin. Mutta sitte tuli Heikki Kollerilta kiivaanlainen preivi. Eikä ollut paljon kummenpi Takkiseltakaan. Vielä oli minulta kirjotetussa preivissä näin, mutta jätän teitä Jumalan, ja oman on-nena nojaan. Se oli minusta pistäny miehiä melkein. Engä ole sitte heile kirjottanu, mutta muitten preivissä vain sanonu heilekki veljelliset terveiset. Ikävä kohta se Amerikan seikka⁴ on.

Ei ole nyt erityistä meile sieltä kirjoitettu, / Jumala rakas Isä viissaan neuvonsa jälkeen paremmaksi tehköön. Älä veli rakas pahene, ette mie vanhaan paperin⁵ päälle kirjotan, sattu käteen enkä meinanu näin paljon kirjottaa. Se sama

vanhaa Erkki Antti Andersson

OMA Koskamon kok. Erkki Antin omakätinen.

Koskamon kok:ssa myös kaksi jäljennöstä (OMA; Eero Waltarin hallussa, Lahti).

¹ Erkki Antti tukeutuu Takkisen vastaryhmään kuuluneen Taavi Castrénin tietoihin. Castrénin kirje ei ole säilynyt.

² Koskamo oli Ruijasta lähettänyt kirjoituspaperia ja mustetta Erkki Antille, ks. kirjettä n:o 77, 24.5.1890.

³ Alkuperäinen kirje päättyy tähän. Jatkona on samoin Erkki Antin omakätinen kirjelappu, joka jäljennöksissä on liitetty tähän yhteyteen. Sisältönsä puolesta se parhaiten sopiikin Koskamolle kirjoitettuun kirjeeseen. Joka tapauksessa jatkolappu on ilmeisesti vuodelta 1890.

⁴ Sanan loppu on töhräätynyt; voisi olla "seikkala", "seikkailu" tms.

⁵ Paperin toisella puolella on muistiinpanoja Erkki Antin kauppa-asioista.

81. JUHO ROANPÄÄLLE 10.3.1891

Turtolasta 10 p. Maalisk. 1891.

Rakas ja kallis veli Johan Rovanpää! Jumalan armo, rauha ja rakkaus olkoon henkenne kanssa uskon kautta Herraan Jeesukseen loppuun asti!

Olet kyllä veli rakas kasvoista tuntematoin; mutta olen kuulon kautta rakastamassa sinua kalliina veljenä, jonka tähden tuli haluni piirtää kukatiesi viimeiset tervehdys- ja myös hyvästijättö-rivit. Sillä eipä ole tietoa huomisesta, jopa sitte toisista ajoista. Mutta koska olemme matkamiehet tällä vieraalla maalla; niin on haluni muistuttaa teille kalliit matkakumppanit Isän maan ihanalle rannalle, että olkaamme hyvässä turvassa tämän myrskyisen maailman meren aaltointi keskellä. Uskomme synnit anteeksi Jeesuksen nimessä ja kalliisti vuotaneen veren kautta, silloin on Jeesus laivassa, ja hän asettaa tuulen ja meren: ehkä on ikävä aaltoin kanssa taistella. On kuitenkin rauhan ranta likellä, ja se kestää ijankaikkisesti, se rauha, jota ei maailma antaa saat. Siis olkaamme kalliit veljet ja sisaret hyvässä turvassa ja hyvin palkitut; kaksin kertaista olemme saaneet Herran kädestä kaikkien syntiemme tähden. Synnit viat, kiusaukset, epäileväisyydet ja muut kiusaukset ovat teille ja muille¹ anteeksi annetut sillä verellä, joka on vuotanut pitkänä perjantaina syntimme anteeksi saamisen tähden. Jos vielä myrskyki toisinansa pauhaa, on kuitenkin sovintoveressä uskon kautta rauha. Ja pian täältä siirrytään ijankaikkiseen rauhaan, jossa saamme veisata loppumatointa voiton virttä, amentaa ja Hallelujaa valitun joukon kanssa Jumalalle ja Karitsalle, joka meitä verellensä Jumalalle ostanut on. Amen!

Meidän seuroissa oli Jaako Laiti² kauvan Torniolla, ja me oikain rakastuimme häneen, vieläpä kalliina pidämme sellaiset lapsen kaltaiset ihmiset. Kohtasimme sittemmin myös Raattamaan Pietarin ja Mursun³; kalliit veljet he myös olivat, ja rakkaat meidän sydämelle ja kallis on nähdä niitten kasvoja, jotka sovintoveren voimasta lapsenmieliset ovat; sillä heillä on niinkuin enkelin kasvot.

Minä olen yhä Tornion reisulla Turtolassa kulkemassa kotia päin. Ja olen käynyt Sankissa⁴ asti, Stokki⁵ veljen kanssa. Ja

vaikka olemme olleet joulusta saakka sillä reisulla, ja joka päivä olleet koolla, huoneet täynnä ihmisiä, — sillä se on niinkuin erityinen Jumalan etsikko aika, — niin ei ole ollut yhtään vastustajaa, sillä ne on ennen saaneet kyllänsä, etteivät tule enää näkymiin, ja sinne he hajoavat joku juoppouteen, joku huoruuteen, tahi muuhun riettauteen. Siis on meillä Jumalalta yksi ihmeellinen rauhan ja rakkauden valtakunta, ja se valtakunta, jossa armon kautta ollaan pahan voittajana. Onpa ihme, kuin kaikki sota ja meteli, ja veriset vaatteet ovat poltetut, ja rakkauden pyhässä tullessa kulutetut Profeetan sanan jälkeen. O! iloinen aika, kuin rauhan ruhtinas on meille mahdottomille senkaltaisen rauhan ja rakkauden valtakunnan valmistanut ja meitä hänen ihmeelliseen valkeuteensa saattanut; josta olkoon Hänelle ylimmäinen ylistys, kiitos ja kunnia iankaikkisesti amen hallelujaa. Amen.

Ja sydämen rakkaita terveisiä kaikille rakkaille veljille ja sisarille, täältä kaikilta valittuin joukolta, sekä tutuille, että tuntemattomille, Jeesuksen verellä merkittyin joukolle: Heidemanille, Hietasen Aapolle, Ervastian Paavalille,⁶ ja kaikille rakkaille Torniolta ja muualta sinne menneelle valittuin joukolle. Ja ole itse enin, ensin ja viimein minulta terveytetty; ja pyydän rukoilla edestäni. Merkitsee veljenne uskossa, ja osallinen kanssanne armossa.

Erkki Antti Antinpoika Juhonpieti

SS 1891, 138s. (Kirje Turtolasta 10 p. maalisk. 1891).

Kirje on kirjoitettu Erkki Antin jokavuotisen Tornionjoen matkan aikana ja julkaistu elokuun n:ossa 1891. Juho Roanpää toimi Calumetin ap.-lut. seurakunnan pappina Takkisen jälkeen, pastori A. L. Heidemanin tuloon asti. Kirjeessä on mainittu myös muita miehiä, joita Takkisen ryhmä piti vastustajinaan, mutta ei lainkaan tämän kannattajia. Kirjeen aiheesta Erkki Antti kertoo seuraavassa kirjeessään, 11.5.1891.

¹ Todennäköisesti pitäisi olla: meille.

² Jaako Laiti oli Calumetin ap.-lut. seurakunnan hallintomiehiä, mutta tietävästi ei saarnaaja. Hän lienee ollut syntyisin Kemistä tai Kemijärveltä.

³ New York Millsin, Minn., saarnaajat Petteri Raattamaa ja Iistä Amerikkaan siirtynyt Juho Mursu olivat talvella 1890-1891 kotimaan matkalla selostamassa Amerikan tilannetta ja yrittämässä saada sinne saarnaajia. Petteri Raattamaan isän arviointi miehistä ei ollut yhtä myönteinen kuin Erkki Antin, mutta hänkin näyttää puolustaneen heitä Amerikasta tulevaa kritiikkiä vastaan (*Raattamaa* 1976 n:ot 229-231, 234, 236, 12.1.-6.6.1891).

⁴ Sangin kylä on Alakainuussa Ruotsin Alatornion rajaa vasten, kielirajan länsipuolella.

⁵ Saarnaaja Erkki Stock Ruotsin Ylitornion Kuivakankaasta.

⁶ Pastori Arthur Leopold Heideman toimi Calumetin ap.-lut. seurakunnan papina kevästä 1890, Aapo Hietanen oli muuttanut Amerikkaan 1888 ja Pudasjärven saarnaaja Paavali Ervasti oli siellä ensimmäisellä vierailumatkallaan 1890-1891.

82. MATHILDA FOGMANILLE 11.5.1891

Juhonpiedistä se 11. Toukokuuta, 1891.

Rakas ja kallis sisar Herrassa Tilta Fogman.

Armo, rauha ja laupius uskon kautta, olkoon teile ylhältä valkeuden Isältä nyt ja aina aikain loppuun asti amen.

Rakkaan, kalliin ja tervetulleen preivin olen minä sinulta saanu, jonga edestä kiitän. Saan myös tietä antaa, että kuin minä sain sen prantätyn preivin Amerikasta Juoksingissa ollessanin, niin tuli sääli, ette kirjottaa Rovan päälle. Mutta tulikos siitä semmoinen, ette sen kannattaa panna Sijonin sanomiin. Kyllä sen panna saapi jos halu on.¹

Ja Amerikan Sijoninsanommat ovat 2. tuleet. Ensimmäinen oli minusta hyvä syöttä, toisessa kootaan seurakuntaa. Ja kolmanessa taitaan rakentaa kirkko, vai vanhudessa taidan hourata: kärsikää kuitengi.

Iso protokolla on taas Kollerilta tullut, jossa pyytää apua näissä riitaississa rettelöissä.

Mutta kuin minä olen Jumalan avulla päässy heidän riidois-tansa irti, kyllä minä olen kansa irti Jumalan voiman kautta niin kauvan kuin miehille tunto tulee, sillä iso protokolla, yynä aika-kausi lehti osottavat sitä entistä vijattomuutta. Ja mitäpä vijatoin avulla tekeekään. En aijo protokollan päälle vastatakaan, eikä siitä voikaan saada selvää: liekkö se hepreaa, vai kreekkan tyyliä. Ei vonu saada mitään Poromaan Heikikään.²

Mie vietiin meidän pruuikiin rukous päivänä kokousta pitämään, ja siellä tuli niin suuri heräys kansaan, ettei ole monesti nähty, sillä kolmatta sadasta ihmisestä, sanoi Pärströmi,³ joka heidät tuntee: ettei jääny kuin 34 uskottomaksi. Mutta se olik i-

Yleiskuva Kängäsestä. Kosken rannalla vasemmalla erottuu Solbergin kartano. Sen läheisyydessä oli rautatehdas, pruuksi. Tukinuittoränni kiertää rantaa. Kosken toisella puolella, kuvassa oikealla, oli Kängäsen niska.

mellinen Jumalan voima. Saattoipa olla Hakson Antti vainan tapaturmanen kuolema⁴ Jumalalla siinä välikappaleena.. Tosin olingi kaksi viikkoa, eikä voitu päästää sittekään. Pajalaan tahottiin oikein, mutta en kyenyt. Lykätiin heluntaiksi jos sitte kykenisin.

Enpä ole voinu pystössä pysyä kaikin ajoin.

Mutta se armo, joka meile piti tapahtua, vastoin sitä kuin ansaineet olimma: ette meidän piti käsittää Kristus, sekä viissauudeksemme, vanhurskaudeksemme, pyhyydeksemme, ja lunastukseksemme. Vaika ei meillä mitään ole omasta voimasta joka Jumalan vanhurskauden tydyttäis, niin ei meiltä mitään puutukaan kuin meillä on Kristus uskolla omistettu, olkoon sitte usko tunteamisen jälkeen heikko, eipä ole Kristus heikko. Hän väkevä rakastaja, tuli meitä heikoja auttamaan heikkoudemme tähden. Ja hänessä kaikki viissauden ja taidon tavarat kätkeyt ovat, ja hänen kauttansa meissä ja meidän. Sanokaame rakkaat veljet ja sisaret, että kiitos olkoon Jumalalle joka meile voiton antanut on, meidän Herramme Jeesuksen Kristuksen kautta / ole vapa vapaaksi ostetun lauman kanssa, ei kullalla eikä hopalla: vaan vijat-

tomalla Jumalan karitsan verellä, piinalla ja kuolemalla. Ole iloinen, synnit on visuni anteeksi annettu ja voitto on saatu Karitsan veren kautta amen.

Ja nyt sydämen rakkaita terveisiä täältä kaikilta rakkailta sinne kaikille velille ja sisarrakaille, sekä Ruottin, että Suomen puolelle, tietengi Antin rakaile, joka itteki Antista syntysin olen,⁵ Alatalolle ja Knuutille, jos heitä kohtatta, ja kaikille rakaille, en suita luetella. Mutta Mataringin, Ruskolan, Haapakylän, Kuivakangaan, erittäingi Kohkosen, Raution, Juhanpetterin, Tokin, Perän, Kauman, Huhtasaaren, Korvan, Soukolo joen ja järven, Marjo saaren, Kaulirannan erittäingi Matin Uudentalon Antin Juntin ja Rahtulan rakkaile.⁶

Ja erittäingi sille kalliille Pappilan rakaalle huoneelle.⁷ Ja ole itte huonees yynä pappilan huoneväen kanssa enite tervetetty. Ja rukoilkaa edestänin ja todistakaa minullekki syntiä anteeksi joka sitä parhaiten tarvittengi. Tätä pyytää vanhaa ja uusi veljenä,
Erkki Antti vanhuus riepu.

Huonolla pännällä, ja vapsevalla kädellä, ia vähällä opilla. Saatte selvän. Hyästi, Herran rauha olkoon kansanne amen.

Reunakirjoitukset:

Bostin rakkaile⁸ rakkaita terveisiä, rakkaassa muistossa he myös ovat. y.m. y.m. Uskon teidän anteeksi antavan, joski olen houranu Amerikan asiassa.

Vielä teile, ja sille rakkaale Provastille terveisiä väkensä kansa.

Nyt mie ole tänä päivänä voimista koko joku, ette sattelen kirjutella.

Ylitornion kirkonarkisto, Mathilda Fogmanin kok. Erkki Antin omakätinen. Kirjeen taustana on Erkki Antin edellisen talven saarnamatka, jonka aikana hän oli keskustellut Ylitornion vanhojen ystävien kanssa mm. Amerikan asioista. Tästä samoin kuin edellisestä kirjeestä ilmenee avoin kritiikki erityisesti Kolleria ja hänen lehteään Siionin Sanomia kohtaan. "Houraaminen" Amerikan asiassa voisi merkitä Erkki Antin aikaisempaa, Takkiselle täysin myönteistä asennetta, luultavammin kuitenkin hänelle tyypillistä huolettoman jyrkkää sanankäyttöä.

¹ Erkki Antin Juoksengissa lukema painettu kirje voisi olla = *Raattamaa* 1976 n:o 229; tämä Juho Takkiselle lähetetty kirje, jossa Raattamaa kritikoï poikaansa Petteriä ja Juho Mursua sekä eräitä toisia Takkisen vastustajia, on päivätty 12.1.1891. Se ilmestyi Calumetissa Siionin Sanomien maaliskuun n:ossa 1891 sekä mahdollisesti jo sitä ennen erillisenä lehtisenä. — Vastapainoksi Erkki Antti kirjoitti kirjeensä 10.3., joka Fogmanin ja kenties muidenkin ylitorniolaisten aloitteesta julkaistiin Laitisen Sanomia Siionista-lehdessä.

² Heikki Poromaa (1844-1928) oli saarnaaja Iisakki Poromaan poika Junosuvannosta, itsekin pirttisaarnaaja ja kirjantaitava mies.

³ Emanuel Bergström Kängäsestä.

⁴ Antti Löfgren (Hakson Antti), s. 1835, oli Kängäsen torppareita. Hän kuoli tapaturmaisesti 9.4.1891. Muistitiedon mukaan hän tarttui turkistaan myllyn hammasrattaisiin ja meni keskeltä poikki.

⁵ Antin talo Suomen Ylitornion Nuotiorannalla oli Erkki Antin rakas seuraipaikka vanhastaan. Pajalan Antin kylällä ei kuitenkaan liene enempää kuin nimi yhteistä sen kanssa.

⁶ Mainitut kylät, talot ja henkilöt ovat Mataringin lähiympäristöstä, enimmäkseen Ruotsin puolelta. Alatalo ja Knuuti ovat vähän etelämpää, Suomen Kainuunkylästä ja sen vastapäätä Ruotsin Vitsaniemestä. Rautio on vanha Kuivakankaan seuratalo; ”Juhanpetteri” arvattavasti = saarnaaja Hietala Kuivakankaasta; tästä kylästä myös saarnaajat Erkki Stock, Juhani Perä ja Iisakki Huhtasaari.

⁷ Ruotsin Ylitornion kirkkoherran ja lääninrovastin P. O. Grapen perhe näyttää mainitun kaksikin kertaa.

⁸ Ruotsin Ylitornion postimestarina oli 1890-luvun alkuun haaparantalaisen lestadiolaisperheen poika Johan Matinheikki.

83. HANS HELLANDERILLE JA OLLI KOSKAMOLLE 2.6.1891

Juhonpiedistä se 2. päivä kesä kuuta 1891.

Rakat ja kalliit veljet Hans Helanteri ja Olli Koskamo. Jumalan armo, rauha, ja rakkaus kasvagoon ja lisääntygön teille. Preivin olen minä sinulta saanut aikoja sitten, jonga edestä kiitän. En ole saattanu ennen vastata, sillä Tornion reisula meni 17. viikkoa. Ja kotia tultua en saanu olla kuin useita päiviä, sitte noutiin Kängäsen niskaan, ja siellä tulit kohta kaikki entiset harakat ja varokset kristityksi. Sielä oli niin ihmeellinen Jumalan voima jota harvoin on nähty. Ja kuin tälle kansalle, joka on kristillisyyden keskellä syntyyny ja kasunu, saarnataan vapa evangeljumi, niin

niitten sydämet sulaa ainoastansa sovinto veren voima. Eipä se näy muu pitävän kristityitäkään sulalla, kun se sama rakkauden pyhä tuli joka on palanu ja vielä palaa uskovaisissa sydämissä yrtti tarhaassa ja Kolkatan voitto vuorella. Mikäs muu pitää sitte sulata kylmät sydämet. Anna oman vanhurskauden palveliain möyhistä vastaan, vanheman veljen kansa: kuivat ovat laitukset vielä isän pellollaki, mutta vasta isän huoneessa lihava pito on.

Siis rakkaanin, olkaame hyvässä turvassa ja hyvin palkitut, synnit teile niin kuin meile ovat visuni anteeksi annettu Karitsan veren kautta, kaksin kertaisesti olema saaneet Herran kädestä kaikkein synteimä tähden, josta kiitos olkoon Isäle, ja Karitsalle jonga verellä voitto on saatu ajassa ja ijankaikkisuudessa yynä Pyhälle Hengelle. Eikä täältä kuulu mitään erityistä, rauha ja rakkaus on kristittyin välillä: Eikä ollu Tornion joella yhtään riiteliää kristittyin seassa, vaan sula uskon kilvoitus, ja se rauha joka kaiken ymmäryksen ylitse käypi.

Mutta Amerikassa vain tohistaan. Mie kirjotin vuosi keväillä¹ ette en taida panna pännää paperin päälle teidän riita asioihinne syystä, ette kuin mie kirjotan teile vapaa evangeljumia, niin te pidättä sen ylön pehmeännä. Jos mie kirjotan teile nuhdetta ja parannusta riitaisuudesta, niin sen te pidätte kovana. Ja kuin te itte tiedättä sen parhaan määrän, niin mie jätän teitä Jumalan, ja oman onnena nojaan. Mutta sitte Kolleri kollasi minua preivin kautta kelpo laila, ja Takkinen myös. Ja nyt taas Kolleri kirjottaa ette minungi auttaa heitä heidän riitaisuudessansa. Mutta ei siihen sovi muut kuin Saivon vanhiin. Ymmärä itte loppu. Ja rakkaita terveisiä täältä sille Herran laumalle kuin siellä on. Erittängi meidän talon ja Hannun rakkailta, ja olkaa minulta ensin ja viimein tervetetty ja rukoilkaa edestäni / pyytää veljenä uskossa, ja osallinen kansanne armossa.

vanhaa Erkki Antti Antin poika

Saattaa olla viimeinen preivi, mutta terve tulemaa Karitsan häissä amen amen.

Reunakirjoitus:

Ilma on hyvin kylmä, peltoja kyvetään paraikaa, ihmiset ovat ter-

venlaiset, Hannun muori on haudattu mennä pyhänä ja isäntä Hannulta on haudattu talvella. Muita ei ole erittäin kaivattavia kuoluit, kuin Aumahon Eva, joka myös oli kristitty. Erki veli on vähän tarviny rintaansa / hevonen viskasi kärrästä omalle kartanolle, mutta ei se ole sentään juuri pahakaan.²

OMA Koskamon kok. (Olga Paltto). Erkki Antin omakätinen.

Pitkästä Tornionjoen saarnamatkasta ja Köngäsen suuresta heräyksestä Erkki Antti on kertonut edellisessä kirjeessään, 11.5.1891. Amerikan asioista hän kertoo samaa, mitä on kirjoittanut edellisenä syksynä (n:o 80, 29.8.1890).

¹ Erkki Antti ei pitänyt luetteloa kirjeistään. Kirjeiden n:o 76 ja 80 mukaan hän oli kirjoittanut ko. kirjeen jo syksyllä 1889 eikä keväällä 1890.

² Erkkeikin Hannun talon vanha emäntä Anna Kreeta Snäll kuoli 11.5.1891 ja hänen vävynsä, isäntä Juhani Salomonpoika Kultti, s. 1856, kuoli 11.2.1891. Erkkeikin Autiossa asunut itsellisenäinen Eeva Maria Aumaho, s. 1830, kuoli 3.5.1891. Erkki veli = Vanhantalon isäntä..

84. [AATU LAITISELLE keväällä 1891]

Juhonpietistä, 13 päivä Joulukuuta 1902.

Kallis opettaja vieläpä maailmalta, erittäinkin maailman sokeilta herroilta vainottu veljemme Herrassa.

Armo olkoon teille ja rauha, rauhan ruhtinaalta Herralta Jeesukselta nyt ja aina, amen.

Kauvan ja monta kertaa on ollut muistutuksia teille kirjoittaa, kuin emme saa persoonallisesti kohdata toisiamme. Huono olen kirjuri, ja keho kokoonpanija, mutta ei rakkaus ole ulkonaisten kanssa turhan tarkka. Vielä kuin olen ollut niin kauan Herran työssä yhtä menoa seitsemäntoista viikkoa suuren kansan seassa yhteen perään. Ja ainoastansa 4 päivää koko ajan sisällä, jona en ole Raamattua selittänyt. Enkä saanut kotia tultua levätä, sillä heti varsin kävivät noutamassa Köngäisen niskaan, ja siellä tuli niin palava Pyhän Hengen voima kansaan, jota harvoin olen nähnyt. Ja emme voi ymmärtää miksikä meitä rakas taivaallinen Isä niin saattoi rakastaa, että aukasi meille sen kalliin evankeliumin oikian oven, jota maailma viisaudessansa ei löydä, vaikka luulee löytäneensä. Ja se sama luulo se sokean raukan pettääkin. Onhan

Johannes nähnyt ilmestyksessään aukian oven. Mutta hänellä oli silmävoiteella avatut silmät, joka tapahtui silloin, kuin hän seisoi ristin alla Kolkatalla ja lukittuin ovein takana, vielä sitte se vahvistettiin Helluntaina. Koska maailman sokeat herrat tahi talonpojat ovat niillä paikoin silmäin voidetta saaneet eli hakeneet? Mutta ne herrat ja talonpojat, jotka niillä paikoin olette saaneet sielun silmille voiteen, kyllä te näette. Ne tuntevat myös, että se kallis evankeliumi on Jumalan voima jokaiselle uskovaiselle autuudeksi. Silläpä sanommeki Paavalin kanssa, että voi minua, jollen minä evankeliumia ilmoita.

O kallis veriyhkä voiton Kuningas, ole ijankaikkisesti ylistetty, kiitetty ja kunnioitettu sen kalliin armon edestä, että ahtaan portin kautta avasit autuuden ovet vanhurskaan kansan sisälle käydä, jonka ainoastansa uudessa syntymisessä löydämme. Ja uuden syntymisen armossa valaistut saattavat sen Jumalan voiman kautta avata ja sulkea; se on: Kristus meissä sen tekke. Maailma järkensä viisaudella luulee sen löytävänsä, mutta kun se on seitsemällä sinetillä lukittu, pitää ensin löydettämän Karitsa, joka on mahdolliseksi löydetty sen sinettiä avaamaan.

Kallis on asia, rakas opettaja, että rauhan ja rakkauden Jumala, Isämme, sai kuitenkin meitä väkevän voimansa käsivarrella sujumaan viisaan voimansa alle. Josta Hänelle olisi haluni tehdä sulimmat kiitokset, mutta voi, kun en kykene siihenkään niin kuin halu olisi. On kuitenkin kallis veri Ylkämme edestä ja sijassamme voiton saanut, ja meidätkin omaksensa kalliilla verellensä voitannut, josta olkoon Hänelle ijäinen kiitos, kunnia ja ylistys ajassa ja ijankaikkisuudessa. — Ikäkin sanoo, että kyllä nyt heti päästään ijankaikkista kiitos virttä laulamaan, eikä sitte toisella puolen kuoleman virttaa ole valitusta että on hidas kieli ja kankeat jäsenet. Saattaapa olla, kallis veli, ettemme kohta toisiamme tässä kuolevaisuudessa. Mutta tuleepa kohta ylösnousemisen ihana aamu, tervetulemaan eriämättömissä Karitsan häissä, sillä synnit ovat teille ja meille anteeksi annetut Karitsan veren kautta. Amen, Hallelujaa Amen.

Sydämen rakkaita tervetsiä täältä, kaikilta veljiltä ja sisarilta sille Herran laumalle kuin siellä on, erittäinkin Sirkannivan veljelle perheinsä. Ja kaikille Jumalan valituille pyhille yhteisesti.

Vieläpä Saivon rakkaalle, Kättä-Suvannon¹ ja Muonion rakkaille. Olkaa itse perheenne kanssa ensin, ensin ja viimein minulta tervehdetyt sydämellä ja sylillä, miehellä ja kielellä. Ja rukoilkaa edestäni, pyytää veljenne uskossa ja osallinen kanssanne armonssa. Vanha ja nuori veljenne evankeliumissa

Erik Antreas Andersson

SS 1903, 91-93. (Vanhinten kirjeitä).

Vastaanottaja on epäilemättä Aatu Laitinen, jonka vuoden virkaero päättyi helmikuussa 1891. Myös terveiset kirjeen lopussa ovat Enontekiön seudulle. Virheellinen päiväys on korjattava vuodeksi 1891; se on luultavasti samoilta ajoilta kuin kaksi edellistä kirjettä (11.5. ja 2.6.1891).

¹ Sirkanniva lienee = Sirkanmaa, Saivon rakas on tietysti Juhani Raattamaa, Kätöksuvanto on Saivonmuotkan ja Muonion välillä.

85. HENRIK KOLLERILLE YM. 21.2.1892

Pajalan — Juhonpietistä, 21 p. helmik. 1892.

Rakas veli Herrassa Henrik Koller y.m.

Armo, rauha ja laupius kasvakkoon ja lisääntyköön teille ynnä meille, ylhäältä valkeuden Isältä, nyt ja aina — amen!

Sydämeni sykkii ilosta, kuin saimme kuulla ja lukea Laitisen ”Siionin Sanomista”, että Ameriikan veljet ja sisaret on tehneet parannuksen itse kukin synneistänsä: anteeksi anoen ja anteeksi antaen toiset toisillensa heidän rikoksensa.¹ Ja me täältä, Euroopan veljet ja sisaret myös todistamme teille Herran Jeesuksen nimen ja veren kautta visunni kaikki synnit, viat ja puuttuvaisuudet anteeksi. Ja te myös todistakaa meille kaikki anteeksi erittäinkin minulle, joka sitä parhaaten tarvitsenki, sillä miksikäs minä sillä tulen rakkaani, että minä toisen syntiä luettelen ja niistä ainoastansa parannusta tehen, silloin minä en näe itseäni kuin minä ainoastansa toista vahtaan. Mutta — kuin minä itseäni katson, niin minä näen, että lieneekö yhtään kristittyä niin puuttuvaista kuin minä olen. — Ja kuin Jumala rakas Isä saattaa ja suittaa minulle anteeksi antaa, miksi en minä suita veljein vikoja anteeksi antaa, koska ne ovat harvat sen suhteen, kuin Jumala minulle myötäänsä anteeksi antaa.

Ja nyt kalliit veljet ja sisaret Ameriikan maalla ja kaikkialla, minäki vielä muistutan rakkaani, koska olen nyt pian pois meneväinen, että kuin olette uudistaneet rakkauden ja rauhan liitot, joka on yksi kallis asia, niin ei vihamies teitä säästä enempi kuin meitäkään, kyllä se kertoo jälkensä ja muistuttaa; että niin se ja sekin teki ja puhui. Mutta kuin asiat on anteeksi anottu- ja annettu, niin sanomme riettaalle: mitäs vielä tahdot sinä helvetin tullihurtta? Joille on synnit anteeksi annettu, niille ne on laupeuden mereen upotettu — siihen vereen, joka pitkänä perjantaina on vuotanu synteimme anteeksi saamisen tähden. Kaiva sieltä jos kynttes kestävä! Mutta me ja te uskomme, ett'ei riettaan kynnet kestä rakkauden tulen kuumuudesta niitä kaivaa, jotka ovat laupeuden mereen upotetut.

Ja Takkisveljestä on meille tuotu sanomat, että sen pitäisi Kittilässä kuolleen.² Lieneekö tosi? Ja jos on tosi, niin paremmin pääsi nautitsemaan sitä autuutta jota täällä oltuansa hän on uskonut. Ja josta hän, ynnä muiden totuuden todistajain kanssa on todistanut. Paljon on täällä kuollu kristityitä tänä talvena. Ja kuka tiesi, saattaapa olla meidänki vuoro nyt pian. — Levätköön he nyt vahvassa rauhassa, vaan me kuin olemme täällä tuonen kauhussa.³ Pyytäkäämme aina valmiit olla, tuleepa meidänki vuoromme kuolla.

Ja täältä tervehtää teitä Herran lauma sydämellisellä laupeudella. Ja tervehtäkkää meidän tervehdyksellä Oregonin veljiä ja sisaria, erittäinki Lumijärveä, rakasta veljeä y.m. — Minnesootan rakkaita, erittäinki Vuolteen veljiä, ja New York Mills'iin, erittäinki Petter Raattamaata Mursua, Fjeldborg'ia ym. ja Calumet'in rakkaita: Kaarle Danelia, Heidemannia, Rovanpäättä, Aapo Hietasta, ja kaikkia veljiä ja sisaria Herrassa. Myös Takkisen emäntää lastensa kanssa ja kaikkia veljiä emäntinensä ja lapsinensa.⁴ Kankaan kristittyä joukkoa. Ussein muistamme Iiskon Anni sisarta myös. Ja olen unessa nähnyt, että Iiskon Anni oli tullu sieltä takasin, ja Erkki veli oli samoiden unestanut.⁵

Eikä tänne kuulu erityistä. Terveys on joltinen, ja kristityt ovat rakkaudessa ja hengen yhteydessä. Mutta uusia ei tule meidän paikoissa, kuin ei pidetä isompaa kokousta. Vaan muissa kylissä, joissa olemme kokouksia pitäneet, siellä vain on tullu uu-

destaki, erittäinkin Sattasjärvellä⁶ tuli oikein suuri liike, ja vähin muissaki kylissä, josta Isälle kiitos!

Ja synnit teille niinkuin meille, ovat visuni anteeksi annettu. Ja muistakaa meitäkin anteeksi antavaisella sydämellä, pyytää veljenne uskossa ja osallinen kanssanne vaivoissa ja evankeliumin edesvastauksessa ja vahvistuksessa. Vanha ja uusi veljenne, ja matkakumppanine elämän [kai]taalla⁷ tiellä.

Eerik Anders Anderson

Rauha ja rakkaus ynnä ilon kanssa, olkoon teille ja meille, niimeen Isän, Pojan ja Pyhän Hengen, amen — hallelujaa Jeesuksen nimen ja veren kautta, amen!

”Siionin Sanomain” edestä kiitän. Olen saanut 12 numeroa.⁸

E. A. A-son

Siionin Sanomat (Calumet) Huhtikuun n:o 1892, 54. (Kirje Tornion-Lapinmaalta).

¹ Laitinen julkaisi lehdessään kirjeet, jotka oli kirjoitettu Takkisen ja Matonicmen käynnin aikana Saivomuotkassa ja Hetassa (*SS* 1892, 17-20; *Raattamaa* 1976 n:o 247). Erkki Antti on tартunut kynään heti helmikuun numeron tultua. Sovinnoista ks. jakson johdantolukua.

² Juho Takkinen kuoli Kittilässä 13.2.1892.

³ Luettava epäilemättä: tuonen kauhassa. Kappaleen loppu on runomuotoinen.

⁴ Terveishenkilöt ovat suurimmaksi osaksi niitä, jotka olivat tulleet tunnetuiksi Takkisen vastustajina. Nils Petteri Fjellborg oli vuoden 1891 alussa muuttanut Saivomuotkasta Amerikkaan. Takkinen oli 1884 Calumetissa solminut avioliiton Eeva Karoliina Sakarin kanssa.

⁵ Iisakki Kangas oli Laestadiuksen tunnetuimpia koulumiehiä mutta syrjäytyi pian saarnatehtävästä. Hän oli vaimoineen muuttanut Juhonpjetin kylästä Amerikkaan kesällä 1891. Kummastakaan ei ole mainintaa Erkki Antin kirjeissä ennen muuttoa. Erkki veli = Vanhantalon isäntä.

⁶ Sattajärvi on Pajalassa puolitoista peninkulmaa kirkonkylästä etelään. Kylässä muistetaan Erkki Antin mainitsemaa herätysaikaa.

⁷ Painetusta tekstistä puuttuva tavu täydennettävä epäilemättä näin.

⁸ Calumetin Siionin Sanomien 1. vuosikerran n:o 12 ilmestyi tammikuussa 1892. Erkki Antti oli siis saanut kaikki numerot. Hänen kiitoksensa on kovin lyhytsanainen; ks. kirjettä n:o 82, 11.5.1891.

Juhonpiedistä, sinä 17. päivä Touko. kuuta: 1892.
Rakas vanhiin, ja kallis veli ja opettaja, Johan Raattamaa.
Armo olkoon teile ja rauha, rauhan ruhtinalta Herralta Jesuk-
selta nyt ja aina, Amen.

Halunin olis piirtää jonku sanan, vaikka ei ole erityistä muisteltavaa. Tervenä ovat ihmiset, eikä ole erittäin kaivattavia kuol-
lutkaan. Ja kristityt ovat uskon kilvoituksessa entistä määrää, ja pakanat
on epäuskon kilvoituksessa entistä myöden. Oli meillä toive teidän tulosta
tänne, kuin tet olitta Täränössä käymässä. En tosin ollu silloin koto-
na, olin tien suussa kokouksen pidossa. Mutta mie olisin tullu ynnä
monen muun kanssa, kuin olisimme saaneet tiedon. Kyllä tännekki
makeaan menis ulomainengi saarnaja, mutta tointa puuttuu.

86. JUHANI RAATTAMAALLE 17.5.1892

Juhonpiedistä, sinä 17. päivä toukokuuta 1892.

Rakas vanhiin, ja kallis veli ja opettaja, Johan Raattamaa.

Armo olkoon teile ja rauha, rauhan ruhtinalta Herralta Jesuk-
selta nyt ja aina, amen.

Halunin olis piirtää jonku sanan, vaikka ei ole erityistä muis-
teltavaa. Tervenä ovat ihmiset, eikä ole erittäin kaivattavia kuo-
lutkaan. Ja kristityt ovat uskon kilvoituksessa entistä määrää, ja
pakanat on epäuskon kilvoituksessa entistä myöden. Oli meillä
toive teidän tulosta tänne, kuin tet olitta Täränössä käymässä.
En tosin ollu silloin kotona, olin Tien suussa kokouksen pidossa.¹
Mutta mie olisin tullu ynnä monen muun kanssa, kuin olisimme
saaneet tiedon. Kyllä tännekki makeaan menis ulomainengi saar-
naja, mutta tointa puuttuu.

Kuitengi olkaame kallis vanhiin hyvässä turvassa, synnit ovat
teile niin kuin meile visuni anteeksi annetut Jumalan armosta Je-
suksen ansion kautta, olemma me se synti läjä miksi me saa-
tanen petoksen kautta tuleet olemma. Mutta kiitetty ole Jeesu
Krist, kuin armahtit meidän päällemme, ja kirvoitit meitä pirun

juonista; sa[atoit]t myös oikialle tielle, vielä nytkin meitä auta, sinun Pyhän Henges kautta, sen kavalan hengen juonista.² Runsaasti on kallis veri vuotanu Kolkatalla synteime anteeksi saamiseksi. Olkaame vapaat vapaaksi ostetun lauman kanssa. Synnit on visuni anteeksi annetut teile yynä meile Karitsan veren kautta, amen Hallelujaa amen. Kohta pääsemmä kotia, ijankaikkisuden syrjällä olemma kallis vanhuus / Jesuksen veren hinta olemma, kyllä Isä tuntee poikansa morsiamen, ja ilolla noutaa kotiansa.

Aivan tahtoo käsi vapista kirjottaissa. Vanhus niitä tekee ja vai-
vat, kulkema reisuissa. Kohta tulee vapisematoim käsi ja terve ruu-
mis.

Sydämen rakkaita terveisiä täältä Sijonin tyttäreltä, samalle Sijonin tyttärelle kuin siellä on. Ja olkaa ensin ja viimein minulta tervetetty, erikäingi tet rakas vanhiin huone väkenä kansa. Ja se kallis veli Laitinen väkinensä, Sirkanmaa, Halonen, y.m.y.m.

Ja kantakaa aina minullekki anteeksi antavaa sydäntä; joka sitä parhaiten tarvittengi. Näitä merkitsee teidän rakastettu vanhaa ja uusi veljenä ja opetuslapsena, Erik Antreas Antersson.

Rauha olkoon teile ynä meile, ja rakkaus uskon kautta Her-
raan Jesukseen. Ja terve tulemaa Karitsan häissä viimistaki.

E. A..A son

Reunakirjoitus:

Tainu vanhiin pahentua kuin ei kirjota. En saata sitäkään us-
koa, sillä kuin ei ole koskaan ollu riitaa, eikä sopimattomuutta.

Raimo Airamoin kok., Lahti. Erkki Antin omakätinen.

¹ Raattamaa oli Lannavaaran kokouksen jälkeen mennyt Jellivaaraan neuvottelemaan Joonas Purnun Amerikkaan lähdöstä. Palatessaan pääsiäiseksi Saivomuotkaan hän näyttää poikenneen Tärännössä. *Raattamaa* 1976 n:ot 252, 253. Tiensuu on todennäköisesti = sen niminen talo Tornion väylän varrella Suomen puolella, vähän matkaa Köngäsestä alas päin.

² Virren säkeistö. Hakasissa on repeytyneen kohdan täydennys.

³ Terveishenkilöt olivat Saivon naapurista Suomen Enontekiöltä: Aatu Laitinen, Juhani Sirkanmaa sekä Yrjö Halonen, joka oli vuoden vaihteessa 1888–1889 tullut Enontekiön lukkariksi.

87. HENRIK KOLLERILLE 21.5.1892

Juhonpiedistä, 21 p. toukok. 1892.

Kallis veli Herrassa Henrik Koller.

Armo olkoon teille ja rauha, Rauhanruhtinaalta — Herraltamme Jeesukselta, nyt ja aikain loppuun asti, amen!

Ensinä saan kiittää rakkaan preivinne edestä jonka ilolla ja kiitollisella mielellä Jumalalle rakkaalle Isälle — vastaan otin. — Ilolla luin! Se oli lapsen mielellä ja särjetyn sydämmen koettelemuksella kokoon pantu. Ja juuri semmoista sydämmen laatua olemme uskoneet ja rukoilleet Jumalalta — Ameriikkaan ja Eurooppaan. Ja vielä rukoilemme, että rauha ja rakkaus, hengen yhteys ja sovinto olis kaiken verellä ostetun lauman keskellä, jotka ahke-roivat omistaa sovintoverta kaikkein syntein anteeksi saamiseksi. Ja kuin kykenemme uskomaan synnit anteeksi, niin Kristuksen rakkaus vuotaa myös uskon kautta sydämmiime sovintoveren voimasta, joka vaatii sille perihyvälle Jumalalle kaikissa mieliksi elämään. — Ja siihen on myöskin Vapahtajamme ja Autuaaksitekiämme meille kaavan jättänyt hyvästi jättö-saarnassansa, jossa Hän sanoo: että, kuin Pyhä Henki tulee, niin se nuhtelee maailmaa ensiksi epäuskon tähden. Ja me olemme huomanneet myös, että kussa on tehty parannus epäuskosta, niin sielä ei saa enää hänen huoriläppinsä asumasiaa. — Ja oikea parannus seuraa totista uskoa, vaikka emme sittenkään synnittömäksi tule, vaan olemme kuitenkin pahan voittajat joltisesti, ett' emme ole hallitsevaisten syntein orjat, sillä apostoli sanoo: että moninaisissa me kukin puutumme.

Jaa — rakkaani! Tehkäämme sen päälle työtä ja ahkeroi-kaamme, että katuvaiset ja uskovaiset kykenisivät uskomaan kaikki synnit anteeksi; kyllä elämän vanhurskausi menee jotakin määrää, kun uskossa kyetään, ja uskossa myös paremmin kyetään, kuin muistamme apostolin sanoja: että, ”kärsikää ja anteeksi antakaat toiset toisillenne, jos jollakin on kannetta toista vastaan, niinkuin Kristus teille anteeksi antanut on, niin myös tekin tehkää.” — Kukas meistä, kristityistä tarvitse niin paljon anteeksi antaa toisillemme, kuin me itse tarvitsemme saada Jumalalta. Kyllä me vain siinäkin syntisiksi tulemme!

Mutta se on ainoa turva, että kuin kallis Vapahtajamme on astunut Getsemanen yrttitarhaassa edestämme ja siassamme helvetin vaivoihin. Ja verinen jälki on jäänyt Golgathalle asti, ja rististä kuuluu ääni: ”se on täytetty!” Niin on siis synteimme rangastus kärsitty ja pyhä laki on täytetty. Ja Kristuksen rakkaus vaati Rakastajan mieltä myöden elämään, sillä me rakastamme Häntä, kuin Hän kalliilla verisellä piinalla ja kuolemalla meitä ensin rakasti ja antoi henkensä lunastus hinnaksi siassamme.

Ole vapaa, vapaaksi ostettu lauma Ameriikassa ja kaikkialla! Synnit on visunni anteeksi annettu sillä verellä, joka pitkänä perjantaina on vuotanut synteimme anteeksi saamisen tähden. — Kaksinkertaisesti olemme saaneet Herran kädestä, kaikkein synteimme edestä. Kiitä sieluni Herraa, ja kaikki mitä minussa on, Hänen pyhää nimeänsä, joka minut ja meidät päästi helvetin kahleista, ja avasi voimallisella käsivarrella suljetut paratiisin portit. — Priiskukkoon aina kallis veri uskon kautta sydämmeemme, niin tämä iltapalanen vielä hauskemmalta loppuu!

Vielä todistan minäkin vanhuuden vapisevalla kädellä ja usko-
vaisella sydämmellä, kaikille rakkaille veljille ja sisarille Herrassa, kaikki synnit anteeksi Karitsan veren kautta. Ja kantakaatte minullekki anteeksi antavata sydäntä. — Ja iloiset ja hyvässä turvassa olkaamme, kohta kunnian paratiisiin me sisälle otetaan. Ja vihki sialla pannaan Karitsan emännän kruunu päähän, jota saamme kantaa ijankaikkisesti, eikä hää lopu koskaan — amen!

Ja täältä Herran lauma tervehtää sitä Herran laumaa kuin sielä on — rakkaudella, siinä toivossa, että vähän ajan perästä tullaan yhdelle koolle, jossa emme enää tarvitse puuttuvaisten preivein kautta toisiamme tervehtä, niinkuin täällä. — Ja jotka täällä ovat koolla pysyneet yhdessä lammashuoneessa, ne siellä saavat myös yhdessä näkemisessä veisata voiton virttä — amenta ja hallelujaa! Eikä kenkään pidä heidän iloansa heiltä poisottaman.

Näitä merkitsee teitä rakastava ja enemmän teiltä rakastettu veljenne,

Vanha, Erkki Antti Antinpoika

Ja tervehtä niitä veljiä ja sisaria siellä mi[nun] tervehdyksellä, ja ole itse enin tervehdetty. — Ja rukoilkaa myös minunki edestä,

joka olen jo vanha ja loppua läsnä. Ja kärsikäätte puutoksia vanha rievultaki,

Erkki Antti Antinpoika,

Rauha olkoon teille ynnä meille ja rakkaus, uskon kanssa ja kautta. Herran rauha olkoon hengenne kanssa rakkaat veljet, amen — amen!

Ja eilen mie sain sinulta sen preivin, luin myöskin talon väelle ja ne myös tykkäsit siitä. — Huomena luen rukous-kokouksissa.¹

Sama

Siionin Sanomat (Calumet) Heinäkuun n:o 1892, 100s (Kirje Tornion-Lapista).

¹ Erkki Antti oli saanut Kollerin kirjeen perjantaina ja lukenut sen myös Vanhantalon väelle. Heti seuraavana sunnuntaina hän aikoi lukea sen kylärukouksissa. Kollerin kirje oli nyt, toisin kuin eräät aikaisemmat, herättänyt Erkki Antissa välitöntä iloa.

88. [AATU LAITISELLE] 1.6.1892

Juhonpietistä, 1 p. kesäk. 1892.

Kallis veli Herrassa.

Jumalan armo, rauha ja rakkaus uskon kautta hallitkoon teitä ynnä meitä elämän ehtooseen asti. Amen.

Ensin saan kiittää rakkaan, kalliin ja tervetulleen kirjeen edestä, jonka sain eilen vastaanottaa. Saan myös tietää antaa, että elämässä olen, kallis opettaja ja rakas veli, sielun ja ruumiin puolesta Jumalan armon kautta.

Kärsimme ja anteeksi annamme, niinkuin tehneetkin olette. Kyllä ymmärrätte asian. Sillä kärsivällisyyden, anteeksiantavaisuuden ja pitkämielisyyden jälkiä ei tarvitse katua. Mutta kun minulla on paha tulemaan lyhytmielisyyden pitkämielisyyden sijalle, kärsimättömyys kärsivällisyyden sijalle, anteeksiantamattomuus anteeksiantavaisuuden sijalle. Silloin täytyy tulla katuvaisuus. Kiitos Isälle, että se niinkin menee. Ei minun tarvitse teille kirjoittaa niinkuin asian tietämättömälle, vaan niinkuin sen tietävälle uudeksi muistutukseksi, kuinka kalliisti ja täydellisesti olemme Jeesuksen kalliilla verellä, viattomalla piinalla ja kuolemalla lunastetut syn-

nin, kuoleman ja perkeleen vallan alta. Siispä olkaamme rakkaani hyvässä turvassa ja hyvin palkitut. Kaksinkertaisesti olemme saaneet Herran kädestä kaikkein synteimme edestä. Ole rakas veli väkinesi iloinen ja vapaa vapaaksi ostetun lauman kanssa; kohta tulee se, joka tuleva on, eikä viivyttelä, ja hänen palkkansa on hänen myötänsä. Kilvottelemme vielä vähän aikaa, kohta köyhä morsian viedään vihkisijalle, ja silloin pannaan Karitsan emännän kruunu päähän, ja häät pidetään loppumattomassa ijan-kaikkisuudessa loppumatta. Kannattaahan vielä kilvotella tämä il-tapalanen kalliimmassa uskossamme, kun vielä suuri ristinkantaja on luvannut antaa väsyneille matkamiehille voimaa. Ainoastaan väsyneet matkustajat häneen turvaavat, häntä avuksensa huutavat ja ainoan uskalluksen häneen ja Jumalan ihmisiin panevat, joiden kautta Jumala puhuu.

Onpa haluni, että vielä, vaikka ehkä viimeisen kerran tämän maan päällä, kun en kukatiesi saa enää nähdä teidän kasvojanne, sillä olen jo ijältäkin voitettu, todistaa teille ja kaikille katuvaissille, joille synti on synniksi tullut, ja jotka eivät tahtoisi syntiset olla, mutta kumminkin täytyy olla niin kauan kuin tätä synnin ja kuoleman ruumista kantavat, visusti kaikki synnit, heikkoudet, kylmyydet, epäileväiset ajatukset anteeksi siinä nimessä ja sillä verrellä, joka on vuotanut pitkänäperjantaina pääkallojen paikalla synteimme anteeksisaamiseksi. Ole vapaa, kallis Siionin tytär pohjanmaalla, ei ylkä hyljää morsiantaan kaikkinaisten vikain tähden. Vikamme, kelvottomuutemme, kykenemättömyytemme ja puutostemme tähdenpä hän on tullutkin vikauhriksi edestämme ja sijassamme täyttämään Jumalan pyhän vanhurskauden. Hän tiesi, ettei meissä uudensyntymisenkään tilassa ole lain täyttäjää.

Mitä pitää meidän sanoman niille, jotka tämänkin valkeuden aikana tyytyvät pimeydessä vaeltamaan. Mitäpä muuta tiedämme sanoa kuin mitä Herramme Kristus valittaen sanoi: Jos ei joku minussa pysy, se heitetään ulos niinkuin oksa ja kuivettuu, ja ne sidotaan kokoon ja heitetään tuleen ja palavat. Joh. 15:6.

Hellästä sydämen rakkaudesta terveisiä kaikilta tämän puolen veljiltä ja sisarilta teille ja muille Jeesuksen omille. Olkaa minulta enin, ensin ja viimein tervehditty emäntänne, lastenne ja perheenne kanssa. Samoin myös Haloselle, Sirkanmaalle ja jos sa-

tutte Saivon vanhin¹ kohtaamaan, niin hänelle rakkaita terveisiä.

Muistakaa minuakin anteeksiantavalla sydämellä. Merkitsee teiltä rakastettu ja teitä rakastava vanha ja uusi veljenne ja matkakumppaninne Isänmaan ihanalle rannalle

Erkki Antti

AS 1905, 134-136. (Vanhinten kirjeitä).

Julkaistu myös: *Kirjeitä virvoitukseksi* 1907, 104-106.

Vastaanottaja on lopputerveisien ja muunkin sisällön perusteella epäilemättä Aatu Laitinen.

¹ *Raittila* 1967 n:ot 585, 473, 398.

89. OLLI KOSKAMOLLE 13.8.1892

Juhonpieti se 13. Elokuuta 1892.

Rakas veli Herrassa: Olli Koskamo.

Jumalan armo, rauha ja rakkauus olkoon kansamme päivän loppuun asti amen.

Preivin olen taas sinulta saanut rakas veli, jonga edestä kiitän: saan myös tietä antaa, että aina olen rakkaudella tydytetty sinun kirjoituksiis. Tervenä olen kallis veli ruumiin ja sielun puolesta. Ja mitä veli kysyi aikaan tulosta varain puolesta: niin minä sanon, että hyin on Taivallinen Isä laittanut ruumiin puolestaki aikaan tulon. En voi mitengään käsittää, kuinga hyvin hän saat-taa laittaa niin kelvottomalle palvelialle kuin minä olen rakas veli.

Ja se on kuitengi meidän pää maalima, ette makso mitä makso, niin autuaaksi me tulla tahdomme ja tarvittemma. Ja mikä pitää meitä estää saattaman, kuin kaikki on Herralta Jeesukselta meile Jumalan Isän hyvästä tahdosta, ja isällisestä rakkaudesta pitkänä perjantaina valmistettu. Eikä pääse kuolu usko koskaan niile, jotka oikeassa synnin tunnossa ovat. Ja oikea synnin tunto on se, ette tuta, etten parhaalakkaan hartaudella saata niin hurskas olla, ette saattasin sillä pyhän Jumalan vanhurskauden tyydyttää. Ja semmonen ihminen tuntee mihingä armo tarvitaan. Ja sillä ei ole halu olla syntinen, mutta täytyy olla syntinen

kuin synnin ruumis on kannettavana, ja niin aina olemma syntiset, ja uskon kautta Jesukseen aina myös synnittömät. Ota selvä sokea fariseus kristitystä jos saat. Voi ijankaikkinen rakastaja, kuinga kalliilla hinnalla olet meitä omakses ostanut. Siittä sinulle olkoon se ylimmäinen ylistys, kiitos, kunnia, voima ja viisaus ajassa ja ijankaikkisudessa amen Halleluuja amen.

Ihmiset täällä elävät terveenä. Maalarin Maija on sairastannut viikon toista: en me tiedä joko Maija sisar pääsee kotia.¹ Ei ole tätä nykyä ketään merkillistä kuolutkaan. Amerikasta ei ole oikeaa tietoa vielä mikä siitä tullenee. Kollerin Heikki kirjotti minulle, ja oli häneksi hyvä preivi. Mutta vaatimus on vain, ette toisen puolen pitäis alistua ainoastansa: Ja minulle tuntuu, ette on syytä alistua molemmiin puolin. Jumala rakas Isä! hän on voimallinen kaikki karkeat paikat sulaamaan, ja kylmät sydämet sulamaan niin kuin meren vahti. Olis se uskottavasti saattanu ennen sulata, mutta kuin on toisilla kirjoittailla toisen lainen käsitys Amerikan kristillisyydestä: niin ei tule kirjoitukset yhtä pitävät. Ja se esikko seurakunta, oikea sana kyllä: mutta kuin se käytetään aivan ruoskaksi toisille. Esikoisiin nekki turvaavat. Mutta kuin niillä on ainoastansa Ruottin Lapissa yhellä osalla esikko seurakunta, niin ei muitten maksa vaivaa heitä opettaa. Onpa siellä hyvä äijä, opettakoon rakas vanhuus heitä.

Eikä nyt erityistä, heinää saadaan hyvin, ja pellot on suurella oljella, mutta eipä ole paljon vielä maito jyvällä, mitä nyt rakas Isä on aikonut tämän kansan kanssa: antaako armosta leipää, vai näkeekö viissaudessansa ettei sovi antaa, / tapahtukoon hänen pyhä ja hyvä tahtonsa.

Ja rakkaita terveisiä täältä Sijonin tyttäreltä sille Sijonin tyttärelle kuin siellä on: erittäingsi Helanterille ja niile sinun rakastajilles, Vesisaaren ja Pykeän rakkaille yynä muile valituile, ja ole itte enin tervetetty, / ja rukoilkaa edestänn, ja todistakaa minullekki syntiä aina anteeksi. Ja minä myös todistan teile Jesuksen nimen ja veren kautta kaikki synnit anteeksi. Olkaame hyvässä turvassa, voitto on saatu Karitsan veren kautta. Merkitsee veljenä uskossa, ja osallinen kansanne armossa.

Vanhaa Erkki Antti Antin poika

Reunakirjoitukset:

Rauha ja rakkaus hallitsee Europan kristityitä. Isälle kiitos.

Minä olen ollut Johaneksena Mataringsissä, hyvin sielä jaksaa kristityt.

OMA Koskamon kok. (Olga Palto). Erkki Antin omakätinen.

Kirjeessä kuvastuu toisaalta Erkki Antin jatkuva luottamus Koskamoon, toisaalta hänen vakiintuva arviointinsa Amerikan tilanteesta. Luopumatta aikaisemmasta esikoisvanhinten ja -seurakunnan ajatuksesta hän oli tullut huomaamaan sen vaaroja. Vuoden 1889 jälkeen hän myös oli kokenut, että Takaisen jyrkimmät kannattajat osaksi syrjäyttivät hänet vedotessaan esikoisiin. Erkki Antti näyttää sen tähden liittyneen lähinnä Ylitornion seudun vanhimpiin, joita hän viimeksi oli tavannut edellisen juhannuksen aikana. Näiden tapaan hän säilytti myös kunnioituksen ja rakkauden Raattamaata kohtaan: ”hyvä äijä” ja ”rakas vanhus”.

¹ Maalarin Maija kuoli vasta 1899.

90. KAARLE PETTERI KNUUTILLE 20.9.1892

Juhonpiedistä 20 p. syyskuuta 1892.

Rakas ja kallis veli Herrassa C.P. Knuuti. Jumalan armo, rauha ja rakkaus uskon kautta Herraan Jeesukseen olkoon aina henkenne ja henkemme kanssa päivän loppuun asti, amen.

Halu ja rakkauden kaipaus kehoittaa minua kirjottamaan hyvin tietten, ettei vihollinen säästä teitä enempi kuin meitäkään. Koettaa se sillä jos tälläkin tavalla käydä kristillisyytemme päälle sekä sisällisesti tulisten nuoltensa kautta että ulkoa käsin palvelijainsa kautta. Nyt sillä on tämä katovuosi aikainen tie karata päälle, erittäinkin niitten kautta, joille on katovuoden häkä mennyt päähän. Tosin kova kaikkiin koskee. Mutta se sama Jumala elää vielä, joka on hyvän vuoden elättänyt ja on yhtä voimallinen viisaan neuvonsa jälkeen viemään katovuoden läpi niinkuin hän on ennenkin vienyt, ainoastaan ihminen käyttää sielun ja ruumiin voimat Herran mielen jälkeen. Kyllä rakkaalla Isällä on lapsilensa ajallistakin leipää antaa sen aikaa kuin sitä tarvitaan.

Mutta eipä ne saa meiltä elämän leipää Herraa Jeesusta; se onkin se elämän leipä, joka antaa maailmalle elämän, jotka sen

Kaarle Petteri Knuutin kotikylä Vitsaniemi Suomen Ylitornion Kainuunkylästä nähtynä 1960-luvulla. Knuutin elinaikana kulku väylän poikki kävi helposti. Kainuunkylän eteläosassa Pekanpäässä oli Alatalo ("Gajuksen" talo).

käsittävät ja säilyttävät. Olkaamme kalliit matkakumppanit elämän tiellä hyvässä turvassa ja hyvin palkitut; synnit teille niin kuin meillekin on visusti anteeksi annettu, kaksinkertaisesti olemme saaneet Herran kädestä kaikkein synteimme anteeksisäämiseksi: ensin synnit anteeksi, sitten elämän ja autuuden Herramme Jeesuksen kalliin sovintoansion kautta; onpa suuri syy olla iloinen ja kiitollinen, kaikki on hyvin asiat vielä katovuonna-kin niinkuin hyvänäkin vuonna. Onpa minusta nytkin oikein hyvä vuosi, kun on Jeesus sydämessä ja kaikki synnit anteeksi annettu. Ei parempaa vuotta saata olla, kuin että ihminen on armosta autuas. Nämä maailman hyvät ja huonot ovat muuttuvaiset, tulevat ja menevät, mutta ijankaikkiset ovat muuttumattomat ja pysyvät. Kalliita ovat tosin ajallisetkin siksi aikaa kun niitä tarvitaan, mutta ne ovat muuttuvaiset ja puuttuvaiset. Suurin osa ihmisistä on kastettuja pakanoita. Ja Jumala tahtoisi kaikkia autuaksi. Ja kun eivät he kuule Herran ääntä, kun hän palvelijainsa kautta huutaa ja kirjetetun sanansa kautta kutsuu, eivätkä onnettomat raukat tottele, niin täytyy rakkaan vanhimman ottaa vitsa ja sukia sillä, jos ne raukat sittenkään antaisivat suuta Isän

vitsalle. Kyllä taitaisi moni juoppo raukka tarvita ne rahat, jotka hän on pannut viinaporvarin pankkoon; mutta mene ottamaan juoppo raukka, et saa korkoakaan, jopa sitten pääsummaa.

Rakkauden terveisiä täältä Herran laumalta sille Siionin tyttärelle kuin siellä on; Korvan veljelle väkinensä ynnä kaikille Vitsaniemen, Päckilän ja Koivukylän kristityille, erittäinkin Sandqvistille perheineen, Välimaan ja Vaaranheikin rakkaille, Suomen puolen rakkaille, Korpikylän rakkaille y.m. ¹ Ja ole itse erin, ensin ja viimein minulta tervehditty sydämellä ja sylillä, mielellä ja kielellä. Pyydän rukoilemaan edestäni ja muistamaan minuakin anteeksi-antavalla sydämellä; merkitsee veljenne uskossa ja osallinen kanssanne armossa

vanha Erkki Antti

AS 1910, 164-166. (Vankinten kirjeitä).

Erkki Antti, joka itse oli tilaton, kertoi usein kesän ja syksyn kirjeissään sato-toiveista ja -tuloksista. Ankara kato 1892 sisäisine kokemuksineen hallitsee koko tätä kirjettä, joka on osoitettu Knuutin talon isännälle Vitsaniemeen.

¹ Terveiset ovat Tornion väylän molemmille puolille Hietaniemen kirkonkylästä (Koivukylä) Karungin Korpikylään. Koivukylän tunnetuin seuratalo oli Kirkonmäki (Sandqvist).

91. TESTAMENTTISÄÄDÖS 26.8.1893

Sääntö

Minä alla nimitetty, tahdon: ette minun kuolemanin jälkeen jos jo omaisuutta minulla silloin löytyy: ette siitä omaisudesta pitää päältä otettaman yksi sata kruunua, 100, jolla pitää rakettaman Jumalan valtakunnan leviämistä Pyhän Hengen saaneitten miesten kautta. Ja se sata kruunua pitää päältä ensin otettaman: ja sitte vasta perilliset ottakoot osansa jälkeen jos ottamista eli omaisuutta löytyy.

Mutta se vähä osuus, kuin Isak Henrikson Heikkilälle kuuluu perinön jälkeen: sitä ei pidä hälle annettaman syystä, ette se juopi. Ja joka on niin juomari, ette puku vaattetkin on pannu pantiksi. Ja kyllä viina porvari saattaa hyvällä omallatunnolla riisua juoma tratin alasti vaikka talvca vastaan.

Mutta se osuus joka Hapun Iskolle, eli toisin sanoin Isak Heikin pojale Heikkilälle kuuluu: se pitää annettaman seurakunnan vaivas kassaan. Hyvin tietten, että Isko joutuu varsin kassan päälle, jos tulee tauti vuode, eli vanhus.

Tämän yllä olevan kirjoituksen olen minä vapaalla mielellä, ja täydellä ymmäryksellä oma käteisesti kirjottannut.

Juhonpiti se 26. päivä Elokuuta: 1893.

Erik Antreas Andersson, Juhonpieti.

Ylönpanä mainittun 1. sata kruunua, pitää tulla sen Pajalan kirkkoherran haltuun tulemaan, joka silloin on kirkko herrana kuin minä kuolen. Ette käytää net niile sarnaille, joita mailman joukko sanoo lestaialaisuden levittäjöiksi. Ette net saarnajat sillä sadalla kruunulla levittävät Jumalan valtakunnan rakenusta. se sama Erkki Antti.

William Snellin kok., Haaparanta. Erkki Antin omakätinen.

Alkuperäisen testamentin todistajina ovat Oskari Lindstedt, joka tuolloin oli Erkkeikin koulun opettajana, sekä saman kylän tilallinen Aukusti Snäll. Viimeksi mainittu oli William Snellin isä.

Iisakki Heikinpoika Heikkilä eli Hapun Iisko oli Erkki Antin sisarpuolen poika. Muistitiedon mukaan hänen perintönsä järjestettiin Erkki Antin määräämään tapaan. Perukirjoituksen yhteydessä tämä testamentti ei kuitenkaan näytä olleen tiedossa, ks. johdantolukua.

92. HENRIK KOLLERILLE 18.11.1893

Juhonpieti, Pajala, 18 p. marrask. 1893.

Rakas veli Herrassa Henrik Koller.

Armo olkoon teille ja rauha, rauhan ruhtinalta, Herraltamme Jeesukselta, nyt ja aina — amen!

Preivin sain sinulta rakas veli ynnä ”Siionin Sanomain” kanssa, joiden edestä kiitän. Ja se oli yksi iloinen tervetulo-sanoma, että siellä on tullu sovinto kristittyin kesken. Kuin Hieta-sen Aappo edeltä kirjoitti sovinnon tuleen, niin en voinut saattaa lukea Aapon preiviä ilon ja kiitollisuuden tähden.¹

Sovinto-preiviin olen koko sydämmellä tyytyväinen. Minun

ymmyrrykseni jälkeen on se hyvä. Ja synnit teille rakkaat veljet ja sisaret ovat visuni anteeksi annetut viattomassa Jumalan Karitsan veressä, joka onki vuotanut Golgathalla pitkänä perjantaina synteimme anteeksi saamisen tähden. Ole nyt iloinen Herran lauma Ameriikassa ja kaikkialla, voitto on saatu Karitsan veren kautta — aamen!

Ilo on tullu Europassakin siitä, että Herran lauma Ameriikassaki hengittää rauhan ja rakkauden armon ilmaa, ynnä Europan veljein ja sisarten kanssa. On kyllä riitaisuuden synti suuri, mutta Jumalan armon ja Jeesusken kalliin ansion suhteen, on vikansa tunteville ja katuville yksi oppi-reisu, että ahkeroida valvoa, ett' ei toisti enää anna itseänsä riitaisuutteen. Vieläpä ruikoilimme taivaallista Isää, että Hän ainoan Poikansa veren voimalla Pyhän Hengensä antaisi varjelemaan, ei ainoastansa riitaisuudesta mutta myös kaikesta pahasta — sielun ja ruumiin puolesta.

En minä tarvitse teille opettaa ensimmäisiä puustaavia, sillä te olette jo Herralta opetetuksi tuleet. Ainoastansa muistutan teitä ynnä itseäni, että huomatkamme aina tämän maailman myrsky aaltojen lainehtiessa, että täydellisesti olemme lunastetut viattomalla verellä, ei ainoastansa entisistä synneistä mutta myös nykyisestä turmeluksesta. Ja kuin kykenemme uskomaan synnit anteeksi, niin Kristuksen rakkaus vuodatetaan sydämmeeseen joka vaatii jumalattoman menon hylkäämään. Sieltä tulee sentään se odollisiin pyhä elämäkin, kalliit matkakumppanit elämän tiellä, niinkuin itse koetelleet olette ja olemme.

Ja mitä sovintokirjassa arvelitte kirkoistanne, niin minun mielestäni on, että pitääkää Jumalan palveluksenne niinkuin itsellenne sopivaksi näkyy koska se ”kiinalainen muuri” on sovinnon kautta kaatunut, josta kiitos Isälle, Pojalle ja Pyhälle Hengelle — ajassa ja ijankaikkisuudessa!

Eilen sain sovintokirjat, ja huomena luen ne rukouskokouksessa.² Olen jo Hietasen preivin lukennut useille ennen. On vielä meidän rukousvuoro. Meki pidämme rukoukset toisena pyhänä meillä ja toisena Erk-Heikillä.³ Sopiikos teillä pitää toisessa kirkossa toisena pyhänä ja toisessa toisena? En mie tahdo niiden ulkonnaisten tuomari olla. Kuinka teille itselle rakkauden ja yh-

teisen rauhan säilyttämiseksi hyväksi näkyy. Oikein ovat tyytyväiset täälläkin kristityt teidän sovintoone, vaikk' en ole monelle vielä teidän pää-sovintoa lukenut kuin Hietasen preivin, ja siitä jo ilmoitit anteeksi antavaisen sydämensä; paljon enemmän, kuin miehuomana luen pää-kirjat.

Minulle se teki erittäinki hyvää, teidän sovintonne, joka teistä jo tunnen monta särjettyä sydäntä kummaltakin puolen.

Eikä nyt muuta, vaan sydämmen rakkaita ter[veisiä]⁴ täältä Herran laumalta sille Herran laumalle kuin siellä on, erittäinki puhuvaisille miehille ja palvelevaisille vaimoille.

Olisin ennenki kirjoittanut riita-asioihin, mutta kuin Takkis vainaja niin kovin huonostui minun kirjoitustani, niinkuin Matoniemi tietää⁵, minun tavassani y.m. vaikka vainajalle on myös kaikki synnit anteeksi annettu, jota myös itse tarvitsen. Vieläpä pyydän, että teki todistatte minun syntisyyttäni anteeksi.

Ja olkaamme hyvässä turvassa, synnit on teille niinkuin meille anteeksi annettu Karitsan veren ja todistuksen sanan kautta — aamen!

Ja olkaa minulta enin tervehdetty, pyytää veljenne uskossa ja osallinen kanssanne armossa,

Vanha Erik Anders[✓] Andersson

Armo olkoon teile ynnä meille ja rakkaus ilon kanssa amen. hallelujaa, amen!

Rauha ja rakkaus uskon kautta hallitkoon sydämmenne ja sydämmemme ynnä ilon kanssa — Pyhässä Hengessä nyt ja aina, amen hallelujaa!

Pajalan kylässä ja Köngäsen niskassa y.m. on tullu paljon ihmisiä kristityksi.

Siionin Sanomat (Calumet) 1893, 174s. (Erkki Antti vanhimman kirje Amerikan kristityille).

Joulukuun n:ossa 1893 Koller julkaisi samalla tavoin otsikoiden Juhani Raattamaan, Joonas J. Purnun ja Erkki Antin kirjeet "Amerikan kristityille" sekä liitti loppuun omat sovinnon kehotuksensa: hän vetosi erityisesti Erkki Antin sanaan riidan "oppi-reisusta". Vuoden 1893 sovinnosta ks. jakson johdantolukua.

¹ Selostus Calumetin sovintokokouksesta ja siitä 22.9.1893 lähetetty kirje (jonka alkuperäiskappale tuli Raattamaalle) on julkaistuna Siionin Sanomien

syyskuun numerossa 1893. Haapaniemen kok:ssa on alkulehti Kollerin 19.10.1893 Erkki Antille kirjoittamasta kirjeestä. Hietasen tässä mainittu kirje ei ole säilynyt enempää kuin Erkki Antin kirjeitä hänelle. Sen sijaan Haapaniemen kok:ssa on Hietasen kirje Erkki Antille 10.6.1893; siinä on Joonas Purun kritiikkiä.

² Erkki Antti osoittaa samanlaista innostusta Kollerin kirjeen vastaamiseen ja julkistamiseen kuin aikaisemminkin saatuaan tältä sovinnon sanomia, ks. kirjettä n:o 87, 21.5.1892.

³ Juhonpieti, Erkheikki ja Autio kuuluivat samaan rukouspiiriin. Pyhärukoukset pidettiin vuorotellen Erkheikillä, missä rukoustalona oli lähinnä Kreku, ja Juhonpietin Vanhassatalossa ("meillä").

⁴ Täydennystavut on lisättävä vajaaksi jääneeseen painettuun tekstiin.

⁵ Erkki Antin 1889 kirjoittamia kirjeitä oli ilmeisesti käsitelty Takkisen viimeisellä vanhan maan matkalla 1891-1892, jolloin Olli Matoniemi oli tämän kumppanina.

92 B. JÄLKIKIRJOITUSLAPPU [JUHANI RAATTAMAALLE n. 1890]

Erkki veli riepu taas eilen illalla tohisi tuomita vaimoansa, ja kuin mie sanoin älä sie niin puhu, niin sese aina alkaa tohiseen minua vastaan, ja taas turvaa teihin. Mie sanoin, ette jos te oletta paljon Raattamaata kuulleet niin mie vielä enemmän, mutta se tohisee hänen tohuansa siksi kuin vimpa kiiri yli menee, se on taas koko joku.

Emmäköön kallis vanhiin saais teitä toivoa talvella täällä käymään vielä meitä neuvomassa väsymättömillä rakkauden ja neuvon sanoilla, ja meile syntiä anteksi todistamassa. Hyvästi kallis vanhiin / Herran rauha olkoon kansanne ja kansamme.

Erkki Antti Antinpoika

Raimo Airamon kok., Lahti. Erkki Antin omakätinen.

Jälkikirjoituslappu on epäilemättä liittynyt Raattamaalle lähetettyyn kirjeeseen, paperin ja musteen laadusta pääteltynä ei kuitenkaan kirjeeseen 17.5.1892, joka samoin on alkuperäisenä säilynyt Amerikassa, minne Raattamaalle tulleita kirjeitä on lähetetty hänen kuolemansa jälkeen.

Vanhantalon Erkki-isännästä useissa kirjeissä 1880-luvulta lähtien, ks. erityisesti n:o 77, 24.5.1890.

VANHUUDEN TYVEN UUDEN MYRSKYN KYNNYKSELLÄ

Marianpäivänä 1894 Erkki Antti täytti 80 vuotta. Kirjeissään hän totesi sen merkitsevän viimeisiin vuosiin saapumista, jolloin vanhukselta ei voitu enää täyttää odottaakaan. Saman talven aikana Juhani Raattamaa vieraili ikään kuin hyvästijätöllä Pajalassa. Pääsiäisen pyhinä pidettiin kirkossa seuroja, joissa Raattamaa ja Erkki Antti saarnasivat. Haaparannanlehden Pajalan kirje (n:o 17/ 25.4.1894) kertoi yksityiskohtaisesti kirkkoseuroista sekä vanhusten käynnistä rovasti Laestadiuksen uutta hautamuisto-merkkiä katsomassa.

Vanhuuden tyven kuvastuu monista Erkki Antin viimeisten vuosien kirjeistä. Yhdessä hänelle saapuneiden kirjeiden kanssa ne todistavat vanhan ”Erkki Antti rievun” ja Tornionjoen ystävien keskinäisestä rakkaudesta ja luottamuksesta.

Todellisuudessa taistelut eivät kuitenkaan vielä olleet takana päin. Amerikan jatkuviin selvittelyihin Erkki Antti joutui ottamaan kantaa useiden ystävien kirjeiden johdosta. Saapuneista kirjeistä pääteltynä hänen yhteytensä nyt suuntautuivat entistä yksipuolisemmin Takkista vastustaneen ryhmän edustajiin. Aktiivisemmin Erkki Antti joutui toimimaan Vesisaareen päin, missä vuoden 1887 ”pykäläkirja” yhä kummitteli. Itä-Ruijassa Erkki Antin kirjeystävät eivät olleet vaihtuneet: Koskamo ja Tiberger nauttivat loppuun asti hänen luottamustaan. Vielä 1890-luvullakin lähetettiin mies Vesisaareen sovintoja saarnaamaan, tällä kertaa

Juhani Sirkanmaa. Esikoisvanhinten valtuutuksesta huolimatta hänen toiminnastaan ei ollut pysyvämpää tulosta kuin Tapanin ja Hietasen matkasta seitsemän vuotta aikaisemmin.

Painavimman huolen Erkki Antin viimeisiin vuosiin toi kuitenkin se uuden heräyksen liike, joka 1890-luvun loppupuoliskolla alkoi voimakkaan murroksen lähes koko Suomen lestadiolaisuudessa. Vuosisadan vaihteen suureen hajaannukseen on tässä mahdollista puuttua vain muutamain Erkki Anttia koskevin viittein.

Uuden heräyksen näkyvimmäksi johtohahmoksi tuli Kittilän saarnaaja Pietari Hanhivaara, ja myös hänen veljensä Fredrik Paksuniemi leimautui myöhemmin sen edustajaksi. Arvioidessaan uudelleen Amerikan tilanteen v. 1889 Erkki Antti oli antanut Kittilän saarnaajista aikaisempaa myönteisemmän todistuksen. Heidän osuutensa Vesisaaren kiistoissa ja jo varhemmin paikallisissa ristiriidoissa pysyi kuitenkin muistissa. Kittilän saarnaajat olivat myös Torniollla usein nähtyjä ja rakastettuja opettajia. Erkki Antin voimakas reaktio nimenomaan Kittilästä tulevaa uudistuksen vaatimusta kohtaan on tältä taustalta hyvin ymmärrettävä. Hän käsitti puolustavansa evankeliumia, jonka puhtaana säilymisestä hän ensimmäisenä julistajana oli vastuussa sekä Tornionjoella että Kittilässä. Uuden heräyksen kiivaitten edustajien syyttäessä häntä Tornionlaakson nukuttamisesta pehmeällä evankeliumilla hän vetosi jälleen apostoliseen isän asemaansa. Erkki Antti koh-tasi Hanhivaaran Torniossa vuodenvaihteessa 1897—1898. Vuodesta 1898 lähtien hänen kirjeittensä taustalla ovat hänen mielestään evankeliumin kadottaneet ”pyöräpää”.

Toinen hajaannusilmiö, Pohjois-Ruotsin lestadiolaisuuden ja-kautuminen lännen ja idän kristillisyyteen, tulee Erkki Antin kirjeissä esiin vasta hänen viimeisenä vuotenaan. Jännitys, joka purkautui Raattamaan kuoltua, oli kyllä Erkki Antin tiedossa jo aikaisemmin. Lannavaarasta palattaessa pidetyissä Vittangin Nikukan kokouksissa 11.3.1897 otettiin ilmeisestikin August Lundbergin aloitteesta esille eräitä erimielisyyksien aiheita, erityisesti syytteet lestadiolaispappeja Pehr Olof Grapea ja Aatu Laitista vastaan. Vanhoista saarnaajista olivat läsnä Juhani Raattamaa, Erkki Antti, Iisakki Poromaa, Antin Pieti ja Joonas Purnu. Viimeksi mainittu yhdessä nuorempiin saarnaajiin kuuluvan Iisakki

Kuoksun kanssa esitti varauksia Laitiselle antamaansa tunnustukseen. Muut vanhimmat antoivat Grapesta ja Laitisesta myönteiset lausunnot, joihin Purnukin yhtyi.

Lännen ja idän välisen ristiriidan keskeiseksi henkilöksi tuli Nikkari-Tuomas, Ylitorniolle muuttanut saarnaaja Tuomas Yli-antti. 1890-luvun lopulla tämä ulotti matkojaan Jellivaaraan asti, missä hän tavallaan tuli voimakkaan oman saarnaajan Joonas Purnun kilpailijaksi. Vastatessaan Jellivaarasta tulleisiin tiedusteluihin Erkki Antti antoi varauksettoman tuen Tuomalle ja tämän kumppaneille. Grapen rinnalla hän puolusti myös Laitista, jonka lehteä hän kuitenkin näyttää arvostelleen tämän uuden heräyksen alkuvaiheessa esittämien kannanottojen vuoksi.

Merkille pantavaa on, että Erkki Antti ei viimeistä kirjettään lukuun ottamatta arvostele Joonas Purnua, vaikka esimerkiksi hänelle Amerikasta tulleissa kirjeissä oli Joonaan kritiikkiä. Purnu oli tosin 15 vuotta Erkki Anttia nuorempi, mutta hän kuului selvästi vanhimpaan, ensimmäisten työntekijöiden joukkoon. Hän oli vaikuttanut saarnaajana myös Pajalanseudulla ja Juhonpietissäkin. Purnu ei kuulunut ”lännen poikasiin”, joita Erkki Antti ojensi juuri esikoisvanhinten arvovaltaan vetoamalla.

Juhani Raattamaan kuolema maaliskuussa 1899 merkitsi itse-oikeutetun johtajan poistumista. Hyvin monet näyttävät tällöin turvautuneen Erkki Anttiin. Tämän viimeiset kirjeet ilmaisevat osaksi samaa esikoisvanhinten arvovaltaa kuin 1880-luvullakin. Toisaalta vähävoimainen vanhus tunsikin myös neuvottomuutensa kaikilta ilmansuunnilta tulevien tiedustelujen ahdistaa. Parikymmentä vuotta aikaisemmin Erkki Antti oli puhunut vanhimmista työntekijöistä välttämättöminä peränpitäjinä. Viimeisessä kirjeessään hän iloitsi siitä, että johtamassa ”on niin hyvä perämies, joka osaa laskea rauhan haminaan”.

93. KARL ABIEL HEIKELILLE 2.5.1894

Juhonpietistä, Helatuorstai aattona. 1894.

Kallis opettaja ja veli Herrassa K. A. Heikel.

Isän Jumalan armo, Jesuksen rakkaus ja Pyhän Hengen osallisuus asukoon runsaassa mitassa teidän ja meidän tykönä nyt ja aina: Amen.

Kirjan ”Miten olen opettanut” olen saanut, jonka edestä kiittän. Se kirja johon olette vastanneet taitaa olla Israelin lasten kultavasikka. Te olette oikeen ja toimella hengen mielen jälkeen vastanneet. Eiköhän Piispa saanekin syödä vasikastansa tuhkapuuroa ijänpäivänsä. Ja mikä onnetoin puuro seuraa tulijärvessä kristittyin vainoojia. Luulevat vielä sokeudessansa tekevänsä Jumalalle palveluksen, kuin Jumalan totuutta vuovaavat hävittää.

Mutta työläs on Saulus paralla potkia tutkainta vastaan. Toivotettava olis että Saulus vielä tulis Paulukseksi. Kyllä tuhkapuuro-postilla Saulukselta vaikuttas katkeran katumuksen ja tulis hoppu tekemään anteeksianomista niin lavealta kuin pahenuskin on tapahtunut. — On kuitenkin rukous huokaus Jumalan puoleen, että Herra sais avata sokean raukan umpi sokeat silmät, että armon ajassa näkis ketä on pistänyt.

Minulla on ollut halu ennen kirjoittaa, mutta ei ole ollut tilaisuutta, kuin olen kaiken talven ollut saarnamatkoila, ja nyt kuin olen kotona niin ei voi olla miehuutta että kirjoittaa.

Olkaa kallis opettaja tyytyväinen minun huonoon kirjoitukseeni. On kuitenkin sydän teitä rakastamassa, ja uskomassa olen, että teidän ja kaikkein Jeesuksen verellä puhdistettuina kansa saamme pian alkaa voittovirttä veisaamaan, Karitsan häissä, josta jo saamme pisaroita ammentaa autuuden lähteestä. Täällä, erittäinkin meidän pitäjässä, on Jumala voimallisesti vaikuttanut tänä vuona. Taitaapa muutamissa kylissä olla enin osa kristittynä. Kirkon kylän nuori kansa ovat kaikki kristittynä. Mennä kevänä tulit, kuin pidin siellä kokousta. Ja niin se on, että kuin puhdas Herran Jeesuksen evankeliumi saarnataan, niin se hedelmän kantaa, joskin se toisinansa näyttää ettei se mitään vaikuta. Mutta sielä se sentään itää, ja ajallansa se puhkee näkyviinki. Niin on Pajala entisen suhteen niinkuin eri kylä. Ja Kirkkoherra on oi-

Vuosisadan alussa otettu kuva Pajalan kirkonkylästä. Kirkko taustalla.

keen vapaassa sieluntilassa.¹ Hauska meillä on kirkko ja hauska on pappi. Kiitos Isälle!

Ja Herramme Jeesuksen nimessä ja veren kautta, on kaikille katuville synnit anteeksi annetut, teile siellä ja meille täällä. Ja kuin kykenemmä uskomaan synnit anteeksi, niin siitä seuraa Jumalan rakkaus joka vaatii meitä kaiken Jumalan² menon hyljäämään. Hyvin on asiat Jumalan kansalla, sillä voitto on saatu Karitsan veren ja todistuksen sanan kautta. Syy on iloisessa toivossa odottaa iloista poispääsemisen onnellista hetkeä. Jää hyvästi synnin ruumis, ja turmeluksen kiro-mailma, pakana piispones ja joukkones.

Ihmiset täällä elävät tervelaisena. Ei myös ole kaivattavia kuollutkaan. "Saivon vanhin" (Raattamaa)³ oli meillä ja meidän kirkossa Pääsiäisenä. Vielä äijä saarnasi rauhan evankeliumia, että rauhattomat omattunnat saisit sen rauhan, jota ei mailma, ei vielä hengettömät piispatkaan saata antaa. Onko veli kuollut että Kuivakankan Rautio, se kallis veli, on mennyt Herran iloon.⁴ Rauha olkoon ja on vanhurskasten tomulla. Ja tervetultu ylösnousemisen iloinen ja ihana aamu! Amen.

Sydämmellisiä terveisiä täältä sille Herran laumalle kuin siellä on. Ja olkaa itte emäntänne ja lastenne kans enin terveytetty minulta. Pyydän rukoilemaan edestäni. Ja kantakaa aina minulleki anteeksi antavaa sydäntä, pyytää veljennä uskossa ja kanssanne osallinen armossa: vanha veljennä — uusi veljennä myös, Herrassa.

Erkki Anders Andersson Juhonpieti

Rauha olkoon teile ja rakkaus ilon kanssa! Amen, Hallelujaa, Amen!

OMA Heikeliana. K. A. Heikelin kirjoittama jäljennös.

Karl Abiel Heikel tunsikin Erkki Antin jo lapsuudenkodistaan Suomen Ylitornion pappilasta. Muutettuaan Pudasjärveltä Jyväskylän maaseurakunnan kirkkoheraksi 1889 hän vähitellen loittoni lestadiolaisuudesta. Kun Kuopion piispa Gustaf Johansson 1892 julkaisi taistelukirjansa Laestadiolaisuus, Heikel kirjoitti siihen vastineen Miten olen opettanut? (Heinola 1893).

¹ Pajalan kirkkoherrana oli Laestadiuksen jälkeen hänen vävynsä Per Lorens Stenborg 1863-1897. Ennen kuolemaansa tämä jälleen sai seurakuntansa lestadiolaisten luottamusta, minkä oli menettänyt myönteisen alun jälkeen.

² Pitäisi tietysti olla: jumalattoman.

³ Heikel on jäljentäessään lisännyt nimen sulkeisiin. Raattamaa itse kertoo Pajalassa käynnistään ja Laestadiuksen muistopatsaasta useissa kirjeissään 1894. *Raattamaa* 1976 n:ot 276-282.

⁴ Vanhan seuratalon isäntä Iisakki Rautio Ruotsin Ylitornion Kuivakankaalla kuoli 1.3.1894.

94. HEIKKI VÄHÄSELLE 26.5.1894

Juhonpieistä se 26 p Touko kuuta 1894.

Rakas veli Herrassa Hendriki Vähänen, y.m. y.m. armo ja rauha rakkaus kasvakkoon teille yynä meille ylhältä valkeuuten Isältä nyt ja aina amen.

Täten saan lähestyvä teitä näitten harvain ja paljon puuttuvaisten rattein kautta ja kiittää preivin etestä jonga olen äski ajoin saanut / Kalliille tuntuu sytämellenin kuin sain kuulla että rauhaa ja yksimielisyytten perään sieläki kilvoitellaan ja kuin ei

ole kuin yksi lamas huone ja yksi paimen. Niin mihingäs net erimieliset sitte kokovavat joukkoja. Sillä ylimäinen paimen on sanonut että net muutki lanpaat piittä siihen yhten lamas huonneessen saatettamaan. Ei net erimielisten kokovamat joukot sovi muuvalle kuin mailman valtakuntaan olkoon vaikka kuinka hurskas elämä ja puhukkoon vaikka enkelin kielellä sillä Jesuksen uusi käsky kuin on poissa niin muu ei mittän maksa eikä siihen erimielisyyten muu vetä kuin isäntä hengisyys, / mutta antaakaamme taivalisen Isän olla Isänän ja olkaamme lapset Isän huonnesa kotona. Sillä rakkaus rakentaa mutta erimielisyys hajottaa. Eikä meittä ole lunastettu riitaa ja erimielisyyttä varten mutta rauhaa ja rakkautta perimään, siispä ahkeroitkaamme uskomaan niin paljon, että vanhimman vaivat kolovat sarvet päästä / kyllä sitte mahtuttaan yhteen lammass huonnessen. En kyllä rakas veli tunne sinuva nimen puolesta mutta preivistä tuntee sytämennin että olet kallis veli Herrassa ja hyvä henginen Herran palvelia. Ei minulla ole täältä erittäin muistelemista / kristillisyyys on paljon kasunnut näinä vuosina seurakunnassamme rauhan ja rakkauuten sitteisiin asti josta armosta olkoon ijankaikiselle rakastajalle ylimäinen ylistys kiitos kunnija voima ja väkeys aijassa ja ijankaikisutessa amen hallen luoja amen; ei täälä ole erittäin kaivattavia kuollutkaan ja muutoingi on ihmisillä terveys / kesä on tullu varhain mutta nyt on Erkin päivästä asti olleet aivan kylmän laiset ilmat / hyvä meillä on Jumala / voi rakas taivaalin Isämme kuin aina suitat aina anteeksi antaa lastes heikoutet ja niitten hullijaisuutet ja houraukset. Ja kuin olemma lapset Isän huonneessa niin lapsi on perilinen myös Isän tavaroihin ja Isä on perinön luvannut niille jotka hänen ainoan poikansa päälle uskovat ja perinön on verisen kuolemansa kautta testamentin vahvistannut eikä ole mittään siihen lisännyt / synnit on teille niinkuin meille visuni anteeksi annetut sillä verellä ja sinä nimessä joka on vuotanut pitkänä perjantaina Kolkatalla syntein anteksi saamisen tähten / olkaame iloiset rakkaanin kaiki net jotka uskon ja rauhan sitteillä sitotut ovat yhten Kristuksen ruumiin jäseniksi, sillä ei yhen ruumiin jäsenet kanpaile keskenänsä van paremin palvelevat toinen toistansa.

Olkaa nyt rakkaaniin tyytyväiset minun vanha rievun kirjoi-

tuksen sillä ei vanha rievusta ole nuoren vertaista kattomista / on kuitenkin tahto totinen ja kiitos Isälle että tämäki miehuus ja ymmärryksen lahja vielä on joka olen alkanut Marjan päivästä ensimmäiselle yhteksättä kymmentä ja sitte hoitan elämäänin ja joka päivä on ihmisiä vieraana ja kykenen hoitamaan, on myös varoja hoitaa vaika Vesisaaren Tiperin matami ei maksanut mittään oma asijansa.¹ Täältä sanovat kristityt teille rakkaita terveisiä ja toivottavatvat teilleki onnelista matkaa Isän maan ihaanaa maata kohti/ ja olkaa minulta enin tervehtetty sytämellä ja sylillä mielellä ja kielellä erittäingi Koskamo rakas veli Helanteri Tibrin Isakki Kalle Neljäskunta ja koko Herran Sijoni / ja rukkoilkaa etestänin pyytää veljenä uskossa ja osainen kansanne armossa

vanha Eriki Anti Antin poika Juhonpieti

Armo olkoon teille ja rakkaus ilon kansa / usko toivo ja rakkaus nämät kolme van rakkaus on suurin niistä sillä rakkaus ei loppu kuolemassa niin kuin usko ja toivo van rakkuus pääsee vasta täyteliseen voimaan luonnolisen kuoleman kautta kuin ei ennään ole kuolevainen ruumis vaivaamassa kuolematointa hengejä eikä maallinen asuinsija rasittamassa mieltä van saamme valittuin joukon kansa helleillä rinnoilla laulaa amenta ja hallen luoja ijankaikisesti eikä kukkan ole ennään ilovamme turmelemassa eikä ottamassa pois,

se sama Eriki Anti riepu.

Hyvästi Herran armon ja rauhan haltuun ja huomaan / huomena on meillä rukoukset ja mie lujen sen Heiki Vähäisen preivin kokouksessa / ole nyt rakas veli itte enin tervehtetty yhtenä perhes kansa / hyvästi.

OMA Koskamon kok. Olli Koskamon kirjoittama jäljennös.

Vastaanottaja lienee kalastaja, suutari Heikki Vähänen, joka Vesisaaren kirkonkirjojen mukaan oli syntynyt Tyrnävellä 1859 ja kuoli 24.4.1917. Haapaniemen kok:ssa on Vähäsen Erkki Antille 1.4.1894 kirjoittama raportti kevättalven seuroista Vesisaaressa sekä kiitoskirje 12.8.1894. Kirjeistä käy ilmi, että Vähänen oli kohdannut Erkki Antin Kittilän kirkonkylässä joulukuussa 1885 pidettyjen kokousten yhteydessä. 12.8.1894 hän kirjoittaa:

”Kirjan olen saanu teiltä jo aikaa Olli Koskamon kauta, jonka etestä saanon syvämmestäni kiitoksija. Kallista se on että sain kulla teijänki obetuksija vielä, sillä muistossa on net sanat jotka te sanoite mulle Kittilässä silloin kun tulin

kristityksi, että terve tulema Jumalan valtakuntan. Ja minä buhuin teitän kansane baljon Välitalonvaaran kamarissa ja vieläpä buhuin teille kaikki synnit jotka omaatuntova vaivasivat.”

Haapaniemen ja Koskamons kok:ssa on lisäksi Vähäsen kirjeitä Erkki Antille sekä Koskamolle ja Hellanderille 1895-1900.

¹ Vähäsen tiedusteli kirjeessään 1.4. Erkki Antin toimeentuloa. Tibergin lesken velasta kirjeessä n:o 29, 3.7.1883.

95. JUHANI RAATTAMAALLE 11.7.1894

Juhonpiedistä, 11 p. Heinäkuuta 1894.

Kallis Siionin muurin vartia, ja uskollinen työn tekiä Herran viinimäen työssä, Johan Raattamaa.

Jumalan armo, rauha ja rakkaus olkoon ja on kanssanne nyt ja aina elämäenne ehtoon asti.

On haluni ollut, kallis opetus-isäni, jo monta kertaa piirtää joku sana sanomia täältä. Mutta nyt kuitenkin haluan tervehtää teitä näitten harvain ja paljon puuttuvain rivein kautta.

Uskomassa olemme olleet kaikki ja turvamme lukeneet syn-tein anteeksi saamiseen. Ja niistä äskiajoin tullestakin ovat useat uskovaisena säilyneet. Iloksi teillekin minä näitä piirrän, sillä tiedän että se teitä ilahduttaa, kuin saatte kuulla ja nähdä, ettei työmme ole turhaa Herrassa, josta kiitos Isälle rakkaalle. Se iloinen toivo on kuitenkin meillä, kallis vanhin, että kohta pääsemme näistä ahtaista Keedarin majoista avarampaan ilmaan, jossa saamme ja saatamme paremmin kuin täällä kiittää ijankaikista rakastajaa ja sieluimme hellää huoltajaa, joka meitä on perkeleen kynsistä ryöstänyt rakkaan Poikansa kalliilla verellä ja omalla voimansa jumalallisella käsivarrella. Tästä olkoon ylimmäiselle Isälle, Pojalle ja Pyhälle Hengelle ylimäinen ylistys, kiitos ja kunnia ajassa ja ijankaikkisuudessa. Amen, hallelujaa, amen.

Jos teillä on elämän aikaa, ja vanhuuden heikkoudelta saatte rääpyä, niin käykää vielä meille muistuttamassa sitä yhtä tarpeellista, joka on niin paha unehtumaan, tämän synnin sumulta pimitetyn maailman riennoissa, että tarvitsee usein Herran Hengen uusia muistutuksia.

Ja olkaat rakkaani hyvässä turvassa: synnit teille, niinkuin meillekin, ovat visusti anteeksi annetut Karitsan veren ja heidän todistuksensa sanan kautta. Ja muistakaa minuakin kantaa armoistuiimen eteen kantaen minullekin anteeksi antavaa sydäntä.

Eikä nyt muuta, kun tosi sydämellä rakkaita terveisiä kaikilta kristityiltä täältä, erittäinkin minulta sille Herran laumalle kuin siellä on, Muonion, Muoslompolan, Merosjärven, Kitkijärven, Kitkijoen, Parkajoen, Muonion alustan, erittäinkin pappilan vanhoille, Hetan rakkaile veljille ja sisarille ja pappilan rakkaalle opettajalle Laitis-veljelle Herrassa,¹ ynnä kaikille, jotka meidän Herraa Jeesusta rakastavat kaikkialla. Rauha olkoon teille ja rakkaus uskon kautta ja uskon kanssa. Amen, hallelujaa.

Näitä merkitsee teidän opetus lapsena ja veljenä Herrassa, ja myös matkakumppanina oikeaan Isän kotia

Vanha Erkki Antti Antinpoika

SS 1895, 150-152. (Kirje Juhonpiedistä).

SS:n edellisessä numerossa (134-136) oli julkaistu Raattamaan K.P. Knuutille 20.8.1894 lähettämä kirje, jossa on kerrottu Raattamaan käynnistä Pajalassa pääsiäisen aikaan samana vuonna. Tämä saarna- ja tervehdysmatka on Erkki Antin kirjeen taustana. Juhani Raattamaan vastauskirje: *Raattamaa* 1976 n:o 282.

¹ Terveiskylät on lueteltu Suomen Muoniosta Ruotsin puolta alas päin Parkajokeen asti, mistä palataan Muonion kirkonkylän lähellä olevaan Muonionalustaan, saman nimisen kappelin entiseen kirkonkylään, sekä Hettaan. Luettava: Muoslompolo, Merasjärvi.

96. HENRIK KOLLERILLE 20.10.1894

Juhonpiedistä, 20 p. lokak. 1894.

Rakas veli ja uskollinen työntekijä Herran viinimäessä Henrik Koller.

Armo olkoon teille ja rauha, rauhan ruhtinaalta, Herraltamme Jeesukselta Kristukselta nyt ja aina — aamen!

”Siionin Sanomat olen saanut, joiden edestä kiitän. En tiedä, olenko niiden tähden veljelle velkaa. Olis hyvä, jos saisin tietää olenko velassa, vai lähettääkö veli niitä rakkaudesta — lahjaksi, sillä minäkin olen kuolevainen ja asiat tarvitsevat olla selvillä,

sillä kuolema ei tule kysymään: onko asiat selvillä, vaan tulee kutakin noutamaan semmoisena kuin kunkin löytää. Siispä rakkaani, ei ole meillä aikaa riitelemään, jotka olemme rauhan Kuninkaalta lunastetut rauhan ja rakkauden perillisiksi — keskenämme.

Sydämen rakkaudella muistan Ameriikan veljein ja sisarten sovintokirjaa. Vieläkin rukoilin Isää Jeesuksen nimeen, että sovinto olis Ameriikan ja Euroopan veljein ja sisarten välillä. Ja mistäpä meillä oliskaan riidan sijaa, kuin minä uskolla omistetun Jeesuksen ansion kautta, saanut autuuden ja sinä myös. Minkäs päältä me siten riitelisimme? Ei suinkaan se ole täydellä päälle, kun on saanut koko vanhimman perinnön, ja yhtä hyvin perinnön päältä riitelee.

Omistakaamme rakkaani sovintoveren armoa, että se pyhä tuli, joka on täydessä liekissä palanut yrttitarhaassa ja pääkallon paikalla, sytyttäis kaikki kivikovat rinnat palamaan rakkauden pyhästä tulesta — kärsimään ja anteeksi antamaan toiset toisillemme, vaikka en minä ole tässä opissa mestari, kirjoitan kutienkin näin; luottaen teidän rakkautteen. — Uuden ihmisen puolesta kyllä halajaisin olla semmoinen, kuin rakkaan Isän mieli on, mutta vanha laiska liha ei voi totella vielä Herran Hengen voimaakaan. Siispä tarvitsen rakkaani saada paljon anteeksi. Ja todistakkaa teki minulle anteeksi minun kykenemättömyyttäni ja syntisyyttäni, sillä jos muut tarvitsevat paljon anteeksi saada, niin minä paljon enemmän, sillä en voi käsittää, että joku muut toinen sielu olis niin hidas ja kylmä kuin minä olen. Mutta suuresta sanomattomasta armosta olen se kuin olen. Synnit ovat minulle ja muille niinkuin teille kuitenkin niin anteeksi annetut sen veren kautta, joka on vuotanut suurena sovinnon juhvana Golgathalla synteimme anteeksi antamisen tähden. Ole iloinen ja hyvin palkittu Herran lauma Ameriikassa ja kaikkiaalla! Voitto on saatu Karitsan veren kautta ja todistuksen sanan kautta!

Ahkeroitkaamme uskossa ja sovinnossa, että olis kärsivällisyyttä ja pitkämielisyyttä, sillä usein pakkaa minulle kärsimättömyys kärsivällisyyden sijalle. Tämöinen olen! Ei ole turvaa synnittömyyteen, vaan avaraan syntein anteeksi saamisen armoon on ainoastaan turva. Ja kuin kykenen lujasti omistamaan omat syn-

nit anteeksi, niin on avara sydän antaa muillekki anteeksi ainoastaan, että he silloin katuvaishana syntisenä uskovat sen todistuksen sanan, jonka Jumala, lastensa suun kautta todistaa. Sanon vieläkin, että olkaamme hyvässä turvassa, kaksinkertaisesti olemme saaneet Herran kädestä kaikkein synteimme tähden. Ensin on velka anteeksi annettu, sitten on Herran Jeesuksen vanhurskauden puku puetettu köyhän morsiamen päälle.

Olkaamme siis hyvässä tyytyväiset ja hyvin palkitut. Pitäkäämme nyt roviaisia¹, kohta tulee Ylkä noutamaan morsiatansa ja häät pidetään ijankaikkisesti, amen, hallelujaa — aamen!

Sydämmen rakkaita terveisiä täältä Herran laumalta sille Herran laumalle kuin siellä on, erittäinki puhuvaisille miehille ja palvelevaisille vaimoille. Ja olkaa minulta ensin tervehtetty, erittäinki O. Matoniemi väkinensä y.m. Heidemanni perheinensä, Hietanen emäntänsä ja lapsineen, Nils Petter Starkka väkinensä² ynnä muut särjetyt sydämmet tutut ja tuntemattomat, kuitenkin tutut Herrassa. Ja ole itse ensin tervehtetty väkines ja muistakaa minuaikin anteeksi antavaisella sydämmellä. Vanha riepu minä olen, ei minulta ole hyvää toivomistakkaan, kuin olen ensimmäisellä yhdeksättä kymmentä.

Näitä merkitsee veljenne uskossa ja osallinen kanssanne armossa.

Vanha Erkki Antti Antinpoika

Armo, rauha ja rakkaus olkoon henkemme kanssa uskon kautta aikain loppuun asti rakkaat veljet ja sisaret Rauha ja rakkaus ilon kanssa — aamen!

Se Sama

Rakkaita terveisiä Roanpäälle ja Lumijärvelle väkinensä, ynnä kaikille rakkaille.

S.S.

Siionin Sanomat (Calumet) Helmikuun n:o 1895, 11s. (Erkki Antti vanhimman kirje).

Kirjeen taustana on vuoden 1893 sovinto, joka kuitenkin pian alkoi rakoilla. Ks. edellisen jakson johdantolukua. Koller on liittänyt kirjeen loppuun lyhyen kommentin: ”Kallis kuulla, että vanhukset tunnustavat syntisyydensä ja turmelluksensa puoltakin, eikä senkaltaista täydellisyyttä, kuin monet nuoremmat saarnaajat tänä aikana. Toim.”

¹ "Roviaisia" lienee = kihlajaisia.

² Erkki Antti lähettää ikään kuin tarkoituksellisesti terveisiä kahden ryhmittymän edustajille: A. L. Heideman ja Aapo Hietanen, toisaalta Olli Matoniemi ja Nils Petteri Stark.

97. NORJAAN 5.1.1895

Kalliit veljet ja sisaret Norjan rannoilla.

Armo, rauha ja rakkaus uskon kautta rauhan ruhtinaalta Herralta Jeesukselta Kristukselta olkoon henkenne ja henkemme kanssa nyt ja aina.

Tässä ylempänä oleva Saivon vanhimman kirje on minun sydäntä myöten ja pyhän Raamatun oikean ymmärryksen kanssa yhtäpitäväinen, ettei minun tarvitse siihen lisätä. Mutta sanon kuitenkin niinkuin laupeuden Herralta saanut myös minun neuvoni, että te muistatte Herran sanat, kuin Hän sanoo: että siunatakaa vihollisianne ja älkää sadatelko, anteeksi antakaa, niin teille anteeksi annetaan. Sillä juuri sillä mitalla, jolla te mittaatte, pitää teille mitattaman. Sillä kun olemme armon itse armosta saaneet, niin anteeksi antakaamme toinen toisellemme rikoksensa, vaikka ei olisi meidän mielestä aina oikea tuntokaan, ettemme olisi armottoman palvelijan kaltaiset; sillä ne, jotka kiroilevat kristityitä, ja vähäisen vian eli velan tähden ovat armottomat, ne ovat erehtyneet ja tarvitsevat saada anteeksi erhettyksensä. Niinkuin olette ja olemme lukeneet ja koetelleet Raamattuun jälkeen, että kampaupaukset tulevat laillisesta mielialasta. Ja kun luette, että laki ei ole pantu vanhurskaille vaan väärille, niin uskokaamme rakkaani synnit anteeksi ja ahkeroitkaamme Paavalin kanssa Kristuksen evankeliumissa, sillä Kristus on lain loppu jokaiselle uskovaiselle autuudeksi, ja: voi minua, jos en minä evankeliumia ilmoita j.n.e.

Ja ottakaa tämä Sirkanmaa veli Jumalan lähettiläisenä vastaan. Ja siellä on myös kalliit veljet hänelle kumppaniksi, Olli Koskamo, Helander, Neljäskunnan Kalle j.m.m. Ja saarnakaa sovintoveressä sovintosaarnaa. Tottapa sovintoveri sulaa ja liittää yhdeksi sydämeiksi ja sieluksi; kyllä mahtuvat sitten yhteen laumaan ja yhteen lammashuoneeseen, jotka siinä rakkauden tullessa

Juhani Sirkanmaa ja Olli Koskamo. Kuvan on Vuoreijassa ottanut valok. J. Wickström, luultavasti Sirkanmaan Ruijan matkan aikana 1895. Pohjois-Pohjanmaan Museon kuvakok.

sulavat, joka palaa pääkallon paikalla; eikä olekaan kuin yksi lammashuone ja yksi paimen.

Synnit teillekin ovat rakkaani anteeksi annetut ja viat peitetyt Jeesuksen viattomuudella ja vanhurskaudella. Ja rauha olkoon Herran Siionille ja rakkaus ilon kanssa uskolla omistetun Jeesuksen ansion kautta amen, hallelujaa amen. Ja rakkaita terveisiä Herran siionille, erittäinkin Olli Koskamolle, Helanderille, Kalle Neljäskunnalle, Tiberigille, Jolmalle, Puraselle emäntineen. Rukoilkaa edestäni, pyytää vanha veljenne

Erkki Antti Antinpoika

SS 1895, 25s.

Kirje liittyy Juhani Raattamaan 5.1.1895 päivättyyn kirjeeseen (*Raattamaa* 1976 n:o 285) ja on todennäköisesti kirjoitettu Saivomuotkassa. Raattamaa suosittelee Juhani Sirkanmaata Ruijan matkalle sen perusteella, että tämä "ei ole vielä riidellyt Norjan kristittyin eikä muittenkaan kanssa" ja että vanhimmissa on luottamus hänen vaellukseensa ja saarnaansa. Sanomia Siionista lehden toimittaja Aatu Laitinen, jonka seurakunnassa ja työtoverina Sirkanmaa toimi, on Raattamaan ja Erkki Antin kehotuksesta liittänyt näiden kirjeiden jälkeen oman suosituksensa, SS 1895, 26s.

97 B. SANOMALEHTIKIRJOITUS 2.3.1895

Kaunisvaarasta 2 p. maalisk.

H:lehden 8 n:rossa luin erään kirjeen, jossa vanha laestadialainen nuhtelee Laitista loukkaavilla sanoilla, sanoen hänen horjuvan kuin ruoho edestakaisin. Tämä ei suinkaan ole tajolla tapahtunut, sillä Laitinen on seisonut kovemman tuulen edessä kuin sinä ja minä, eikä ole horjunut evankeliumin totuudesta. Minä olen häntä nytkin puhutellut, jolloin hän kysymättä tunnusti itsensä kristityksi ja pyysi että vanhimmat rakkaat antakaat anteeksi minulle heikkouttani, sillä minä olen kiivasluontoinen ja sielun tilan mukaan eivät sanat tule niinkuin pitäisi ja me olemme hänelle todistaneet kaikki synnit anteeksi. Ei sovi, veli rakas, kansalle luettavaksi laatia selityksiä, loukkaamalla sitä, joka on etevimpiä miehiä pappiskunnassa puollustamaan evankeliumia saarnoillansa ja kirjoituksillansa. Koska sinä, kuten minäkin, olet vanha laestadialainen, niin vaaditaan meiltä enemmän pitkämielisyyttä kuin nuorilta. Veli rakas muista mitä apostoli sanoo kristityille: ”kärsikää ja anteeksi antakaat toinen toisellenne, jos joillakin on kannetta toistansa vastaan, niinkuin Kristus teille tehnyt on; kuinka monta kertaa Kristus minulle ja sinulle anteeksi antaa.

Jos me vähäisten erhetysten kautta loukkaamme, niin tulee hyttynen kuurnituksi ja kameli niellyksi, se on usko ja rakkaus tulee turmelluksi. Synnit, rakkaat veljet, teille ja meille on anteeksi annettu. Rakkaita terveisiä kaikille veljille herrassa meiltä täältä, vaan ole itse enin tervehdetty. Rukoilkaa edestämme merkitsee veljenne herrassa ja osallinen kanssa armossa, vanha
Erkki Antti Antinpoika

Haaparannanlehti 11 / 13.3.1895.

Erkki Antin kirjoitus on vastine ”Vanhan Laestadialaisen” kirjoitukseen Vähän selitystä, jossa arvosteltiin Aatu Laitista. Myös ”Maallikko” [= August Lundberg] kirjoitti vastineen Laitisen puolesta (12 / 20.3.1895).

Erkki Antti oli vuoden alussa tavannut Laitisen (n:o 97) ja saattoi antaa hänestä tuoreen todistuksen.

98. IISAKKI TIBERGILLE JA OLLI KOSKAMOLLE 15.4.1896

Juhonpiedistä se 15. Huhtik. 1896.

Rakat ja kallit veljet Isak Tiperi ja Olli Koskamo.

Armo laupeus ja rauha: Isältä Jumalalta, ja Herraltame Jesukselta Kristukselta, aikain loppuun asti amen.

Preivin ole teiltä saanu kunpaseltaki, joitten edestä kiitän, mutta täydyttä olla veli rakkaat vastauksen kansa tytyväiset syystä kuin en ole saanu lukea preiviä, ennen kuin kevä talvella.¹ Sillä en ole saanu olla kotona koko talvena mikkelistä asti: kuin 9 päivää pääsiäiseen saakka. Mutta sepä minua murheuttaa, kuin Purasen Aaro veli oli niin vähä uskonen, ettei minun preiviä antanu lukea kristityile. Ja mie nyt hänelle lähetän niin kuin uskoliselle veljelle, ette hän sen antaa osan seurakunnalle. Hänellä on tosi syy anteeksi pyytää, kuin asia oli vielä tärkeä: nimittäin sovinto kristittyin välillä. Taitaa Puranen olla siinä pykälä kirjassa olla niin kiini, josta mie preivissä mainittin, ette panna sille pykälä kirjalle kivi rippa kaulaan, ja laskea mereen haile ja valaalle lukea. Äläs värkki päivä pykälä kirjaa.²

Laskit juutalaiset Vapahtajan Jerusalmiin tenppeliin, vaikka pidit hänen samaritanuksena: laskit he Pavalin syynakokan, vaikka pidit hänen väärä uskoisena. Taitaa olla sitte Vesisaaren seura huone pyhenpi jossa tarvitaan pykälä kirjat niin kuin valtion kirkoissa.

Meidän kallis pykälä kirjamme on se usko, joka on istutettu siihen totiseen viini puhun Herraan Kristukseen. Eikä oksat puussa näy riitelevän oksia vastaan. Ja muistaka aina rakkaat veljet, ettettä te juurta kannu: vaan juuri kantaa sinun. Sispä rakkanin, ahkeroitkaame pysyä lapsena vanhinten helmassa. On hän se luonnolista, ja vieläpä hengellistäki: ette parhan turvan ja hellimän hoidon lapsi löytää äitin hellässä helmassa. Ja vieläpä rakkaat veljet ja sisaret. En me tahdo herrat olla teidän omain tuntoine päälle, mutta kuin sielläkin löytyy mutama iso mielinen, niin hädymmä lainata apostolin sanat, ette jos teilä olis kymmenen tuhatta opettajaa, niin ei teilä ole monta isää. j.n.e.p.

Mie olen rakkaat joutunu niin ahtaale tänä talvena, mie

menin mikkeli sunnuntaiksi Pajalaan, sieltä vietiin Soukololle. Ja ennen Antin päivää vietiin Torniolle. Jolta reisulta olen tullu pääsiäiseksi kotia.³ Mutta kauniista kukoistaa evangeljumin siemen Torniolla. Net isot kallot ovat menneet lihaliseen suruttomuteen ja kristitty lauma kilvoittelee uskon ja rakkauden kilvoitusta ja hengen yhteyttä rauhan siteen kautta: anteeksi anoin, ja anteeksi antain. Joka rauhan ja rakkauden side vuotaa verisen äitin rakkaudesta vuotavista haavoista. Ole siis Sijonin tytär iloinen myös Norjan rannoilla. Ja tottapa oletta iloiset ja vapaat, rauhalliset ja rakkaat kaikki, jotka yhden äitin rinnoista ravinon saatta. Mutta jotka äiti puolen rinnoista saavat ravinon, net tahtovat etuosaa perinöstä: eikä ymmärä ette het on muoripuolen sikiöt. Synnit rakkaan on teilekki visuni anteeksi annettu siinä nimessä ja sillä verellä joka on pitkänä perjantaina vuotanu synteime anteeksi saamisen tähden, / ja tet minulle ja meile kannatta aina anteeksi antavaa sydäntä. Sen tähden kirjotan Isakki Tiiperille, ettei kukaan pääse sanomaan ette Koskamo itte pannee näitä kokoon. Vakasesta tiedän ette Tiiperi ei salaa niin kuin Purasesta kuulen, mutta synnit häneleikki todistan anteeksi.

Eikä nyt muuta mutta sydämen rakkaita terveisiä kaikille rakkaalle velille ja sisarille Norjan rannoilla, ja olkaa itte enin tervetetty emäntäinä ja lastena kansa, sekä Olli Koskamo, Hans Helanter, Isak Tiper, En muista engä suita nimittää, Karl Hurule⁴ pykeäläisille, annijokilaisille, salttijärviläisille, y.m.m.

Ja rukoilkaa edestänin. Merkitsee veljenä uskossa ja osallinen kansanne armossa.

vanhaa Erik Anders Andersson

Rauha olkoon teile, ja rakkaus ilon kansa, nyt ja aina amen Halleluja amen.

Erik Anters Antersson

Reunakirjoitukset:

Sirkanmaan aikasia preiviä olen saanut Haaparannan pappilas-sa.⁵ Mutta ei ole ollu tila vastata niin suuressa väessä. Isot kallot ajattelevat ette tyyhä / Moseksen kauttakos vain Herra puhuu.

Rauha olkoon teille rakhaat veljet ja sisaret kaikkialta / näyttää

niin minusta ette meidän tarvittis tulla niin nöyräksi ette antasimme Isän vitsale suuta. J. Erik Vanhaa talo.⁶

Erkki ei ottanut liikaa paperia, mutta kirjotti laitaan.⁷ Hyvästi rakkaat.

OMA Koskamon kok. Erkki Antin omakätinen.

Itä-Ruijan lestadiolaisten ristiriidat ja keskinäinen epäluuloisuus jatkuivat Juhani Sirknmaan matkan jälkeenkin. Kevättalvella 1887 vahvistettu ”pykäläkirja”, jonka avulla suljettiin rukoushuone erältä puhujilta, oli Vesisaaren erityisvaikeutena. Erkki Antin mainitsema aikaisempi, Aaro Puraselle osoitettu kirje ei ole säilynyt. Toinen Vesisaaren lestadiolaisseurakunnan vanhoista johtajista, Iisakki Tiberger, jolle Erkki Antti nyt halusi osoittaa kirjeen varmistaakseen viestinsä perille menon, oli kuollut juuri ennen lähettämistä, 12.4.1896.

¹ Haapaniemen kok:ssa on sekä Iisakki Tibergerin että Olli Koskamon ja Hans Hellanderin kirje Erkki Antille; kumpikin on päivätty 7.12.1895 ja kertoo Aaro Purasen hiljattain saamasta kirjeestä, jota tämä ei ole antanut luettavaksi, sekä ”pykälälain” kannattajien taipumattomuudesta.

² Sama pykäläkirjaa arvosteleva sanonta myös seuraavassa kirjeessä.

³ Talvikautena 1895–1896 Erkki Antti oli tehnyt saarnamatkan, joka seuraavan kirjeen ilmoituksen mukaan ulottui Ruotsin Alatornion Seittenkaareen (Seskarö) asti. Soukoloksi sanottiin Tornion väylään laskevan Soukolojoen latvaseutuja Korpilompolon kaakkoiskulmassa ja Ruotsin Ylitornion rajoilla.

⁴ Kaarle Neljäskunta eli Huru (Hyry).

⁵ Pehr Olof Grape oli Ruotsin Alatornion kirkkoherrana Haaparannalla 1894–1901.

⁶ Juhani Erkki Vanhantalon omakätinen tervehdys.

⁷ Erkki Antti huomauttaa leikkisästi isännän säästäväisestä paperin käytöstä.

99. OLLI KOSKAMOLLE 22.5.1896

Juhonpiedistä se 22 Touko kuuta, 1896.

Rakas veli Herrassa Olli Koskamo.

Armo olkoon teile ja rauha; rauhan ruhtinalta Herraltame Jeesukselta Kristukselta nyt ja aina amen.

Preivin olen sinulta saanut, jonga edestä kiitän. Iloinen oli nähdä, että sovinto, rauha ja rakkaus on veljein ja sisarten välillä. Ja oliskopa se täydellä päällä, kuin sinä olet armosta uskolla omistetun Jeesuksen ansion kautta saanu taivat tavarat Jumalalta,

ja mie olen myös saanu koko taivaan; ja yhtä hyvin tavaran päältä riitelee, vissiin semmonen vähästy perintönsä osuutta. Otakoon uskolla autuuden lähteestä viiniä ja maitoa ilman rahatta ja hinnatta, ei sitä riidalla saa muuta kuin häpeän, sillä riidalla hän osottaa ettei sisukset ole terveet. Olkoon uskon asioissa mailman joukon kansa taistelu, mutta Jumalan joukon kansa rauha ja rakkaus, sillä kuin olemma lunastetut rauhan ja rakkauden valtakuntaa perimään. Johonka olkoon ijankaikkiselle rakastajalle ylimmäinen kiitos, kunnia, ylistys, voima ja väkevyys olkoon ajassa ja ijankaikkisudessa, amen Hallelujaa amen.

Älä pahastu veli rakas ette mulla tulee huono kirjoitus. Mie olen mikkelinä lähtenyt kotoa; Engä ole saanu olla valpuriin asti kotona kuin toista kymmentä päivää. Eikä sen ajan sisälle kuin kolmatta kymmentä päivää jona ei ole kokous ollu. Et imehtele, jos heikous on tullu vanhudelle avuksi, kuin niin ahtaale joutuu vanhaa riepu, kolmanella yheksättä: ette käsi vapisee. Ja taas pitää lähteä Pajalaan Heluntaiksi. Ei vois vanhaa Erkko riepu lähteä halulla. Mutta kuin asia on kallis, niin täytyy vanhan aasin seurata kuin Kristus ajaa eli rattastaa varsalla. Ei olis kyllä halu kulkea kehnoutenin tähden, olen mie sittekki vähän parempi, mutta kuin en saa levätä vanhaa riepu, niin en pääse virkoamaan ollengaan. Taudista mie olen juuri vapa, ihminen ei saata terveenpi olla. Mutta vaivainun heiko voipaseksi etten voi suuressa väkipaljoudessa tulla aikaan. Kyllä nyt vanhaa rievulta otetaan viimisetki voimat pois, mutta en mie niitä haudassa tarvittekaan. Herra antoi, Herra otti; ja hänelle olkoon kiitos ja kunnia.

Ja mie olen käyny Seitten kaaressa asti tänä talvena, ja kristityt on jokapaikassa niin kuin yksi Sijonin tytär, ihmeeksi saapi kattoo Jumalan suurta voimaa kalliin evangeliumin kautta. Silläpä Vapahtaja ongi sanonut, ette ilman minua ette voi mitään tehdä; ja sanoo, ette tehkät hyvä puu niin hänen hedelmänsä tule hyväksi, sillä turhan te hedelmistä huolta pidätte ellei puu ensin hyvä ole. Ja apostoli sanoo, en minä häpee Kristuksen evangeliumia sillä se on Jumalan voima itte kullekki uskovaiselle autudeksi. Jos joku käyttää Kristuksen evangeliumin pahuden peitteeksi, niin net on kuitengi harvat. Mutta laki maakarit hykävät kokonansa Jumalan armon ja Jesusen kalliin ansion. Senpä täh-

den net perinön päältä riitelevätki; sillä Isä ei ole kuollu ei sieltä saa perintöä joka ei kuole koskaan. Mutta verinen äiti on kuolut, ja testamentti verisen äitin kautta on langenu niile jotka verisestä äitistä syntyneet ovat. Testamentti ynä perinön kansa langesi äitin kuolemassa, sillä hän täytti Isän tahdon lastensa sijassa ja niin on voitto saatu Karitsan veren kautta.

Kristittynä mekki täällä olemma Jumalan armosta yynä teidän kansanne, vieläpä rauhan ja rakkauden siteissä; josta kiitos Isälle. Tekki aina kuin kannatta anteeksi antavaa sydäntä. Ja synnit teile niin kuin meile ovat visuni anteeksi annetut Karitsan veren ja heidän todistuksensa sanan kautta. Eikä täältä ole erittäin muistelemista.

Ja nyt rakkaita terveisiä sanovat täältä valittuin lauma sille Herran laumalle kuin siellä on — en suita luetella, Pyörsrömillemäntänsä kansa, Tiiperin vanhale muorille¹ ette niin petollinenkos hän on, ette sen velan kansakos hän mukittelee, sanoo kuitengi Tavetti ette jos minä pitäisin jotakin vääryyttä sydämesänin niin ei Herra minua kuulisi j.n.e.

Ja olkaa rakkanin minulta enin, ensin ja viimein tervetetyt, erittäongi Olli Koskamo ja Hans Helanteri väkenä kansa. Ja muistakaa minuaki rukouksisanna, pyytää vanhaa ja uusi veljenä ja matkakunppanina oikean Isän mahan. amen.

Erik Anders Anters son
Rauha olkoon teile, ja rakkaus ilon kansa. Erkki veli myös tervehtää teitä rakkaudella väkinensä.

Reunakirjoitukset:

Pykälä kirjan tuomiokos niin koski sydemeele Purasen Aroa ettei antanu lukea minun preiviä. Äläs värkki päivä se pykälä kirja, hyvä muutama riidan aine, kopea.

Olettako saaneet sitäkään preiviä, jonga kirjotin Tiiperin Isakki veli vanalle, ei kuitengaan sinulta kirjetetussa preivissä ollu merkkiä siitä.

OMA Koskamon kok. Erkki Antin omakätinen.

Kirjeen tausta on sama kuin edellisen, joka oli lähetetty Iisakki Tiberigille Vesisaa-

reen. Erkki Antti on tällä välin saanut kirjeen Koskamolta ja ilmeisesti siinä saanut tiedon Tibergerin kuolemasta.

¹ Pyörsröm = Jaakko Björnström ja Tibergerin leski (ks. kirjeitä n:o 31 ja 94) asuivat Vesisaarella. Erkki Antti on mahdollisesti lähettänyt Koskamon kirjeen sinne. Haapaniemen kokouksessa on kaksi palasta kirjeestä, joka lienee ollut Koskamon vastaus 22.5.1896 lähetettyyn. Koskamo kertoo Erkki Antin viime kirjeen viipyneen matkalla lähes puoli vuotta virheellisen osoitteen takia ja lähettää oikean: Seida, Tanen; toisessa palasessa Koskamo sanoo saarnanneensa turhaan parannusta Tibergerin leskelle sekä pyytää Erkki Antilta tämän valokuvaa muistoksi.

100. JUHANI RAATTAMAALLE 10.7.1896

Kirje Juhonpiedistä, 10 päivä Heinäkuuta 1896.

Aina muistossa oleva rakas veli ja kallis vanhin Herrassa, Johan Raattamaa. Armo olkoon teille ja rauha, rauhan ruhtinaalta Herralta Jeesukselta Kristukselta nyt ja ijankaikkisiin aikoihin asti. Amen.

Näillä harvoilla ja paljon puuttuvaisilla rakkauden tervehdysriveillä haluan taas lähestyä teitä hyvin tietten, että nämät ovat niitä viimeisiä hyvästijättösanomia tämän maan päällä; mutta se usko on minullaki, että kerran ja pian minäkin kohtaan teitä kunnian paratiisissa sen suuren paljouden kanssa, jonka Jumala on teidänkin suunne kautta kunnian paratiisiin voittanut; olkaa vanhin hyvässä turvassa ja hyvin palkitut, kohta paljas pääanne kruunataan kunnian katoomattomalla kruunulla, ja voiton palmulla kädet kaunistetaan armosta armolla.

Minä olin Johanneksen jälkeen Bengstömmissä¹, ja viime yönä näin harvinaisemman unen. Olen sen johdosta ajatellut, että saapi nähdä, joko me kuolemme yhtä aikaa, ettei tarvitse toisiamme rakkauden ikävällä kaivata, mutta saamme riemusalissa rakkauden tulesta palavat rintamme yhteen painaa sanoen: terve tulemaan taivaan iloon.

Ei ole taivaallisen vanhimman kallis veri hukkaan vuotanut; lukematon lapsilauma on jo voiton virttä veisaamassa ja voittajain armopalkkaa täydellisesti nautitsemassa Jeesuksen veren kautta. Ja hääjoukot ovat myös matkalla, joista saatamme käsittää, että ne armon kautta pääsevät perille, vaikkakin myös nä-

emme, että monta on väsynyt välille, kuin ovat unhottaneet taivaallisen vanhimman veriset vaivat, joita hän rakkaudesta kohtaamme otti päällensä ryöstäissensä meitä helvetin hukan kidasta, ja ostaaksensa meitä Karitsan emänniksi. O, ääretöin armo ja laupeuden pohjaton syvyys! Häpeällä näitä tutkin, kuin en saata paremmin kiittääkään; mutta en tohdi epäillä, sillä kyllä siinä on, että entisen ajan synnissä elin, pitäiskö vielä Jumalan armon ja Jeesuksen kalliin ansion halventaa epäuskolla; pois se! Vaan paremmin olkoon Jumala totinen, ja jokainen ihminen valehtelija.

Vieläkin sanon kallis vanhin, että synnit, viat ja vanhuudenki heikkoudet on sekä teille että meille ja kaikille katuvaisille anteeksi annetut Jeesuksen nimen ja veren kautta, ja viat peitetty Jeesuksen viattomuudella ja vanhurskaudella. Kiitos Karitsalle: voitto on saatu Karitsan veren kautta, amen hallelujaa! Ja rukoilkaa minunki edestä ja kantakaa aina meistäkin anteeksi antavaa sydäntä, niinkuin myös uskon teidän tekevän.

Ja nyt ei muuta kuin rakkaasta sydäimestä rakas vanhin teille ja kaikille verellä merkityille terveisiä tältä lammaslaumalta sille Herran laumalle kuin siellä on; erittäinki puhuvaisille miehille ja palvelevaisille vaimoille. Olkaa minulta itse emäntänne ja lastenne, Laitinen ja Sirkanmaa emäntinensä ja lapsinensa ensin ja viimein tervehdetyt ynnä muut Herran palvelijat siellä. Ja Erkki veljen kanssa olemme moittimattomassa rakkaudessa² ja se myös sanoo emäntänsä ja lastensa kanssa rakkaita terveisiä. Näitä merkitsee teiltä rakastettu ja teitä rakastava veljenne ja osallinen kanssanne armossa. Vanha

Erkki Antti Juhonpieti

SS 1897, 10s.

Juhani Raattamaa mainitsee vastauskirjeessään 14.8.1896, että hän on kesän kuluessa saanut kaksikin kirjettä Erkki Antilta. *Raattamaa* 1976 n:o 295.

¹ Epäilemättä luettava: Bergström, Köngäsen keskeinen lestadiolaishoti. Ks. kirjeen n:o 79, 26.6.1890 viitettä 3.

² Muutamia vuosia aikaisemmin Erkki Antti useissa kirjeissään viittasi ristiriitaan Vanhantalon Erkki-isännän kanssa.

101. SAARNA LANNAVAARAN KOKOUKSESSA [talvella 1897]

Teksti: Matth. 8:1–14.

Tässä on nyt muisteltu kaksi Vapahtajan ihmetyötä. Semmoinen peite on näiden päällä, ettei maallinen oppi ja luonnollinen järki voi niitä oikein käsittää ilman Pyhättä Hengettä. Oli paljon kansaa Jeesuksen ympärillä ja katso, niin tuli spitalinen mies, kumarsi häntä, ja sanoi: ”Herra, jos sinä tahdot, niin sinä voit minut puhdistaa”. Tällä spitaalisella oli siis sekä ruumiillinen että hengellinen tauti, ja tämän ruumiin ja sydämen taudin kanssa hän lähti Jeesuksen tykö sanoen: ”Herra, jos sinä tahdot, niin sinä voit minut puhdistaa”. Jeesus ojensi kätensä ja rupesi häneen sanoen: ”minä tahdon, ole puhdas”. Ja hän puhdistettiin kohta spitaalistansa ei ainoastaan ruumiillisesti vaan myös hengellisesti. — Voisiko tässäkin löytyä spitaalisia? Synnin spitaali-tauti on suuressa määrässä raivonnut meidän seassa ja ilman sitä suurta taivaallista lääkäriä olemme hukassa kaikki. Voi, rakkaat, menkäämme Jeesuksen tykö, että hän meitä saisi parantaa spitaalisuudesta! Tunnustakaamme Hänelle, että olemme kokonansa saastutetut synnin kauhealla spitaalisuudella, että olemme viheliäiset, ja sekä ruumis että sielu ja sydän on sairas, tunnustakaamme kaikki meidän saastaisuutemme, ettei mitään jäisi meidän ja Jumalan välillä.

Se oli helppo apostoleilla, että kristillisyyteen voittaa pakanaita, sillä ei heillä ollut sitä ulkonaista jumalisuuden varjoa ja kristillistä kuorta, eli harrastusta, kuin täällä on niin juurtunut, ja nukuttaa ja paaduttaa näitä uneliaisia ihmisiä. Pakanat eivät ole paatuneet sen kautta että he eläsivät vastoin parempaa tietoaan, vaan he ovat saaneet vähän valkeutta ja vähän edesvastausta, kuten Paavali sanoo Rom. 2:14, 15: ”Sillä koska pakanat, joilla ei lakia ole, tekevät luonnostansa sitä kuin laki anoo, niin he, vaikka heillä ei lakia ole, ovat itse heillensä laki; että he osoittavat lain työn olevan kirjoitetun heidän sydämiinsä, ja niin heidän omatuntonsa ynnä todistaa, ja heidän ajatuksensa keskenänsä itse päällensä kantavat eli myös heitänsä syyttömiksi tekevät”. Tässä puhuu apostoli tunnon laista, joka soimasi ja pääl-

lekantoi kuin he tekivät syntiä ja pahojatöitä niinkuin epäjumalia j.n.e. Oli ilmeisesti paljon epäjumalia Kreikan niemimaalla, koska Paavali sanoo: ”Athenan miehet! Minä näen teidän kaikissa kapaleissa epäjumaliksiksi: sillä minä kävelin tässä ympäri ja katselin teidän jumalanpalvelustanne, ja löysin yhden alttarin, jossa oli kirjoitettu tuntemattomalle jumalalle: Jota te siis tietämättä palvellette, sen minä teille ilmoitan.” Apostol. tekoraam. 17:22 ja 23. Paavali siellä Athenan kărăjäpaikassa ei saarnannut pitkää saarnausta, vaan saarnansa oli aivan lyhyt ja kuitenkin vaikutti se, että muutamat paranivat sydämen spitaali-taudista, koska Luukas samassa luvussa v. 34, muistelee: ”ja muutamat miehet riippuivat hänessä, ja uskoivat; joidenka seassa myös Dionisius oli, yksi raadista, ja yksi vaimo nimeltä Damaris ja muita heidän kanssansa. Nämä paranivat synnin spitaalisuudesta, niinkuin tämä spitaalinen mies, josta tekstimme muistelee. — Luonnollinen spitaalisuus ei menesty täällä kylmässä maassa, mutta lämpimässä Palestiinassa, siellä se on hyvin tavallinen ja kammoksuttu tauti. Lain mukaisesti neuvoi Jeesus spitaalista mennä näyttämään itsensä papille.

Jeesuksen opetuslapset eivät olleet pappeja eikä papin poikia, vaan he olivat kalanpyytäjiä ja oppimattomat ihmiset; Mattheus ainoa oli virkamies, kuin hän oli tullimies, mutta maailman silmissä hän ei ollut parempi kuin muutkaan, jotka olivat Jeesuksen joukossa. Sillä Jeesuksen seuraajat olivat enimmäkseen oppimattomat ja kirjantaitamattomat eli tyhmät, ei senlaiset herrat, kuin nykyinen maailma usein luulee, mutta Jumalan silmään edessä ne kuitenkin olivat kelpolliset levittämään Jumalan pyhää sanaa, kuten Pietari sanoo: ”Mutta te olette valittu suku, kuninkaallinen pappeus, pyhä kansa, omaisuuden kansa ilmoittamaan sen voimaa, joka teitä pimeydestä hänen ihmeelliseen valkeuteensa on kutsunut”. 1 Piet. 2:9. Ja ilmestysk. 20 l. 6 v. on kirjoitettu: ”Autuas ja pyhä on se, jolla on osa siinä ensimmäisessä ylösnousemisessa; niiden ylitse ei ole toisella kuolemalla yhtään valtaa; vaan he tulevat Jumalan ja Kristuksen papeiksi, ja hallitsevat Hänen kanssansa tuhannen vuotta.” Me pääsemme siis juuri Jumalan hovisaarnaajiksi, koska me olemme Jumalan ja Kristuksen papit ja kuninkaallinen pappeus. Mitä parempaa

voisimme haluta? Taitavat muutamat katsella itseänsä ja ruveta keltomuuuttamaan katsellessa halventamaan itseänsä ja hävetä, mutta olkaat hyvässä turvassa, synnin ruumiissa ollessamme emme kelpoisiksi pääsekään, vaan Jeesuksen kallis sovintoveri se on, joka, kuin me uskomme, tekee meitä pyhityksen tiellä senlaisiksi papeiksi. Nämät ovat niin korkeat asiat, ettei kukaan voi niitä pohjallisesti tutkia, mutta kuin kotia kostumme, niin saamme koetella, tuntea ja maistaa, kuinka suloinen Herra on. Historia todistaa meille, että tuhansittain ovat tulleet tämän evankeliumin uskon kautta, niin onnellisiksi, että he ovat ilolla saataneet uhrata henkensä ja verensä Jeesuksen alttarilla.

Ei ole vanhat kristityt nuorempia paremmat, mutta joka kauan on vaeltanut on joutunut paljon kokemaan matkalla, jonka kautta hän on kiusauksen aikana saanut harjaantuneen mielen. Se, joka vaeltaessa uupuu ja unhottaa valvomapaikan, hän ei vakaannu ulkonaisessakaan vaelluksessa vaan usein lankeaa sinne ja tänne, hän viipyy tien päällä, kadottaa terveellisen synnin tunnon ja vihdoinkin jääpi lankeemuksensa kautta maailmaan. Mutta, jos Jumala suo hänelle uuden heräyksen¹ ja hän totisella katumuksella nousee, voi hän kuitenkin Jumalan armon kautta autuuden tien päällä pysyä. Spitaali on kovin ruma tauti, niin että senlaisilta ihmisiltä putoaa sormet ja varpaat. Synti on samanlainen ruma tauti, joka viepi sekä sormet että jalat vihollisen palvelukseen. Synti rupeaa vaikuttamaan ja tuntumaan lapsissa jo 3 ja 4 vuoden iästä alkaen. Ja synti rupeaa enemmän ja enemmän turmelemaan ja valloittamaan lapsen, jollei se hyvällä esimerkillä, neuvolla ja rukouksella kasvateta kurituksessa ja Herran nuhteessa.

Voi, kiiruhtakaat, rakkaat ihmiset, Jeesuksen tykö niinkuin tämä spitaalinen, ja sanokaat Hänelle: ”Herra, jos sinä tahdot, niin sinä voit puhdistaa meitä”. Hän uskoi, että Jeesus voi, jos tahtoo, puhdistaa hänen. Näin tarvitsemme uskoa Jeesuksen kaikkivaltiaan voiman päälle, ja silloin totisesti saamme myös kuulla ne lohduttavaiset sanat: ”minä tahdon, ole puhdas”. Niissä on ijankaikkinen elämä, kuin uskotaan niitä sanoja sydäimestä. Emme ole nyt itse tämän kertomuksen kokoonpanneet, vaan se

on synnittömän ja viattoman opettajan sanoja, kuin tässä meille on autuudeksi kirjoitettu.

Suuret hätähuudot on täälläkin nousneet taivasta kohti sen suuren lääkärin tykö, joka yksin saattaa sielun tautia parantaa ja kuolemasta pelastaa. Menkää nyt ja osoittakaat itsenne papeille, jotka ovat Jumalan hovisaarnaajat. Rukoilkaat Herraa Jeesusta, että Hän antaisi teille ja meille synnit anteeksi ijankaikkisesti. Mutta Jeesus sanoo kuitenkin: ”Mene ja osoita itsesi papeille”, ja kuin totellaan Jeesuksen sanoja, niin tullaan autuaaksi, sillä kuuli-aisuus Jeesuksen sanoille tuottaa puhtautta ja ijankaikkista elämää. Niistä kymmenestä spitaalisesta miehestä palasi takaisin Jeesusta kiittämään yksin samarialainen, joka ei ollut laissa kiinni. Kallis on, että me näin uskomme ja suulla ja työllä kiitämme Lunastajaamme. Kallis on laki, kuin se kovana ruoskana ankarasti ajaa meitä Vapahtajan ja Edesvastaajan tykö.

Tässä huoneessa riippuu kattolamppu ja se on itsessään hyvä ja aivan tarpeellinen huoneen valaisemiseksi pimeänä vuoden aikana, mutta emme kuitenkaan siitä näe kuinka me autuaaksi tulisimme. Mutta tässä pöydällä on myös Uusi Testamentti, siitä näemme sytytetyn lampun avulla lukea ja tutkia autuuden asioita. Ilman taivaallista valkeutta emme näe emmekä voi itsellemme omistaa autuuden oppia. Ei kelpaa kumpikaan, ei lamppu eikä Uusi Testamentti toiseen siaan, vaan kumpikin on hyvä ja tarpeellinen paikallaan.

Tornion- ja Muonionjoki on rajana Ruotsin ja Venäjän välillä. Toisella puolella rajaa on eri laki noudatettavana kuin toisella. Venäjällä lähetetään suurimmat pahantekijät Siperiaan ja tällä puolella ei murhaajatkään usein saa muuta rangaistusta kuin että tuomitaan vähäksi ajaksi vankeuteen. Vaikka ovat syntiset ihmiset, pitävät he kyllä rajastansa vaarin — paljon enemmän pitköön taivaan valtakunnan rajasta vaaria ne, jotka sydämen ja sielunsa puolesta kuuluvat kuninkaamme Kristuksen valtakuntaan, joka uuden lain on meille antanut. Rakkaus paloi ensin Jeesuksen sydämessä, niin että Hän antoi itsensä alttiiksi edestämme, ja sitte vuodattaa Hän kipinän siitä rakkaudesta viheliäisen, köyhän ja raadollisen syntisen sydämeen. Kuinka onneton eikö ole uskottoman sydän, koska ei siellä asu rakkautta Juma-

laan ja kanssaihmissiin, vaan viha, katkeruus, kateus ja kaikinaiset synnin himot. Jeesuksen veri on Jumalan rakkauden tuli, joka sulattaa ihmisten kovia sydämiä. Ne, jotka ovat sovintoverellä merkityt, ne ovat totisesti Hänen omansa ja rakkaudessa ja itsensäkieltämisessä seuraavat Häntä, joka vereen asti rakasti meitä.

Koska samarialainen tuli puhtaaksi, niin ei hän tullut ainoastaan ruumiillisesta taudista puhtaaksi, vaan myös sielu tuli puhtaaksi synnistä ja hän sai hengessä vakuutuksen, että Jumalan Poika on hänelle armollinen. Silloin syntinen tulee iloiseksi, koska hän pääsee lain orjuuden alta tuomion pelvosta sovintoveren ihanaan vapauteen. Mutta Jeesus sanoo sille samarialaiselle: nouse ja mene, sinun uskos on vapahtanut sinun! Usein kielsi Jeesus, ettei paratut saaneet muistella niitä hyviä töitä, kuin Hän oli heille tehnyt ja kuitenkin sanoo Pietari: ”olkaat myös aina valmiit vastaamaan jokaista, joka teidän toivonne perustusta tutkistelee, joka teissä on, hiljaisuudella ja pelvolla, ja pitäkää hyvät omatunto”. 1 Piet. 3:15. Koska Jeesus paransi kuuron ja mykän, haasti Hän heidän kellenkään sanomasta. Mutta jota enemmän Hän haasti, sitä enemmän he ilmoittivat. Mark. 7:36. Jeesus kuitenkin ei aina kieltänyt Hänen ihmetöitään muistelemasta. Koska perkeleeltä riivattu Gadarenein maakunnassa tahtoi seurata Jeesusta, niin ei Hän sitä sallinut, vaan sanoi hänelle: ”mene kotias omaistes tykö, ja ilmoita heille, kuinka suuret työt Herra on sinulle tehnyt, ja on sinua armahtanut”. Ja tämä puhdistettu mies meni Jeesuksen käskystä ja rupeesi saarnaamaan niissä kymmenessä kaupungissa, kuinka suuret työt Jeesus oli hänelle tehnyt; ja he kaikki ihmettelivät. Mark. 5:99.

Kapernaumi oli Jeesuksen kotikaupunki, siellä Hän enimmästi asuntoa piti ja osoitti rakkauttansa ei ainoastaan juudalaiselle kansalle, vaan myös muille kuten esim. roomalaiselle sadanpäämiehelle. Juudalaiset olivat vihassa Roomalaisille virkamiehille, sillä he pitivät, että he olivat vastoin Jumalan tahtoa valloittaneet heidän maansa. Juudalaiset pitivät olevansa hyvät kristityt ja luulivat vakaisesti autuaaksi tulevansa ilman sydämen muutosta ja totista parannusta, kuin he vireästi lukevat ja elävät rehellisesti ja siveästi, uhraavat uhrinsa, maksavat tiuntinsa j.n.e.

On se vielä nytkin niin, että itsehurskaat papit opettavat: ole rehellinen, lue vireästi, elä siveästi, niin tulet autuaaksi. Se on kyllä itsessään hyvä ja oikea, että olla rehellinen ja siveä, ja lukea vireästi, mutta jos tämän kautta luulee taivaaseen pääsevänsä ja autuuden ansaitsevänsä, niin pettyy suuresti, sillä se ei ole muuta kuin Jeesuksen sovintoveri elävällä uskolla omistettuna, joka tekee autuaaksi, ja me olemme uuden testamentin viran saaneet olemaan valittu suku ja pyhä pappeus. Ne, jotka tuommoisilla ulkonaisilla töillä luulevat autuaiksi tulevansa syrjäyttäen vapahtajan lunastustyön ovat langenneet suoraan epäjumalan palvelukseen.

Koska Jeesus tuli Jerusalemin juhlasta Kapernaumiin sairasti yhden sadanpäämiehen palvelia kuolemallansa, ja koska sadanpäämies kuuli, että Jeesus oli tullut, lähetti hän juudalaisten vanhimmat Hänen tykönsä rukoilemaan Häntä, että Hän tulisi ja parantaisi hänen palveliansa. Koska lähetetyt tulivat Jeesuksen tykö, rukoilivat he Häntä hartaasti sanoen: hän on mahdollinen ettäs hänelle sen teet; sillä hän rakastaa meidän kansaamme, ja rakensi meille synagogan. Oliko se teidän mielestä halpa mies, joka niin paljon näki vaivaa palveliansa tähden? Taitaa olla monta teidän seassanne, jotka ei pidä sen verran vaaria palveliastansa! Ymmärrätekö valittaa omaa, lasten ja palvelioitten hätää Jeesukselle, parhaalle ystävälle ja auttajalle. Tämä sadanpäämies tiesi, että Jumalan lupaus oli Abrahamin siemenelle ja sentähden ei hän lukenut itsensä mahdolliseksi tulla Jeesuksen eteen, vaan lähetti mielestänsä parhaat lupauksen kansasta. Näin hän nöyryytti itsensä Jeesuksen edessä ja luki monia ja suuria hyviätekojaan hukkaan, vaikka kansan vanhimmat kuitenkin mainitsee kohta Jeesukselle: hän rakastaa kansaamme ja rakensi meille synagogan. Moni taitaa olla tässä, joka ei ole senkään verran hyvää tehnyt, kuin tämä sadanpäämies, ja yhtä kaikki pitää itsensä hyvin paljon tehneen. Voi, jos nämät epäuskoiset nyt niin laskisivat itsensä mahdottomina Jeesuksen verisen ristin alle ja vastaanottaisivat sovintoveren voiman, sillä evankeliumi on voima autuudeksi kaikille niille, jotka uskovat.

Koska sadanpäämies ei tietänyt Raamatuista tuoda todistuksia, niin hänen täytyy ottaa niitä omasta kokemuksestaan sano-

en: Minä olen myös ihminen vallan alle asetettu, ja minun allani on sotamiehiä, ja sanon tälle: mene, niin hän menee, ja toiselle: tule, ja hän tulee, ja minun palvelialleni: tee se, ja hän tekee. Niinkuin hän tahtoi sanoa: Koska minulla, joka olen heikko ja puuttuvainen ihminen, on palveliat, jotka toimittavat tärkeästi käskyjäni, kuinka paljon enemmän on Jumalan Pojalla tärkeät ja toimelliset käskyläiset, jotka toimittavat Hänen kaikkivaltiaan sanansa. Jeesus sanoi sadanpäämiehen mielialasta: en ole minä Israelissa senkaltaista uskoa löytänyt, vaikka sadanpäämies uskoi itsensä huonommaksi huonointa Israelissa. Näin se on, joka itsensä alentaa hän korotetaan ja Jeesus tekee tästä asiasta tuomion: ”monta tulevat idästä ja lännestä, ja pitää Abrahamin, Iisakin ja Jaakopin kanssa taivaan valtakunnassa istuman. Mutta valtakunnan lapset heitetään ulkonaiseen pimeyteen, siellä pitää oleman itku ja hammasten kiristys.”

Me tiedämme, että 100 vuotta takaperin oli Jumalan voima väkevästi vaikuttamassa heräystä Matarengin paikoissa puhujitten kautta, mutta kova vaino esti evankeliumin leviämistä ja myötävaikuttavainen kappalainen Wiklund ei jäänyt hänkään vainosta osattomaksi.²

Rukoilemme kallista Rakastajaamme että Hän antaisi evankeliuminsa paistaa kirkkaasti seassamme että raadolliset siinä kirkkaudessa näkisivät vaeltaa ijankaikkista elämää kohti. Joka on ilman elävää uskoa, hän joutuu ijankaikkisesti Jumalan ankaran tuomion ja vihan alle, joka polttaa sammumattomana tulena. Herra Jeesus on kuitenkin omalla verellensä ostanut meitä kaikesta onnettomuudesta ijankaikkiseen onneen, autuuteen, iloon ja riemuun. Sentähden pitää tuleman kaikista neljästä tuulesta kalliisti lunastettuja, jotka istuvat Abrahamin, Iisakin ja Jaakopin kanssa taivaallisessa pöydässä. Olemme ijankaikkisen voiton saaneet Karitsan veren kautta. Siellä rakkaat saamme Karitsan ympärillä laulaa yhteen ääneen kiitosta ja hallelujaa Hänelle, joka meitä ostanut on. Amen.

SS 1897, 161–170. (Saarna, jonka piti Erik Anders Andersson Juhonpietistä Lannavaaran kokouksessa.)

Lannavaaran lähetyškoulussa pidetty perinteinen kokous alkoi 1897 laskiais-

sunnuntaina 28.2. Sanomia Siionista -lehdessä on vuoden aikana julkaistu myös Juhani Raattamaan Lannavaarassa pitämiä saarnoja. Puheet lienevät Aatu Laitisen tai Yrjö Halosen muistiin merkitsemiä. — Erkki Antti ei näytä talvella 1888 pidetyn vihkiäisjuhlan jälkeen vierailleen Lannavaarassa muuta kuin tämän yhden kerran.

¹ Termi uusi heräys sai pian lestadiolaisuuden piirissä tietyn sisällön ja aiheutti taisteluja, joihin Erkki Anttikin ehti osallistua. Tässä saarnassa on tuskin mitään kannanottoa siihen suuntaan.

² Ylitorniolla puhkesi 1770-luvulla suuri, osaksi hurmoksellinen herätys, jonka keskeiseksi henkilöksi tuli kappalainen Nils Wiklund. Puhujiksi sanottiin tuoloin hurmossaarnaajia; näiden joukossa oli nuoria tyttöjäkin. Wiklundilaisuuden jälkivaikutukset ulottuivat Tornionlaaksossa lestadiolaisuuden synty aikaan asti. Erkki Antin kirjoituksissa ei ennen tätä saarnaa esiinny ainakaan suoraista viittausta wiklundilaisuuteen. Ks. johdantolukua.

102. JUHANI RAATTAMAALLE 25.10.1897

Juhonpietistä, 25 p. lokak. 1897.

Rakas opettaja ja uskollinen vanhin Johan Raattamaa. Armo, laupeus ja rauha kasvagoon ja lisääntyköön teille ynnä meille ylhäältä valkeuden Isältä aikain loppuun asti, aamen.

Tervennä olemme täällä sielun ja ruumiin puolesta. Kyllä olisi, rakas opetuisia, halu olla parempi kristitty, mutta kun en saata niin palvella peri hyvää Jumalaa, kuin uudistettu henki halajaa, ainoastaan on se uskallus ja toivo, että kohta päästään synnin ja kuoleman ruumiista ja synnin sumulta pimitetystä maailmasta iäiseen lepoon ja rauhaan. Onpa kallis veri vuotanut Pitkänäperjantaina ei ainoastaan entisten syntein, mutta myöskin nykyisten turmelusten anteeksisaamisen tähden. Syypä meillä onkin uskoa kaikki synnit anteeksi, koska olemme saaneet kaksinkertaisesti Herran kädestä kaikkein synteimme tähden. Ja se on totinen ja erehtymätöin, joka sen toimittanut ja luvannut on. Kiitos Karitsalle ynnä Isälle, joka henkensä antaa Poikansa veren kautta uskovaisillensa. Synnit teille, rakkaani, ovat sulasta suuresta ja ansaitsemattomasta armosta anteeksiannettu ja samoin myös meille. Kristityt täälläkin kilvoittelevat kallista uskon kilvoitusta, kyllä vaan se parempikin mahtuisi hyvin. Mutta kiitos Isälle, että se niinkin menee. Ja surutoin joskus ei kannaa vaaria

mistään varoitushuudoista, vaan he täyttävät heidän isäntänsä käskyjä. Se näyttää, että aika kallistuu sinne niinkuin Noan ja Lotin aikana oli. Sepähän Jumalan kansa pääsee ijaiseen lepoon. Terve tulemaan kallis Veri-Ylkä noutamaan kotia oman veresi hinta, kihlattu morsian, että olet sanonut: ”minä tulen pian ja minun palkkani on minun kanssani”, johon morsian vastaa: aamen, Herra Jeesus, aamen.

Ja sydämen rakkaita terveisiä täältä valittuin laumalta sille Herran laumalle kuin siellä on. Ja olkaa minulta kaikkein ensin ja viimein tervehditty emäntänne ja lastenne kanssa y.m.

Näitä merkitsee teiltä rakastettu ja teitä rakastava veljenne
Erik Anders Andersson

SS 1898, 190s.

103. MIKKELI PAULUS RANTALALLE [2.6. ?] 1898

Juhonpieti 6/2 1898.

M. P. Rantala. Armo, rauha ja rakkaus uskon kautta, ja uskon kanssa, kasvakoon ja lisääntyköön Teille ynnä meille; valkeuden Isältä nyt ja aina!

Kiitollisella mielellä ja rakkaalla sydämellä otin vastaan sinulta tulleen kirjeen, rakas veli. Mutta niin kuin tiedämme kuinka surkeata on kuulla, että totiset sielut huokaavat orjuuden ikeen alla. Kyllä pitäisi viettelijäin hävetä, jos heillä raukoilla olisi vielä sen verran taitoa. He kuin lähtivät tuomaan sitä tänne jota ovat itsekin täältä saaneet. Me emme ole Evankeliumia heiltä saaneet; mutta he ovat Jumalalta meidän kauttamme saaneet, Ja he vielä luulevat, ja uskoa hajottavat: että poika on vanhempi isää ja muna vanhempi kanaa. Mutta niin on Apostoli sanonut: että teidän seassanne pitää eri seurat oleman että koetellut ilmi tulisivat. Apostolein aikana kun tuli opin asioista kysymys: niin he tulivat vanhinten tykö neuvoa kysymään. Mutta nämäthän vain pyrkivät lentämään, mutta tämä tulee siitä, että he tulivat pitkiksi ennen kuin ennättivät kasvaa miehiksi Kristuksen täydellisen varren mitan jälkeen: he kuin eivät ole olleet niin kauvan äi-

din helmassa, että olisivat kasvaneet uskossa rakkauteen asti, niin he näkevät veljelliseen rakkauteen asti uskovaisia suruttomuuteen nukkuneiksi. Senpätähden Apostoli Johannes sanoo: O! josko ne julki tulisivat jotka ei meistä ole, meistä he tosin ovat lähteneet, mutta eivät he meistä olleet, ja kuinkapa he meistä olisivat kuin he alkoivat lahkoja rakentamaan rauhan ja rakkauden valtakuntaan. He eivät ole muistaneet että Kuninkaamme Kristus sanoi seuraajillensa hyvästijättö puheessansa: "rauhan minä jätän teille, minun rauhani annan minä teille, en minä anna teille niin kuin mailma antaa, älköön teidän sydämenne murheellinen olko, älkäätkä myös pelätkö." Mutta rauhan lapsille olkoon rauha ja rakkaus ilon kanssa. Mihinkäs rakkaani muualla yrittäisimme, kuin siihen että olemme saaneet synnin tunnon Jumalalta, ja sitte Jesuksen ansion kautta uskolla omistaa synnit anteeksi, niin olemme saaneet omantunnon rauhan, jota ei mailma taida antaa. Muut ovat heikkoja ja köyhiä säätyjä joista ei löydy sielun todista rauhaa, vaikka nekin ovat siallansa oikiat, hyvät ja pyhät. Mutta sielun rauha käsitetään ainoastansa Jumalan armosta Jesuksen kalliin ansion kautta. Sentähden Paavalikin sanoo: niiden viisasten miesten vuoksi: sillä en minä pitänyt itseäni teidän seasanne mitäkään tietäväni, vaan ainoastaan Jesuksen Kristuksen ja sen ristiin naulitun. 1 Kor. 2:2. Johan tämä riittää meillekin, sillä Kristuksen rakkaus vaatii kaiken jumalattoman menon hyljäämään ja vielä mailmalliset himotkin. Tämähän pitäisi piisata viisaille ja tyhmille, pyhille ja saastaisille ynnä kaikille katu-
vaisille. Amen.

Olkaat nyt rakkaani tyytyväiset minun heikkoon kirjeeseeni. Sydämen rakkaudella tervehdän täältä sitä Jumalan valittua laumaa kuin siellä on. Terveenä olen ruumiinkin puolesta, suuren ansaitsemattoman armon kautta. Samoin sielun puolesta. Sanomme Apostolin kanssa: en minä hyljää Jumalan armoa; sillä jos vanhurskaus tulis laista, niin on Kristus hukkaan kuollut. Niille on Kristus hukkaan kuollut jotka laista löytävät jokapäiväisen leivän sielullensa. Tosin on meilläkin laki se Jesuksen uusi käsky: että me toisiamme keskenämme rakastaisimme. Synnit on teille ja meille anteeksi annettu sillä rakkauden kasteella joka on Golgatalla vuotanut synteimme anteeksi saamisen tähden. Olkaat

minulta enin tervehdityt ja kantakaa aina minuakin anteeksi antavaisella sydämellä. Merkitsee teidän vanha ja uusi veljenne ja matkakumppaninne oikeaan Isän maahan

Erkki Antti

Kirjeitä virvoitukseksi (1907), 91–93.

Kirjeen päiväys on hyvin mahdollisesti virheellinen. Todennäköisempi on 2.6. Päiväyksen mukaan Erkki Antti on kirjoittanut kotoaan Juhonpiedistä, minne hän tuskin oli ehtinyt palata pitkältä "alareisulta" vielä helmikuun alussa. Haapaniemen kok:ssa on M.P. Rantalan kirje Erkki Antille 12.5.1898. Rantala pyytää siinä Erkki Antti vanhinta kirjoittamaan, mutta ei mitenkään viittaa siihen, että olisi saanut häneltä kirjettä. Sen sijaan Rantala kertoo kohdanneensa tätä Ylitornion seudulla sekä raportoi uuden heräyksen vaikutuksista Suomessa. Erkki Antin kirje sopii siis vastaukseksi Rantalan toukokuiseen kirjeeseen. Kirjeen taustana on kosketus uuden heräyksen edustajiin, mikä on saanut Erkki Antin jälleen korostamaan vanhinten arvovaltaa sekä torjumaan lainomaiseksi kokemaansa opetusta. Ks. seuraavaa kirjettä sekä tämän jakson johdantolukua.

104. [MATTI W. PEKKALALLE kesällä?] 1898

Rakas veli Herrassa. — Jumalan armo, Jesuksen rakkaus ja Pyhän Hengen osallisuus olkoon teidän ja meidän kanssamme nyt ja aina amen! Nyt saan piirtää muutaman rivin rakkaudesta vastineeksi kirjeellesi jonka olen kiitollisuudella vastaan ottanut jota myös veli rakas toivonutkin olen ajatuksissani monta kertaa. Tervennä olen armon kautta ollut ruumiin ja sielun puolesta; ja uskomasta olen ynnä teidän kanssanne syntisyyteni anteeksi siinä nimessä ja veressä joka on Golgathalla pitkänä perjantaina vuotanut syntein anteeksi saamisen tähden.

Ala reisu oli niin pitkä että oikeen ruumiin voimat heikkonivat. Mutta kallis reisu; siellä tuli paljon kristityitä, ja muutoinkin on palava rakkaus kristittyin välillä, ja oli se vielä oikeen Jumalan neuvon pide, että minäkin toimitettiin Haaparannalle siksi kuin se Suomen surviaisparvi tuli Kittilästä, ja menivät etelään, he kuin eivät ole itse kenneet uskomaan vapauteen asti, niin luulevat Torniollla olevan kristityt nukkumassa, viisaat ynnä tyhmiäin

kanssa. Niin he häälyivät kuin surviais parvi kesä iltana akkunan takana, ei ne nousseet taivaaseen, eikä he pudonneet maahan-kaan. Isä rakas armahtakoon heitäkin! kuin luulevat olevansa lasten opettajat ja tyhmäin kurittajat, ja heillänsä olevan totuuden tunnon ja muodon laista, eikä he silti itsekään lain hengellisyyttä ymmärrä, itse joka päivä lain rikkovat, eikä he myös lailta tuomita (kuin eivät lakia tunne). Ääniä on myös mailmassa, sen on jo apostoli ajallansa nähnyt. Joo, ääniä on nytkin. Mutta jos vaski torvi antaa ymmärtämättömän äänen niin kuka taitaa so- taan hankita? Emme aivo veli rakas ruveta huora kristityiksi mil- lään ehdolla, se on: alkaa elämään Mosekselle, ja yhtäaikaa Kris- tukselle; kyllä hänen kannattaa saada puhtaan neitseeseen, yksin hän puhtaan neitseeseen ostanutkin on, ja sen kalliilla verellensä puhdistanut. Kannattaa Hänen sen kokonansa saada, vieläpä an- taisimme paremman kuin meillä olisi ja tämä se on rakkaani se ainoa että saattaisimme ijankaikkiselle rakastajallemme mieliksi elää, ja toinentoisiamme rakastaa. Siinä on meillä se uusi käsky, jonka kuninkaamme meille antanut on. Ja kuin pysyisimme li- kellä Yrttitarhaa ja Golgathan voittomäkeä, niin enemmän rak- kauden pyhä ahjo lämmittäisi myös sydämiämme. Mutta kohta tulee, joka tuleva on, eikä viivyttele. Silloin saadaan nautita jota täällä uskottu on, ja heikoissa saviastioissa kannettu on. Ole va- paa vapaaksi ostettu lauma Ameriikassa ja kaikkialla. Synnit ovat kaikille katuvaisille anteeksi annettu Karitsan veren ja hänen todistuksensa sanan kautta.

Täällä ylhäällä on tullut ihmisiä kristityksi, Vittangissa ja Juk- kasjärvellä; paljon siellä on sen puolen nuoret saarnoja saarnan- nut.¹ Kiitos Isälle! Rakkauden terveisiä täältä, sille Herran lau- malle kuin siellä on. Eikä tänne kuulu mitään erinomaisia, olkaa minulta ensin tervehditty Vuolteen veljet, P. Raatamaa, Mursu, y.m. veljet ja sisaret. Rukoilkaa edestäni! Merkitsee teiltä rakas- tettu ja teitä rakastava, vanha ja uusi veljenne ja matkakump- paninne oikeaan isänmaahan.

Erik Andres

Leonard Typpö (toim.), Armo ja totuus (1904), 75s (Kirje Juhonpietistä v. 1898).

Kirje on todennäköisesti lähetetty Matti W. Pekkalle kesällä 1898. Haapaniemen kok:ssa on tältä ajalta Pekkalan kirjeet Erkki Antille 2.5. ja 30.10.1898; näiden välissä Erkki Antti on kirjoittanut Pekkalle. Tämä asui New York Millsissä, Minn., samoin kuin hänen läheinen ystävänsä Petteri Raattamaakin, jonka kanssa Leonard Typpö oli yhteydessä kirjejulkaisuja toimittaessaan.

Kirjeen pääaiheena ovat Erkki Antin pitkän "ala reisin" (= Tornionjoen suuhun asti ulottuneen saarnamatkan) kokemukset. Uuden heräyksen liike murtautui esiin talvella 1897–1898 ja Erkki Antti kohtasi todennäköisesti vuodenvaihteessa sen edustajia Tornion seudulla. Ks. tämän jakson johdantolukua.

¹ Kevättalvella 1898 syntyi Jukkasjärven vanhassa kirkonkylässä suuri herätys, joka pian levisi seurakunnan silloiseen keskukseen Vittankiin ja muihin kyliin. Jo muutamia vuosia aikaisemmin herätys oli alkanut mm. Parakkavarassa, Masuunikylässä ja Lainiossa. Viimeksi minitulta alueelta olivat nuoret saarnaajat Iisakki Kuoksu, Iisakki Niku ja Frans Parakka (syntyneet 1858, 1866, 1873), joita Erkki Antti tarkoittanee.

105. [TUNTEMATTOMALLE] 15.7.1899

Jumalan armo ynnä Jeesuksen kallis sovintoveren voima, ja Pyhän Hengen johdatus hallitkoon teitä ynnä meitä aikain loppuun asti amen.

Rakkaat veljet ja sisaret Herrassa. Ei taivaallinen Isä ole semmoinen romukauppias kuin oman vanhurskauden palvelijat luulevat. Sillä Isä Jumala on täydellisesti tyydytetty Jeesuksen kalliin sovinto ansion kautta: Niin, kaikki jotka kantavat totisen sydämen, niillä ei ole syytä epäillä. Vaikka ei totiset sydämet saata välttää epäilyksen aaltoja. Mutta petollisilla ihmisillä ei olekkaan tuntoa, mitäpä he epäilevät. Olkaamme rakkaani hyvässä turvassa, ja hyvin palkitut. Synnit teille ja meille on anteeksi annettu, vieläpä heikkoudetkin siinä kalliissa nimessä ja pyhässä veressä joka on Pitkänäperjantaina Golgatalla vuotanut synteimme anteeksisaamisen tähden. Ei ijankaikkinen Rakastajamme ole kaksikielinen, eikä kaksimielinen, Hän on täydellisesti tyytyväinen siihen jonka Jumalisessa viisaudessaan on langenneelle suvulle sopivaksi nähnyt.

Kuitenkin ahkeroikaamme säilyttää usko ja hyvä omatunto. Vaikka sekin menee niin puuttuvaisesti kuin muutkin hengelliset asiat, mutta Hän tietää ja tuntee mitä tekoa syntiinlangennut ih-

misparka on. Ainoastaan ahkeroikaamme säilyttää usko ja hyvä omatunto! Sillä se on kaikkein paras Jumalan palvelus meillä: että uskomme Jumalan semmoiseksi kuin Hän sanassaan itsensä on ilmoittanut. Sillä Jesus sanoo: kuka teistä on isä, jolta poika anoo leipää antaako hän hänelle kiven? Eli jos hän anoo kalaa antaako hän hänelle käärmeen? Eli jos hän anoo munaa antaako hän hänelle skorpionin? jos siis te jotka pahat olette taidatte antaa hyviä lahjoja teidän lapsillenne, paljon enemmän teidän taivaallinen Isänne antaa Pyhänhenkensä sitä anovaisille. Sillä jos ei ihminen olis niin syvälle langennut, niin ei hän olisi niin täydellistä lunastusta tarvinnut. Sillä vaikka olemme Jumalan Pojan synneillämme murhanneet: kuitenkin on se kallis veri katuvaisten synnit puhdistanut ja vielä puhdistaa elämämme ehtoon asti niin puhtaaksi ettei Isämme luje niitä enään meille. Sillä syntimme on painaneet verisenä ylkämme yrttitarhassa maata vasten. Ei ne ole enään katuvaisten päällä: jotka uskovat syntein anteeksi saamisen Jumalan armosta Jesuksen kalliin ansion tähden. Sanon vieläkin, ettei taivaallinen vanhin ole jonkun petollisen romukauppiaan kaltainen jotka vaativat maksun moneen kertaan samoista veloista, saati vain saavat.

Eikä nyt rakkaani muuta, kuin rakkaasta sydäimestä terveisiä sikäläiselle Herran laumalle. Sen tiedän että siellä on kalliita veljiä ja sisaria: jos on pyöräpäitäkin ja on niitä täälläkin jonkun mallisia, joista joutuu ihmetellen ajattelemaan: että kuin pitää tällä valaistuksen ajalla löytyä tuon kaltaisia metsän petoja ja tarhapöllöjä. Voi onnettomia, mitä osaa viimein ajatella noista viinakauppiaista, jotka ottavat sielun ja ruumiin vangikseen. Herrätä rakas Isä heitäkin ennenkuin myöhänen saavuttaa! Ojenna onnettomia raukkoja rauhan tielle! Kärsikää ja anteeksi antakaa minulle heikolle ja vanhalle synnit ja puuttuvaisuudet. Sillä moninaisissa me kukin puutomme. Rukoilkaa minun edestäni! Pyytää vanha ja uusi veljenne ja matka kumppaninne oikiaan Isänmaahan. Rauha olkoon teille, ja rakkaus ilon kanssa uskolla omistettuna: Jeesuksen Kristuksen verisen ansion kautta.

Juhonpieti, 15 p. Heinäk. 1899.

Erkki Antti

Kirjeitä virvoitukseksi (1907), 152-154.

Kuten seuraava kirje tämäkin on todennäköisesti lähinnä uuden heräyksen tuottaman hämmennyksen johdosta kirjoitettu.

106. [KARL ALFRED DAHLSTRÖMILLE?] 3.8.1899

Jumalan armo, rauha ja rakkaus uskossa ja uskon kautta: Kasvakoon ja lisääntyköön teille ynnä meille, valkeuden Isältä nyt ja aina amen!

Ehkä olen teille rakkaani kirjeen kirjoittanut niin tuli haluni täyttää teidän rakkaan pyyntinne että lähetän valokuvan. Ei, että tahtosin itseni tehdä epäjumalaksi: Mutta kuin rakkaani sitä haluatte niin onhan sekin yksi rakkauden muisto. Olen kuitenkin rakkaudessa usein muistanut teitä ja teidän rakasta ja totista sydäntänne. Ijankaikkinen rakastajamme antakoon Pyhänhensensä voiman teille ja meille! ettei pahat työntekijät saisi meitä horjumaan, ja niin eksymään siitä opista josta olemme hengen ja elämän saaneet.

Viime talvena sieltä Suomesta tarjottiin meille ruumenia ja pehkuja hyvinä siemeninä. Ja niillä tarjoajilla on vielä niin kaunis kielikin että vähä käsittäväinen ei ymmärrä vääräksi; enempi kuin Aatami ja Eeva Paratiisissa käärmeen ääntä. Vaikka käärme joka vuosi muuttaa nahkaansa. Ei se kuitenkaan muuta luontoansa. On meillä ollut alkukristillisyyden aikana käärmeen sikiöiden kanssa Ruotsin puolella paljon vastusta. Mutta kun se siellä sai kuoleman haavan, niin se pakeni Suomeen, ja nyt on jo kolmattakymmentä vuotta kuin se sieltä puuskaa myrkkyään. Mutta on kuitenkin valvovat sielut Jumala väkevän voimansa kautta pitänyt hengissä. Viime sunnuntainakin laskettiin maanpoveen vakaa tytär meidän talosta.¹ Hän sai nähdä vähää ennen loppuansa paljon taivaan vieraita tulevan häntä noutamaan; hän tunsikin muutamia joiden nimen hän mainitsi. Hän tunsikin pois muuttaneita vaimoja tämän etsikko ajan alusta.

Löytyyhän Suomessa lauma kalliita kristityitä, ja autuaaksi tulevia sieluja. Mutta onhan sielläkin Saha Iskan² pitkähenkisiä, joka tiesi monen penikulman päähän mitä kukin ajattelee. Minä

Juhonpietin Vanhatalo nykyisessä asussaan. Uusi Kirunaan johtava tie katkaisee tien Tornion väylän rantaan. Talon päädystä oikealle sijaitsi Erkki Antin perätupa, joka on siirretty pois.

sain siellä ollessani kuulla että se kaunis on neljäkymmenen vuoden perästä Suomeen kulkenut, kuin luulivat että Torniolle on pehmiäin saarnaajain kautta kristityt nukkuneet suruttomuuteen. Mutta milläs voimalla ne täällä pysyy pahan voittajana: minä kysyn pitkähenkisiltä? Sieltä Suomesta kuuluu kovin ikäviä: vielä muutamista saarnaajistakin, jos sanomat todet lieenee?³ Mutta ei Torniolle juuri semmosia kuulu. Vaikka täällä kyllä on vahtitolppia ja pissihaukkoja, ei niistä ole puutetta, mutta niiltä on loppunut laulamis voima. Sen saamme rakkaani pitää suurena Jumalan armona; että vapaan uskon kautta saattaa Pyhähenki meitä niin hallita: ettemme tarvitse olla vapaaehtosten syntein orjana. Ompa sitä vielä anteeksi pyytämistä ja anteeksi uskomista, tämän pois ottamattoman turmeluksen tähden: Ettei tahdo kyetä aina uskomaan näin kelvotoinna, kuin Pyhähenki näyttää, mitä tekoa syntiinlangennut ihmiskurja on. Mutta rakas Isä on niin kalliin lunastuksen ja täydellisen sovinnon Poikansa verisen kuoleman kautta meille toimittanut. Niin olkoon rakkaalle Isälle tästä armo lahjastaan ylimmäinen ylistys, kiitos ja kunnia, ajassa ja ijäisyydessä! Olkaamme rakkaani hyvässä turvassa ja hyvin palkittu, sillä voitto on tullut Karitsan veren kautta. Synnit viat ja epäilyk-

set on teille ja meille visusti anteeksi annettu, ja vielä anteeksi annetaan elämän ehtoon asti! Sillä viaton veri on vuotanut Golgattalla Pitkänäperjantaina synnteimme anteeksi saamisen tähden. Pois pelko, pois epäily sillä voitto on tullut Karitsan veren ja todistuksen sanan kautta: amen.

Rakkaita terveisiä valittuin laumalle, joilla yksi uskon ja rakkauden henki on. Sillä ei ole erehtymätöin ja synnitöin saarnaaja löytänyt muuta merkkiä kuin sen: että siitä pitää teitä tunnetaman Hänen opetuslapsikseen, jos te rakkauden keskenänne pidätte. Oikaa nyt itse ensin ensin ja viimeksi tervehditty. Muistakaa paljolla anteeksi antavaisuudella minuakin, vanhaa riepua. Näitä merkitsee, Vanha ja uusi veljenne ja matka kumppaninne oikiaan Isän kotiin, Rauha olkoon teille ja rakkaus ilon kanssa. Juhonpieti, 3 päivä Elokuuta, 1899.

Erkki Antti

Kirjeitä virvoitukseksi (1907), 154-156.

Vastaanottaja on todennäköisesti värjärimestari Karl Alfred Dahlström Kokkolasta. Dahlström oli Ähtävän saarnaajan Johan Punsarin kanssa tehnyt Lapin matkan tavataksaan Juhani Raattamaata. Arvattavasti tämän matkan yhteydessä miehet olivat kohdanneet Erkki Antin, joka oli Tornionjoella saarnamatkalla. Kirjeessään 4.5.1899 Dahlström pyytää Erkki Anttia juhannukseksi saarnamatkalle Kokkolaan sekä kirjoittamaan ja lähettämään valokuvansa, ellei matka toteutuisi. 22.8.1899 Dahlström kiittää vanhusta kirjeistä ja valokuvista. (Haapaniemen kok.).

¹ Maria Stiina Hannuntytär Lainio (s. 1816), Juhonpietin Vanhantalon pitkäaikainen palvelija, joka oli sitä ennen ollut palveluksessa rovasti Laestadiuksen papilassa, kuoli 25.7.1899.

² Väärin kirjoitetun nimen kohdalla on julkaisijan huomautus: ”Joku vääräoppinen mies”. Erkheikin kylässä asuneesta Saha-Iiskosta, jolla William Snellin muistelman mukaan oli myös puoskijan kykyjä, ks. kirjettä n:o 60, 10.12.1887.

³ Viittaa todennäköisesti niihin yleisenä puheena olleisiin saarnaajien lankeemuksiin, jotka antoivat osaltaan aiheutta uuden heräyksen vaatimuksiin.

107. [ALBERT BÄCKSTRÖMILLE?] 28.5.1900.

Johonbietistä se 28 päivä toukokuuta 1900.

Breivin olen sinulta saanut ehkä ikävän kuin sarnajain päältä

taisteltan / mutta kiitän että samma metkin tietä kuinka asiat
 menevä / mitä veli kyssy nikkari Tuommasta¹ ongo se villi hengi
 eli väärä profeta niin minä vastaan että ei ole Tuomman jälki
 missän jättänyt pahha hajua mutta mutaman Tuoman moitian
 jälki on huonon jäljen jättänyt. Älkää ritelkö semmoisten opetta-
 jain pältä kuin Tuomas rakas veli on sillä Tuomas ia Rova rak-
 kat veljet ei ole koskan hajoitannet seurakunta mutta koonnet ia
 rakentannet. Mutta seurakuntain hoitajat² lahkoin ja lohkein net
 ne pahat työn tekiät ovat / rakas Taivalinen Isä varjele meitä ia
 teitä ettei meitä eikä teitä niin kova onnettomuus kohtais että
 lahkoin ia lohkein hajotettaisin / sitten seuraisi se onnettomuus
 kuin korintilaisile että yksi lahko sanoo minä olen Pavalin
 toinen minä olen Kefan kolmas minä olen Abolon neljäs minä
 olen Kristuksen / ei Kristus sano olevan kuin yhten lammas
 huonnen ia yhten paimenen ia siihen alku oppiin josta oleme hen-
 gen ia elämän sannot siihen lammas huonessen mekki Tuomas ia
 Rova ia Ohtana³ ia mie ahkeroitama lahjaima jälken koota ia
 säilyttä sillä yhtistetylä hengellä ia niin te myö tietengi tehettä.
 Nuoria sarnajoita kehoitamme tarkoin ottamman vaarin raama-
 tun kallista opista tässäkin kohtassa kuin apostooli sanoo teko
 raamatun⁴ 20 luvusa että minä tietän minun lähtemiseni jälkken
 tuleva hirmuiset sutet jotka ei lauma sästä j.n.e.p. / pitäkäämme
 lapsi rakkat kintiästi nöyrytten sillä Jumala on ylpeitä vastan
 mutta nöyrile anta hään armonsa / ei ole lapsi rakkat hauska
 kulla semmoista kuin lauma revittän kahtia vielä useampin lah-
 koin / kolme vuotta olen siinä taisteluksessa⁵ ollut ia mitä tullosa
 muala en me tietä aika sen osotta / mutta sanon teille poika rak-
 kat ettei perkele nuku / ompa vielä väkevä ia hyvillä sota neu-
 voila varustettu / lujana tarvitteta tet ia met olla sen suuren sota
 sangarin armo siipein suojassa / ei riitä lapsi rakkat omat voimat
 / turha pöyhistelle ihmis raukka omila voimin saatanaa vastan /
 mutta sen suuren sota sangarin väkevän voiman turvissa voitola
 pysyttän uskola omistetun Jesuksen ansion kautta hyvässä
 omassa tunnossa / synnit teille niinkuin meille ovat anteksi anne-
 tut Karitsan veren ia heidän totistuksensa sanan kautta / ia kan-
 takat minuleki anteksi antava sytätä ia tervehtäkä rakkala sytä-
 mellä kaikkia valituista nauru tervehtyksellä / ia ole itte myös ter-

vehtetty / merkitse veljenä ia matka kumbbaninne autuan ia ijan-
kaikkisutten vanha ia usi veljenä

Erik Anters Antersson Juhonpieti
näitä metki piirräme niin kuin meitä pitettän monelta tuulelta
Tornion huonot kristityt / ia itteki met pitäme ittemä sinä / ei ole
meillä mittän kerskamista kuin ainoan Jumalan armo. Mutta kuin
meilläkin on Kristus ei se ole huono kristitty kyllä se tekke mei-
täki paremaksi / kuin pääsemä tästä synnin korvesta ia lihan tur-
miosta kyllä metkin sitte tulema hyviksi kuin mutki kristityt /
rauha olkon teilleki ia rakaudesta ilon kansa / Erkki Antti riepu näitä
piirtää vanhutessansa / kärsikä ia anteksi antaka vanhus rievuleki
sillä sulasta syntein anteksi samisen armosta elän tätä nykyistä
uutta elämä / ei ole kasoa tullu / Kristus eilen ia tänään.

OMA O.H. Jussilan kok. Bi: 1.

Todennäköisesti Lannavaarassa säilytetyt folioarkit sisältävät samalla käsia-
lalla kirjoitetut tekstit: 1) Kertomus Vittangin Nikukassa 11.3.1897 pidetystä
kokouksesta; 2) kirje 28.5.1900, 3) kirje 1.9.1900 (n:o 114). Kaikki nämä liit-
tyvät lännen ja idän väliseen hajaannukseen Pohjois-Ruotsissa.

Vastaanottaja lienee Albert Bäckström Jellivaaran Leipojärvestä, jonka kirje
Erkki Antille 2.5.1900 (Haapaniemen kok.) koski juuri Tuomasta.

¹ Nikkari-Tuomas = saarn. Tuomas Yliantti.

² Pitänee olla: hajoittajat.

³ Saarn. Iisakki Rova ja Iisakki Poromäki.

⁴ Apostolien teot.

⁵ Nikukan kokouksesta, johon Erkki Anttikin osallistui Lannavaarasta palates-
saan 1897, oli kulunut 3 vuotta.

108. MATTI KUULALLE 8.6.1900

Juhanpietistä se 8 p:nä kesäkuuta 1900.

Kallis veli Herrassa Matti Kuula. Armo olkoon sinulle ja
rauha Isältä Jumalalta ja Herraltamme Jesukselta nyt ja aina.

Kirjeen olen sinulta rakas veli saanut, jonka edestä kiitän,
ilolla olen sen vastaan ottanut, olen myös ennenkin rakkaudella
lukenut veljen kirjettä Siionin sanomissa, kalliina veljenä olen
aina pitänyt, sillä elävä henki niissä puhuu. Veli sanoo kirjees-

sään: ett'en pahentuisi muistelluksista, en ensinkään, pidän vain hyvänä kuin saan tietää heidän hullutuksensa, ja että Syväjärven Heikkiä uskotaan. Kristusta meidän uskoa tulee, ja joka Kristuksen oppia lukee puustavinkaan jälkeen, niin sen pitäisi jo nähdä, ett'ei Syväjärven puhe ole muuta, kuin puheen lisän viihdykkinä. Jos luemme Kalatalaisten epistolan ja vaikka viidennen luvun, eli apostoolein teossa 20 luvun, siinä sanotaan minkälaisia itse teistänne nousee hänen lähtemisensä jälkeen. Ja se tapahtuu nytkin, joka ennenkin tapahtunut on. Eikä meidän ole muuta odottaminenkaan. — Mutta se on Herramme ja Vapahtajamme oppi, että kaikille jotka syntinsä tuntevat, on hän aina sanonut: älä pelkää, ainoastaan usko ja joka uskoo se tulee autuaaksi j. n. e. Ja niinkuin tiedätte, on Jumala Ruotsin Lapissa laittanut tämän kalliin lammashuoneen ajallamme, yhden lammasmaun ja yhden paimenen; on myös sanonut hänellä olevan muita lampaita, jotka hänen pitää tänne saattaman, ja niin pitää oleman yksi lammashuone ja yksi Paimen. Onko semmoiset paimenen käskyläiset, jotka laumaa lahoihin ja lohkoihin revivät? Lukekoot semmoiset Johanneksen Evankeliumin kymmenennen luvun, että ne ovat raatelevaiset sudet. Mutta semmoiset ovat hyvän paimenen käskyläiset, jotka itse kukin annetuilla lahjoillansa kokoovat siihen yhteen lammashuoneeseen ja siinä suojelevat pedoilta. Jos minä tyhmistynyt olen teitä suomalaisia kohtaan, niin Herralle tyhmistynyt olen, mutta jos minä taidossa olen, niin minä teillekin taidossa olen. Sillä se on kerskaukseni, että juuri minunkin kauttani on Jumala teille tämän kalliin Evankeliumin lahjoittanut. Minkäs päältä te (muutamat) ylpeillette, ei se ole teille ilmasta pudonnut, jos teillä olisi kymmenen tuhatta opettajaa, niin ei teillä ole montaa isää; ja kuitenkin sieltä (Suomesta) monta isää minullekin tarjotaan. Jospa sieltä ilmestyisi semmoiset isät, jotka meitäkin opastaisivat syvemmälle siihen kalliiseen Evankeliumiin, josta olemme hengen ja elämän saaneet, jonka kautta olemme voitolla pysyneet, joka on Jumalan voima jokaiselle uskovaiselle autuudeksi.

Mutta ei ne häpeäkään, kuin uudesta alkavat turvata heikkoihin ja köyhiin säätyihin, joita he vastauudesta tahtovat palvella. Voi ihmis-rakkaat! muistakaa mistä te hengen ja elämän saaneet

olette, niin pysykäämme orjuuden ikeeseen, sillä Kristus on tie to-
tuus ja elämä, eikä kenkään tule Isän tykö vaan Hänen kaut-
tansa. Ja Jesuksen henki sanoo Johanneksen kautta: Minä olen A
ja O alku ja loppu, ensimmäinen ja viimeinen. Joka tähän lisää,
sen nimi otetaan pois elämän kirjasta, ja joka tästä vähentää, sen
nimi myös otetaan pois elämän kirjasta. Onkos tilaa liikkua heik-
koihin ja köyhiin säätyihin? Kristus eilen ja tänään ja ijankaik-
kisesti. Joka vahvana pysyy loppuun asti se tulee autuaaksi, aam-
men Hallelujaa! aamen.

Ja synnit teille niinkuin meillekin ovat visusti anteeksi annetut
sillä verellä, joka on Pitkänäperjantaina vuotanut synteimme an-
teeksi saamisen tähden. Voitto on saatu karitsan veren kautta ja
voittokunnia kestää pääsiäisillasta ijankaikkisuuteen asti, siellä
synnin taakka on varissut ja henki ja taivaan valtakunnan avai-
met ovat annetut. Kiitos Isälle, Pojalle ja Pyhälle Hengelle nyt ja
aina!

Ja rakkaasta sydämestä rakkauden terveisiä teille ja koko
Herran laumalle ja sanon vieläkin: pysykäämme Jesuksen us-
kossa. Kyllä se on silloin kehnolla perusteella, kuin on Syväjär-
ven eli jonkun muun persoonan päällä, — kuin itse Elämän Her-
ran Jesuksen, se seisoo ijankaikkisesti.

Ja tämän lehden kautta tervehdämme teitä rakkaani, kantakaa
minullekin aina anteeksiantavaa sydäntä. Näitä merkitsee vanha
ja uusi veljenne ja matkakumppaninne autuuden ja rauhan majoi-
hin. Armo olkoon teillekin ja rakkaus ilon kanssa. Hyvästi rak-
kaani Herran haltuun annettuna.

Vanha Erik Anders Andersson

Jonas Gellivara, Uskovaisten vanhusten tervehdyskirje. Kust. Antti Isotalo. Pori
1900, 14—16.

Julk. myös: *AWK* 1903, 237—239.

Vastaanottaja on vaasalainen vääpeli Matti Kuula. Kirjeessään Erkki Antille
29.3.1900 (Haapaniemen kok.) tämä kertoi Sodankylän saarnaajan Heikki Syvä-
järven käynnistä Vaasassa kolme vuotta aikaisemmin sekä alkavan uuden herä-
yksen aiheuttamasta jakautumisesta. Raattamaan kuoltua näyttää Etelä-
Pohjanmaalta vedotun kahteen suuntaan: Joonas Purnuun ja Erkki Anttiin, joi-
den kummankin vastauskirjeet julkaistiin samassa lehtisessä.

109. AUKUSTI EEROLLE [kesäkuussa 1900?]

Rakas veli Aukusti Eero Pelloon.

Armo, laupius ja rauha, olkoon kolme yhteiseltä Jumalalta sinulle huonees kanssa: y.m.

Halunin olis ollu ennen kirjottaa, mutta talven reisu on ruumis vanhaa rievun niin pruukanu ettei pysy paljon pännä kädessä. Ei myös ole aikaakaan ollu, sillä jälkeen Erkin päivän olen kotia tullu: Ja sitte Niemelle tulit rukoukset ja hela tuorestaina röykytit kärrällä puoli toista neljänestä, sitte kahen päivän perästä Autiomeen.¹ Ja teki pään ette on niin kuin mitä liikaa kalua. Nyt sentään rupeaa pysymään pännä kädessä, muutoin mie olen terve. Olen sentään verkkoa kutonu, käpy kyllä pysyy kädessä joltisesti.

Ei minulla täältä ole erittäin muistelemista, Erkki se on ollu kovin heikko mutta nyt se on työhön kykenevä. Se ikävä sanoma Täränöstä, ette se Vinsan Kreeta on hukkunu.² Sanottiin lähteneen sivakoilla kylän puolelle, mutta jää ei kantanutkaan. Kristillisyyys on sitä määrää kuin se saattaa olla niissä paikoin, joissa ei ole kokouksia. Ja kuin se aina kuuluu tuolta tuulelta sitä, toiselta tätä. Kuitengi sanoo Vapahtaja sen olevan suden työn joka laumaa hajottaa. Mutta kaikki net, jotka lahjansa siihen käyttävät ette lauma koossa pysyy, net on oikeat työ miehet. Kyllä siihen mahtuu mielestänin paraski lahja, ja huononpiki siihen kelpaa, / mutta se näkyy nytki niin kuin ennengi, ette se kallis evangeljumi saapi paljon kärsiä, joka kuitengi on Jumalan voima jokaiselle uskovaiselle autudeksi. Joka on lakivanhurskaile pahenus, ja epäjumalan palveliolle hulus, mutta uskovasille juutalaisille, ja uskovasille krekiläsille on se Jumalan voima ja Jumalan viissaus. Senpä tähden pysymmäki rakkaanin siinä, emäkä sekoita heikoihin ja köyhiin säätyihin, kuin tiedämme mitä niistä tuli kuin niissä ettimä Jumalan valtakuntaa, sillä tyyhän saapi pyytämättäki. Ja niitä meile nyt kutengi tarjotaan vieläpä suurena pyhyydennä. Mutta aika sen osottaa ette joka tuulesta tulee sen tuuli viepi. Vähäkös on esi merkkiä tämängi kristilisyden aikana, sinne kadoneet ja kuolleet.

Mutta rakaale Isälle olkoon kiitos kunnia ja ylistys, ette on

antanu sen valaistuksen, ettemme ole tohtineet siitä likkua josta hengen ja elämän saaneet olemma. Kyllä siinä jo on katuma verta syntiä kuin tuo turmelluksen lähde alati kuohuu, niin kuin hän ongi turmelluksen lähde, pitäiskö vielä ihmis mietteilä halventa Jumalan armo ja Kristuksen kallis ansio, pois se.

Synnit teile niin kuin meile ovat anteeksi annetut Karitsan veren ja heidän todistuksensa sanan kautta. Olkaat rakkaanin tervehetty sydämen rakkaudella sinä itte väkines y.m. Näitä merkitsee vanhaa ja uusi veljenä vanhaa

Erik Anders Antinpoika

Kaikille rakastailenin rakaat terveiset.

OMA O.H. Jussilan kok. Bi:1. Erkki Antin omakätinen.

Vastaanottaja oli tal. Aukusti Eero (1853—1939) Turtolan Pellosta. Todennäköisesti tähän kirjeeseen Aukusti Eero on lähettänyt 4.7.1900 päivätyn vastauskirjeen, joka on Haapaniemen kokoelmassa. Kirjeessä Eero pyytää Erkki Anttia mikäli mahdollista käymään Pellossa. Erkki Antin tämä kirje on siis luultavasti kesäkuulta 1900.

¹ Koskenniemen taloa Erkheikin Autiomessa sanottiin Niemeksi.

² Vinsan Kreeta, s. 1834, oli nuorena kulkenut Raattamaan mukana veisajana. Myöhemmin hän tuli Tärännön Vanhantalon emännäksi. Hän kuoli 22.5.1900.

110. AUKUSTI EEROLLE 14.8.1900

Juhonpiedistä, 14. Elo kuuta. 1900.

Rakas ja kallis veli: Aukusti Eero.

Armo, laupius ja rauha, kasvakoon ja lisääntygöön teile ja meille valkeuden Isältä aikain loppuun asti amen.

Kalliin, rakkaan ja terve tulleen preivin olen minä sinulta saanut, jonga edestä kiitän. Saan myös tietä antaa, että elän tätä luonnolistaki elämää, ja saan tietä antaa että olen tervenä ruumiingi puolesta. Ja sielun puolesta olen aina armon kautta uskossa syntisyydenin anteeksi yynä teidän kanssanne: siinä nimessä ja sillä kalliila verellä josta olemma elämän ja hengen

saaneet, Emmäkä halua pyörtää enää heikoihin ia köyhiin säätyihin joista en me saaneet hengeä eikä elämää silloin kuin niissä elimmä. Mutta suuri kaipaus, ja uskon kilvoitus on, ette kykenis kiittämään sen kalliin armon edestä, ettei ole päässy pyörä tauti, kuin muistuu profetain, Herran Kristuksen, ja apostolein varotukset, ettei ole vara liikkua siitä, josta hengi ja elämä saatu on, mutta alkaa aamula samaa uskon kallista kilvoitusta kuin se josta henki ja elämä saatu on, vieläpä uskon rukous, ette ijan-kaikkinen rakas isä, vieköön sitä tietä minun kalliin ja kuolemat-toman sielunin, joka minulle terveellisin on. Vieläpä uskokaame, että hän kuulee meidän kehnot rukoukset: kuin ne totisesta sydä-mestä ahkeroidaan Jesuksen nimen ia ansion päälle perustetaan. Armo armosta, eikä minun kummituksista. Armon hengi panee rukoilemaan etten osais erehtyä, armon hengi panee valvomaan, kilvoittelemaan, tekemään hyvää, välttämään pahaa. Mistä mu-alta saadaan semmosta voimaa. Laki vaatii, ja on oikein, mutta ei anna voimaa, tosin se opettaa mistä voima saadaan sanoden, brofetan teidän velistä niin kuin minun, herättää Herra teidän Ju-malanne teile: häntä kuulkaat. Sinne on vielä Moseksen kauttaki Herra taivallinen isä, joka pyhän lakinsa antoi, neuvonu Mosek-sengi kautta, sen jälkimäisen profetan turviin.

O ihme sokeus ettei voi syntiin lanenu ihmis raukka nuoin selkeitä raamatun totuksia käsittää. Sillä evangeljumi on yksi syvä sovinon salaisuus, ja järki tahtois kanssa joku olla. Mutta jotka kykenevät pysymään lapsen kaltaisenna vanheman sanan kuuliaisudessa, niile se kuitengi näkyy parhaiten auvneen van-haan ja uuden liiton aikana. Sanomapa, ette vielä meidäangi ai-kana. Synnit anteeksi teile ja meile rakkaanin, voitto on saatu Karitsan veren, ja heidän todistuksensa sanan kautta. Amen halle luja, kiitos luojan. Ja Kristuksen rakkaus vaatii kaiken Jumalatto-man menon hylkäämään, vieläpä mieluisella lapsen sydämellä. Mutta oman vanhurskauden palvelia kankoa hyvää tehdä ja pa-haa välttää taivaan toivon ja helvetin pelvon tähden, eikä raukka ymmärä, ette hän pilkkaa Jumalaa ottaa Kristuksen jumaluden ja halventaa sen. Mie olen itte myös kokenu sitä sielun tilaa ja sillä tiedän siitä siitä muita varottaa josta profeta sanoo, minun kansanin tekee kahtalaisen synnin, minun joka olen elävän veden

lähde he hyljävät, ja kaivavat ittelensä kaivoja, kelvottomia kaivoja joissa ei vesi pysy. j.n.e.p.

Ja eikä muuta kuin sydämen rakkaita terveisiä. Oikein iloinen sydän minulle tuli ja on aina, kuin veli sanoo preivissä, ette oletta sieläki rakkaudessa ja hengen yhteydessä, joka, on Vapahtajamme viimeinen käsky ja ainoa tuntomerkki, olkot monet muut hyvät ja oikeat. Mutta totuden suu on sen sanonu, ja taivas ja maa hukkuu, mutta hänen sanansa ei.

Synnit teile ninkuin meile ovat visuni anteeksi annetut, ja vijat peitetyt Jesuksen viatomuden ja vanhurskauden kautta. Ja kanta-kaa minullekki aina anteeksi antavaa sydäntä. En suita luetella nimeltänsä, mutta kaikil- jotka uskovat rakkauteen asti. Ja ole itte enin tervetetty täältä erittäingi minulta.

Rauha ja rakkaus ilon kansa uskolla omistetun Jesuksen ansion kautta ja kanssa.

Merkitsee teiltä rakastettu ja teitä rakastava vanhaa ja uusi veljenä ja osallinen kanssane armossa:

vanhaa Erkki Antti Antin poika

Hyvästi.

Reunakirjoitukset:

Mie olen veli rakas ollu kevä kesän niin ahtaalla kirjoitusten kanssa ette olen kaiken heikkouden kansa ahkerointa kirjottaa. Ja aina on tärkeitä kysymyksiä opin asioista. Tuo tuostaki puhalttaa länsi. Ei voi kyetä vastaamaan.

En ole vielääkään saanu paljon lepoa, länsituuli vaatii etelää. Ja Amerikan länsi. Mutta ei voi tohtia vastata tuntemattomille, sillä yksi ottaa sen sanan puolehens, toinen tuon.

OMA O.H. Jussilan kok. Bi: 1. Erkki Antin omakätinen.

Vastaanottajasta ja hänen kirjeestään ks. edellistä kirjettä, n:o 109.

111. JÄLKIKIRJOITUSLAPPU PELLOON [syyskesällä 1900?]

On vielä halu sanoa, ette kyllä minulla monesti muistossa ollut on teidän pyyntönä, ette kesälä tulla sielä käymään. Mutta ei ole

ollu lepoa, ette olis ollu voimaa. Ei myös ole aikaa, kuin kysymys on nyt sieltä toinen täältä, opin asioista. Soisin jonku muun olevan siinä sijassa jolla olis korkeamat lahjat. Mutta minun täytyy sanoa minun neuvonin, niin kun laupiuden Herralta saanu, eikä hän minulta enämpi vaadi kuin hän antanu on.

Rakaassa muistossa oletta pellolaiset. Ja koko tornionjokilaiset, erittäinki välimaalaiset, jolmalaiset, mikkolaiset. En suita luetella. Mutta ette on minulla helpompi sentään ollu kuin sielä isossa kansassa, mutta oikeaa lepoa ei ole ollu ennen kuin heinäkuun yheksäntenä ja kymmenentenä päivänä. Ja sitte elokuussa.

Näitä muistelee Erkki Antti riepu.

Hyvästi rakkaanin. Rauha ja rakkaus olkoon hengenä ja hengenin kanssa.

se sama Erkki Antti

OMA O.H. Jussilan kok. Bi: 1. Erkki Antin omakätinen.

Sisällön ja ulkoasun perusteella tämä sopisi Aukusti Eerolle 14.8.1900 lähetetyn kirjeen yhteyteen. Välimaat, Jolmat ja Yliniemet (mikkolaiset) olivat talollisia Suomen Pellosta.

112. IISAKKI ERKKI KIRKKOKANKAALLE

[elokuussa 1900 ?]

Isakki Erkki Kirkkokangas.

Rakas veli, kuin menet Pelloon noutamaan puitasti, niin vie tämä Aukustin preivi hälle rakaale veljelle. Sentähden nämät sinulle lähetän, ette saatte nähdä mitä minä hänelle kirjotan. Olkoon kaikki rakkaile yhteiset.

Johanneksen kanssa sanon, se on minun ilonin, että minä kuulen minun lapsenin totudessa vaeltavan. Ja Kristus on itte toisuus; ja sinulla on Kristus. Ja minulla on Kristus. Ja hänen kauttansa taivaan tavara, ongos se täydellä päällä joka perinön päältä kiistelee, ja koko perinön saanu on. Ei torniolais rievut jouda riiteleen taivaan perinön päältä, sillä köyhydensä tähden häätyvät aivan kerjula ellää. Ja kuin kerjälä saapi koko perinön, nimittäin

Kristuksen, niin rakkaus pannee iloiseksi ette toinengi saapi sen. Ja niin olemma yhtä köyhät, ja yhtä rikkaat. Kiitos Isälle ijan-kaikkiselle rakastajalle. Taidatta rakkaanin kyllästyä kuin näin paljon kirjotan, rakkaus sen tekee. Vielä kuin on huonot hermot ja vantaa käsi ja pää.

Hyvästi nyt kaikki minun rakkaanin ja minun oma sydämenin, rauha olkoon teilekki ja rakkaus ilon kanssa. Sillä voitto on saatu Karitsan veren kautta. Amen.

Erik Anters Antersson

Hyvin ikäviä preiviä olen saanu länneestä ja länsipohosesta, joihin on melkein työlään lainen vastata, sillä kuin lahko pakkaa siinä, toinen tuossa, ongos ihme, että apostoli Pyhän Hengen vaikutuksesta sanoo teko raamatun 20. luvussa, ette minä tiedän minun lähtemisenin jälkeen tulevan hirmuset sudet joka ei laumaa sästä, ja itse teistä nousevat miehet jotka vääryttä puhuvat vetäin opetuslapsia peräänsä. Ei nämät hauskat ole kirjottaa: mutta on kuitenkin hyödyllinen varoitukseksi valvovilleki ettei valvominen nousis yli vuoningiin. Ja mistäpä lahkoin sepittäjät tulevat, mutta kuin valvominen pääsee yli kaniin: niin ei enää muut mihingään kelpaa, mutta hän. Mutta oikea valvominen kärsimisen, kuoleman ja ylösnousemisen voittokedolla, se tekee kyllä keltottomaksi palveliaksi; mutta Jesuksen ansion kautta iloiseksi ja vapaaksi, rauhalliseksi ja rakaaksi. Ja näkee muut totiset sydämet paremmaksi kristityt kuin itensä. Ja on iloinen kuin ne saatavat minuaki keltointa rakastaa. Mutta kussa toiset toisia syövät, siellä näkyvät toiset toisilta syödyksi tulleen sekä vanhaan, että uuden liiton aikana. Josta varjele meitä laupias Herra Jumala, kaikkia.

OMA O.H. Jussilan kok. Bi: 1. Erkki Antin omakätinen.

Sisällön ja ulkoasun perusteella tämä pitkälle, kapealle liuskalle kirjoitettu tervehdys liittyyne Aukusti Eerolle 14.8.1900 lähetettyyn kirjeeseen. Vastaanottajan henkilöllisyys on jäänyt tuntemattomaksi.

113. [PEHR OLOF GRAPELLE] 18.8.1900.

Kirje Juhonpietistä 18 p. elokuuta 1900.

Rakas opettajamme ja kallis veljemme Herrassa. Armo olkoon teille ja rauha, rauhan ruhtinaalta Herraltamme Jeesukselta Kristukselta nyt ja aina aikain loppuun asti. Amen.

Rakkaalla sydämellä aina olen rohkenemassa lähestyä teitä vanhuuteni heikkoudessa, ja haluan tietää antaa, että elämässä vielä olen. Sielun puolesta olen armon kautta uskomassa syntein anteeksi saamisen Jeesuksen nimen ja kalliisti vuotaneen veren kautta, vieläpä uskon, ettei Hän jätä meitä tien päälle nälkään ja viluun kuolemaan, koska Hän on pohjattomalla rakkaudella meitä etsinyt ja löytänyt hirveästä itkukorvesta, ja on tuonut sanomattoman suuresta armosta lammaslaumaansa ja siinä hoitaa, ehkä peräti mahdollisin siihen armoon olen. Mutta ei minun sovi kelvottomuuteni tähden Jumalan armoa ja Jeesuksen ansiota halventaa ja kelvottomuuteni jälkeen mitata Jumalan armoa ja Jeesuksen kallista ansiota, vaan lapsen mielellä uskoa ne niinkuin Hän sanassansa itsensä ilmoittanut on. Ainoastansa ahkeroitsemme kiittää, kunnioittaa ja ylistää; vaikka seki tapahtuu soper-tamalla lapsen lailla.

Lapset tosin olemmekin Hänelle, vaikkakin sulasta sanomat-toman suuresta armosta ja isällisestä laupiudesta. Silläpä ne muu-tamat tulevatki pyöräpääksi, kuin eivät käsitä armoa koko ar-moksi, kuin osittain, itse tahtovat jonku hitusen hoitaa, vaan millä hoidan raukka, joka olen synnin alle myyty. Paraatki toi-meni ovat synnillä sekoitetut, mutta kuin kykenen uskomaan, niin Kristuksen rakkaus vaatii rukoilemaan, valvomaan, sotimaan, kil-voittelemaan, tekemään hyvää, välttämään pahaa j.n.e. Siihen vaatii pyhä laki myös, mutta ei anna voimaa. Silläpä pyhä ja hyvä Jumala antaakin pyhän lakinsa ylitsekäymisiä näyttämään, — ei vanhurskaaksi tekemään, mutta vanhurskauden puutosta näyttämään. Mutta myös rakas Isä pyhässä laissa antoi neuvon sanoen; ”profeetan teidän veljistänne herättää Herra teidän Juma-lanne, häntä kuulkaat”. Ikäas kuin sanoisi: näin pyhä ja korkea on Jumalan vanhurskaus, ettei kerjääjää saata sitä lunastaa, jolla ei ole muuta kun peräti kuluneet vaaterievut, jotka eivät peitä hä-

Haaparannan rovasti Pehr Olof Grape (1844–1901) ja Rovaniemen kirkkoherana kuollut Aatu Laitinen (1853–1923).

peällisimpiä paikkojakaan, jopa sitte vielä vähemmän suojaavat ihmisen sielua. O voiman ja ihmetten tekijä Jumala, kuin tämän sovinnon salaisuuden olet ilmoittanut pienille oman lupaukses jälkeen ja järkiniekat häpiään saatat.

Senpätähden olkaamme iloiset, rauhalliset ja rakkaat, sillä voitto on saatu Karitsan veren ja heidän todistuksensa sanan kautta. Synnit teille niinkuin meille ovat visusti anteeksi annetut. Ja viat ja puutokset laupiuden mereen upotetut Jeesuksen viattomuuden ja vanhurskauden kautta ja sen tähden. Tämä lapsellinen yksinkertaisuus näyttää järkiniekan silmiin hulluudelta. Mutta sinä se on pidetty profeetan, Johanneksen, Vapahtajan ja apostolein aikanaki.

Mistä tulee nyt sitte parempi kuin synnin mitta kasvaa kansassa aina suuremmaksi, niin että luetaan sanomalehdistä, ja näkyypä vielä seassammeki, että ihmisiä tapetaan tyhjänpäivästen päältä ja tähden.

O rakas, ijankaikkinen Armahtaja kuinka saatoit sinä sen hyvän evangeliumin salaisuuden tänne Torniojoellekki ilmituoda, jota enkelitkin nähdä himoitsit. Nyt se on monelle silmään pistävä tikku ettei näe, ja korville puusti, ettei kuule mitä henki seurakunnille sanoo. Mutta ijankaikkinen ylistys, kiitos ja kunnia olkoon Jumalalle ja Karitsalle. Amen Halleluja Amen.

Ja sydämen rakkaita terveisiä täältä erittäinkin minulta sinne lukuisalle valittuihin joukkoihin sekä kaupunkeihin että maakyliin. Usein on muistossa Angelika, Matinheikin sisar, Nordbergin, Kajanderin, Patalan¹ y.m. Olkaa itse rakas opettaja enin terveytetty huoneväkenne ja rakkaan rouvanne kanssa. Näitä piirtää teiltä rakastettu ja teitä rakastava veljenne Herrassa. Ja kantakaa vanhus-rievullekin aina anteeksi antavaa sydäntä. Rauha ja rakkaus ilon kanssa uskossa, uskon kanssa ja uskon kautta, Amen, Amen.

Merkitsee matkakumppanina oikiaan kotomaahan, vanha
Erik Anders Andersson

SS 1900, 217—220. (Kirje Juhonpietistä). Marraskuun numero.

Vastaanottaja on Ruotsin Alatornion kirkkoherra ja lääninrovasti Pehr Olof Grape Haaparannalla. Haapaniemen kokoelmassa on Grapen Erkki Antille 7.9.1900 kirjoittama vastauskirje. Siinä Grape esittää Haaparannan ja Tornion ystävien toivomuksen, että Erkki Antti voisi seuraavana talvena saapua vierailemaan.

”Lupasin teille, että jos olen elämässä kun te jätätte tämän maallisen majan, kirjoittaa teidän elämäkertani [!] ja lupaukseni haluan täyttää. Pyydän kuitenkin, että koska vielä olette siihen kykeneväinen, kirjoittaisitte minulle sitä varten elämänne pääpiirteet sekä ulkonaisen elämän suhteen että myöski sisällisiä kokemuksia, jotka voisivat olla muilleki opetuksiksi, varoitukseksi että lohdutukseksi.” Tämä Grapen pyytämä elämäkerta ei ole säilynyt; todennäköisesti se on jäänyt laatimattakin voimien heikontuessa. Grapen ruumissaaran käsikirjoituksessa on vain verraten ylimalkaisia tietoja, jotka Grapella epäilemättä oli Erkki Antista ilman pyydettyä esitystäkin.

¹ Terveisten saajista Angelika Laestadius ja Johanna Matinheikki asuivat Haaparannalla, toiset Torniossa. Maalari Isak Vilhelm Kajander kuoli 31.8.1900. Grape mainitsee, että Erkki Antin kirje, jonka terveisiä Kajander ei ehtinyt elävänä saada, luettiin hänen hautajaisissaan 6.9.

114. NILS JÖNSSONILLE 1.9.1900

Juhonpieti se 1 p. syysk. 1900.

Rakas veli Herrassa Nils Jönsson. Armo laupius ia rauha kasvakkon ia lissäntykön teille ia meille nyt ia aina

Preivin olen minä sinulta saanu jonga etestä kiitän. Olen myös monta preiviä saanut sieltä lännestä tänä kesänä vieläpä päälle luotettavalta kannalta / mutta ikävältä kovin tuntu kuin poikaset sieltä roskittava provasti Krapea ia pasturi Laitista vieläpä Ammerikasta asti / mistä he on sen hengen sannet. Apostolein aikana kuin tuli kysymys opin asiasta ei ne sannet itse päättä mutta piti mennä vanhinten tykö Jerusalmiin vaikka oli 20 penikulma matkaa ia sielä asia päätettin ia vielä vakkutukseksi pantin kirja ia 2 kristityä. Lukekat poika rakkat paremin raamattua ia raamatun totistusten jälkeen se on tämäki kristilisyys rakettu / ia pitäisit lännen poikaset muistaa mitä Ratama vanhin vainaja sanoi provasti Krapesta ja pastori Laitisesta Nikukalla Vittangissa kuin tulimme Lannanvaarasta / olihan sielä usseita lännen poikasiasia.¹ Älkät poika parat olko ylön rohkeat päättämän kalliit ovat ihmisten sielut. Älkät viskatko niin kuin oletta tottunet viskamman lu palasia loukon / muistakaa sentän että te oletta ollet isän kubbeissa silloin kuin suuri sota alkoi Mikaelin ia lohikärmen välilä / ette sengään verran käsitä että muut ovat työn tehnet ia te olette heitän työnsä päälle tullet tullet muitein vaivan päälle. Jonas Purnu vanhin on myös samala kerta siinä totistanut ia minä totistin paikangi iossa provasti tuli kristityksi ia Antin Pieti vainaja totisti Aatu Laitisen kristityksi tulon. Ossatekos poika parat pittää syntiä syntinä / mutoin ei tule katumus / ia katuvaisile annettan synnit anteksi mutta katumattomille ei mahtu sillä ne ei tunne tarvettansa. Olemepa näistä jo ennengi jotaki puhunet vai eikö vanhinten neuvo ennää kelpaa teille. Mutta kaikile vikansa ia kykenemättö mytensä tuntevaisile Herramme Jesuksen käskyn ia hänen nimensä ia kallisti vuotannen verensä kautta totistan minäki heiko palveliansa kaikki synnit katuvaisile ia usko-
vaisile anteksi vaikka olisit ruusun karvaiset ia veri ruskiat. Älkämme hämmästykö vaikka meidän täytyy täällä jalopeurain ia kyykkäärmetten seassa oleskella / ompa kunnian Herra antanut it-

sensä niitten seuran meitä sieltä lunastaksensa hänele olkon ylimäinen ylistys kiitos ia kunnia voima ia väkevys aijassa ia ijan-kaikkisesti Hään meitä aina auttaa niinkuin on tähänki asti auttanut.

Vielä sanon teille rakkat veljet ia sisaret ette pysykämme siinä opissa ia hengessä josta oleme ellämän ia hengen sannot. Täyty anta pyöräpäiten pyöriä kuin ei heille kelpaa vanhinten neuvo mutta kuitengi rukkoilemme heitä etestä että kaikki totiset syntämet korjussa pysyisit ia kaikki paisunet henget alettais in ar-kamieliset ylettäisin Herran voiman kautta ammen.

Ia jos nuoret meitä vanhoja sanovat vanhoiksi houkaksi mitäs se tekke. Näyttäkköt ensin selkeästi raamatulla missä on hourattu ia puhukon sitten / muutoin on se ihmis höpinä.

Mutta nyt rakkani rakkaita terveisiä tältä Herran laumalta sille Herran laumale kuin sielä on ehkä kyllä kasvoista tuntemat-tomat mutta kaikki preivit totistavat että kallis lauma sieläki on niin kuin mekin sen ennestänsä myös tietäme / mutta hyvin ikävä kuin nuorista kuuluu että poika on vanhempi issää ia muna vis-sampi kannä. Ia olkaa myös kaikki rakastajani rakkautella tervehtitty minulta / en tunne teitä monta kasvoista mutta usseissa preivissä haise hunajata ia mesileipää. Ia kantakat minuleki ante-ksi antavaista syntäntä merkitse teitä rakastava ia teiltä rakas-tettu vanha ia usi veljene ia osalinen kansane armossa ia valta-kunnassa

Erik Anters Antersson

P.S. On sieltä Leipojärvestä kirjoitettu 2 preiviä etelisen olen vas-tanu² mutta jälkimäisessä oli tuntematoin haiju / en tohtinu vas-tata yksi otta sen ymmäryksen toinen toisen ettei asia pahenis / lukeka Apostolein tekoin 15 luku ia älkää yli aittaa hyppikö. Se sama.

OMA O.H. Jussilan kok. Bi: 1. Ilmeisesti Lannavaarassa säilytetty jäljennös, kirjoitettu samalla käsialalla ja samoille suurille paperiarkeille kuin Erkki Antin kirje 28.5.1900 sekä kertomus Nikukan kokouksesta 11.3.1897.

Kirjeestä on ortografialtaan korjattuja jäljennöksiä O.H. Jussilan, Oskar Haapaniemen sekä E.A. Henrikssonin kok:ssa (Kiruna); lisäksi se on julkaistu Haaparannanlehdessä. Kaikkien näiden lähtökohtana on ilmeisesti yllä jul-kaistu Lannavaaran jäljennös.

Lannavaaran jäljennöksen alussa ovat sanat: Erkki Antti vainajan kirjoitus eräle ystävälle Lannan vaarassa. Päiväys ja vastaanottajan nimi ovat E.A. Henrikssonin jäljennöksessä. Kirjeen sisällöstä käy ilmi, että se on lähetetty Jellivaaraan. Haapaniemen kok:ssa on Nils Jönsonin 2.8.1900 Jellivaaran Malmivaarasta lähettämä kirje. Erkki Antin kirje on epäilemättä vastaus siihen.

¹ Vittangin vanhassa seuratalossa Nikukalla pidettiin Lannavaarasta palatessa 1897 kokouksia, joissa Raattamaa ja Erkki Antti saarnasivat ja joissa liikkeen pappeja P.O. Grapea ja A. Laitista koskevan selvittelyn yhteydessä lännen ja idän välinen jännitys tuli ilmi. Viimeisinä vuosinaan myös Erkki Antti näyttää arvostelleen Laitista: Laitinen Erkki Antille 21.6.1898 (Haapaniemen kok.); *Haaparannanlehti* 92/27.11.1900.

² Tarkoittaa epäilemättä kirjettä n:o 107, 28.5.1900.

115. ISAK PALOHUORNASELLE 27.9.1900

Juhonpiedistä se 27. syyskuta, 1900.

Rakas veli Herrassa, Isak Palohuornanen.

Armo, laupeus ja rauha: kasvakoon ja lisääntykön teile ja meile rauhan ja rakkauden ruhtinalta Herraltamme Jesukselta nyt ja aina.

Preivin olen minä teiltä saanut jonga edestä kiitän, saan myös ihmetellen lukea monista preivistä, vieläpä päälle luotettavalta kannalta, ja sitte Malmi vaarasta tulevilta, ette siellä on niin kovin seko meno hengellisellä alalla: ettei voi saattaa turhana pitää. Mutta mie ajattelen ette net tuomittiat taitavat pitää omaa kristillisyytensä kevotoina, ja freistaavat ottaa muilta. Mutta parempi se on ette kysyy, mitä veli rakas eli sisar rakas minun pitää tekemän, kuin sielunin tila on niin huono: ette pakkaan tuomitteen särjetyjä sydämiä. Koska armosta olen saanu synnit anteeksi, ja kolme yhteisen Jumalan, taivaan ja autuden, niin tekki oletta minun. tet oletta ottaneet uskolla samoin¹, niin meilä on koko perintö kummalaki, minä teidän, ja tet minun. Ongos se täydellä ymmäryksellä, joka perinön päältä riitelee ja koko perintö tarjona on. Mutta jos te toinen toistane pureetta ja syötte, niin katsokaa ettettä toinen toiseltanne syödyksi tule. Ja mihingäs silloin on jääny Herramme viimeinen ja ainoa tunto-merkki, ette siitä pitää teitä tuttaman hänen opetuslapseksi jos te rakkauden pidätte keskenänne. Kenengäs opetuslapseksi riiteliät jäävät?

Rakkaat veljet ja sisaret, ahkeroitkaame säilyttää rauha ja

rakkauus, anteeksi anoin ja anteeksi antain, koska meillä on rauhan ja rakkauden Jumala, jolla olis tosi oikeus tuomita, mutta sitä hän ei tehe katuvaisille eikä uskovaisille.

Ja teidän pyytönä minua sinne. Eipä sinne sanota kelpaavan kaikille uskon tunnustaile provasti Krapin, ei Laitinen, ei Tuomas², jotka ei ole koskaan lahkoin saarnaneet, eikä laumaa hajalensa repineet. Eikä Torniolle niitä saarnaita moitita jotka yhteen lammas huoneeseen kokoavat itte kukin lahjalansa, mutta niitä vain moititaan, jotka lahkoja ja lohkoja rakentavat. Voi niitä raukoja.

Ja mie kuin asun kesä ja talvi tien varrella, niin mie en saata mihingään vakaan luvata, sillä pyytään minua Kaaressuvantoon, Vittangiin, Kittilään, Torniolle, Suomeen, j.e.p. Nin minun täytyy istua kyyti kärrään eli rekeen, ettei monesti tiedä ittekään mistä tuli noutaja. Johtakoon itte taivaan Herra laumansa hänen viisaa neuvonsa jälkeen. Murettien ja kiusausten maja tämä korven matka on mutta kuin on niin hyvä perämies, joka osaa laskea rauhan haminaan, olkaamme hyvässä turvassa voitto on saatu Karitsan veren ja heidän todistuksensa sanan kautta. Vielä minäki todistan kaikille katuvaisille ja uskovaisille synnit, vikat, puutokset ja epäilykset anteeksi, Jesuksen nimen, ja kalliisti vuotaneen veren kautta. Vieläpä pyydän, että tekki kannatta minulleki anteeksi antavaa sydäntä ja rukoilletta minungi edestä, että mieki kostusin tämän korven ilta palasen teidän matkassa kotia.

Merkitsee teiltä rakastettu ja teitä rakastava vanhaa ja uusi veljenä ja osallinen kanssane vaivoissa ja valtakunnassa. Amen hallelujaa.

Erik Anders Andersson Juhonpieti

Rakkaita terveisiä kaikille rakastailleen ja kääntymisen armoa Jumalta toivotan vielä vihamiehilekki. En tunne kasvoista monta, mutta sen tiedän ette joukko sielläki on rakkaita matkakunppania, Huornasen Isakki veli emäntinensä ja joitaki muita. Mutta ole nyt Isakki äijä veli rakas tervetetty yynä muitten rakastajainin kanssa.

Rauha olkoon teile ja rakkaus ilon kanssa.

Erkki Antti riepu

Reunakirjoitus:

Pitäispä siellä väkevännä pidetty Jonas³ hallita lauman hajottaia. Vai eikö ne tottele.

August Lundbergin kok., Luulaja. Erkki Antin omakätinen.

Lundbergin kok:ssa myös kaksi jäljennöstä.

Kirjeen vastaanottaja on ilmeisesti saarn. Isak Palohuornasen saman niminen poika, joka oli kirjoittanut Erkki Antille 9.9.1900 seurakutsun.

Johan Isak Palohuornainen (1833—1906) oli Joonas Purnun ohella tunnetuin ja laajimmalla liikkunut Jellivaaran saarnaaja 1800-luvulla. Hänen viimeisinä elinvuosinaan alkaneessa hajaannuksessa hän ei liittynyt pitäjässä vallitsevaksi tulleeeseen länsilestadiolaisuuteen. Tiedustelukirjeiden lisäksi (n:ot 107, 114) Erkki Antin luona lieene henkilökohtaisestikin käynyt neuvon kysyjä.

¹ Epäselvä sana lieene luettava näin.

² Pehr Olof Grape, Aatu Laitinen, Tuomas Yliantti.

³ Joonas Purnu, joka asui Palohuornasen naapurikylässä.

116. MUISTIINPANOLAPPU [1890-luvun lopusta]

Engannissa maksaa sota kustannukset: lähes puli kolmatta miljonaa markkaa päivässä, ilman sodatta.

Saksan sota joukkot vähä päälle puoli kolmatta miljonaa markkaa päivän päälle.

Itä valta ungari: 101.000 markkaa päivälle. Franskan, 937. miljonaa päivälle.

Enklannin makso, v. 1898, 1 tuha, 004 miljonaa, lähes 3 miljonaa päivälle.

Italian, 385. miljona.

Pienemät vallat tekevät yhteensä 4,535. markkaa päivä. Mak-sakos jumalattomuus. Ja kristityt varottavat jumalattomia jumalat-tomasta menosta. Ja saavat palkaksi maksaa veroissa nuorta kos-tanuksia. Suruttomat sanovat, ette kristityt syövät maakuntaa. On niiläki näkö olevannansa. Herää sokea raukka.

Oskar Haapaniemen kok. Erkki Antin omakätinen.

Saksilla leikatun lappusen kääntöpuolella on Erkki Antin omakätinen kirjoitus: "Saarnatkaa tet siellä, jotka oletta saaneet Hengen uutiset ja tunnetta ihmiset heräystä herräämättömille." Tämä on ilmeisesti eri ajalta, jonkin kirjeen kon-septista.

117. JUHANI RAATTAMAALLE [1890-luvulla]

Rakas veli ja uskollinen työntekijä Herrassa Juhani Raattamaa. Jumalan armo, rauha ja rakkaus vahvistakoon teitäkin vanhuutenne hetkinä, ja tottapa rakas Vanhin ja ijankaikkinen rakastaja pitääkin isällisen huolen meistä vanhuudessa, koska Hän on miehuuden parhaassa vimmassa meitä väsymättömällä rakkaudella etsinyt ja löytänyt ja särkymättömällä rakkaudella kihlannut omakseen.

Rakkaan ja tervetulleen kirjeenne olen saanut, josta kiitän. Olen niissä voimin ruumiin puolesta, että voin hoitaa itseni ja vieraani; olen vähän taloon heinäntekoakin yrittänyt, vaan ei se voi enää sujua. Kristillisyyks on täällä niinkuin ennenkin, ei ole kuollut merkillisempiä. Vuoden tulo on hyvä sekä leivästä että heinästä. Emme tiedä, kuinka paljon taivaallinen Isä nyt voittaa kiitollisuutta kiittämättömältä kansalta rakkaudestaan. Mitä nyt maailman viisaat ja rikkaat ajattelevat, kun korottivat viljatullin, ja Jumala antoikin tullitonta eloa; en usko maailman puuhain voittavan Jumalan päätöksiä.¹ — Ja kallis vanhin, olkaamme hyvässä turvassa, voiton lippu seisoo Golgatalla ja sanat kuuluvat: se on täytetty; synnit teille ja meille ovat anteeksi annetut ja viat peitetyt armosta Jeesuksen viattomuudella ja vanhurskaudella. Kyllä me kohta kallis veljeni ynnä muut Jumalan valitut saamme laskea synnin ruumiin maan poveen, josta se otettukin on, eikä ole silloin vetämässä meitä tähän maailmaan.

1. Jopa loppuu päivän vaiva, Ehtoo meille levon tuo, Rasitetun täällä aivan, Herra rauhaan mennä suo.

2. Nukkua Hän sallii vihdoin, Vaivatun ja väsyneen, Riennän mielelläni silloin Haudan poveen tyveneen.

3. Kovaksi ei tunnu lauta, Jolle minä lasketaan, Ahdas ei myös ole hauta, Johon minä suljetaan.

4. Jos siis vielä myrsky pauhaa, Ei se estä untani, Makea on mulle rauha, Ihana mun kotoni.

5. Koska ijankaikkisuuden Aamu joskus lähenee, Jeesus Herran laupeuden Minunki taas löytänee.

6. Haudan lepokammioista Herran ääni kutsuu mun, Ja niin synnin turmiosta Ruumiineni kirkastun.

7. Kohtaan vihdoin heitä Ijäisyyden rannalla, Kuss' on riemu suuri meillä, Kirkkaat kasvot kaikilla.

8. Läsä on mun kuolemani, Vaikenee jo kieleni, Veri jäähtyy suonissani, Siunaa mua Herrani!²

Ja sydämen rakkaita terveisiä veljiltä ja sisarilta, sille Herran laumalle kuin siellä on. Armo, rauha, rakkaus ynnä Hengen yhteys Karitsan veren kautta uskolla omistettuna olkoon teidän ja meidän henkemme kanssa nyt ja aina aamen, hallelujaa, aamen. Ja olkaa minulta ensin ja viimein tervehdetty sydämellä ja sylillä, mielellä ja kielellä ja rukoilkaa edestäni, ja kantakaa aina anteeksiäntävää sydäntä, ovatpa Jeesuksen nimen kautta syntimme anteeksiannetut suuresta Jumalan armosta priiskuvaisen ja viattoman veren kautta; ja olkaa perheenne ja lastenne kanssa sydämellisesti tervehdityt, merkitsee teidän rakastama ja teitä rakastava vanha ja uusi veljenne ja osallinen kanssanne armossa

Erkki Antti Andersson

Rauha ja rakkaus ilon kanssa Pyhässä Hengessä olkoon henkenne ja henkemme kanssa nyt ja aina amen. Rakkaita terveisiä Laitis-veljelle ja Sirkanmaalle³ perheinsä, samalta.

SS 1897, 27s. (Kirje Juhonpiedistä).

Kirje on kirjoitettu syyskesällä ja voi siis olla vuodelta 1896. Tällöin se olisi vastaus Juhani Raattamaan kirjeeseen 14.8.1896. Joka tapauksessa kirje on epäilemättä 1890-luvulta.

¹ Kiivaan, koko yhteiskuntaa aktivoineen tullitaistelun jälkeen päädyttiin Ruotsin valtiopäivillä 1888 suojatullijärjestelmään, joka toteutettiin täydellisenä 1890-luvulla.

² Tämä lestadiolaisuuden ulkopuolella syntynyt laulu sisältyi moniin 1800-luvun lopulla ilmestyneisiin arkkijulkaisuihin ja myös Halullisten Sielujen Hengellisiin Lauluihin.

³ Aatu Laitinen ja Juhani Sirkanmaa Enontekiöltä, läheltä Saivomuotkaa.

118. TUNNISTUMATON KIRJEEN KATKELMA

Kalliisti ja täydellisesti olemme kalliit veljet ja sisaret Herrassa Jeesuksessa lunastetut; pitääkäämme itsemme liika kalliina

riitelemään, koska olemme rauhan ja rakkauden lapsiksi lunastetut ja rauhan ja rakkauden valtakuntaa omistamaan valitut tästä mustasta maailmasta. Kävipä täällä kuinka kävi, menipä mieltä myöten tai vastoin, kuitenkin niille, jotka Jumalaa rakastavat, kaikki parhaaksi kääntyvät. Maailma menee menoansa ja me menemme Jumalan voiman kautta menoamme; tänne jääpi maailma hyvinensä ja pahoinensa. Ei meidän tarvitse koskaan katua kärsivällisyyden ja pitkämielisyyden jälkiä, vaan kärsimättömyyttä ja lyhytmielisyyttä täytyy katumus seurata, muuten ei käy hyvin. Ja kun uskomisessa kyetään, niin kyetään myös muisakin hengellisissä asioissa. Senvuoksi sanoin muutamalle, joka koetti ottaa kristityltä uskoa pois, että varmaankin tunnet uskosi ylen vähäksi, kun sitä toiselta otat; mutta ei hän vastannut siihen mitään.

Hyvän Paimenen voittokunnialla olemme turvattuina; lepo, rauha ja rakkaus on veriylijän haavoista aina priiskumassa ja synnit ovat teille ja meille anteeksi annetut Karitsan veren ja todistuksen sanan kautta, amen.

Rakkaita terveisiä täältä kaikilta veljiltä ja sisarilta sille Herran laumalle, joka siellä on, yhteisesti kaikille Jumalan valituille, jotka uskon ja rakkauden siteitten sisällä uskovat. Mutta ulkona ovat koirat ja velhot ja kaikki, jotka vääryyttä rakastavat ja tekevät.

Rukoilkaa minunkin edestäni ja todistakaa minullekin synnit anteeksi; merkitsee vanha ja uusi veljenne Herrassa ja osallinen kanssanne armossa, vanha

Erkki Antti

Herran rauha olkoon kanssanne ja kanssamme.

LYHENTEET

(Luettelosta puuttuvat ne lähteet ja tutkimukset, joista on riittävät tiedot viitteissä.)

AS	Armonsanoma
AWK	Aikakautemme vanhinten kirjoituksia
KA	kirkonarkisto
KK	Kristillinen kuukauslehti
OMA	Oulun maakunta-arkisto
ptpk	piispantarkastuspöytäkirja
SKHS	Suomen Kirkkohistoriallinen Seura
SS	Sanomia Siionista
VA	Valtionarkisto

Brune, Ananias

- 1938 Den levende kristendom i Vadsø. Den såkalte laestadianske menighet i Vadsø. Bidrag til Finnmarkens kirkehistorie VI. — Norvegia Sacra 14. Oslo.

Brännström, Olaus

- 1962 Den laestadianska själavårdstraditionen i Sverige under 1800-talet. Bibliotheca theologiae practicae 13. Diss. Uppsala. Uppsala.

Heikel, Karl Abiel

- 1867 Religiösa rörelser i Finlands nordligaste trakter. — Kyrkligt veckoblad 1867.

- 1873 Kertomus hengellisistä liikunnoista Lapissa ja Pohjanmaalla. Oulu.

Kirjeitä virvoitukseksi

- 1907 Kirjeitä virvoitukseksi köyhille matkustajille elämän tiellä I. Toim. Leonard Typpö. Tampere.

Miettinen, Martti E.

- 1942 Lestadiolainen heräysliike I: 1. Diss. Helsinki. Mikkeli.

Raattamaa, Juhani

- 1976 Kirjeet ja kirjoitukset. Täydennetty laitos. Loimaa.

Raittila, Pekka

- 1967 Lestadiolaisuuden matrikkeli ja bibliografia. SKHS:n Toim. 74. Forssa.

- 1976 Lestadiolaisuus 1860-luvulla. Diss. Helsinki. Loimaa.

- 1977 Lestadiolaislehistön alkuvaihe. — Scripta historica (Oulun Historiasseuran julk.) V. Oulu.

Snell, William

- 1969 Erkki-Antti. — Tornedalen Nr 16. Haparanda.

- 1970 Saarnaaja Erkki-Antti. — Tornionlaakson vuosikirja 1970. Tornio.

- 1976 ”Saha-lisko”. — Haaparannanlehti 31.1.1976.

HENKILÖHAKEMISTO

Hakemistoon ei yleensä ole otettu sellaisia nimiä, jotka esiintyvät vain terveisissä ja joilla ei ole yleisempää merkitystä. Lyhenne *Rla* = Raittila, Lestadiolaisuuden matrikkeli ja bibliografia (SKHS Toim. 74), 1967. Kursivoidut numerot tarkoittavat kirjeiden järjestysnumeroita.

- Alatalo, Kaarle* (K. 1891, tal. Ylitor-
nio, Pekanpää. SS 1892, 134s) 13,
53, 82
- Antin Pieti ks. Nutti
- Anttila, Petteri Aapo* (1837–1924,
Alatornion Laivaniemestä Pajalaan
viimeistään 1870-luvulla. Rla n:o
571) 17
- Aronsen, Aleksanteri* (Norjan Teno)
74, 77
- Auno, Aapo* (1825–1901, Karungista
Vesisaareen 1844. Rla n:o 16) 1,
43, 48, 55, 64
- Barsk, Juhani Fredrik* (1824–1905,
mäkitupal., Pajala, Juhonpieti)
41–43, 68
- Bergström, Emanuel* (1850–1929,
torpp., Pajala, Köngänen) 79, 82,
100
- Björnström, Jaakko* (1837–1904,
Ruotsin Karungista Vesisaareen
1858. Rla n:o 28) 1, 3, 4, 18, 20,
24, 44, 47, 48, 55, 64, 67, 69, 74,
77, 99
- Brune, Ananias* (1853–1942, kansa-
koulunop., Vesisaareessa 1883 –
1920. Rla n:o 34) 64
- Bränström, Iisakki* (1833–1873,
seppä, Ruotsin Ylitornio. Rla n:o
36) 5, 8–10, 12
- Bäckström, Albert* (Jellivaara?) 107
- Castrén, Taavi* (1840–1920, Suomesta
Amerikkaan 1873, toimi Calumetin
lest. seurakunnan kirjuriina 1870-
luvulla. Rla n:o 578) 17, 76, 80
- Daalinmäki, Mooses* (1822–1898, tal.,
Pajalan Muonionalustasta Ruotsin
Alatorniolle n. 1865; vaimo: *Stiina*,
1822–1898. Rla n:o 579) 11, 12,
21, 27
- Dahlström, Karl Alfred* (K. 1936, vär-
järimest., Kokkola. Rauhan Sana
1936, 155) 106
- Daniels, Kalle Jaakko* (1850–1917,
Ruotsin Alatorniolta Vesisaareen
1868, sieltä Amerikkaan 1873, asui
Calumetissa ja myöhemmin Dako-
tassa, J. Takkisen kumppanina Eu-
roopassa 1887–1888. Rla n:o 38)
66, 69, 73, 76, 79, 85
- Drufva, J.* (muuttanut luultavasti Ve-
sisaaren kautta Amerikkaan 1870-
luvulla) 6
- Eero, Aukusti* (1853–1939, tal., Tur-
tola, Pello) 109, 110, 112
- Erkki, Heikki Mikonp.* (Erkin Heikka,
1814–1887, tal., Pajala, muutt. Tä-
rännön Jatkosta Erkheikkiin; vai-
mo: *Leena Kaisa*, 1815–1887) 1,
6, 9, 14, 19, 55, 65, 67
- Ervasti, Paavali* (1840–1896, Pudas-
järvi. Rla n:o 51) 81
- Eugénie* (1830–1889, Ruotsin ja Nor-
jan prinsessa, perusti Lapska missi-
onens vänner -yhdistyksen v. 1880)
59, 64, 65
- Fjellborg, Nils Petteri* (S. 1833 Jukkas-
järvellä, Kaaresuvannosta Amerik-
kaan 1891. Rla n:o 56) 85

- Fogman, Mathilda Charlotta* (1835 – 1921, kättilö, Ruotsin Ylitornio. Rla n:o 582) 5, 7–10, 17, 82
- Grape, Pehr Olof* (1844–1901, Hietaniemen komministeri 1868 – 1879, Ruotsin Ylitornion khra 1879 – 1894, R. Alatornion khra 1894 – 1901. Rla n:o 583) 64, 65, 69, 82, 113–115
- Gunnari, Tuomas* (1844 – 1921, Alatorniolta Norjaan 1850, kalastaja ja kauppias Etelä-Varangin Reisivuonossa. Rla n:o 584) 41, 42
- Halonen, Yrjö* (1862–1941, Enontekiön lukkari 1889–1922. Rla n:o 585) 86, 88
- Hanhivaara, Pietari* (1833–1926, Kittilä. Rla n:o 74) 14, 15, 40, 55, 68, 72
- Heideman, Arthur Leopold* (1862 – 1928, Calumetin ap.lut. srk:n papina v:sta 1890. Rla n:o 588) 81, 85, 96
- Heikel, Karl Abiel* (1846–1919, papina Ylitorniolla 1868–1870, Kittilässä 1870–1883, Jyväskylän maask:n khra 1889–1904; sisar: kansakoulunop. *Johanna* (Hanna), 1851–1892. Rla n:ot 589, 591) 14, 15, 93
- Hellander, Hans* (1838–1914, kalastajasaamel., Utsjoki, 1860-luvulta lähtien Norjan Teno. Rla n:o 93) 24, 29, 31, 33, 34, 38, 48, 52, 54, 55, 57, 60, 64, 67, 70, 74, 77, 80, 83, 89, 94, 97, 98
- Hietala, Juhani Petteri* (1855–1936, Ruotsin Ylitornio. Rla n:o 98) 82
- Hietanen, Aapo* (1833–1896, Muoniosta Sodankylään 1877, Amerikkaan 1888. Rla n:o 99) 62, 64, 67, 81, 85, 92, 96
- Huhtasaari, Iisakki* (1826–1903, Ruotsin Ylitornio. Rla n:o 107) 5, 8–10, 17, 82
- Hyypä, Matti* (1841–1905, tukki-
- työnjoht., Kittilä. AS 1905, 91–95) 70
- Höglund, Henrik* (S. 1831 Hailuodossa, Kittilän kautta Vesisaareen 1864. Rla n:o 118) 1
- Höök, Erkki* (1822[?]-1873, Ruotsin Alatorniolta Vesisaareen 1852. Rla n:o 119) 1
- Ies-Pieti ks. Vasara
- Jaakon Feetto* (Erkki Antin arvostelija, Sieppijärvi [?]; mahdollisesti: Kolarin lukkari Fredrik Jaako, 1842–1912) 41, 42
- Jaskan Sofia* (K. 1880-luvulla, Vesisaaren ensimmäisiä lest. Brune 1938, 42 viite 2) 1, 3, 18, 20
- Johansen, Karoliina* (Raisi Länsi-Ruijassa) 32
- Johansson, Gustaf* (1844–1930, Kuopion hiippakunnan piispa 1885 – 1896) 93
- Johansson, Isak* (1853–1911, Kaare-suannon khra 1887–1902) 64, 65
- Jokela, (Lotta) Hedvig Charlotta* (1842–1900, Lars Levi Laestadiuksen tytär, kättilö, v:sta 1875 Mikko Jokelan vaimo, Kittilästä Amerikkaan 1881. Rla n:o 599) 28
- Jolma* (Vesisaarelainen lest. perhe) 1, 3, 4, 18, 20, 24, 31, 33, 44, 48, 52, 55, 97
- Juola, Eeli* (1840–1928, Haapavedeltä Amerikkaan 1888. Rla n:o 144) 72, 76
- Jönsson, Nils* (Jellivaara) 114
- Kallaan Esa* (Esajas Kalhavaara, Vesisaaren lest.) 69
- Kangas, Iisakki* (S. 1833, Laestadiuksen koulumies, Pajalasta Amerikkaan 1891; vaimo: *Anna Kreetta*, s. 1828. Rla n:o 160) 85
- Kangonen (Kankoinen), Mooses* ("Sokea Mooses", 1805–1868, Laestadiuksen koulumies, Pajala. Rla n:o 166) 3,4
- Kantonieni, Olli* (1850–1903, Etelä-Varangi, Pykeija. Rla n:o 167) 47, 64, 69

- Karlström, Iisakki* (Saha-Iisko, 1822–1888, mäkitupal., Pajala, Erkheikki) 45, 60, 106
- Knuuti, Kaarle Petteri* (1816–1902, Ruotsin Ylitorniolta Hietaniemeen 1857. Rla n:o 192) 13, 53, 82, 90
- Koivuranta, Aapo* (1841–1909, Rovaniemi. Rla n:o 195) 55
- Koller, Henrik* (1859–1935, kelloseppä ym., Norjan Kieruasta Calumetiin 1880. Rla n:o 607) 66, 69, 73, 74, 76, 79, 80, 82, 83, 85, 87, 89, 92, 96
- Koskamo, Olli* (1850–1931, Kittilästä Vesisaaren seudulle 1876, Norjan Tenoon 1880-luvun alussa. Rla n:o 208) 15, 18, 24, 29, 33, 34, 38, 43, 44, 47, 48, 52, 54, 55, 57, 60, 64, 67, 69–71, 74, 77, 80, 83, 89, 94, 97–99
- Koskenmukka, Iisakki* (1845–1890, itsell., Pajala, Palokorva, perheineen Amerikassa 1877–1885 välisenä aikana) 25
- Kostamo, Esaias Eliasson* (1845 – 1903, Kemijärveltä Amerikkaan n. 1870, Cokatoon 1876) 17
- Kuoksu, Iisakki* (1858–1935, Jukkasjärvi. Rla n:o 217) 104
- Kuula, Matti* (1854–1921, Vaasa. Rla n:o 221) 108
- Laestadius, Angelika* (1839–1914, Petrus L:n tytär, v:sta 1859 Carl Johan Lars Levinp. L:n vaimo, asui Haaparannalla v:sta 1865. Rla n:o 612) 11, 12, 27, 113
- Laestadius, Lars Levi* (1800–1861, khrana Kaaresuvannossa 1826 – 1849, Pajalassa v:sta 1849; vaimo: Brita Kaisa Alstadius, 1805 – 1888) 11, 19, 22, 28, 30, 34, 69
- Lainio, Maria Stiina* (1816–1899, synt. Jukkasjärvellä, oli palvelijana Laestadiuksen pappilassa, sitten Juhonpietin Vanhassatalossa) 25, 76, 106
- Laiti, Jaako* (Suomesta Amerikkaan muuttanut, Calumetin lest. seurakunnan toimihenk.) 81
- Laitinen, Aatu* (1853–1923, Enontekiön kappalainen 1881–1897, Rovaniemellä v:sta 1897. Rla n:o 614) 58, 59, 64, 65, 84, 86, 88, 95, 97 B, 100, 114, 115
- Lakso, Matti* (1815–1881, Kittilä. Rla n:o 615) 15
- Landgren, Lars* (1810–1888, Härnösandin hiippakunnan piispa v:sta 1876) 16, 22, 58
- Lidström, Frans Wilhelm* (1847 – 1901, Jukkasjärven khra 1881 – 1901) 64, 65
- Lilleeng, Thomas* (1847–1914, lastenop. Pohjois-Varangin Annijossa v:sta 1874. Rla n:o 247) 55, 64
- Lindstedt, Ingemar* (1792–1855, Jukkasjärven khra v:sta 1831) 19
- Lindström, Kaarle Fredrik* (1855 – 1926, Kittilässä 1879 – 1921. Rla n:o 619) 68
- Lumijärvi, Juho* (1854–1923, Tervolasta Hammerfestiin 1870-luvun alussa, Amerikkaan papinviran toimittajaksi 1882. Rla n:o 257) 21, 23, 25, 28, 39, 45, 49, 56, 65, 69, 72, 73, 76, 79, 96
- Lundberg, August* (1863–1930, tuli Upsalasta Lannavaaran lähetyskoulun johtajaksi 1885, liittyi yhteistyöhön lestadiolaisuuden kanssa 1887. Rla n:o 259) 64, 65
- Maaherra, Maria Leena* (Maalarin Maija, 1813–1899; mies: Iisakki Maaherra, 1815–1906; Erkki Antin lähinaapureita Juhonpietissä v:seen 1885) 7, 23, 25, 41, 89
- Matinheikki, Johanna* (1824–1902, työmies Juhani M:n vaimo, Haaparanta) 11, 12, 27, 82, 113
- Matoniemi, Olli* (1848–1925, muutti Vesisaaresta Kuparisaarelle 1873, Takkisen kumppanina Euroopassa 1891–1892. Rla n:o 281) 92, 96

- Mukka, Lassi* (1812–1874, tal., pyssy-seppä, Pajala, Junosuvanto) 13
- Mursu, Juho* (1847–1911, listä New York Millsiin, Minn. n. 1880. Rla n:o 294) 81, 85, 104
- Mårdberg, Juhani* (S. 1816 Hietaniemessä, Haaparannalle 1862; ensin lest., v:sta 1864 baptisti) 12
- Neljäskunta (Huru), Kaarle Heikki* (1840–1905, Ruotsin Karungista Vesisaaren tienoolle 1868. Rla n:o 307) 38, 44, 47, 48, 52, 55, 64, 67, 69, 77, 94, 97, 98
- Nikka, Frans Heikki* (1845–1892, kauppalvelija, Oulu; J. Takkisen kumppanina Amerikan matkalla 1877–1878. Rla n:o 625) 17
- Nikkari-Tuomas ks. Yliantti
- Niku, Iisakki* (1866–1929, Jukkasjärvi, Masuunikylä. Rla n:o 313) 104
- Niva (Lassila), Antti* (1837–1917, tal., Kittilästä Kolarin Vaattojärvelle 1869) 71
- Nulusjärvi (Mella), Priita Maria* ("Nulus-Maria", s. 1834 Muoni-ossa, oleskeli Norjassa 1867 – 1873. Rla n:o 628) 3, 4, 6
- Nutti, Per Anders* (Antin Pieti, 1825–1898, tunturisaamel., Kaare-suvanto. Rla n:o 317) 65, 114
- Nyman, Johan Anton* (1849–1927, kaup. Peter Anton N:n poika Ruotsin Ylitorniolta, Jukkasjärven sijaiskhra 1879–1881) 18 B
- Nyman, Peter Anton* (1818–1889, kaup., s. Piitimessä, Matarinkiin 1848) 5, 7–9, 10
- Ohtana ks. Poromäki
- Paksuniemi, Fredrik* (1840–1921, Kittilä. Rla n:o 335) 14, 15, 39, 40, 55, 68, 72
- Palohuorna(i)nen, Isak* (1833–1906, Jellivaara. Rla n:o 336) 77, 115
- Palovaara, Paulus* (1831–1903, Rovaniemi, oleskeli 1870-luvulta lähtien paljon Pohjois-Norjassa. Rla n:o 338) 30, 34, 38, 44, 64
- Parakka, Frans* (1873–1935, Vittanki. Rla n:o 339) 104
- Parkajoki, Heikki* (1813–1894, Pajala, Muonionalusta. Rla n:o 340) 4, 17
- Partapuoli, Henrik* (Heikin Vuollin Heikki, 1832–1907, tunturisaamel, Jukkasjärvi. Rla n:o 342) 65
- Pasma, Edvard Iisakinp.* (1856–1895, Kolarista Vesisaareen 1860-luvulla. Rla n:o 343) 55, 64
- Pekkala, Matti* (1849–1922, Muoni-osta Amerikkaan 1883. Rla n:o 347) 17, 49, 72, 73, 76, 79, 104
- Pekkari, s. Jatko, Eeva* (1830–1872, Täräntö. Rla n:o 630) 9
- Pelto, Aapo* (1836–1903, Tervolasta Vesisaareen 1860-luv., Amerikkaan 1873. Rla n:o 350) 1, 3
- Perä, Juhani* (1839–1904, tal., Ruotsin Ylitornio. Rla n:o 357) 82
- Pieti, Juhani* (1830–1903, saarn. Pietari Alaviuhkolan veli, Norjaan 1866) 3
- Poromaa, Heikki* (1844–1928, saarn. Iisakki P:n poika) 82
- Poromaa, Iisakki* (1815–1904, Pajala, Junosuvanto. Rla n:o 376) 63
- Poromäki, Iisakki* (1850–1915, Pajala. Rla n:o 377) 107
- Posti, Juhani Petteri* (1836–1918, jäämerenlaivuri, Simosta Norjan Alat-tioon 1865. Rla n:o 379) 39
- Pudas, Aadolf* (1853–1927, Kittilä. Rla n:o 647; Huutavan ääni 1927, 92) 14, 15, 68
- Puljula, Olli* (1824–1911, Kittilä. Rla n:o 382) 15, 40, 68
- Puranen, Aaro* (1821–1898, Turto-lasta Vesisaareen 1860-luv. Rla n:o 385) 1, 3, 4, 18, 20, 24, 31, 33, 44, 48, 52, 55, 97, 98, 99
- Purnu, Joonas* (1829–1902, tal., saarn., Jellivaara. Rla n:o 386) 64, 65, 77, 114, 115
- Pussinen, Matti* (s. 1840 Säräisniet-mellä, muutti Norjaan) 6
- Raattamaa, Juhani* (1811–1899, Kaa-

- resuvanto. Rla n:o 398) 6, 16, 17, 21, 22, 25, 28, 30, 31, 35–37, 39–41, 45, 58, 63–65, 70, 73, 77, 83, 84, 86, 88, 89, 92 B, 93, 95, 100, 102, 114, 117
- Raattamaa, Pekka* (1804–1888, Kaare-
resuvanto. Rla n:o 399) 67
- Raattamaa, Petteri* (1849–1921, Ju-
hani R:n poika, Kaare-
resuvannosta
New York Millsiin 1883. Rla n:o
400) 49, 72, 73, 79, 81, 85, 104
- Rantala, Mikkelä Paulus* (1862–1936,
Piippolassa 1897–1917. Rla n:o
406) 103
- Rautio, Iisakki* (1820–1894, tal.,
Ruotsin Ylitornio, Kuivakangas.
SS 1894, 156s) 2, 5, 8, 9, 10, 93
- Rautio, Juhani* (1849–1931, s. Mu-
hoksella, kulki Tornion- ja Muoni-
onjoella 1870-luv. lähtien, muutti
Ylitorniolle 1887. Rla n:o 421) 45
- Reitarin Pjera* (Raisi Länsi-Ruijassa)
32
- Roanpää, Juho* (N. 1849–1896, Alati-
tiosta Kuparisaarelle n. 1870, Calu-
metin papinviran toimittaja Tak-
kisen poissa ollessa 1880-luvulla,
val. papiksi Takkisen sijaan 1888.
Rla n:o 429) 72, 81, 82, 85, 96
- Rova, Iisakki* (1841–1921, Hie-
taniemi, Rla n:o 432) 107
- Rovainen, Jaakko* (1828–1898, muutti
Ruotsin Ylitorniolta Amerikkaan
1871, Cokato. Rla n:o 433) 17
- Räisänen, Olli* (1847–1923, Kemi-
järvi. Rla n:o 442) 21
- Saha-Iisko ks. Karlström
- Sallinen, Juhani* (1833–1910, Ruotsin
Karungista Vesisaareen 1852, kävi
Amerikassa 1890-luvun alussa. Rla
n:o 452) 24, 33, 38, 44, 48, 52, 55,
64
- Sandberg, Georg* (1842–1891, Norjan
Etelä-Varangin khra 1875–1883)
27
- Sirkanmaa, Juhani Petteri* (1838 –
1913, Muonio, Enontekiö. Rla n:o
473) 58, 84, 86, 88, 97, 100
- Stark, Nils Petteri* (1838–1931, muutti
Alatorniolta Amerikkaan 1870-
luvun alkupuolella, saarn. siellä.
Rla n:o 483) 17, 23, 25, 96
- Stark, Petteri Aapraham* ("Tarkan
Petteri", 1827–1909, käsityöl.,
muutti Ruotsin Ylitorniolta Kaare-
suvantoon 1860, Norjan Jyykeään
1877, Ruotsin Ylitorniolle 1888.
Rla n:o 484) 30
- Stenborg, Per Lorens* (1830–1897,
Pajalan khra v:sta 1863; vaimo:
Lars Levi Laestadiuksen tytär
Elisabet, 1836–1896) 22, 34, 93
- Stock, Erkki* (1849–1913, Ruotsin
Ylitornio, Karunki. Rla n:o 485)
81, 82
- Strandberg, Johan Ludvig Christian*.
(1821–1882, Pajalan piirilääkäri
v:sta 1872) 22
- Strolberg, Petteri* (1847–1913, Ruot-
sin Alatorniolta Norjaan 1852, Calu-
metiin 1871. Rla n:o 486) 45
- Syväjärvi, Heikki* (1839–1909, Sodan-
kylä. Rla n:o 496) 108
- Takkinen, Juho* (1838–1892, s. Kuu-
samon Posiolla, Kuolajärven kate-
keetaksi 1871, Amerikkaan 1877,
Kuparisaaren lest. seurakuntayh-
teisön johtaja; vaimo: *Eeva Karo-
liina*, s. 1855. Rla n:o 499) 17, 21,
23, 25, 28, 41, 45, 49, 66, 69, 72,
73, 76, 79, 80, 83, 85, 92
- Tapani, Aapo* (1834–1910, Muoni-
osta Pajalan Muonionalustaan
1880-luv. Rla n:o 503) 17, 61, 62,
64, 67
- Teppola, Iisakki* (1823–1890, muutti
Alatorniolta Norjaan, v:sta 1861
asui Hammerfestissa. Rla n:o 508)
39
- Tiberg, Iisakki* (1828–1896, Karun-
gista Norjaan luultavasti 1840-
luvulla, tullimiehenä Vesisaarella.
Rla n:o 641) 1, 3, 4, 6, 18, 20, 24,

- 31, 33, 44, 47, 48, 52, 54, 55, 57,
59, 64, 69, 74, 94, 97, 98, 99
- Tiiperin leski* (Vesisaari) 29, 31, 94, 99
- Toolanen, Kaisa* (Vesisaari) 18, 29, 33,
34, 57
- Wallin, Johan Petter* (1839–1928,
Korpilompolon kappalainen 1868
– 1894, Ruotsin Ylitornion khra
v:sta 1894. Rla n:o 643) 64, 65
- Vanhatalo* (Juhonpietin Vanhantalon
isäntäväki: *Juhani Pekamp.* 1816 –
1893, vmo *Priita* 1810 – 1890; näi-
den poika *Juhani Erkki*, 1848 –
1909, vmo *Eeva Kreeta*, 1847 –
1934) 23, 25, 29, 41, 43, 45, 57, 77,
83, 85, 87, 92 B, 100
- Vasara, Per* (Ies-Pieti, 1815–1896,
tunturisaamel., Kaaresuvanto. Rla
n:o 536) 58, 65
- Vihertä, Juho* (1842–1920, listä Kittilän
kautta Pykeijaan 1866. Rla n:o
543) 3, 64, 69
- Wiklund, Nils* (k. 1785 Alatornion
kappalaisena) 101
- Vinsa, Kreeta* (1834–1900, Täräntö,
Raattamaan avustaja lähetysskou-
luissa, v:sta 1873 Heikki Pekkarin
vaimo. Rla n:o 630) 109
- Wirkkula, Viktor Alfred* (1854–1932,
Utsjoen khra 1887–1892. Rla n:o
646) 71
- Vuollet* (Veljekset Jaakko, 1844–
1923, Kaaleppi 1847–1904, s.
Lohtajalla, Vesisaaresta Amerik-
kaan 1870-luvun alussa. Rla n:o
553, 554) 28, 45, 49, 69, 72, 73, 76,
79, 85, 104
- Vähänen, Heikki* (Vesisaari, luult.:
1859–1917, kal., suutari, s. Tyrnä-
vällä) 94
- Välitalo, Olli* (Kittilän kirkonkylän
seuratalon poika, 1852–1921. Rla
1967 n:o 647) 14, 15, 40, 45, 68
- Yliantti (Ala, Puljula), Tuomas*
(1834–1911, puuseppä, Kittilä,
Rovaniemi, v:sta 1889 Ylitornio.
Rla n:o 563) 107, 115
- Zeidlitz, Otto William* (1860–1943,
Lannavaaran lähetysskoulun op.
1886 – 1888, vih. papiksi 13.11.
1888, Pajalassa pappina 1888 –
1892, khra v:sta 1899) 64, 65, 67

PAIKKAKUNTAHAKEMISTO

Hakemistossa on sekä osoitepaikkakunnat että kirjeissä mainitut pitäjät ja kylät. Hakemistoon ei ole otettu pitäjää laajempia epämääräisiä ilmaisuja ("Torniolla" yms.) eikä kylän tai muita nimiä, jotka liittyvät osoitepaikkakuntiin. Tärkeimpiä osoitealueita Itä-Ruijaa ja Amerikkaa ei ole eritelty. Ks. myös taulukkoa s. 20. Kursivoidut numerot tarkoittavat kirjeiden järjestysnumeroita.

- Amerikka* 17, 18, 21, 23, 25, 26, 28, 41, 45, 49, 56, 65, 66, 72, 73, 76, 79, 81, 82, 85, 87, 92, 96, 104,
- Itä-Ruija* 1, 3, 4, 6, 18, 20, 24, 29, 31, 33, 34, 38, 42–44, 47, 48, 52, 54, 55, 57, 59–62, 64, 67, 69–71, 74, 77, 80, 83, 89, 94, 98, 99
- Alatornio* (Ruotsin ja Suomen Alatornio, kaupungit Haaparanta ja Tornio) 3, 11, 12, 27, 113
- Annijoki* (Jakobselv, kylä Pohjois-Varangissa) 41
- Antti* (kylä Pajalassa) 19, 27, 29
- Enontekiö* 58, 84, 88, 95
- Hammerfest* 21
- Hietaniemi* 13, 53, 90
- Jellivaara* 107, 114, 115
- Jukkasjärvi* (ks. myös Vittanki) 104
- Junosuvanto* (kylä Pajalassa, myöh. seurakunnan kirkonkylä) 13, 27
- Juoksenki* (kylä Ruotsin ja Suomen Turtolassa) 82
- Jyväskylä* 93
- Kaaresuvanto* 19, 115
- Kainuu* (Kalix) 28
- Kangonen* (kylä Pajalassa) 13
- Kaunisvaara* (kylä Pajalassa) 97 B
- Kervanto* (suomalaiskylä Muurmannin rannalla) 6
- Kittilä* 14, 15, 38, 40, 44, 45, 47, 48, 55, 68, 72, 85, 115
- Kokkola* 106
- Kolari* 59
- Kuivakangas* (kylä Ruotsin Ylitorniol-la) 2, 40
- Kätkäsuvanto* (kylä Muoniossa) 84
- Köngänen* (Kengis, rautatehdas ja ent. kirkonkylä Pajalassa) 82–84, 92
- Lannavaara* (kylä Jukkasjärven koillisosassa) 59, 64, 65, 101, 114
- Lautakoski* (kylä Pajalassa) 19
- Leipojärvi* (kylä Jellivaarassa) 107, 114
- Liviöjärvi* (Juhonpietin naapurikylä Pajalassa) 25
- Lovikka* (kylä Pajalassa) 27
- Malmivaara* (kylä Jellivaarassa) 114, 115
- Muonio* 21, 32, 39, 42, 55, 59, 84, 95
- Muonionalusta* 95
- Männikkö* (kylä Pajalassa, myöh. Tärännössä) 63
- Nulusjärvi* (kylä Muoniossa) 62

- Pajala* (seurakunta ja kirkonkylä) 21, 92, 93, 98
- Pello* (kylä Suomen ja Ruotsin Turtolassa) 4, 19, 109–112
- Pykeija* (Bugöynes, kylä Etelä-Varangissa) 41, 45
- Saittajärvi* (kylä Pajalassa, myöh. Tärännössä) 63, 64
- Saivomuotkä* (kylä Kaaresuvannossa) 16, 21–23, 35–37, 63, 66, 72, 86, 95, 100, 102
- Salttijärvi* (kylä Pohjois-Varangissa) 41
- Sangi* (kylä Ruotsin Alatornion ja Alakainuun rajalla) 81
- Sattajärvi* (kylä Pajalassa) 85
- Seittenkaari* (Seskarö, kylä Ruotsin Alatorniolla) 11, 99
- Sieppijärvi* (kylä Kolarissa) 41, 42
- Soppero* (kylä Jukkasjärvellä) 59
- Taroniemi* (kylä Suomen Ylitorniolla) 41
- Teno* (Tana) 31
- Turtola* (kirkonkylä) 81
- Täräntö* (kylä Pajalassa, myöh. kirkonkylä) 63, 64, 86, 109
- Vaasa* 108
- Vesisaari* (Vadsö, ks. myös Itä-Ruija) 41, 45, 49, 72
- Vittanki* (kylä Jukkasjärvellä, 1800-luvulla seurakunnan kirkonkylä) 21, 58, 104, 114, 115
- Vuojana* (Vuonto, koski Tornionjoen alajuoksulla) 27
- Ylitornio* (lähinnä Ruotsin Ylitornio, myös kirkonkylä Matarinki) 2, 3, 5, 7–10, 28, 30, 45, 69, 82, 89, 101

SUMMARY

Erkki Antti Juhonpieti: Letters and Writings
Ed. Pekka Raittila

Erkki Antti Juhonpieti (1814–1900) was one of the most notable lay preachers of the Laestadian movement. He was a landless artisan, who lived in Pajala, in the Finnish speaking area in northern Sweden. When Lars Levi Laestadius became minister of the Pajala parish, Erkki Antti was made his assistant in the revival work. After the death of Laestadius in 1861, Juhani Raattamaa became the leader of the movement. Erkki Antti was the most famous of Raattamaa's working companions. His great influence was based on his good knowledge of the Bible, clear manner of preaching, and warm-hearted nature. According to a general assumption, Erkki Antti was an evangelical "preacher of faith". When at the turn of the last century the Laestadian movement broke up into three main groups, Erkki Antti was regarded as one of the fathers of the so-called Old Laestadians (the two other groups were called the Firstborns and the New Awakenists).

The valley of the Tornio river, south of Pajala, became as early as the 1850's the most important field of work for Erkki Antti. Till the end of his life, almost every winter, he made a long preaching tour down the river valley and back. In addition, he often visited as well the nearest villages as the Muonio district and Kaaresuvanto, where Juhani Raattamaa lived. Instead, he does not seem to have traveled in the parishes of Jukkasjärvi and Gellivaara, which were the original working areas of Raattamaa. Outside the valley of the Tornio river, Erkki Antti's preaching of faith achieved crucial importance in two areas in the 1860's: in Kitilä in northern Finland, and in Vesisaari in northern Norway, where there was a great deal of Finnish emigration in those days.

The present book contains unabridged all the letters and writings of Erkki Antti Juhonpieti which have been preserved in different collections of letters and publications. The orthography of the letters has been kept unchanged. To facilitate understanding, introductions and notes have been added. The book has been compiled according to the same principles as an earlier work of the same editor, "Juhani Raattamaa: Kirjeet ja kirjoitukset" (1976; the total number of letters is 334). Together these works contain the most important part of the primary sources of Laestadianism in the 19th C.

A list of the letters can be found on p. 6–8, and a table of the distribution of the letters according to the addressee and locality of reception on p. 20. Most of the letters have been sent to the district of Vesisaari (39), and to the Laestadian leaders in America (22). This is due to the fact that starting from the 1870's there had risen among the Laestadians in northern Norway and the USA dissensions, for the solution of which leading preachers, "the Elders", were consulted. At that time Erkki Antti had a central position because it was Vesisaari that most American Finnish emigrants had left, and it was the valley of the Tornio river they were natives of. The letters were preserved and copied to be sent to other localities as well, even across the Atlantic. The most well-known collector of the letters was Olli Koskamo in northern Norway. Most of Erkki Antti's original letters have been found in his collections. The total number of these letters is 36.

Erkki Antti's letters contain less factual information than those of the leader

of the movement, Juhani Raattamaa. Instead, they throw more light on Erkki Antti's open personality. The letters do, however, give new information on, for instance, the critical stage of the American and Norwegian Laestadianism in about 1890. During the dissensions towards the end of the 1880's, Erkki Antti, together with Raattamaa, strongly defended the prestige of the Elders and the significance of the congregation of the Firstborn in unifying the Laestadian community. When the American quarrel finally led to an open schism, Erkki Antti's attitude changed: after the year 1889 he wanted to stay aloof from the dissensions, but stated on the other hand that his conception of the American affairs was not quite concordant with Raattamaa's. The letters these two leaders sent to each other give, however, proof of mutual respect and confidence.

60.	<i>Parvio</i> Isaacus Rothovius	10:—
61.	<i>Juva</i> Valtio Kirkosta kansankirkoksi	15:—
62.	<i>Pirinen</i> Turun tuomiokapituli uskonpuhdistuksen murroksessa	10:—
64.	<i>Lempiäinen</i> Rippikäytäntö Suomen kirkossa uskonpuhdistuksesta 1600-luvun loppuun ..	10:—
65.	<i>Kuoppala</i> Suomen papisto ja työväenkysymys 1863—1899	10:—
66.	In arce et vigilia. In honorem Ilmari Salomies	8:—
67.1.	<i>Blomstedt & Matinoli</i> Turun hiippakunnan paimenmuisto 1554—1809 (Ahlainen-Hailuoto)	7:—
68.	<i>Murtorinne</i> Papisto ja esivalta routavuosina 1899—1906	10:—
69.	<i>Lempiäinen</i> Kastekäytäntö Suomen kirkossa 1500- ja 1600-luvulla	10:—
70.	<i>Parvio</i> Canon Ecclesiasticus	10:—
71.	<i>Ojanen</i> Kirkko ja kansanelämä Länsi-Hämeessä 1800-luvulla	10:—
72.	<i>Laasonen</i> Pohjois-Karjalan luterilainen kirkollinen kansankulttuuri Ruotsin vallan aikana	15:—
73.	<i>Lempiäinen</i> Piispan- ja rovastintarkastukset Suomessa ennen isoavihaa	20:—
74.	<i>Raittila</i> Lestadiolaisuuden matrikkeli ja bibliografia	30:—
75.	<i>Tamminen</i> Kansakoulun uskonnon opetussuunnitelma vuosina 1912—1939	20:—
77.	<i>Widén</i> Prästmötet i Åbo stift 1629—1864	25:—
78.	<i>Iisalo</i> Suomen koulujen uskonnonopetus 1843—1883	25:—
79.	<i>Veikkola</i> Teologinen lauantaiseura kirkon puolustajana suurlakon jälkeisenä aikana 1905—1914	15:—
80.	<i>Virkkala</i> Emil Teodor Gestrin ja satakuntalainen pyhäliike (SLEY)	15:—
81.	<i>Salminen</i> Johannes Raumannus	15:—
82.	<i>Setälä</i> Suomalaista kirkollista idänpolitiikkaa 1917—1944	20:—
83.	<i>Laasonen</i> Vanhan kirkollisuuden hajoaminen Pohjois-Karjalassa	25:—
84.	<i>Rimpiläinen</i> Lättiläisten perinteen mukainen hautauskäytäntö Suomessa ennen isoavihaa ..	25:—
87.	<i>Rajainen</i> Luterilaisuus Venäjän valtakunnan alaisena	12:—
88.	<i>Sandholm</i> Kyrkan och hospitalshjonen	30:—
89.	<i>Mielonen</i> Suomen papisto ja alkoholikysymys 1859—1886	25:—
90.	<i>Lempiäinen</i> Turun hiippakunnan tarkastuspöytäkirjat isonvihan ajalta	15:—
91.	<i>Rajainen</i> Naisliike ja sukupuolimoraali	15:—
92.	<i>Heininen</i> Marcus Henrici Helsingius	30:—
93.	Investigatio memoriae patrum. Libellus in honorem Kauko Pirinen	50:—
95.	<i>Väänänen</i> Vanhan Suomen papisto	50:—
96.	<i>Väänänen</i> Pappissivistys Vanhassa Suomessa	35:—
97.	<i>Halmesmaa</i> Kirkkokuri murroksen kynnyksellä	35:—
98.	<i>Larkio</i> Papisto ja raittiuskysymys	35:—
99.	<i>Heino</i> Hyppyyherätys — Länsi-Suomen rukoilevaisuuden synnyttäjä	40:—
100.	<i>Jääskinen</i> The Icon of the Virgin of Tikhvin	50:—
101.	<i>Jalkanen</i> Lukkarin- ja urkurinvirka Suomessa 1809—1870	40:—
102.	<i>Valanki</i> Suomen urut ja niiden rakentajat	50:—
103.	<i>Laasonen</i> Johannes Gezelius vanhempi ja suomalainen täysortodoksia	50:—
104.	<i>Silfverhuth</i> Kirkon ja keisarin sensuuri. Uskonnollisen kirjallisuuden valvonta Suomessa 1809—1865	40:—
105.	<i>Nova et vetera. Studia in honorem Martti Parvio</i>	60:—
106.	<i>Salminen</i> Enevaldus Svenonius I	50:—
107.	<i>Rimpiläinen</i> In labore et aerumna. Luterilaisten seurakuntien papinvirkojen hoito isonvihan aikana Suomessa	45:—
108.	<i>Jalkanen</i> Lukkarin- ja urkurinvirka Suomessa 1870—1918	50:—
109.	<i>Halmesmaa</i> Kirkkokurisaännöstö Suomessa 1848—1869	35:—
110.	<i>Kena</i> Kirkon aseman ja aseiden muotoutuminen itsenäistyneessä Suomessa 1918—1922	50:—
111.	<i>Lehtiö</i> Uskonnonopetusta ilman koulua. Evankelisen kristinuskonopetuksen aseman ja sisällön kehitys Saksan demokraattisessa tasavallassa vuoteen 1959	50:—
112.	<i>Heikkilä</i> Kirkollisen yhdistysaktiivisuuden leviäminen Suomessa	

Missale Aboense (WSOY) saatavana kustantajalta.

Näitä teoksia saa kirjakauppojen välityksellä. Seuran jäsenet saavat julkaisut alennuksella tilaamalla ne Tieteellisten seuran julkaisuvälistä, os. PL 248, 00170 Helsinki 17. Jäseneksi ilmoittautumisia ottaa vastaan Seuran sihteeri, teol.liis. Esko Koskenvesa, os. Kierretie 47, 01650 Vantaa 65.

Dessa böcker erhålles via alla bokhandlar. Samfundets medlemmar kan få publikationerna med rabatt, om de beställes från Vetenskapliga samfundens biblioteks publikationslager. Adress är: Postfack 248, 00170 Helsingfors 17. Samfundets sekreterare emottar anmälningar som medlem i Samfundet. Sekreterarens adress är: teol. lic. Esko Koskenvesa, Skrugängsvägen 47, 01650 Vanda 65.

Heile Jumalan Isän hguvasta tahiofta,
tallieftä rakkaudefta pitkänä yryy antain
valmistettu. Eikä pääfe kuulu ufko ko
ksan müle, jätke oikeafo fymin tun
laavat. Ja oikea fymin tunta on fe, ei
tuta, etten jouhaalabe ko an kaptaude ll
laata näin hurfka olla, ette. Joattafin fit
pyhan Jumalan cranhurffauiden tydytt
Ja fyminen fyminen tuntee mitingä am
tancitain. Ja fillä ei ole halu olla fynt
men, mutta täytyy olla fyntinen kuin fy
menis on kaunettavanua, ja näin ainac
na fyntifet, ja ufkon kautta Jefukseen ain
nyös fyntittömät. ota felvää jokea perif
kniftityftä ja joaate voi jantakikkinen rakat

Erkki Antti Juhonpieti (1814–1900) oli merkittävimpiä niistä kan
sanmiehistä, jotka Laestadiuksen kuoltua toimivat herätysliikkeen
johtajina. Kirjeiden välityksellä hänen vaikutuksensa ulottui Ruijan
ja Amerikan suomalaisten keskuuteen asti. Erkki Antin kirjoituksia
onkin säilynyt runsaammin kuin muiden 1800-luvun lestadiolaisjohtajien,
Juhani Raattamaata lukuun ottamatta. Kirjeet tuovat uutta
valoa lestadiolaisuuden alkuvaiheen historiaan. Samalla ne antavat
harvinaisen elävän kuvan kirjoittajansa persoonallisuudesta. Sydä
mellisen avoimesti Erkki Antti paljastaa ilonsa ja huolensa, voimak
kaan kutsumustietoisuutensa ja heikkoutensa. Pajalan murteen sä
vyttämä värikäs kieli ryydittää sitä uskon saarnaa, jota Tornionlaak
son ”suloinen saarnaaja” halusi välittää lukijoilleen.